

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

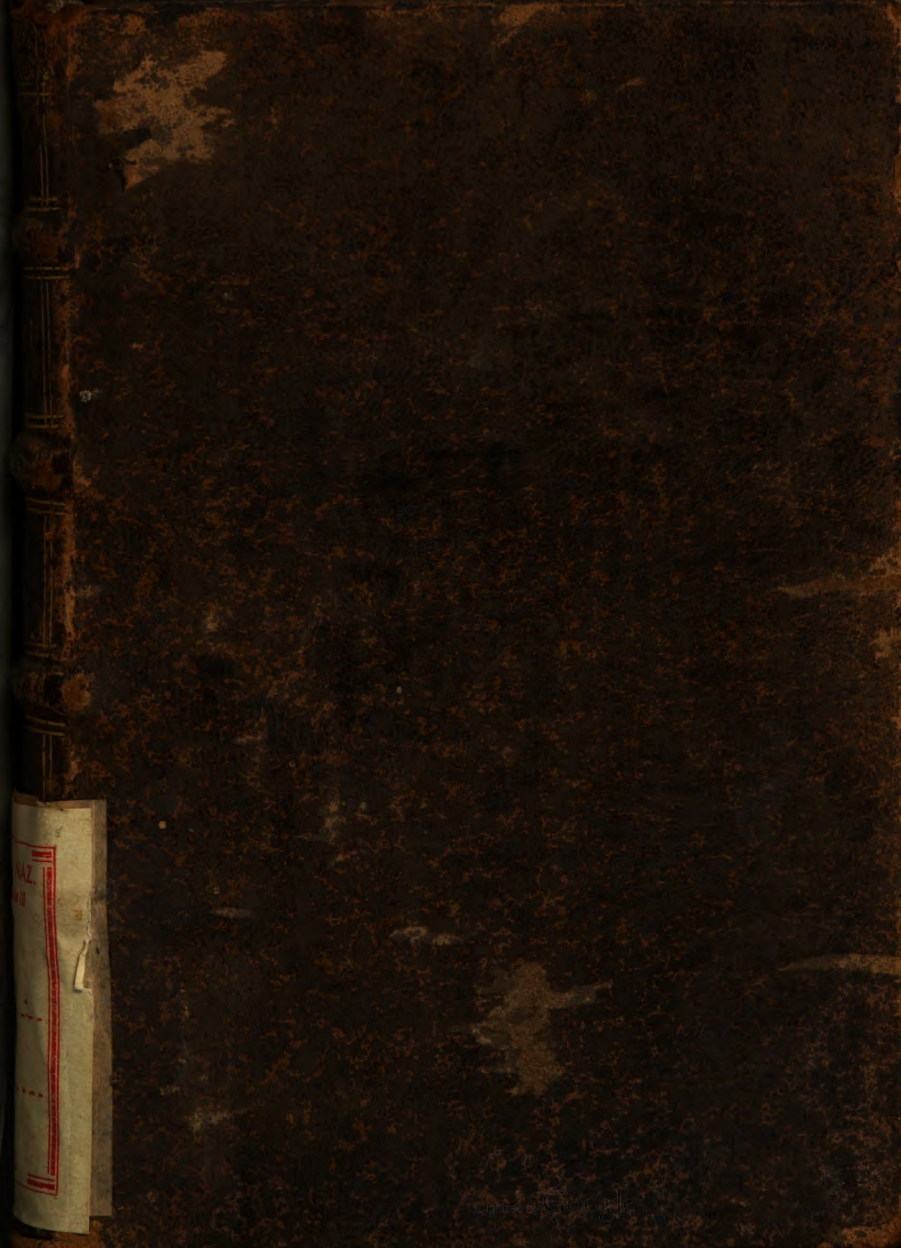
Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

MAZ
II

L
B
24

ONVS MEVM LEVE

DE VITA
B.
HIERONYMI
ÆMILIANI

Congregationis Somaſchæ
Fundatoris

LIBRI. IV.

AVGVSTINO TVRTVRA

Ciuſdem Congregationis
Clerico Regulari

AVCTORE.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311

LECTURE 1

LECTURE 2

LECTURE 3

Admodum Reu. Patri Nostro
D.

PETRO PORRO

*Congregationis Somascha, et Do-
ctrina Christiana in Gallia
Præposito Generali.*

D. D. Sebastianus Scolia, & Io. Stephanus
Agnesiuseiusdem Congreg. Sacerd.

F.

*I*nter cetera miracula, qui-
bus ad suprema tue digni-
tatis auspicia Religio So-
mascha multum, vel ad no-
stri sæculi genium se pro-
meruisse cognoscit Ad. Reu. Pater: illud non
postremo loco reponit, quod ad præclarum
tui nominis omen, ex quo te primum summo
Præsule inaugurata spes ultra Pomerij
sui fines cepit extendere, præclarum Patris
Augustini Turtura de Institutore nostro

*Vita multorum annorum opus ab interitu
reuocatum fuit, & sane par erat, vt Beati
Patris nostri Hieronymi fama gloria illū
patronum, & vindicem eternitatis habe-
ret, quem auctoritatis Vicarium constituit
emulatio pietatis. Accipe igitur humanissi-
me Antistes librum hunc patrociniū sobolē
tui, & qui Phœnicis in morem ad merito-
rum tuorum solem reuixit, iam in hunc au-
gustissimi sinus orientem delatus, hic ubi
virtutes omnes, vel eterno, vt sic loquar,
auro fruuntur, velut in calo de tempore
triumphet; nos interim, quibus non vulgari
diuinae prouidentiae dono contigit in paren-
di tibi sortem vocatos esse, non desinemus
gratulari pertenui fortuna nostra, quod
tam praclaro in opere nonnullam partem
habere officij contigerit, atq; praebere tibi
cum libro, quem typis recudendum curavi-
mus, perpetuae pietatis authoramentū. Vale.*

D. AVGVSTINI

TVRTVRÆ

PRÆPOSITI GENERALIS

Clericorum Regularium Congregationis Somaſchæ, Et Doctrinæ
Chriſtianæ in Gallia.

*Ad Patres, & Fratres eiusdem
Congregationis.*

Pastoralis exhortatio ad B. Hieronymi vite
lectionem, & imitationem.

COGITANTI mihi sæpè nu-
uero, & memoria ſapientis ora-
culum repetenti. *Laudemus vi-
ros glorioſos, & Patres noſtros in* **Eccleſ**
generatione ſua. Sæpiùs etiam in **44**
mentem venit hoc me debere
pietatis officium B. Hieronymo
Æmiliano noſtræ Somaſchenſis

Congregationis parenti optimo, nonnullisque eius-
dem focij, quorum præclarè geſta ab alijs quidem,
ante me litteris mandata, ſed ad eò mutila, & imper-
fecta animaduertebam, vt permulta de illis, eaque
inſignia poſteritatem laterent, ſuaque fraudaretur
laude diuina bonitas, & B. Hieronymi, aliorumq;
virtus, & magno carerent pietatis fructu; qui eo duce
ſpiritali militiæ in hac noſtra Congregatione nomi-
na dediffent: animum igitur aliquando adieci ad

eniuerſa, que de B. Hieronymo colligere poſſem,
 certo ordine exſcribenda: & factum eſt Deo bene
 iuante, vt ardens in B. Hieronymi obſequium
 animus, inter innumera penè obiecta impedimenta
 opus tandem ad exitum perduxerit; quo euentu fa-
 ctū erat meæ in B. Hieronymū, cuiusque ſocios pieta-
 ti ſatis, nec vltorius modo ferebantur vota, ſed iace-
 bat opus in aduerſarijs. quale quale primo illo ſcribē-
 tis ardore exciderat, donec adhibita per otium aridiorē
 pumice, ſeu aſperiore lima liceret aliquando non
 malè expoliturum in lucē proferre: cū noua hæc pu-
 blicaque perſona Præpoſiti Generalis nō multo poſt
 mihi impoſita fecit, vt ſcriptiunculā hanc obliuioni
 penè traditam reſpicerem, eamque vobis potiffimū,
 Patres, hoc tempore oblatam, & dicatam eſſe volue-
 rim: non tam de operis elegantia, & nitore, quàm
 de Paſtorali meo munere, veſtroque ſpiritali pro-
 fectu ſolicitus; elegantioris enim ſcriptoris laudem
 negligere haud grauatè poteram; propterea quod vt
 nullam mihi ſcribendæ hiftoriæ peritiam arrogo, ita
 nullius plauſum in eo genere ambio. Sed onus Pa-
 ſtoralis curæ, quo veſtram in ſpiritali vita ſolici-
 tudinem in dies promouere, acriusque incitare co-
 gor, vel negligenter petraſtaſſe, non niſi magno cū
 ſalutis noſtræ periculo futurum intelligebam. Quo
 circa cum alias ſæpe multis modis, tum vero in præ-
 ſenti hac B. Hieronymi vita vos omnes quātum poſ-
 ſum ad maiores vitæ ſpiritalis progreſſus, quaſi acu-
 tiſſimis calcaribus admotis, vrgebo.

Cur enim vos Patres religioſæ vitæ ſtudijs addi-
 ctos non multo facilius ad maiora pietatis incremēta
 hac vna ratione incitari mihi certiffimè perſuadeam;
 qua vel facinoroſos homines facillimè ab ſcelere
 auocari ſpiritus Sanctus apud Ezechielem illis ver-
 bis aperuit. *Tu autē fili hominis oſtende domui Iſrael
 templum, vt confundantur ab iniquitatibus ſuis, &
 metiantur fabricam, & erubeſcant ex omnibus, que
 fecerunt.* Quem locum alibi expendens S. Gregorius

43.

Moral.
 in Iob.
 lib. 24.
 c. 62.

nostro huic instituto aptissimè sic interpretatur. Templum quippè Dei filijs Israel ad confusionem ostenditur, quando uniuscuiusque iusti anima, quam inspirando Deus inhabitat, quanta sanctitate fulget ad confusionem suam peccatoribus demonstratur; ut in illa bonum, quod negligunt, videant, & in se ipsis malum, quod operantur, erubescant. Metiri verò fabricam, est pensare subtiliter iustorum vitam. Huiusmodi remplum Domini voce apud Ezechielem iudicatum vobis propono, cum B. Hieronymi Parenris, & Institutoris nostri vitam ad contemplandum offero, quem certè post mutatos diuina virtute in melius mores, viuum Dei templum appellare, licet, in quo iuge sacrificium contriti cordis, & emaciati corporis offerebatur, & perpetuò diuina lex illa viguit. *Ignis autem in altari* **Leuit. 6.**
semper ardebit. Cuius rei testes illæ dilectionis in Deum, charitatis in proximos, misericordiæ in egenos flagrantissimæ flammæ, quæ ad animorum salutem procurandam ex incenso hominis pectore perennes erüpebant; quæque nunc hac noua eius vitæ euulgatione in totam Religionem euibratæ, atque diffusæ. *Tanquam scintilla in arundineto discurrent,* & ad **Sap. 3.**
 maiora virtutum opera æmulanda nostros animos inflammabunt. Vt enim inficiari non possum sanctorum virorum exemplis, vndeunque illa petantur, magnam inesse vim ad studia pietatis in nobis excitanda, ita fatendum omnino est, domesticis, & auitis nescio quid amplius momenti, & auctoritatis ad hoc ipsum insidere: ut ad eò à scriptoribus memoriæ proditum sit, statuas, & imagines, quibus nobiles familiæ exornare ædium atria, & porticus ambitiosè solebant non tam positas fuisse ad mortuorum memoriæ propagandam, quàm excitanda studia viuorum; ut eo veluti incitamento parètib; filij, nepotes auis quàm simillimi esse cõtèderent. Vnde apud Romanos hoc vsu receptum, quin etiam Senatus decreto cautum erat, ut si quis suas ædes alteri locaret, ne nouus inquilinus quidquam de cõductarum ædium imagini-

Plin.

būs, maiorum uē signis detraheret. *Erat quippe, ait Plinius, maximum excitamentum exprobrantibus quotidie tectis imbellem Dominum ingredi in alienum triumphum.* Et quem alium finem mihi propositum putatis, dum uobis, non mutas maiorum imagines, & signa, vel marmore expressa vel ære fusa, vel coloribus adumbrata, sed communis Parētis uiuam pene, ac spirantem, & loquentem effigiem propono, nisi ut maximarum virtutum commemoratione, quæ in B. Hieronymo nostri Instituti Parente, nonnullisque alijs maioribus nostris floruerunt, illud Deo fauente cōsequar; *Vt conuertam corda patrum in filios.* Nequē difficilem rei euentum mihi polliceor, siue ad rudiores in via Domini, siue ad perfectiores, siue ad omnes simul huius libri lectio dirigatur.

Luc. 1.

A tenuioribus enim ut exordiar, de quibus Ezechielem interpretor, cum ait. *Ostende eis templum, ut confundantur ab iniquitatibus suis.* Quis quæso, inter uos erit in religiosa disciplina adeo remissus, & elanguens, qui proposito sibi ad contemplandum, hoc absolutæ virtutis templo, idest in parente, & antesignano suo defigens oculos non vehementer commoueat; si torpeat, non exciterur; si tepescat, non inflammetur, si ab eius instituto aberret, pudore non suffundatur, & planè *confundatur ab iniquitatibus suis*, hoc est non indignetur ijs erratis, quæ licet alioquin pauca esse videantur; quia tamen in religioso viro hærent, eos iniquitatis nomine Propheta damnauit. Quod si in eam mentē eorum aliqui fortasse uenerint (quæ minus firmis in via Domini sæpè dæmonum astu iniicitur) ut existiment nimis aspera, ac penè intoleranda esse, quæcumque legibus instituti religiosi mandantur, aut quæ sæpè, vel pastoralibus litteris, vel paternis cohortationibus ab ipsis conor impetrare, facilem isti habebunt, & paratam in B. Hieronymi vita, quam morbo suo medicinam faciant, & erroris ipsi sui semet arguat, nam eo de causa hoc illis virtutum exemplar obtundi. Po-

lycletum nobilem illum statuarium in cōsimili factō
non ineptè fortassis imitatus . Euulgauerat is ali-
quando Commentarium, in quo de exacta, & ada-
mussim membrorum omnium cōmēsuratione, ac si-
metria in effingendis statuīs obseruanda diligentissi-
mè præcipiebat, qua in re permultos, qui eam artem
profiterētur grauissimè peccare animaduvertebat: sed
non deerant item quāplurimi (eius artis videlicet non
admodum periti) qui negarent posse quempiā scal-
pello tam absoluti operis statuam effingere; adde-
bantque facillè quidem Polycleto fuisse præcepta illa
scriptis mandare, sed qui exactè eadē in opere retine-
ret inueniri posse neminem; quem errorem ille egre-
giè confutauit, non verbis, sed fabricata statua iux-
ta commentarij sui præscripta, & ad specimen ope-
ris absolutissimi; qua palam omnibus proposita, con-
tendebat ab vnoquoque possentne, quæ de arte sta-
tuaria præceperat, omnia re ipsa accuratè seruari,
& religiosè retineri; vnde prouerbio locus est factus,
vt, cum de perfectissimo opere loquimur. *Ad ca-
nonem Policleti factum* dicamus. Iam verò in simili
causa, non dissimili argumento utar; cum enim &
euulgatis nonnullis cōstitutionibus, quæ magis quo-
tidiano vsui inseruire posse videbantur, additisq; sæ-
pius tùm litteris, tùm cohortationibus, id quod re-
ligiosæ perfectionis est, ab omnibus exigere sibi cona-
tus; non deerunt fortassè, qui quod præcipitur, id hu-
manæ imbecillitati nimis rigidum, ac minimè seruen-
dum conquerantur, sed Polycletum sequutus, non
agam verbis, ipsum illis B. Hieronymum nostrū ab-
solutissimū exemplar propono. *Ad canones B. Hie-
ronymi* eos prouoco, quem diligentius contemplan-
tes intelligent, multò maiora esse in exemplari virtu-
tum incitamenta, quam quæ illi, vel religionis legi-
bus, vel paternis vocibus, & hortamentis obseruare
iubentur, & inspecto semel hoc virtutum templo, ex
Prophetæ oraculo *confundentur*. Ita Gregorius ad
sem nostram egregiè ait. *Sanctorum virorum exem-*

plā conspicit, atque eorum comparatione se pensans, iniquum se esse apprehendit.

Sed neque rudioribus solū, minusque perfectis, verū etiam perfectioribus huius vitæ lectionē, vehementissime profuturā aio: qui si ad B. Hieronymi normam vitam suam, & mores expendent, ex illius contentione facilè animaduertent, quàm longè ab eo perfectionis gradu distent, ad quē idem Pater viam munit, & inuitat. Vtinam isti licet spectantissimæ probitatis viri *Metiantur fabricam* huius spiritualis ædificij, quod illis offerimus, seque totos cum eo

B. Greg. componant, hoc enim est, inquit S. Gregorius, *Meloco cit.* *tiri fabricam, pensare subtiliter iustorum vitam quam dum metimur, necesse est, ut ex cunctis, qua facimus, erubescamus.* Certè quicūque in hac religione datis nominibus seriò perfectionem æmulamur, instar eorum videri possumus, qui aurum venantur in fodinis, cum pro suo quisque studio, & conatu absolutæ perfectionis aurum, quæ vera, & solida charitate continetur, quærere, & comparare sibi contendat; & fortasse permulti satis ab eo instructos, satis munitos se ipsos putabunt: sed quæso videant, ne falsa opinione decepti, hoc tantum bonum sibi gratulentur. *Suadeo vobis Patres emere aurum ignitum:* & ne quis fallaci specie decipiatur, en lapis Lydius, & Coticula, ad quam illud exploret, & examinet; en B. Hieronymi nostri vi a; illius comparatione se probent isti; conferant, quæso, obedientiam, paupertatem, animi demissionem, & in primis suam in Deum, & proximos charitatem cum B. Hieronymi charitate, alijsque virtutibus; hoc enim est, quod ait Propheta, *Metiri fabricam*, hoc est, quod interpretatur S. Gregorius. *Metiri verò fabricam, est pensare subtiliter iustorum vitam;* & licet ab his virtutibus sint non planè destituti, vel etiam probè exculi: B. Hieronymi tamen comparatione erubescant certè, & ex intimo cordis affectu concutientur, quia *Dum metimur fabricam necesse est, ut ex cunctis, qua faci-*

Apoc.
cap. 3.

mus, erubescamus. Hoc syncerum, hoc purum, & re-
coctum illud aurum est, quod vobis comparandum
suadeo, cum vitam B. Hieronymi nostri propono, &
ad eius Canonem omiſſis aliorum ſanctorum exem-
plis vos conſtanter vrgeo, atq; prouoco. Et quamuis
non paucos ex vobis Patres igne charitatis inſtar car-
bonum ſuccenſos ſciam, quorum virtute igneſcit do-
mus Domini, & tepentium pectora incaleſcunt; ſæ-
piſſimè tamen (quæ humana imbecillitas eſt) ali-
quibus etiam errorum cineribus aſperſos, ſi non ob-
ductos, noui, quibus excuriendis itius vitæ lectio
tanquam flabellum profuerit, vt puriùs emicet cha-
ritatis ardor, & diuini amoris flamma ardentius
excitetur.

Verùm quando non vni, vel alteri hominum ge-
neri; ſed vniuerſæ domui Iſrael templum oſtendere
Dominus Prophetæ denunciât. Ita ego non cum
perfectioribus, vel minus perfectis ſeorſim agam,
ſed vniuerſam proſus Congregationem noſtram ad aſ-
ſiduam huius vitæ lectionem, & accuratam imitatio-
nem incitabo, hanc enim ſæpius euoluere, & attentè
contemplari non minus eſt omnibus futurum vtile,
quam fuerit mihi eam illis offerre neceſſarium. Cum
namque ſæpe menti recurrerent illa diui Bernardi
verba. *Discite Pralati matres eſſe, non domini, ſtu-
dere magis amari, quàm metui, ſuspendite verbera,
producite vbera:* ita ego mecum tacitus reputabam,
quæ nam vbera filiis cariffimis offeram gratiora,
aut quæ cum illorum ſtomacho magis conueniant,
quàm B. Hieronymi communis Parentis noſtri vita?
propterea quod, vt eſt à philoſophis uſurpatum qui-
bus rebus cõſtant vniuerſa, iſdem etiam nutriuntur,
& conſeruantur; cibus vtimur ex elementis omnibus
concretis, quoniam hoc ipſum corpus humanum,
cõflatur ex ipſis; materno lacte viuunt infans aptiſſimè,
quod è ſanguine matris illud corpusculum natura cõ-
pegit; atqui lac ipſum ſanguis eſt, qui in mãm̄is can-
dicat, & in eiufmodi vitalem ſuccum digeritur. Iam

Serm. 28
in Cant.

Verò quis ignorat Congregationem hanc nostrā So-
 maschensem B. Hieronymi Institutoris nostri, chari-
 tate, paupertate, humilitate, alijsque virtutibus ve-
 luti vitali sanguine olim compactam fuisse, atque
 concretam? iisdemque succis ab illis, qui ptoximè
 B. Hieronymum sequuti sunt; tamquam materno
 lacte, connaturalique cibo nutritam, felici progressu
 adoleuisse, ac proinde in posterum etiam non alieno
 cibo, & insueto, sed assimili nutrimento virtutum, ac
 spiritalium exercitiorum esse conseruandam?
 Quamobrem cum Prælatos illis verbis audirem cō-
 moneri: *Producite vbera*, diutius moras necere non
 potui, quia purum illud, & natium lac nostræ Re-
 ligionis, ac primi spiritus nutrimenta vobis instilla-
 rem, simulque vrgerem apostolica voce. *Quasi mo-
 do geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupisci-
 te*. Auertat enim à nobis Deus, vt natium succum
 nostræ Religionis aliquando fastidiamus, vt nos hu-
 militatis, abiectionisque B. Hieronymi pudeat, vt eius
 mortificationis, exercitiorumque tædeat: quid enim
 hoc aliud esset, quam Religioni ipsi in eritū afferre,
 Spiritus Sancti domicilium demoliri, èque interna
 cordis nostri habitatione depellere? neque enim soli
 Moyse, sed cuique nostrum illa dicuntur. *Inspice, &
 fac secundum exemplar quod tibi monstratum est in
 monte*. Negauit Deus se inter populum Israeliticum
 commoratarum, nisi prius constructo ab eis taberna-
 culo, ad exemplar, quod ab illo in monte fuerat in-
 dicatum; & nobis maximè verendum est, Patres, si
 ab institutis, & virtutum exemplis per B. Hieronymū
 à Domino indicatis deflectamus, si eam religiosæ
 disciplinæ speciem, quæ semper eadem esse debet
 immutare, & refringere velimus, ne vnquam no-
 biscum habere Spiritus Domini dignetur, vel hoc
 ipso, quod Parentis nostri mores imitari, & exprime-
 re non conamur. Vt enim ad illud tabernaculum,
 eleganter construendū singulari quodam privilegio
 artifices fuere Beseleel, & Ooliab à Domino delecti,
 iisdemque

Petri 1.
 c. 2.

Exod.
 30. 31.

ijdemque sapientia, atque intelligentia, & Spiritu
 Dei vbertim instructi; ita prorsus religiosarum con-
 gregationum Parentibus, & Conditoribus singulare
 quoddam sapientiæ munus ad eas instituendas inferi,
 & propria quædam virtutum dona, ac exercitia tribui
 existimandum est, quibus eiusdem instituti homines
 facilius ad pietatem, & suavius ad communem reli-
 giosæ vitæ perfectionem ducantur; quæ auidè semper
 e primo illo fonte haurire, & veluti à natura insita
 bona quo idie excolere, & retinere vnumquemque
 nostrum permagni refert. Atquè hoc illud est, Pa-
 tres, quod in hac historia euulganda, & vobis ob-
 oculos proponenda spectauimus; nimirum, vt eundem
 spiritum animis vestris instillarem, qui B. Hieronymi
 Parentis nostri fuit, vt vos primogenio illò spirita-
 lis vitæ nostræ Congregationis lacte nutrirerem, vt
 Pastoralia vbera illa, quæ monet S. Bernadus pro-
 ferrem. *Facti enim sumus paruuli in medio vestri,*
tanquam si nutrix foueat filios suos. vt vos, inquam,
 ad B. Hieronymi exemplar exigerem cuius vitam,
 meditantes illius quàm simillimi esse studeatis, quò
 in totum Religionis nostræ corpus similitudine stu-
 diorum, & animorum coniunctione compactum, &
 vbiq; sibi suoq; capiti cohærens diuinæ beneficentiæ
 riuui copiosius influerët, *Attendite, igitur, ad petram,*
unde excisi estis, attendite ad Patrem vestrum, si
 modo religiosi cordis vestri sacrificium acceptum
 Deo, & vnice carum esse cupitis.

Ad Theſ
sal. 2.

Iſa. 51.

Cuius rei gratia repèdite vobiscum attentius, quid
 olim Nehemiæ acciderit, qui gratissimū Deo sacri-
 ficium oblaturus, nō quemcunque ignem admoueri
 victimæ passus est, sed eum inquiri iussit, quem acce-
 ptum de altari, cum in Persidem captiui ducerentur,
 Sacerdotes in puteo absconderant: Verum cum non
 ignem, sed aquam crassam in puteo iacere conspexis-
 sent, neglecto cœnoso humore redierunt, *Sed iussit*
eos haurire. & afferre sibi. & sacrificia que imposita
erant, iussit Sacerdos Nebbanius aspergi ipsa aqua.

2. Mach.
1.

liena, & qua erant superposita. Utque hoc factum est,
& tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius erat in
nubilo, accensus est ignis magnus, ita, ut omnes mira-
rentur. Et quid causæ esse dicemus, cur nouum ignē
adhiberi Dominus noluerit, sed veterem illum, cum
adhuc templum staret, sibi ardentem conquiri iusse-
rit, & hoc studium Sacerdotis excitandi è disueto
iam, & obducto igne flammam, tam fausta volup-
tatis obtestatione cōprobaret: an non fortè diuinitas
ex nihilo excitari, num cœlitus, ut olim demitti po-
tuit? quid opus erat mortuos refodere? quæ tanta iā
non ignis, at crassi, frigidique limi necessitas vrge-
bat? quasi verò minus gratū futurum esset holocau-
stum Deo, si eo igne non inflammaretur. Est hoc
omnino, Patres, nobis attentè meditandum, quod
certè permagni refert; sed ego rem, quam breuissi-
mè potero expediam. Parum iucunda Deo nostrarū
virtutum sacrificia offeremus, nisi illo veteri igne cō-
crementur, qui stante B. Hieronymo, Sæcto videlicet
virtutum Templo, vixit. Sed videte quæso ne in B.
Hieronymi virtutes intuentes, eas quasi cœnosam,
aquam repudietis, ne, si quid vobis B. Hieronymi
exemplo ad propriij sensus mortificationē iniūgatur,
illud quasi cœnum, hoc est tanquam vile, & abiectū
opus auersemini; ne vos limo fœdari existimetis, si
ad illa paupertatis, & pœnitentiæ incommoda, quæ
in B. Hieronymo intuemini, deueniatis: ut enim eos
iussit Nehæmias aquam crassam, limosam scilicet, &
cœnosam haurire, factoque experimento, non tam li-
mum, quam purissimum ignem esse ostendi; ita pla-
nè sentiēt, qui ardēti imitatione B. Hieronymi seipso-
rum holocausta incendi, & inflammari studuerint.
Haustam ego aquam hanc crassam ex alto, & sicco
puteo, penèquè omnibus ignoto vobis offero, hoc est
B. Hieronymi gesta ex vetustis monumētis, & tabulis
penè intermortuis non leui diligeētia excerpta propo-
no: & per magna eiusdem B. Hieronymi merita vos
oro, atque obtestor, ut ferè consopitum antiquum il-

lum charitatis ignem, qui stāte B. Hieronymo viguit, egregia virtutum Parentis nostri emulatione excitetis, & obsequium vestrum in regulari disciplina ad exemplum maiorum nostrorum, quā maximè cōponatis: quando ad horum exemplar nos exigit Dominus, quo gratiora illi nostri spiritualis sacrificij holocausta reddantur.

An illud fortè vobis excidit, quod sacrificanti Aarōni mādatum est, vt rationale de pectore penderet, **Exod. 28**
in quo nomina duodecim Patriarcharum gemmatis lapillis insculpta micarēt? Cuius rei misteria S. Gregorius aptissimè ad eam rem, de qua agimus, explicauit hisce verbis. *Ascriptos enim Patres in pectore ferre est antiquorum vitam sine intermissione cogitare.* **Regist. libro 1.**
Nam tunc Sacerdos irreprehensibiliter graditur, cum exempla Patrum precedentium indefinenter intuetur. **Epist. 24**

En vobis Patres huiusmodi rationale attendita cura à me elaboratum, Patrum nostrorum scilicet virtutes, & exempla, non quidem auro gemmisque intexta, sed simplici stylo, hisce libris expressa, vt in ea dies, noctesque acrius intueri, & eorum imitatione gratissima Domino spiritus vestri sacrificia reddere possitis. Hoc vnum à vobis efflagito: hoc, eo paternæ charitatis æstu succensus, enixè contendo, quò **Ad Phi. lib. 1.**
restis est, mihi Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi, & hoc oro, vt charitas vestra magis, ac magis abundet. Hunc igitur Parentis nostri spiritum in Dei obsequio concipite, Patres, has maiorum nostrorum virtutes æmulamini, vestros conatus omnes, studia, & labores antiquo illo B. Hieronymi charitatis igne incendite: præter enim gratissima holocausta, quæ Domino reddemus, illud etiam consequemur, quod Nehemia, accidit, cum limosa illa aqua sacrificium aspergi iussit. **Mach. 2. c. p. 1.**
Vique hoc factū est, sol refulsit, qui prius erat in nubilo. nempe si nobis iratus Deus benignitatis suæ radios aliquando cōhibet, si flagella densat, si nubibus rerum aduersarum opprimit, vbi primum hoc humili cœno illiti, hac

aqua

aqua asperſi erimus; vbi hic veræ charitatis ignis, qui in B. Hieronymo vigit, in nobis emicuerit omnis, hæc cœli turbulenta facies, & calamitatum nimbus detonabit, pacata omnia diuinæ clementiæ ſolem, multò clariorẽ nobis patefacient. Quod ſi ad hanc B. Hieronymi æmulationem promouendam, maiorumque imitationem extorquẽdam minus apud vos valent quæcunq; hæctenus dixi, valeat certè ipſus B. Hieronymi auctoritas, valeãt eius merita, valeat grauiſſima, & incenſa illius oratio, qua iſdem Diui Pauli verbis, & ſpiritu vnumquemque noſtrum hoc modo compellat. *Que, & didiciſtis, & accepisti, & audisti & vidisti in me, hæc agite, & Deus pacis erit vob: ſcum. Amen.*

Ad Phi-
lip. 4.

DE VITA

B. HIERONYMI

ÆMILIANI

Congregationis Somaſchæ
fundatoris .

LIBER PRIMVS.

Patria, natales, ortus.

Cap. I.

VENETORVM Respublica
quam ſingulari hominum præ
dentia, ſapientique legum mo-
deratione fuerit initio domi,
foris que diuinitus conſtituta,
& tot ſæculorum diuturnitate
diuino planè beneficio adminiſtrata, vel ex eo
intelligere licet; quòd vna, eademque Reipubli-
cæ ratio moderata, & concors, nullis ſeditioni-
bus, nullo inſtino diuexata malo; magno non
virtutis, & prudentiæ ſolùm, ſed, & cœleſtis præ-
ſidij, diuinæque opis argumento, annos ſuprà
mille opibus, & imperio florentiſſima perdura-

uit : atque eò planè mirabiliùs, quòd aduerfis, & calamitofis Italiæ temporibus, paruis initijs, hoc eft, profugis hominibus exorta, qui feruitutem auerfantes, fortunis omnibus abiectis, è cõtinenti fe fe in vndas ætufque coniecerunt, modo vnam fecum libertatem extollerent; breuitamen ad eam imperij magnitudinem, quam modò non fine admiratione fufpicimus, peruenit. Imperij fedes, & caput eft ipfa Venetiarum Ciuitas, florentiffimum totius Italiæ lumen, & Emporium longè opulentiffimum; hæc inter illuftriores Europæ Ciuitates, ob egregiam fitus, naturæque fpeciem, & eximiam artis induftriã, facilè princeps. Adeò enim fpectando theatro, & fpeciofa naturæ oftentatione vrbs vndiq; tota fe prodit, vt neque locum ad opportunitatem omnem aptiorem, neq; ad afpectum incundio-rem facilè queas inuenire; quandò in eo fitu effingèdo, formandaq; Ciuitate natura ipfa, quafi cum arte fufcepto certamine, ad loci dignitatem, & venuftatem augendam,, vires contendiffe videatur. Etenim magno quã naturæ, quã artis miraculo nilos, euriposque introrfum admittit complures; quorum intercurfantium anfractibus, vagisque meandris interluitur, & iucundo profpectu difcinditur vniuerfa. Nili duo, perpetuo tractu Urbem totam percurrunt, ab ijs tranfuerfa euripi minores, & minores publica, & priuata ædificia, vicofque ferè omnes finuofis meatibus interfecant, & diftinguunt, & vago, multiplicique flexu maiori euectionis, & fubuectionis commodo in ætuaria, mareque

ipsum remeant: late marginatis vtrinque, vel altera ex parte semitis, & ad terrestre iter adstru-
ctis, vt pedibus, & cymba pleriq; vici simul adiri
possint; lapidei pontes egregiè facti supra milia
recensentur; ad homines verò modica etià mer-
cede quacunque transmittendos, cymbæ tum
certis traiectionibus dispositæ, tum tota Vrbe va-
gæ, & dispersæ, frequentissimæ occurrunt. Publi-
ca ædificia, nec nō priuata permulta operis ele-
gantia, & inusitatæ molis magnificentia, com-
muni admiratione maiora, Aduenarum, & mer-
catorum eò commeantium numero longè ma-
xime refertissima. Ciuitas trecentorum habi-
tatorum millibus frequentari dicitur; vt, supe-
rante multitudine, etiã ipsa aqua constrata,
nauigijs incolatur. Eiusmodi denique Ciuitas
est, vt ex illius aspectu quasi Imperij facie, orisq;
dignitate, reliquam augustissimi corporis ma-
iestatem faciliè conijcias. Inter cætera autem
sapientissimæ Ciuitatis decreta hoc vnum in
primis illis solemne est, vt Reipublicæ admini-
strandæ certis familijs, ab Urbis vsque initio,
veteri nobilitate clarissimis potestatem faciãt,
præterea nemini. Eę claræ, nobilesque habentur;
reliqui (hoc illi ordini peculiare nomen est)
Ciues nuncupantur: quorū et si per amplè sunt for-
tunę, genusque familiæ per honestū; nullā tamen
Ciuitatis procuracionem attingunt; nisi fortè,
aut apud Magistratus domi, aut apud Oratores
ad Principes foris officio, quod est à secretis, ho-
nestentur. E priscis autem, nobilioribusque fa-
milijs **Acmiliana, & Maurocena** maximè com-
mendantur;

4 *De vita B. Hieronymi Aemilian*

mendantur; è quibus paternum, maternumque genus traxit B. Hieronymus, cuius modò vitam scribere ordimur. Veriusque familiæ decora nò multis recensebo; cum nouerim nec humano, nec diuino iudicio his rebus hominis dignitatem expendi. Apud sapientes enim non multum refert, quali genere ortus sis, sed quanta fide pietatem colas, neque quot gentilitia maiorum insignia numeres, sed quorum vestigia prosequare; apud Deum verò nullum habet locum humani generis claritas, sed virtutis diuinæ præstantia. Verum nec eadem surda omninò aure preteribo; cum ad eximiam probitatis, & sanctitatis laudem permagni referre omnes existiment, hominem nobilem domi, militiæque illustrem, maiorum gloria despecta, familiæ insignibus, titulis, & honoribus abiectis; spiritali militiæ ac euangelicæ, paupertati se se addixisse. Ut autem à Romanis vsque Aemilianæ stirpis originem non accersam, à quibus ea gens cum pari nobilitate familijs Marcella, Cornelia, Valeria, Quirina, Pisona, alijsque ad Venetos commigravit (quarum postrema vitio multitudinis nomine corrupto, Pisana dicitur, quod, & Aemilianæ accidit, quæ Miana patrio vsu appellatur) illud in primis constat B. Hieronymum paterna, & materna stirpe his maioribus natum, qui pari cum prisca nobilitate, pietate etiam, & religione in Deum commendentur. Decimo septimo enim supra nongentesimum salutis nostræ annum illustre Diui Thomæ Apostoli sanum Venetijs ab Aemilianis, priuatis sumptibus, extractum: vix

altero

altero inter. Et anno, ea, quæ modo Sancti
Angeli est, Diuo Mauro gentis patrono, à Mau-
roccenis est ædificata. Plures verò Aemiliano-
rum sago, togaque illustres, vetusta monumenta
referunt. Inter quos Io. Aemilianus, euerfa Te-
nedo, Corcyra in Venetorum potestatem reda-
cta, Nauplia dira obsidione soluta, militaris glo-
riæ laude maximè claruit; & Ioannes alter, qui
in extremo illo, Reipublicæ discrimine ad Fos-
sam Clodiam cum Ianuensibus, & Carrario Pa-
tauino Tyranno res Venetas per. è accisas, pari
Venetorum Ducum in eo bello tum virtute,
tum ardore strenuè dimicando, tutauit, & pro-
pè labentem Rempub. sustinuit. Duo item Mar-
ci Diui Marci Procuratores insigni ciuilibus pru-
dentiz gloria floruerunt; quorum alter apud
Turcarum Imperatorem Reipub. Interpres in
ipsa grauissimarum rerum tractatione, alter dif-
ficili Reipub. tempore in Præfectura Cydoni-
si obiuit. Petrum vero Aemilianum Pontificem
Vicentinum, & vitæ probitas sacro Antistite
digna, & doctissima, quæ de sacris litteris inge-
nij monumenta reliquit, satis consequentis po-
steritatis memoriæ commendant; vt alios eius-
dem notæ veræ nobilitatis fulgore conspicuos
plurimos omittamus. Quod verò ad Mauroce-
næ parentis maiores attinet, longum, & extra
rem esset eos referre, quos aut ciuilibus, aut sacra
purpura, aut militaris disciplina insignes red-
didit: præter quos tres etiam Serenissimi Rei-
pub. Principes, Dominicus, Marinus, & Michael
ex eadem familia recensentur; quam tandem

Thomafinz lectiffimæ fœminæ virtus ad supremum honoris culmen euexit ; quæ, anno ducentefimo octogefimo feptimo fupra millefimum, Stephano Pannoniæ Regi fortiffimo fagro matrimonij vinculo copulata , & ex eo Regni fucceffore Andreasio relicto, & prima Regale decus in Maurocenam familiam inuexit. His ergò maioribus feliciffimo fatu editus , Angelum Aemilianum Senatorem ampliffimum, & Eleonoram (Dionoram vulgò vocant) prudentiffimam fœminâ parentes agnofcit B. Hieronymus nofter. Dignus vtique truncus, vnde eximius hic efflorefceret furculus, quem, editis iam Luca, Carolo, & Marco Antonio, poftremo loco fufceperunt, anno ab ortu falutari Saluatoris nofteri, millefimo quadringentefimo octogefimo primo, cum facris Romæ præflet anno iam decimo Sixtus Quartus, & Venetorum imperio Ioannes Mocenicus anno quinto. Qui verò natalis ei fuerit dies, nihil certi produnt auctores. Ad falutares aquas, & expiatrices lymphas eius Paræciæ, qua paterni lares cenfebantur, delatus & primigenia labe expurgatus, è vitali fonte, parentum iuffu, Hieronymus dictus eft, diuino planè nutu, nè nomen, quod futuram fanctitatem redoleret, tanto natalium fplendori deeffe videretur. Adhuc Infantem tantò impenfius Domino commendarunt parentes, quanto maior in minores filios eorum amor, & indulgentia effe folet : neque incalfum fufæ preces ; nam fanctitatem augurali nomine indicatam factis aliquandò emulatus, multò fua,

quàm maiorum laude factus illustrior, antiqua
familie insignia nouis virtutum ornamentis red-
didit illustriora.

*Ingenium, puerilis educatio, litterarum
studia. Cap. II.*

EXactis infantie puerilis incunabulis, quæ
prima latetis naturæ prodire indicia, egre-
giam, & præclaram ad omnem virtutem indo-
lem declararunt. Inerat illi oris, & aspectus ele-
gantia; festiuitas, & lepos in loquendo non ta-
men omninò puerilis, & mollis, sed nescio quid
spirans auitæ dignitatis; elucebat iam tum in-
genium illud acre, atque docile in quamcunque
partem trahere velles; nec non animi celeres
motus, sed ingenui; qui si ad virtutem ab op-
timo præceptore incitarentur, facerent in om-
ni genere studiorum fructus vberimos; deniq;
in summis ornamentis fortunæ prima ingenuita-
tis ornamenta nõ desiderabantur. E prima luce
reliquū diem facilè coniectasses. Neq; verò Pa-
rentes tam excellentem in puero indolem cu-
ra, & studio destitutam voluerunt: sed Matris
religiosissimæ fœminæ diligentia tenellus ad-
huc animus Christiana religione, fidei nostræ
mysterijs, & summis eiusdem capitibus est
imbutus, atque ad omnem pietatem informa-
tus; vt sacrificijs quotidie interesse, bis in die sta-
tas preces fundere, sacras ædes crebrò inuisere,
Sacerdotes, sacrasque imagines maximè ven-
rari,

rari, iisdemque Sanctorum imagunculis delectari, & capi, firmo vsu assueuerit. Non omnino sterili solo commissa tam egregia pietatis sata; quæ licet densis vitiorum vepris, & dumis aliquandò obducta, radicibus tamen hac prima ætate iactis, vberes tandem solidæ virtutis fructus attulere. Cum primum per ætatem licuit idoneis præceptoribus adhibitis, ingenij facilitate, & primo illo discendi ardore, eos breui in studijs progressus fecit; vt æqualibus suis docilitatis, atque industriæ laude antecelleret. Ad decimum quintum annum ferè in litteris fuit. Tum (vt est ea ætas æquè laboris impatiens, ac libertatis appetens) nouis illorum temporum belli motibus à primo studiorum ardore tantisper auocatus, breui aliò cogitationes, & animi studia penitus conuertit, factoque cum musis repudio, armis, & militia se oblectare cœpit; affinis id indignè ferentibus, & Matre quàm maximè reclamante; sed mente ille in armis obfirmata, suos tandem peruicit monitores; pessima, vt tunc quidem videbatur, victoria, sed quæ tandem, diuina prouidentia, victorem ipsum salubriter aliquando vinceret. Cum enim electis omnia proficiant in bonum; ita occulto Dei numine, cœlestique instinctu accidisse minimè dubitandum: vt, antequam spiritale contra spiritales nequitiæ bellum susciperet, hostium visibilibus pugnis, & victorijs exerceretur, indeque primo æternæ salutis existeret initium, vnde damnationis sempiternæ certissimum imminebat exitium. Sed quæ prima fuerint eius militiæ rudimenta

dimenta, accuratius est dicendum: nam, qui de B. Hieronymi rebus gestis antè me scripserunt, ab eo admodum adolescente literarum studia magna cum affinium, Matrisque molestia, noui belli ardore reiecta consentiunt; qua tamen in expeditione prima ille induerit arma, haud distinctè ab vilo accepimus. Quod enim de Castris noui præfectura, vbi diuinitus prima illius conuersionis sunt iacta femina, subiiciunt; non est eiusmodi, vt vel in hanc immaturam ætatem cadere, vel cum aliqua suorum, Matrisque molestia accidere potuerit: quippè trigessimum ferè iam annum natus, satis ei muneri maturus, & aliquot annis ipsi Matri superstes, eam præfecturam obiuit; quæ certa historiarum luce præeunte, in dubium vocari nullo modo possunt. Quibus igitur alijs primùm motibus ad arma sit excitatus, tradendum est.

Quando primùm ad arma transferit.

Cap. III.

QVoniam verò in obscuris, ac difficilibus rebus, & vetustate penè obrutis, benè etià dubitasse non postrema laus: liceat nobis in re perantiqua, & à scriptoribus parùm dilucidè explicata, quasi diuinando coniectare; ea tamen lege, vt maximè veritati affinis nostra videatur coniectura. Quod non erit, opinor, difficile ostèdere, cum hæc vna apud Venetos belli occasio, quam modò subtexam, in hanc Hieronymi ætatem inciderit, quæ illum à stu-

dijs auocatum facile ad arma traxit. Cuius grauiſſimi belli initia paucis omninò repetenda ſunt. Carolus Oſtauus Galliarum Rex, expeditione in Aragonios Neapolitanos Reges ſulcepta, ingenti cum exercitu in Italiam tranſmiſit, nulloque ex Principibus noſtris prohibēte, paucis diebus Italia ferè omni pacatiſſimè emenſa, nullo belli discrimine, nulla aduerſæ fortunæ alea obiecta, Aragonijs Neapolitano Regno pulſis, eius Prouinciæ Imperium paucis menſibus occupauit. Cuius victoriæ faſtu Rex iuuenis mirificè elatus, ipſaque natura, gloriæ ſtudio, & vaſta Imperij propagandi cupiditate vehementiſſimè incenſus, reliquam fermè Italiam animo ſibi deſtinare videbatur; cum reliqui Principes non ignari, quàm pernicioſum vniuerſæ Italiæ bellum inteſtinum, atque domeſticum, ab exteris illatum, & tanta victoria confirmatum, futurum eſſet; rebusque ſuis, tam facile Aragoniorum opibus exciſis, ab inſolente Victore nemo non certam impendere cladem timeret; vt Carolo noua, & libertati Italiæ maximè pernicioſa molienti, ſeſe obijciant, vniuerſi decernunt; Gallorum amicis æque, ac inimicis maximè verentibus, nè nimium auctæ victoris potentia, vniuerſa tandem cederent. His enim vt ab inimico victore certa perniciēs; ita illis ab amico non certa ſalus expectanda videbatur. Adeò hominum veſana dominandi libidine rarum, & inſolens in ſumma victoria ſummæ moderationis exemplum. Igitur Veneti Italiæ dignitati ſtudentes, cum

eam periculo vacuum, & armorum terrore liberam cuperent, in communem fœderis societatem alios conuocarunt; initumq; fœdus est anno MCCCCVC. cum decem iam annos Ducariam dignitatem in Venetos exerceret Augustinus Barbadicus. Fœderis iuramento conuenere cum Venetis Summus Pontifex Alexander Sextus, Maximilianus Cæsar, Hispaniarum Rex Ferdinandus, & ipse Lodouicus Sfortia Carolo belli auctor, & suator, Regulique Estensis, & Gonzaga. Eo verò nomine fœdus euulgatum est, vt pace inter socios seruata, communibus armis bellorum incendia ab Italia arcerentur, eiusq; libertas, & Summi Pontificis auctoritas, & Maiestas seruaretur; socij, cuiusque ditionem tuerentur, & quò magis citrà Caroli iniuriam hæc facta viderentur, nec ipsi negatus in fœdere locus, si socijs amicus, hostili ferro ab eorum finibus abstinisset. Verùm ille accepto de fœdere nuncio, quid tandem consilij sub esset probè intelligens, fœderatis vehementer iratus, extremam illorum rebus perniciem illaturus mox Neapolitano Regno discessit. Quo nuntio cum rebus suis à Gallo excidium imminere haud dubiè omnes intelligerent, vt tantum, ac tam propinquū periculum, & tam cõmune ex fœderis lege mutuis propulsarent auxilijs celerrimè quisq; iniunctum sibi militem describere maturat: idq; Veneto Senatu, cuius amplissimum erat in Italia Imperium, studiosissimè curante, lætissima nobilium virorum manus, ad publicam rem tuendam, in fœderatorū castra confluxit, in quibus

1499

bus Hieronymum fuisse, si hac ille ætate (quod produnt auctores) in armis fuit, mihi persuasum est. Quod Matri non accidere non molestissimè potuit; nam paulò antè Angelo coniuge carissimo, satis integra ætate, in ipso magnorum honorù cursu, non immaturo magis, quàm acerbo funere ex humanis præcepto, filium hunc natu minimum, Patrem inter cæteros referentem, veluti vnicum præsentis orbitatis relictum solacium, in ea viduitate tori, ea ætate abie longius ab esse periniquo animo ferebat; tùm verò libera illa militum viuendi licentia nondum satis firmatos iuuenum mores labefactari, castitatem haud dubiè quati, conceptos pietatis igniculos cõsopiri sciebat, excitatis scilicet amatorijs, & turpioribus domi sub pudoris cineribus delitescentibus. Ad hæc varios casus, & pericula, quæ militem adire necesse est, incertos, & aduersos plerunque belli euentus Hieronymo vehemèter extimescebat; in quo vno eximia familiæ decus, & magnarù rerum laudem ingèti spe collocarat. Quare cùm illam, & amor, & spes, & metus, & quæ maternos animos mirificè torquet, diuturnior absentia sollicitam haberet; nihil intentatum relinquere, amicos adhibere, interponere affines, nullum lapidem non mouere, quò filium à suscepta animi sententia deterreret: sed ille, vel militaribus amicorum vocibus, vel insita illa animi magnitudine, alacritate naturæ ad ardua, & eximia quæque extimulante, vel quod ad familiæ decus, & honores in Repub. sibi parados, armorum studia literarijs

præstare exittimaret, nullis vel precibus, vel difficultatibus expugnatus, iugo maternæ seruitutis excusso, iugum prauæ libertatis, ac militaris licentiæ subdita ceruice lætus excepit: adhuc ignarus summum esse seruitutis genus, iuuentutis licentiam. Quinto igitur, & decimo ætatis anno, militari Sacramento est addictus: qua etiã ætate Sanctus Martinus prima militiæ stipendia fecisse dicitur. Summa verò totius belli tandem hæc fuit. Gallo Venetos lacescente, annuëtibz Melchiore Truifano, & Luca Pisone Legatis, pugnatum est in agro Parmensi ad Tarnuminis ripã ad eò felici Marte; vt victore exercitu fugato, opulentissimaq; tantę victoriæ præda direpta, parum abfuerit, quin à Veneto Senatu Italia leges acciperet. Atque hæc quasi diuinantes in tanta rerum obscuritate: ne rem incertam pro certa prodere videamur. Sed reliqua, quæ clariora, & magis distincta accepimus, prosequamur.

Deprauati adolescentia mores.

Cap. IV.

IN primis autem certum est ab ea ætate Hieronymum itã militari studio delectatum, vt nihil cum voluptate præter arma tractaret: quibus ille se totum, ætatemque omnem propterea magno laudis ardore deuouerat, quod maxima interdum terra, marique bella Reipub. imminere cum didicisset: permagni ad nominis immortalitatem, & ad æternam familiæ decus referre

referre intelligebat, si vel externis bellis Rem-
pub. vexatam propugnare, vel Imperij fines ar-
mis longiùs proferre sibi contigisset. Sed nobi-
lem illam, & Matri postea non adeò ingratam
armorum tractationem infecti militiæ mores,
quibus illud hominum genus fœdari solet, co-
mitabantur. Nam secutus castra contraxerat in
de solita vitia, & labe: militares verò, & feroces
adeò spiritus hauserat, vt identidem audax ani-
mus, & efferum illud ingenium sese proderent;
quippè leuissimis etiàm de rebus vehementer
excandescens ita animi furore abripietur,
vt iam penè ferri non posset. Quod impotentis
iræ vitium ita paulatim in naturā abiit, vt ope-
rosius postea ab vno iræ motu, quàm cæteris vi-
tijijs animo expurgando laborarit; iracundia ve-
rò sedata, nihil illo mitius, nihil humanius. An-
tiquior illi militiæ gloria, quàm, aut literarum,
aut etiam christianæ pietatis, laus erat. In seren-
dis amicitijijs, aut in conciliatis, & firmatis mu-
tuis deindè beneuolentiæ officijijs excolendis
studiosissimus. Ex quo factum, vt æquali-
bus esset vnicè carus, eiusque consuetudine, &
amicitia delectarentur vniuersi; quibus tamen
ille, & deprauato naturæ sensu impellente, &
iuuenilis ætatis impetu concitante, non tam in
amicitia socium, quàm in patrandò scelere du-
cem diligentissimum se præbebat; si quidè ama-
torie vesaniæ, & voluptatum illecebris delini-
tus, naturæque blandimentis sopitus, cupidita-
tibus omnibus facilè obtemperabat; in quibus
ætatis florem, cum magno damno, tum perni-
cioso

cioſo ſodalibus ad imitandum exemplo, miſerè conſumpſit. Senſit tùm eius Mater prudentiſſima fœmina ſe haud dubiam coniectricem de illius moribus, & vatem extiſſe, cum primùm militariſus eius ſtudijs refragari cœpit. Hęc Hieronymum ſepè ad ſe vocatũ maternis adhortationibus, ſaluberrimis conſilijs, & precibus ad ſaniora reuocare conſilia, grauiter obiurgare, reprehendere, impietatem, & audaciam iuuenilem deteſtari, vt dignum ſuis natalibus induat ingenium, obteſtari. Sed in caſſum ſatæ vel cum lachrymis preces. His ſeueriores accedebant fratrum obiurgationes, quibus ſæpiſſimè ab illis tentatum, ſi forte eius animum tam obfirmatum, & tam durum in ſcelere aliqua ratione mollire poſſent. Verùm ille frœnum monorderat, qui obiurgationibus, non quaſi iniecto frœno coerceri, ſed veluti acutis ſtimulis ad peiora impelli videbatur; quam eſſe improborum naturam Spiritus ſancti voce commouemur. Sed ita cœleſti nutu permiſſum, quò diuinæ gratiæ vis, roburque ſplendidiùs eluceret; quæ inueteratas in ſcelere voluntates, & diù obfirmatos in malum mores repente commutat, èque impenſe improbis egregiè Sanctos efficit. Cæterum, etſi ea militari licentia, laxatis vitiorum omnium habenis, in extremam proſus animi perniciem, nullo penitus prohibente, ruere videretur; quandoque tamen fluxos ætatis mores, & periculofam iuuentutis libertatem humana quædam iura mirificè moderabantur. Cùm enim magiſtratus in Repub. nõ tam nobilitati,

quàm

quàm virtuti, & morum integritati deferri intel-
ligeret; maximè verebatur, nè suis flagitijs apud
Senatores læsa de moribus opinio impediret,
quò minùs propositas nobilibus viris dignita-
tes assequeretur. Itaque ardens illa honorum si-
tis, & ad magnos in Repub. progressus flagran-
tissima cupiditas, quæ eius animum vehemen-
ter accenderat, nonnumquam, à sceleribus auo-
catum, ad frugem, & libero homine dignam vi-
vendi consuetudinem reuocabat. Adeò misera,
vel cæca hominum ingenia, potiora diuinis hu-
mana iura ducunt; & facilius terrenæ ambitio-
nis gloria, quàm christianæ pietatis disciplina
reguntur.

*Iterum difficillimo Reipub. tempore ad
arma reuocatur. Cap. V.*

PAUCIS omninò annis ab ea tempestate se-
data turbulentior alia procella exorta est,
& nescio quo infelici, aduersoque Reipublicæ
astro nouo rursus belli turbine Venetorum res
inuoluuntur. Rem multorum celebratam literis
placet hic, nec longa, nec à decursu narrationis
aliena egressione, ab ipso principio repetere.
Maximilianus Cæsar, nobilibus aliquot oppidis
Germanicæ ditionis ad Carnorum iuga, Luitia-
ni Venetorum Ducis opera spoliatus, nec dissi-
mili exitu ad Tridentinas fauces bello vexatus:
Venetis vehementer infensus, eorum Imperio
excidium animo concipere, reque ipsa moliri
cepit. Verùm non temerè putauit, tantum bel-

lum aduersus Kempub. copijs, atque opibus, terra marique insuperabilem comparandum; nisi communi omnium Europæ Principum consensu, & viribus, arma in Venetos expedirentur; quos ille vniuersos certa coniectura facillimè sibi assensuros non dubitabat; fuitq; votis euentus. Qui enim tum sacris præerat Iulius Secundus, infenso in Venetos animo, prouinciam minimè detractauit, quòd primariæ Vrbes Ariminum, Fauentia, & Rauenna Pontificiæ ditioni ereptæ, & sæpius repetitæ, minimè redderentur. Ludouicus Gallorum Rex Cremonam, & Brixiam, aliasque Vrbes Mediolanensi Imperio detractis vehementer dolebat. Hispaniarum Rex Ferdinandus minùs tutam, & integram Neapolitani Regni possessionem putabat; cùm maritimæ Apulorum Vrbes Tranium, Monopolis, Brundusium, Hydruntus, Barleta, Sipontum non ità pridem ab Aragonijs oppignoratæ Venetorum præsidio, & imperio tenerentur. Ferrariensis verò Dux Rhodigio, Mantuanus Asulo in Cenomanis, & Pischeriæ inhiabant; nec vllus ferè Principum erat, qui non aliquam Veneti Imperij partem ad suam pertinere ditionem, quoquo tandem iure, non assereret. Quare vniuersi euocantur, tanquam ad solempne sacri belli edictum, totius Europæ Principes; eisque indictus apud Cameracum Morinorum in Belgis conuentus; vbi ad diem statutâ illorū Oratores frequentes adfuere. Totius deliberationis summa fuit, vt omnes vno belli fœdere sociati, communibus copijs, & viribus bellum

in Venetos suscipere; & , quod magni fuit,
 tanta religione, silentij sacramentum ab omni-
 bus obseruatum, vt eius belli calamitas, prius-
 quam suspicio, ad Venetos peruenerit. Annus
 8508. octauus supra millesimū, & quingentesimum à
 die Christo natali numerabatur, cū belli con-
 509. silia clanculum agitari, & tantum incendium
 excitari cœptum est; cuius deindè flamma an-
 no quingentesimo nono, quarto idus Decembris
 erupit. Tantò autem formidolosius bellum ex-
 ortum est; quantò fuerunt principia occultiora.
 Non est credibile, quanto animi ardore, quàm
 acerbis odijs, quanta crudulitate sit vtrinque
 pugnatum. Senatus de tam graui Principum
 omnium expeditione accepto nuncio, in summa
 rerum perturbatione, & discrimine, neque metu
 superatus, neque dolore victus veterem constan-
 tiam retinuit, fortique ac præsentis animo ius
 suum bello persequi, & laboranti Reipub. trepi-
 disq; rebus subuenire aggreditur; terra mariq;
 quanta celeritate fieri potuit, militem conscri-
 bere, copias expedire, imperij fines munire.
 Cū verò ab omnibus acriter impeterentur,
 tūm maximè ab vno Cæsare extrema calamitas
 imminere videbatur; qui capitali odio in Vene-
 tos incensus non discessurus ab armis videba-
 tur, priusquam Venetorum Imperium dedisset
 excidio; tantam quippè bellatorum manū con-
 traxerat, vt militum copia reliquos omnes scde-
 ratos solus penè superaret, centum enim arma-
 torum millia sub signis habuisse fertur: quo exer-
 citu in eam Fori Iulij partem primo impetu

inuaserat, quam partem tutari maximè Reipub. intererat. Itaque missis in eam rem ducibus, cum exercitu; Hieronymus Castro Nouo cum tribus militum centurijs Prætor decernitur. Arcis Præfectus erat Andreas Rimundius. Eò profectus impigrè omnia præstitit, Hieronymus, quæ Ducem optimum decent, locum omnè diligenter perlustrare, minus tutas partes confirmare, repurgatam fossam, ruderibusque euectis altius deprimere, tormenta muralia pro menibus aptè disponere, suas præfidijs stationes assignare, nihil omittere, quò inimico aduentanti sese opponeret, quem iam iam imminere, locis superioribus deuictis, audiebat: nec longa expectatione fatigatus est; si quidem hoc tanti robur exercitus Balsiano, & Acelo in Euganeis direptis, alijsque locis incendijs, cædibus, & populatione vastatis, tandem agrum Taruisinum infedit, & peruigilio Sancti Augustini sexto Calen. Septembris quingentesimo vndecimo anno, ad Castrum Nouum tanta belli moles deflexit. 511. Locus est ad ripam Plauis fluminis in regione, cui nomen est Querium, in Alpibus supra Taruisinos fines, leni iugo editus, artis, & naturæ præsidio valdè munitus; quem locum Cæsariani, quod suis conatibus valdè officere viderent, omnino aggrediendum, & expugnandum sibi esse statuerunt.

*Castrum Nouum acri oppugnatione Cesariani
inuadunt . Cap. VI.*

DVetabat Cesaris copias Palisia magni nominis Dux. Is, copijs eductis, sese in conspectum Castrum dat, tantamque multitudinem oppidanis loco idoneo cōspiciendam ostentat, ratus fortè obsessos viso hostium numero trepidos, metuque percussos, deditionem facturos. Et nisi per Hieronymum stetisset, respondebat votiseuentus. Adfunt celeres Legati Hieronymum admonentes, vt Castro excedat, extrema minantes, si deditio, aut recusetur, aut differatur. Breue responsum ad ea fuit Hieronymi: deuotum caput habere libertati Patriæ; atque adeò sibi statutum vita potius quàm loco cedere; experiretur vbi vellet Imperator Venetam fortitudinem pectus telis quantumlibet petens, abeuntis terga non visurus. Irarum, & diræ feritatis incitamentum Palisiæ ea responsio fuit, qui rem armis bellicisque machinis ex templo agere statuit; murosque oppidi tormentis æneis diuerberare cepit. Quæ in mœnia primum tum faxea, tum ferrea machinis bellicis impellebantur missilia, parùm nocere; si quæ verò intrâ mœnia accidebant, deiectis ædificijs, magnam stragem edebant. Sed longa tandem eiaculatione, & continuata plures dies murorū verberatione, e maioribus tormentis ingentis magnitudinis explosæ ferreæ pilæ, omni regione horribili sonitu latissimè personante, ita Oppidi

pidi mœnia quassarunt; vt, solutis iuncturis pluribus in locis, maxima muri pars corruerit, hostique irruenti aditus patefecerit. Quare, tormentorum oppugnatione intermissa, diripiendi Oppidi signum milites expectabant; Venetiam tam horrenda murorum vastatione animo consternati, salutem desperare cœperant. Andreas Rimundius Arcis Præfectus, cum oppugnationem amplius sustinere se posse planè diffideret, idque palam dicitaret, tandem pleno sceleris atque perfidiæ consilio, nocte intempesta ex Arce, & à Castro clâ dilapsus, fuga scèdissima sibi consuluit. Ea res propterea grauissimè offendit Hieronymum, quod militum animos timore debilitauit, ac fregit, & oppidanos in eam rerum desperationem coniecit; vt de deditioe palàm agerèt, nihilq; propius erat, quàm vt ad colloquium hostes vocarentur. Ea re intellecta, B. Hieronymus vehemētissimè vniuersos pro cōcione obiurgauit; quò tandem vesaniæ deuenierint, vt leuissimi transfugæ, & hominis perfidiæ scelere contaminati exemplo mouerentur: probè intelligerent non modò quidquam turpius ea deditioe illis accidere posse, quæ insigni dedecoris infamia notatos deformabit; sed etiam, quòd perfidi hominis factò permoti, ad ista consilia deflexerint, non leuem turpitudinis notam contraxisse; proinde non desponderent animos, tam nefaria consilia abijcerent, dignū Veneto nomine induerent ingenium: sibi quidem esse, & gloriæ famam, & Patriæ defensionē, quauis omninò vita potioem, sequerentur er-

go optimi Ciues, & fortissimi milites amanti-
 simum Patrem, & Ducem. Hæc aliaque permul-
 ta militari planè vultu, atque incredibili animi
 ardore locutus ità vniuersos confirmauit; vt,
 deposito metu, nihil præter pugnam exoptarèt,
 in qua ad extremum vsque spiritum Oppidū se
 defensuros pollicebantur. Et dictis responde-
 re facta. Nam diripiendi Oppidi dato signo,
 per muri ruinas facto impetu, intra mētia non
 vno in loco per vim conantur irrumpere Ger-
 mani. Sed, Hieronymo Duce fortiter ex aduer-
 so Venetis pugnantibus, primi Germanorū im-
 petus magna suorum clade sunt reiecti. Tūc
 Hieronymus diurnis, nocturnisq; operibus quā
 murum instaurare, quā a pertis locis nouas mu-
 nitiones oblicere, per milites, & oppidanos ter-
 ram comportare, aggerem construere, quaqua-
 tandem ratione posset, aditum obstruere. Nec
 irritus omninò labor; qui enim locus antea ho-
 stibus is videbatur, vt leui tormentorum dispo-
 sitione, & vno, aut altero militum impetu facilè
 obtineri posset; Hieronymi virtute factum est,
 vt penè insuperabilis appareret, vel non nisi ma-
 xima hostiū clade posset expugnari. Iam tertio
 Oppidum aggressi magna semper suorum
 cæde, & ignominia, aditu erant prohibiti. Sup-
 pudebat iam Palissiam tam exiguo hostium nu-
 mero se tandiū distineri, quandò maiores ad-
 mouere copias, & delectum tanti exercitus flo-
 rem in paucos expedire statuit. Itaque dato
 pugnae signo, acrior, quàm vnquam antea oppu-
 gnatio instituitur; lectissimos milites, & totius

exercitus robora primò immittit, qui aditum in Castrum strenuè pertentent. Hos auxiliares copias, quæ fessis subsidio sint, subsequi mandat: vt nulla nostris, vel murum reficièdi, vel à prælio cessandi data quiete, certior esset victoriæ spes, cum integri semper fessos adorirentur. Aemilianus etsi tantam belli molem in se vnum, & admodum paucos milites, eosque laboribus fractos incumbere, & multis partibus vno tempore cum frequenti, & integro hoste dimicandum animaduertèret; tamen, quod vix credibile videatur, animo stetit, ac viribus; milites egregiè cohortatus, petirè disposuit. In prima acie ille còstitit, periculosiorem sibi stationem, Prouinciamq; deposcit: exemplo, & virtute Ducis reliqui, ita animo confirmati sunt, vt exercitus impetù excipere, diùq; acerrimè pugnando sustinere, & Oppido arcere non dubitarint. Sed longam, & semper ardentiorum oppugnationem diutius ferre non potuerunt ij, quos, præter certaminis labores, & vulnèra, diuturnæ pariter, & nocturnæ vigiliæ conficiebant; quipè propter paucitatem assiduis penè stationibus dispositi circà mœnia, dies noctesque in armis traducere cogebantur. Quæ damna hostis in magna militum copia facile sarciebat; cum deserta stationum loca alij subindè, alijque replerent. Nouis itaq; semper, ac viribus integris sibi per vices succedentibus Germanis, tandem paucorum virtus, multitudini cessit. Adeò enim multis locis perfosso, dirutoq; pariete, cū Veneti, quos præter cæteras, vt dixi, belli difficulta-

tes, ipsa semper magis paucitas fatigabat, admodum infrequentes, & ij perpetuò labore, & vulneribus confecti apparerent, liberoque introitu irruerent alij post alios Germani, vis, ac numerus sustineri vltra non potuit; Itaque totis connixa viribus, & multis partibus simul irruptione facta, Castro tandem, sed haud incruentra victoria, sunt, potiti.

Castro Novo direpto, B. Hieronymus carceri addicitur. Cap. VII.

IN tam difficili, & cruenta oppugnatione eximia certè, & singulari tum militum, tum oppidanorum virtus enituit; licet penè omnes tandem, aut tormentorum foeda laceratione discerpti miserè interierint, aut hostium copijs circumuenti, fortiter pugnando, extremo vitæ periculo multitudini cesserint. E Bellonensibus, qui eò subsidij causa conuolarant, duo minores duces Michael Paganus, & Victor à Cruce magna fortitudinis laude cæsi leguntur. De Rimundi fuga nihil ampliùs compertum est. Sed Hieronymi virtus militaris, & prudentia in primis admiranda. Is enim, & antè prima signa fortiter dimicando, & idoneis locis disponendo milite, & vbi res postularet, celeriter muniendo, omnia tandem militaria munera impigrè obeundo, fortissimi simul bellatoris, & Ducis præstantissimi laudem, etiam inimicorum testimonio est consecutus. Verùm nec longo quidem intervallo victorum virtus in ea oppugnatione

tionis

tione Germanorum immanitatem in Oppidi
 direptione exæquauit. Primùm enim Oppidum
 ingressi, vix credibile est, qualia in auditæ seui-
 tiæ, & barbaræ crudelitatis spectacula exhibue-
 rint, seu militum virtute in resistendo, seu tanta
 suorū clade in rabié acti: nā obtruncatis passim
 militibus, & oppidanis, promiscua cæde in ar-
 matos æquè, atq; in ermes, nullo sexus, vel æta-
 tis discrimine, debacchati sunt; in trucidata
 quoque oppidanorum, & militum corpora sæ-
 uitum. Itaque breui fœdissima, & confusa om-
 nium ordinum, & ætatum strage, ad eò locum
 deformarunt, vt humano sanguine satiari haud
 posse viderentur. Cæterùm in tam horribili re-
 rum omnium clade, in tãto sauciorum numero,
 illud miraculo par, vnum B. Hieronymum, qui
 inter primos ordines prælium ciebat acerrimè,
 cuius vniuersi ferè iugulum petebant, tanta ho-
 stium cæde in oculis omnium edita, viuum, &
 nullo accepto vulnere, in hostium manus deue-
 nisse. Eo capto fuit pugnæ finis; partam tan-
 to sudore, ac sanguine victoriam inter se gratu-
 lantur Germani. Nota virtus Aemiliani, pro-
 bataq; magno cum eorum danno militaris for-
 titudo prædam reddit illustriorem; quem Pa-
 lissia tamquàm insigne partē victorię trophæum
 sistunt. Is Hieronymum in tetrum, ac tenebri-
 cosum carcerem in imo turris fundo angustè ad-
 modum effossum detrudi, & debitis supplicijs
 audacissimi hominis scelus vlcisci iubet (sic
 enim appellabát) quòd deditiõni minimè an-
 quisset, quòd pari fortitudine, atq; fide, locum
 esset

esset ad extremum vsque egregiè tutatus. Hic pane, & frigida tantùm alebatur; ferrea vincula manus, & pedes constringebant; collum ambiebat in mancipij morem circulus ferreus, è quo duorum triumvè anulorum catenula cum pila marmorea pendebat; globus tormentarius is erathaud exiguæ magnitudinis, additus, siuè vt nocte quiescentem vexaret, vel fatigaret interdù vigilantem; aut, si fugam intentasset, crebro ictu globi tergum, vel pectus diuerberantis fugienti cursus retardaretur; & nè qua tandem membra quiete fruerentur, ad grauem carceris fœtorem, loci angustiam, & tenebras varij accedebant corporis cruciatus; quippè Ducis edicto acerbis quotidie supplicijs exquisitè torquebatur. Multos iam dies carceris acerbitatem, & Germanorum sequitiam eo loco perpeffus nihil prætereà, quàm vt extrema de suo capite staturerentur, Hierony. expectabat. Sed hominù consilia diuina bonitas anteuertit; dum enim huius vitæ imminens periculum à mortalibus extimescit, æternæ vitæ ab immortali Deo certissima initia recepit; & qui miseriarum, & calamitatum locus plenissimus videbatur: is cælesti solatio, & maximorum dolorum leuamento, non multò post exiit iucundissimus: quandoquidem illi Deus tantis belli laboribus, & tam apertis vitæ periculis, non extremam perniciem corporis, sed salutarem occasionem promærendi æternam salutem impendere, singulari, & inaudito miraculo, consequenti posteritati prorsus admirando declarauit. Singula

re hoc est diuinæ bonitatis medicamentum, vt, quos beneficijs ad virtutem allicere nequit, seuerioribus pœnis à scelere auocare contendat. Adeò enim diuturna peccandi consuetudo maiorum animis callum impietatis obducit, & sensus cupiditatibus addictos immanitate quadam stuporis offundit, vt nullos diuinæ gratiæ motus, nullas internæ vocationis voces auribus admittant: nisi irati numinis plagis confusi, atque debilitati, medicinam aliquandò non aspernari condiscant. Quod cœlestis prouidentiae singulare beneficium in Hieronymo mirificè per id tēpus eluxit, qui diuina benignitate diutius ad suam perniciem abusus, tenebricoso, & squalore obsito carcere, è flagitiorum tenebris ad honestatis lucem contuendam est excitatus. Sed quoniam res est omnium, quæ in illius vita acciderunt, commemoratione dignissima, quòd ex ea tam insignis consecutæ pietatis initia extiterunt, cogit me ratio suscepti muneris, vt magni euentus seriem sin minus æqua, saltem fusa narratione prosequar, vt diuinæ beneficentiæ vel aliqua ex parte inseruiat scriptoris diligentia, vel certè minimum sua negligentia detraxisse videatur.

E carcere insigni Beatissima Virginis miraculo liberatur. Cap. VIII.

Eo in carcere nulla grauior molestia Hieronymum sollicitabat, quàm acerbæ, & diræ accis, cuius sibi periculum in singula momenta **crudeli**

crudeli ab hoste imminere non dubitabat. Quæ
 cogitationem diù animo versans vehementer
 est commotus, seridèque cœpit, non tam de cor-
 poris, quam de animæ salute agitare secum sa-
 lubria consilia: & ab omni humana ope desti-
 tutus, vnum sibi in diuina præsidium reliquum
 esse cogitare, quam tamen, nè implorare con-
 fidenter auderet, faciebant ante actæ vitæ com-
 missa, quæ multa & grauissima menti occurre-
 bant; quorum conscientia deterritus, ægrè ad-
 modum precibus suis locum futurum apud di-
 uinam clementiam verebatur. Sed illum iam
 satis cruciatibus, carcere, & inedia mace-
 ratum, & scelerum conscientia afflictum, res-
 pexit Deus: diuinæ lucis splendore, & suavi
 gratiæ cælestis virtute in eius animum sese libe-
 riùs effundente. Cuius beneficio ita cœpit pec-
 catorum grauitate, ac turpitudine angi; vt iam
 longè maior contempti numinis, quam præsen-
 tis calamitatis dolor eius animum discrucicaret:
 iamque cælestem iram in se meritò concitatam,
 diuinamque iustitiam, quam ille suis flagitijs,
 & effrænata libidine tandiù contempsisset, &
 cuius imperium sanctissimis legibus repudiatis
 etiam detrectasset, iustas suorum scelerum pæ-
 nas repetere intelligeret. Quare obortis la-
 chrymis, se meritò diuinæ tutela, & præsidio
 exclusum in supremum capitis, & salutis peri-
 culum adductum inelamabat; quòd cælestis
 gratiæ beneficentiam semper ingrato animo re-
 iecerit; quòd roties diuina misericordia de sua
 salute, tam varijs modis admonitus, ad pristina-

tamen

tamen ſcelera magnum in dies ſingulos impietatis cumulum addere ſtuduerit. Hæc ille, & alia multa ex magno animi dolore, & lachrymarum copia cùm mente volutaret; ac penè ad extremos deſperationis ſcopulos miſerè deſerri videretur: de repente aura cœleſtis numinis leniter eius peccus afflante, in pacatiſſimum portum ſalutis eſt inuectus. Animum enim eius penè deſtitutum ſubijt Deiparæ Virginis Taruſinæ memoria, quam Matrem miſericordiæ mortalibus datam, vnicum miſeriarum ſolacium, & peccatoribus extremè laborantibus certiſſimum perſugium à Deo conſtitutum recordatur. In huius igitur Beatiffimæ Virginis tutela ſalutis ſuæ præſidia collocanda putat; qua Patrona, & Aduocata ſi apud Deum vtatur, non dubiam ſibi ſcelerum indulgentiam, & æternæ ſalutis auxilium pollicetur. Itaque fuſa illicò ad Virginem, non tam longo verborum ambitu, quam interno animi affectu, & lachrymarum imbre grauis, & pia oratio; nè ſe miſerum, licèt eius clientela, & patrociniò indignum, tot circumuallatum calamitatibus, & tot preſſum malis negligeret; ſe è Chriſtianiſ illis peccatoribus vnum eſſe, eumque inſignem, quibus à Chriſto mater miſericordiæ, & commune perſugium data eſt; proinde ne abiectiſſimum famulum à filio ſibi commendatum clementiſſima Cœli Regina, & Dei Mater deſpiceret: de ſalute atque incolumitate animi propè deſperanti maturè ſubueniret: flagitijs, criminibusque ſuis, quæ ille innumerabilia fate-

retur

retur, ab irato filio veniam, & pacem posceret: non desereret Patrona clientem, Regina seruum, communis misericordiae Parens iacentem in sordibus, & squalore filium. Ad hæc se nudis pedibus eandem sacram Taruisinam ædē inuisurum, ibique certum sacrorum numerum suo ære curaturum, & voce tabulisquæ tam insigne beneficium palàm testaturum voti religione obstrinxit. Cordi utique Deo, Beatissimæquæ Virgini fuere preces, & vota; vix enim ea B. Hieronymus absoluerat, cùm sese oranti, & multis lachrymis supplicanti, candida in veste, necnon cœlesti luce circumfusa, ac diuina planè maiestate conspicua Dei Genitrix obtulit, carcerisquæ tenebras inuisitato, atque inexplicabili radiorum suorum splendore dispulit, ac fugauit. Ex oculis enim, ac vultu, atque ad eò toto cellissimæ Virginis corpore tanta claritas emicabat; vt neque posset in eam oculorum aciem defigere, nec emicantem inde fulgorem diutiùs intueri. Itaq; huiusmodi spectaculis infuetus, terrore attonitus, totis artibus contremiscere, quid rei esset, expectare; cum Beata Virgo Hieronymum benignè intuita, & proprio compellans nomine, præsentis animo, & hilari vultu, omni cura vacuum esse iubet; cuius preces, & vota, se aduocata, & patrona, essent à filio clementer admissa. Ille animo erectus patronam suam intueri connixus haud commodè potuit; cumque oculorum, & animi voluptate quadam delinitus illam obniteretur attentius, acriùsque contemplari, tanta sensit radiorum

vi obtutus aciem perstringi, ac propè obtundi, vt potuerit ardentem meridiani solis facem multò commodiùs intueri. Quare adhuc animo dubius, leui aliqua somni imagine se illum putat; cùm Beata Virgo ceptis addit, vt vota soluat, & vitæ emendationis in posterum consilia inueat; tùm manu ad eum porrecta, clauis offert, quibus & vincula & carceris ossia referare; & quocunq; libeat, abire mandat. Fidem visi fecit expleta promissio; siquidem ille impiger ad iussa, acceptis clauibus, vinculis, & carcere reueratis, sensit haud vanam esse tantarum rerum imaginem, tum ad cælestem patronam venerabundus, & in gratiarum actione totus effusus se conuertit: Sed illa tenues in auras momento dilapsa letissimum Hieronymum summo merore suo discessu compleuit; qui tandem verbis, & lachrymis dolore, & læticia simul intermixtis, actis intimo cordis affectu Deiparæ Virgini gratijs, è carcere liber egreditur.

Nono miraculo Taruisium deducitur.

Caput IX.

EXtulit è carcere; quò tanti beneficij sempiternum aliquod ad posteros extaret monumentum, & probata fides; clauis è Cælo sibi delatas, tùm manicas, & compedes, cum pila marmorea, & reliqua crudelitatis instrumenta, præter interiorem subuculam, cæteris vestibus nudatus. Ea sarcina, quasi trophæo suæ victoriæ ornatus veriùs, quàm oneratus sese in
viam

viam dat. Sed mox aliud imminet grauius periculum; vix enim aliquot passibus, processerat cum in exercitum Cæsaris incidit, & viam omnem armato, peruigiliq; milite occupatam circumspicit. Expalluit Aemilianus, animoque corruit subito hostium incurfu; humanisq; deficientibus, ad diuina perfugia se conuertit; inuocat iterum Patronam, & Dominam suam, vt se præsentis periculo ereptum, certo itinere incolumem dirigat, precatur. Nec irritæ preces; vix.n.ea complebat; cum priorem, & speciem, & habitum referens Beatissima Virgo præsto est, & mox miraculum miraculo cumulat, manum apprehendit, securum sequi iubet, & per medios hostes ferrea vincula gestantem, alienis oculis minimè conspicuum educit; hoc præterea, singularis beneuolentiæ specimen addidit, quod Taruisini itineris ignaro se comitem præbuit, donec Ciuitatis mœnia in conspectum sese darent. Tùm Diua tutelarîs, & comes B. Hieronymi repentè ex oculis sese mira celeritate proripuit, illius mente nouo, & insolito splendore diuinæ lucis sub ipsum discessum illustrata, & perfusa; occultoq; igne diuini amoris corde succenso. Atque vtinam hic mortali fas esset dulcissima, & prorsus cœlestia Beatæ Virginis hortamenta referre. Ille Ciuitatem ingressus Beatissimæ Virginis ædem adit, longa, & pia oratione filio, Matrique gratijs actis, noui miraculi euentum omnibus prædicat; obligatam voti sponsione sacrorum fidem integrè liberat; tabellam, quæ rei admirandæ exitum,

& accepti beneficij memoriam ſcripto, & pictura, perpetuò teſtetur, cum manicis, compedibus, collique vinculo, & marmorea pila, & ſummo tholo pendentem curat, remque totam, quo ordine geſta eſt publica fide ſcriptis conſignari mandat. Illud verò vehementer dolendum, clauſes per Sanctiſſimam Virginem coſtitùs delatas infelici euentu, quo templum illud multis abhinc annis conflagrauit, deperiſſe. Ideò cætera, quæ integra ſuperfuerunt, à comuni illa anathematum turba delecta, in interiorem altaris partem iſdem ferreis cancellis, quibus Sanctiſſimæ Virginis Imago, concluſa ſingulari religione aſſeruantur, nec niſi pia aduentium poſtulatione produntur. Compedes verò non eius ſunt generis, quibus ferè vti conſueuimus, vt ferreo veſte claudantur, ſed quales interdum equis ad pascua dimiſſis iniicere ſolemus breui anulorum catena colligatæ. Hieronymus his ritè Taruiſij perfunctus, Venetias eodem habitu properat, inſigne Beatæ Virginis beueficium palàm per vicos, & compita in Area magna Diui Marci enunciat; quâ plurimis hominem, quaſi inſanum ſomnia narrantem, iridentibus; alijs dubiam rei fidem, & ſuſpectam non planè admittentibus: permultis verò, quibus Hieronymi ingenium ab omni fictionis, & vanitatis ſuſpicionem alienam iam pridem notum erat, admirandæ rei euentum obſtupeſcentibus.

*Bellicis rebus compositis Castro Novo Emilianus proficitur.**Cap. X.*

CVM verò per annos fermè quatuor, eoq; amplius, varijs bellorum motibus tota nutasset Italia, ac omnis ferè Europa; tandèm de compositione inter Christianos Principes agi cœptum est; nec multò post æquis conditionibus commune pacis fœdus inritum. Non facillè credi potest, quanta læticia, & iucunditate, subitus hic de compositione inter summos Principes nuntius omnem Europam perfuderit, atque compleuerit, & quàm mira serenitate miserabilem illorum temporum faciem diuturno mœrore obscuratam, illustrarit. Sed apud Venetos præsertim lætissima omnia, quandò ea dira tempestas, quæ paulò antè non terrorem modò, sed extremam perniciem, & interitù toti Venetorù Imperio attulisse videbatur, exitus habuisset omnium opinione feliciores. Siquidem opulentissimis Ciuitatibus, antea amissis, in potestatem redactis, tanti Imperij decor, & maiestas est iterum constituta. Sed ducibus, & militibus optimè de Repub. meritis larga ex veteri Senatus munificentia præmia decreta sunt; Inter quos cùm emereret Hieronymus, hoc in eum grati animi, & beneuolentiæ monumentum, ac eius virtutis singulare testimonium extare voluit sapientissimus Senatus; vt Castro Nouo in potestatem recepto Aemilianæq; familie

milia ad annos triginta attributo; iterum Hieronymus summa cum potestate præficeretur; ut qui locus paulò antè calamitatis, & ærumnarum plenus extitisset; idem, & dignitate, & cōmodo illi, totique familiæ iucundissimus foret. Sed alia omnia animo voluens, totum hoc, quidquid erat splendoris, & dignitatis, quod fux deferebatur virtuti, constantissimè repudiasset B. Hieronymus, nisi familiæ ratio aliter suasisset, cuius, non modò dignitati, sed opibus etiam, quas necessarijs belli sumptibus penè exhauferat vniuersas, hac tanta Reipublicæ munificentiâ honestè consulendum amici, & affines contendebant: quorum ad eò obfirmatos in ea re cernebat animos, ut in præsentia omne contradicendi studium frustra suscipi apparet. Quasi igitur supremum illud Reipub. & familiæ præstaret obsequium, oblatam dignitatem non tam admisit, quàm subijte, quia citrà Senatus, & affinium offensionem recusare non potuit. Pluribus autem annis Castrum Nouum Aemilianæ genti paruisse satis constat; ad alios postea feudali iure auctoritate Reipublicæ translatum. Commodò igitur tempore in viâ se dat. Taruisium primò profectus, Patronam suam Beatam Virginem inuisit, eamq; religiosissimè precatus, ut quandò voluntatis suæ planè conscia, non studio quæsitos à se fasces, non ambitam prouinciâ sciret, vires eidem oneri pares à filio impetraret, & quem primum vellet esse ingressum, quemq; extremum administrandæ prouinciæ exitum, indicaret; qui iam vo-

86 *De vita B. Hieronymi Emiliani*

ris de nouo genere vitæ conceptis, commodò,
non impedimento foret. Ad oppidanos verò,
quos funesta Patriæ calamitas reliquos fecerat,
nec eodem impetu furentis exercitus rabies
obruerat, simulatquè de Hieronymi reditu fa-
ma peruenit: eius viscendi studio maximè fla-
grantes, summa omnes læticia compleuit, ni-
hilque, quod ad celebrandum aduentum eius
excogitari ab incolis, aut præstari posset,
prætermissum; tam gratis animis exceptus,
quàm expetitus. Ve enim primum Prætorem
aduentare nunciatum est, non domi venientem
expectant, sed multitudine ad aliquot milliaria
Castro Nono obuiam effusa, faustis acclama-
tionibus accedentem excipiunt: & festis cla-
moribus deducunt, non sinè multis expressis
gaudio lachrymis; in omnibus tandem bene-
uolentiæ studium, summæq; voluntatis signifi-
catio enituit. Augebat in dies eorum læticiam
admirabilisquædam Hieronymi, tum lenitas,
& clementia in ciues, tum pietas, & ardor in
Deum, quibus virtutibus administrationem il-
lam ita obiuit, vt eorum commodis accura-
tissimè inserviens, nunquam tamen à pietatis
officijs in Deum retardaretur. Quare sanctio-
ris vitæ studijs incensus, alloquio miris, in ege-
nos liberalis, nulli impacatus, publicæ utilita-
tis perstudiosus, omnium deniquè virtutum ge-
nere ornatus, cunctis repenti admirationi pa-
riter, & exemplo fuit.

*Defuncto fratre, Magiſtratu ſe abdicat, veique
familiaris adminiſtrationem ſuſcipit.*

Cap. XI.

SED iſta ſumma cùm iuſtitiz, & pietatis
laude adminiſtranti, triſtis è Patria nun-
tius, nec opinanti allatus eſt, Lucam fratrem
chariſſimum vixiſſe. Moleſtiſſimum id acci-
dit B. Hieronymo, eoque nuncio penè còſterna-
tus facilè declaravit, quanto in pretio, &
amore fratrem viuentem haberet, quem ſenſu,
vitaquè carentem, tanto animi ſenſu deplora-
ret. Cæterum, vt lachrymis indulſit, quantum
prudens humanitatis ratio, & ſanguinis con-
iunctio poſtulare videbantur; omnia tandem
diuinæ bonitati accepta referens, eidemque
gratias habens, moerentem animam ſolatus
eſt, & ſacras, ac ſolemnes expiationes de mo-
re pro illius quiete procurari iuſſit: vt igne pur-
gante, ſi illo detineretur, liberaret; pauperi-
bus inſuper pecunias erogare, ipſe frequens in
oratione ſolicitare cœlites, vt illum ſua apud
Deum gratia ſubleuant, ab omnibus, vt idem
faciant, poſtulare; nihil tandem omittere, quod
in acerrimis tormentis verſanti aliquid præſidij
poſſet afferre. Sed quoniam B. Hieronymo præ
cæteris negotium dederat ille moriens, nè quid
exteſtamento, aut immutaretur, aut prætermi-
teretur, filiorumq; tutelam vni illi maximè de-
mandarat; crebris euocabatur affinium literis
ad res domeſticas ritè componendas, ad lugen-

rem viduam solandam, ad nepotum curam, tutelamque suscipiendam. Ille Prætoriam Provinciam diu pertæsus, id saltem commodi, ex graui illo familiæ incommodo sibi colligendum putauit, vt oblata occasione domestici vulnertis, publicæ gubernationis fasces deponat: qua propter rei familiaris impedimenta causatus, honestæque missione ab Senatu impetrata, eo magistratu, & imperio se quamprimum abdicauit, & ex eadem Aemiliana gente nouo Prætoris subrogato, Venetias contendit. Quàm verò libenter, & peramanter in primo congressu ab oppidanis exceptus, tam mox ægrè, & permolestè in digressu dimissus. Cum primum Venetias attigit, duo maximè nepotum gratia præstitit: alterum, quòd tenellos adhuc puerorum animos ad omnem pietatem informandos, honestis moribus imbuendos, studijsque literarum erudiendos curauit; Alterum, quòd cum illis multæ, atque amplæ varijs in locis res, rationesquè cum multis essent à Patre contractæ, earum ille procurationem suscepit accuratissimam, & illorum mercaturis faciendis, rei que augendæ se diligenter tradidit. Nemi- ni autem mirum, aut nouum esse debet homines natalibus nobiles, & honorum luce conspicuos mercimonijs implicari, quandò non modo liberis in Ciuitatibus, veteri consuetudine approbante, factum est, vt nihil mercatura nobilitati officiat; quod apud Ianuenses, Lucenses, Epidaurios, aliosque liberos homines seruimus, quorum institutis, & legibus nullam

nobilitatis iacturam tractandarū mercium occupatio cuiquam civium parit ; Sed multò magis etiam, quod, ſi rem ſuis pendamus momentis, ſi antiquorum diligenter diſcutiamus monumenta, & illuſtrium teſtimonio ſcriptorum, pariſque rationum ſuffragio, & exemplorum copia, nobilem hominem mercaturam haud dedecere comperiemus; ſordidam ſemper, ac vilem excipio, quā civilibus ſuis interdixerat Lycurgus, & nobilioribus exercendam vetuit Ariſtoteles. Neceſſe eſt enim huiuſmodi homines ſordidos eſſe, ac puſillos; vt qui lucello magno perè inferiunt; quæſtuique ſe proſus dedunt; ac proindè nullius honeſtæ rei ſtudio incendi, nullius præclari facinoris gloria duci conſueverunt. Quod luculenter expreſſit Cicero. *Mercatura autem, inquit ille, ſi tenuis eſt, ſordida putanda eſt; ſi magna, & copioſa, multa undique apportans, multisque ſine vanitate impertiens, non eſt admodum vituperanda.* Sed veterum dictis illuſtria grauiſſimorum hominū accedūt exempla. Solon, qui, & ſapiens vnus fuit ex ſeptem, & legum ſcriptor longè prudentiſſimus, cum ei peranguſta domi res familiaris eſſet, propterea quòd Pater ad beneficentiam propenſior Patrimonium valdè imminuiſſet, ad mercaturam, rei augendæ gratia, ſe contulit. Thaletem quoque mercaturam exercuiſſe auctor eſt Ariſtoteles. Platoni etiam olei in Aegyptum exportationem peregrinationis viaticum ſupeditaſſe, docet Plutarcus. De Zenone præterea Stoicæ familiæ Principe ſunt, qui idem

7. Pol. c. 9

1. Of.

Plut. ar. de vita.

1. Pol. c. 9

In vita Solonis.

or Laertio haud leui coniectura affirmet: prospera, quod purpuram ex Phœnice mercaturam tradat; non alia certa causa, vt conijciunt, nisi vt iterum distrahendo quæstum aliquem faceret. Neque enim ea fortuna fuit Zeno, aut eoluxu, vt eam sibi vestem emeret. Auget etiam mercaturæ fidem, quod ex pecunia quæstum,

In Loer. quærere illi familiare erat, Patremque Mameam mercatorem habuit. Catonem insuper Censorium, absolutum apud antiquos probitatis exemplar, negotiationi fuisse deditum, seque mercimonij implicasse auctor est Plutarchus. Sed à sapientibus ad nobilissimos, hoc est ad Reges, & Imperatores gradum faciamus.

In vii vi
lib. Tarquinius Priscus qui præclaris virtutibus Romanorum Regnum est assecutus, quique cultum Deorum nouis sacerdotijs illustrauit, Senatuum numero auxit, Equestrem ordinem frequentiore reddidit, ex Patre mercatore mercator ipse extitit, & ingentes opes mercatura congeffit. Vespasianus Imperator, non solum antè Imperium ad mercaturæ quæstum, sustinendæ dignitatis causa, descendit; sed, illo etiam adepto negotiationes palam exercuit, multa viliori emendo, quò pluris distraheret. Aelius Pertinax Imperator renunciatus, non secus mercaturam per suos homines exercere instituit, ac si priuati ordinis extitisset. Addatur & hoc postremo loco. Mercurius Rex, & Philosophus à priscis illis inter Deos relatus, quod mercaturæ non modo operam dedit, sed & eam primus omnium ceteris tradidit: idem

que diuini honores illi decreti. Vides igitur & Regiam, & Imperatoriam dignitatem, quin etiam diuinitatem mercatoribus ab antiquis deferri; vt minus mirum sit, si eundem hominẽ nobilem esse, & mercatorem sæpè contingat. Sed ista longiùs prosequi præsentis non est instituti; hæc pro oblata occasione, leuiter delibasse satis: nec enim Veneta nobilitas cuiusquam eget defensione, cui primas deferri inconfesso est apud omnes. Ad B. Hieronymũ redeamus, qui, nepotum suscepta tutela, integra fide illorum bona curauit, nullo emolumento, nulla quæstus vtilitate ductus, quippè non istis rebus labores ille suos metiebatur, sed Christianæ charitatis ardore magis, quàm vtilitatis fructu, aut sanguinis coniunctione, ad ea procuranda motus, vberiores laborum suorum prouentus à Deo, cuius causa erant suscepti, sibi pollicebatur.

Insignis in B. Hieronymo morum mutatio.

Cap. XII.

H Aud segnior autem in suorum morum cultura, quàm in rei familiaris administratione extitit B. Hieronymi industria, & diligentia. Solutus enim grauioribus publicæ gubernationis curis, diligentius cepit spiritualium, ac cœlestium rerum studijs vacare; vitiorum omnium in primis seruitutem depellere, & liberam animi sui possessionem ab improbis, & iniustis direptoribus, quibus iam ad eò fuerat addice-

SUS,

tus, ad verum Dominum omninò transferre statuit. Nec diuinarum rerum studio flagranti præfens numinis auxilium defuit: quod occulta virtute, ita cœpit B. Hieronymi mentem animumque versare, vt admirabilis vitæ correctio, & insignis morum emendatio breuissimè extiterit. Nam, reiectis omnibus antea, aut ad vanitatem, aut ad luxum quæstis vniuersa, tum in habitu, & ornatu corporis, tum in dictis, & factis, ad grauitatem, & modestiam composita; excisæ ad breues capillos luxuriantes comæ, quibus maximè inuentus; aut calamistro comptis, aut in cincinnos inflexis, aut in obeliscum erectis, delectari solet. Venustas oris in speciem virilem commutatur; verborum parcus, & prudens æstimator; Deniquè à seipso planè diuersus, atque in alterum mutatus totus apparet; vt in eo facilè cerni posset diuinæ gratiæ atque benignitatis virtus, & amplitudo. Cum autem numeris omnibus absolutam hominis conuersionem, & sui ipsius cognitione, & commissorum detestatione contineri didicisset; harum ille rudis rerum, & ignarus, diuini verbi præconibus, de superiori loco in Ecclesijs, sacris diebus ad populum differentibus aures dabat quàm assiduè attentissimas; quò facilius animus salutaribus eorum monitis informatus, in reconditam, & difficilem sui cognitionem deueniret; & præteritorum scelerum dolorem conciperet salutarem. Quo audiendi studio contestatam à Diuo Paulo veritatem illam sapius

Ad Heb. 4 est re ipsa expertus. *Viuus est sermo Dei, & eff-*

caſ, & omni gladio ancipiti penetrabilior; quippe inter audiendum incaleſcere, triſtariſque, & damnata rerum ſpecioſarum vanitate, paupertatis, & pœnitentiæ amore ſuccendi, ſibimet acriter indignari, quòd verò virtutis ſpreta dignitate, in tam vilia, & obſcœna deieciſſet animum; eoſque cœleſti gladio admodum ſalubriter tranſuerberatus, altis præcordijs conceptû ſalutaris vulneris dolorem, modò ex oculis vberi fletu, modò ex pectore crebris ſingultibus, ac ſuſpirijs erumpentibus; indicabat. Dimiſſa concione, è templo diſcedens, non luxuriabat in plauſus quosdam vulgares, & inanes; ſed in vberriſſimam virtutis ſolidæ frugem maturſcebat; non leui quadam animi titillatione, aut aurium dulcedine delinitus, ſed corde compunctus tacitus, ac meditabundus ſanctiora vitæ conſilia coquens, abibat. Indè, B. Hieronymi pectus diuini ſpiritus lumine in dies clariùs illuſtrante, cœpit ipſe intenta mentis acie, cum antea vitæ ingratitude, & impuritate, cœleſtium bonorum magnitudinem, & præſtantiã diligenter conferre; qua vna cogitatione ſic ille afficiebatur interdum, vt veluti ſenſibus deſtitutus, non modò nullum ampliùs è rerum terrenarum uſu, atque aſpectu ſolacium caperet: ſed ingens etiam earum odium, atque faſtidium hauriret. Tùm ſæpè acrioribus conſcientiæ ſtimulis agitatus, humi proſtratus ad Chriſti ſignum de Cruce pendentis, manantibus vbertim lachrymis, & ſuperioris vitæ annos in amaritudine animæ ſuæ memoria repetens,

pectus tundere, oscula terræ figere, se identidem inter lachrymas, & singultus, ingratus, impium, mortalium omnium vilissimum caput, idemque scelestissimum vocitare; tum in seipsum asperius animaduertere, ac penè deszuire. Sic humi diù herens, quicquid fluxum, immundum, & sordidum antea in animo fuerat, id totum, & longo lachrymarum imbre diluere, penitentia nitro expurgare, & celestis charitatis incendio in ara cordis concremare studebat; ac euangelici publicani humilitatem æmulatus non audebat oculos ad cælum tollere. Illud etiam identidem vsurpabat, vt charitatis feruore, diuinique amoris æstu exundante, ad sanctissimum Crucifixum conuolaret, eiusque pedes arctè complexus enixè deprecaretur; vt, quando seipsum æterno Patri, pro totius mundi salute effuso sanguine, immaculatam hostiam in ara crucis litasset; sibi etiam misero peccatori tam pretiosi sanguinis sacrificium salutare esse præciperet: Hæc ipsa verba crebro ingeminans: *Dulcissime Iesu, non sis mihi Index, sed Saluator.* Hocque illi erat per familiare iaculum, quod singulis penè momētis quodcunq; aliud agens, in aures diuinas contorquere consueuerat. Frequentissimam Sancto Augustino fuisse eandem fermè orandi formulam, in hæc verba legimus. *Iesus esto mihi Iesus.* Quæ præcandi ratio eodem planè cum Hieronymi precatatione recidit. Verùm non est Augustini scriptis adhuc illi ignotis hoc hauserat, sed eodem certè Magistro, quo Sanctus Augustinus didicerat, qui vtrumq; si-

mili orationis formula pari in eos effuso spiritu precum, instruxerat. Adhæc habitus ab eo prudens aliquorum delectus, quibuscum frequenter ageret, & familiariter versaretur: non ignarus, quàm multa subsidia ad hominum mores in quamvis partem formandos ex privata consuetudine petantur; quin longè faciliùs homines pravorum congressu ad impietatem traduci, quàm bonorum studijs ad pietatem informari; Tantò procliviùs malorum ad perniciem, quàm bonorum ad salutem impulsus, & exempla cæci mortales sequuntur. Qua igitur diligètia malorum auersabatur familiaritatem, eadem planè conquirebat bonorum, quos mirificè diligebat, & obseruabat, proposita sibi antè oculos non oscitanter fraternæ virtutis disciplina, & morum sanctimonia; vt virtutum flores vndecunque collectos in aluearium mellici cordis sedula æmulatione comportaret.

Rerum spiritualium Moderatori.

se totum permittit.

Cap. XIII.

CVm in cæteris artibus magnum aliquid atque arduum aggressuris, prudens omnino, & peritus Dux eligendus est, tum verò in spiritualis vitæ disciplina, in qua vna periculosum, & anceps nimis sine rectore, & magistro versari, idque quotidie magis quàm virtutis difficultate quàm interioris conscientie molestia experiebatur Hieronymus; vt idcò prudentem aliquem,

aliquem virū, piū, ac religiosum sibi deligēdū
 censuerit: cuius consilio in studio pietatis vte-
 retur, nē solus in stadio christiana virtutis ober-
 rans, in eius vmbri, & imaginibus occupatus,
 ipsam solidam, & expressam virtutis rationem
 amitteret. E sacro igitur Canoniorum Late-
 ranensium ordine, quibus est petillustre, & an-
 tiquum Venetijs templum, cui nomen Chari-
 tati, delectus est dux spiritualis, & conscientię
 moderator Sacerdos doctus iuxta, ac pius. Huic
 annos plures confessiones audienti operam
 dedit B. Hieronymus, ab eo primum enixē con-
 tendens, vt studia omnia sua dirigat, vota, vo-
 luntatesque componat, dicta, facta, cogitataq;
 omnia pro arbitrio, & prudentia moderetur
 sua; se omnino futurum in præcipientis potesta-
 te. Hieronymum ille excepit amanter sui que
 muneris partes expleuit egregiē; nām salutis
 monita; virtutum præcepta, mundi, sui que ip-
 sius contemptum inculcans sitienti animæ ater-
 næ vitæ pocula abundē offerebat; quibus illa
 sobriè inebriata, ad virtutum, & bonorum op-
 rum studia maiori, quàm antea impetu exarsit.
 In primis illi persuasum, vt sacrae pœnitentiæ, &
 Eucharistiæ mysteria frequentissimè simul obi-
 ret: quorum alterum, quā mysterij sanctitate,
 quā suæ conscientię infirmitate deiectus, li-
 cèt frequentissimè optaret, minùs tamen fre-
 quenter vsurpabat; vtili vt tum quidem pura-
 bat religione, & humilitate: non enim absti-
 nebat, quòd animus illi nō esset ad sacrum epu-
 lum promptus? sed sicut Sanctum Petrum alio-
 qui

qui Chriſti amantiſſimum, ab eius conſpectu, atque conſortio reuocabat ſuæ tenuitatis, ac peccatorum conſcientia, atque ideò cum maximè cuperet adhærere Chriſto (aiebat enim *Ioan. 6.* *Domine ad quem ibimus verba vitæ æternæ habes*) cum tamen alias ſe profanum, atq; immundum cognoſceret, aiebat; *Luc. 5.* *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum*. Caterum, cum hoc ſibi non admodum ſalutare è ſpirituſali Magiſtro didiciſſet Hieronymus, propterea quòd eo cœleſti pabulo vnicum exilij noſtri ſolatium, & humanæ imbecillitatis præſidium contineretur, quo ſæpiùs recreatæ piæ mentes, præter ſummam dulcedinẽ, & eximiam iucunditatem, qua perfunduntur, ijs etiam virtutum præſidijs inſtruantur, quæ nõ facilè hoſtis ſempiterni viribus labefactari, & infringi valeãt, cautior factus, ſæpiùs ſacris epulis magno utiquè bono ſpirituſali accumbebat, exindeque in morem duxit hebdomadis minimum ſingulis Pœnitentiæ Sacramento peccatorum ſeſe vinculis expedire, & ſacram Synaxim peragere. Et certè Sancti Auguſtini teſtimonio, illi licere quotidie ſumere, qui dignam quotidie homine chriſtiano vitam ducat, non ignoramus. Præterea ancipiti perturbatione fluctuantis conſcientiæ ſtimulis eiufdem Magiſtri conſilio maximè conſultum, illos enim carniſices implicatæ mentis aculeos, quos ſerupulos vocamus, adeò graues cum ſuſceptæ pietatis incommodo, atque etiam periculo experiebatur; vt illis agitato, nõ diutiùs cõſcientiæ diurnam, nocturnamque, luctationem ferre, non

ora-

orationi, aut rerum cœlestium contemplationi ardentius vacare, non tandem institutum, sanctioris vitæ cursum diù tenere posset, nisi periti institutoris consilio, & opera, molesta illa perturbationum, & punctioꝝ diuexatio, quæ in spiritali schola tyronum animos mentemque obsidere solet, depelleretur. Commissorū igitur conscientia non leuiter vexato præsto erant solatia verborum, & consiliorum, ad leuandam huius morbi ægrotudinem, & erigendum animum penè deiectum; hominem enim orsus pius Sacerdos spiritualis vitæ expolire præceptis, scrupulosque ac sollicitudines animi, quibus dies, & noctes exedebatur, eximere; præterita primum; quoad usq; memoriam longissimi temporis consequi potest vltimam B. Hieronymum confiteri iubet. Præstitit vir pius, quod iubebatur, animi ardore, & demissione incredibili, fructu, & vtilitate pari: vitam omnem confessione accuratissima recognouit: crebri gemitus, suspiria, & lachrymæ subinde confessionem interpellantes, satis aperta vera pœnitentiæ indicia prodebant; tùm à confessione Hieronymum metum omnem in posterum, & animi sollicitudinem abijcere mandat; sperare se, Deo fauente, inanissimam illam mentis exulceratę, scabiem pœnitentiæ Sacramento sanatatę; si quid molestiæ huiusmodi acciderit, fore illa obstrepentium Dæmonū machinamenta, quæ eludendo potius, quàm contra nitendo depellantur. Fuit prædictioni euentus: reddita enim menti securitas, & tranquillitas conscientię;

omnia pacatiora deinceps in oratione, & rerum
caelestium commentatione expertus: nisi illud
vnum hominem miserè torqueret nō infrequen-
ter, quòd, cùm menti recurreret; quàm multa
ardua, & perpetua aspera, ac difficilia mili-
tariæ gloriæ studio, & cupiditatum ardore an-
teà præstitisset: nunc Christi signis, militiæque
mancipato, adeò in bonorum operum cursu
otio, & inertia torpere sibi, ac gelu obrigesce-
re videretur; vt nè inter gregarios quidem cen-
seri mereretur. Sæpiùs itaque ea Christi Domi-
ni voce: *Qui vult venire post me abneget semetip-
sum, & tollat Crucem suam, & sequatur me:* quasi Matth. cap. 10.
tuba terribiliùs in hominis pectore perstrepen-
te, ad pugnam excitatus, acri bello voluptati-
bus omnibus, quarum antea crudeli dominatu
premebatur, indicto, superioris adolescentiæ
vitia cœlestis auxiliij præsidio, magnis postea
virtutibus compensavit.

Varia virtutum exercitia.

Cap. XIV.

Militiæ spiritualis exordia, & certa sui ipsius
abnegationis atque victoriæ duxit initia
ab gloriæ, & magistratum contemptu. Etenim
rationis appetitum honorum illecebris, & di-
gnitatum splendori valdè obnoxium quò facilius
christianæ humilitati, ac despicientiæ subiuga-
ret; abdicato à se publicæ rei tumultu, mune-
ribus, ac dignitatibus valere iussis, nuncio ma-
gistratibus, & publicis officijs remisso, omnem

illi ambitionis escam, & inanis gloriæ segetem subtraxit. Itaque non amplius frequentare Senatam, non in curiam ventitare, non publicis interesse conuentibus, neminem præhensare, nullam deniquè Reipublicæ procurationem attingere: satis perdifficilem Rempubicam sibi administrandam ratus propriæ salutis inuigilare, & varios sensuum motus honestè, & cum pietate moderari. His igitur publicis muneribus, quasi compedibus, quibus maximè retardari solent concitati ad summam virtutem animorum cursus, fractis, & reiectis, mirum est, quàm, quantum nusquam antea, ad sanctioris, & asperioris vitæ studia concitatè raperetur. Superbiam in primis, & animi elationem, malorum omnium incitamentum, & originem, crebris humilitatis exercitationibus radicitus ex animo aggressus euellere humilis vestitu, alloquio, & consuetudine vbiqùè apparebat, neq; exterior modò humilitas interioris haud dubiè index in eo senitebat; sed multò magis interior certis indicijs sui ipsius cõtemptu, ac despicentia emicabat; quippè laudum præconia, & gloriæ splendorem perindè auersabatur, & horrebat, ac cæteri dedecus, & ignominiam; de seipso ita demissè, & abiectè, quasi de mortaliũ omnium despiciatissimo, ac scelestissimo loquebatur; nec aliter sentiebat; si quid verò præclare gesti negare, aut dissimulare non poterat; id totum diuinæ gratiæ acceptum ingenuè referebat. Effusa etiam, & Christiano homine digna liberalitate superioris vitæ cupiditati obuiam

nam itum. Cùm enim eleemoſynarum parcif-
ſimus, profuſiſſimus autem vanorum ſumptuũ
extiſſet, adeo prolixam, & beneficam poſtea
in pauperes induit naturã; vt inops nullus oc-
curreret, in quem ille ſtipem benignè non con-
ferret. Eius verò benignitatem non mediocri-
ter in primis ſentiebant Virgines, quaſ egeſtas
poſſet impellere, vt quaſtui haberent pudici-
tiam. Haſ enim, nè qua inhoneſtæ turpitudi-
nis macula proſtituerentur, dote locupletatas,
& veſte ornatas, honeſtè collocandas curabat.
Mulieribus, ac familijs, quaſ ad inopiam re-
daçtæ, ingenuo pudore à corroganda ſtipe ar-
cebantur: ipſe ſuis fortunis clanculum ſubue-
niebat? neminem deniquè abſe vacuum & in-
nem, quoad poſſet, abire patiebatur. Sed &
inuidentiæ fraternæ felicitatis per id tempus
medicinam fecit; vt, qui priùs immodicè ſui
amans non æquo animo ſecur. dos proximorum
euentus ferret, poſtmodum charitate efferue-
ſcente, factum ſit, vt magnis aliorum commo-
dis omnis Hieronymi deſudaret induſtria, &
alienæ ſalutis procurandæ vniuerſæ excubarent
cogitationes, & ſtudia; ſuſperos eorum ſucceſ-
ſus ea vultus ſerenitate, & hilaritate excipiẽdo,
qua illius animus perpetuò fruebatur, niſi quan-
dò commiſſorum recordatio, depulſo gaudio,
dolorem immitteret. Acriùs autem illi, & dif-
ficiliùs bellum aduerſus effrenatos appetitionũ
impetus, & incendia carnis inſtabat; eoque pe-
riculoſius, & grauius, quò ſuperiorum vulnerũ
nondum obductis cicatricibus, incommoda,

subindè, & damna in progressu virtutis, acerrima experiebatur, & grauissima. Quare cum magnum esse in victus continentia præsidium, ad insanas corporis libidines debilitandas, & frangendas intelligeret: hac quasi lorica, & scuto tectus, furentibus sensuum appetitionibus sese obijcere statuit. Itaque multa inedia, & assiduis ieiunijs delicatum corpus affligere, in summa rerum omnium copia extremæ inopiæ, & victus incommoda, ad perdomandas corporis cupiditates, libentissimo animo subire cepit. Somni erat parcissimus, necessitasque veriùs, quàm voluntas hominem cubitum discedere cogebat; vbi satis naturali corporis desiderio intra naturæ necessitatem fecisset, depulso somno de multa nocte vigilabat: præmissa oratione vilioribus se domi exercitijs dabat. Interdium Ecclesiarum limina religiosa animi pietate frequens terebat. Aegros inuisens voce & opera recreabat, eorumq; corporibus iuxta, & animis perutilis aderat; cumq; alia deessent vniuersa, in Asceticis versabatur assiduus; quorù lectione, diuini amoris cõsopitus ignis excitaretur ardentius. Orationis studiù cum primis in eo enituit singulare; licèt enim nondùm fatis diuinarum rerum cõmentationibus esset expolitus, & informatus: vocali tamen precatìoni plures horas tribuebat, paulatim mentali sese accommodans; idque tanto animi ardore, vt lachrymas cohibere, reprimere suspiria nequiret: quo orandi studio maximè adiutus breui suorum sensuù, corporisq; victoriã, difficilem post dimicatio-

nem, reportauit, & spiritualis pugnae trophaea reuexit.

Ad quem perfectionis gradum, & qua ratione breui peruenieris. Cap. XV.

E Tantra bonarum frugum semente in Hieronymi pectore diuinitus iniecta, & exercitiorum labore, atque optimi, diligentissimiq; magistri disciplina exulta, non modò albicabat ad futuram messem vberissima virtutum seges; sed iam tum fructus legebantur omnium admiratione non indigni, eiusque virtutis imprimis, quae quò rarior in terris, eò præstantior censeri, & in summa admiratione haberi solet: in Hieronymo autem tantò admirabilior, quàtò longo vsu deprauatae consuetudinis vehementius aduersabatur, de iræ moderatione loquor. Erat enim ipsa natura, vt antea diximus, animi concitationibus, & iræ motibus maximè obnoxius Aemilianus, vt leuissimis etiam de causis iracundia, & stomacho excandesceret, nequè iratus, animo, aut verbis, aut manibus moderaretur. Sed cum didicisset, nihil magis proprium christiani hominis, aut dignum, quàm concordissimè viuere cum omnibus; & tanquàm proximos eximio quodam amore vniuersos complecti: nihil verò à christiana religione magis alienum, & abhorrens, quàm inimicitias, licet aliquin iustissimas, exercere cum aliquo, vel tacitas, & occultas, vel indictas & apertas; hoc

34 *De vita B. Hieronymi Emiliani*
vnuum Christum Dominum egisse, hoc à nobis
enixè contendisse; vt studio, & voluntate non
dissideremus; proposita hac vna mutuz bene-
volentiz & inimicorum dilectionis nota ad ve-
ros Dei filios à gehennæ filijs secernendos; hæc
ille reputans efferatos iracundiæ motus compri-
mendos, omnesquè odiorum, & inimicitiarum
fibras euellendas constituit. Itaque firmo in
primis decreto induxit prorsus in animû, quas-
cunque vel grauissimas offensiones ad eum vs-
que diem hominum improbitate acceptas, li-
bentissimè Christi Domini Crucifixi amore de-
ponere, ac condonare: tum, si quæ in posterum
inferrentur iniuriæ, ac cõtumeliæ non solum re-
mittendo, sed etiam, beneficijs compensando;
christiana nobilitate vlcisci; extititque breui
eximius salutaris instituti fructus; nam tolerã-
tiæ studium, & exercitium patientiæ tam infi-
gnis est subsecuta incitatoris illius naturæ mo-
deratio, & turbulentissimæ ad offensiones com-
motionis castigatio; vt grauissimis contumelijs
ijs ipsis præsentibus, qui palam iniuriam intu-
lissent, non modo ardentius nõ succenseret, sed
etiam ità se moderatum, lenem, patientemque
præberet; nullam vt in vultu tristitiam, nullam
in verbis iracundiam præferret. Satis erit
quasi ad speciem tantæ virtutis, quod illi in hoc
genere mirandum accidit, recensere. In Area
Marciana Venerijs, cùm nepotum negotia cura-
ret, nescio qua causa, vt sæpè fit, ab improbo
quodam, & peruicaci homine, & quidem iure
bono, dissentiebat Acmilianus. Ille contra iur-

gijs, & clamore contendere, acrius vrgere, atq; ferocius insolefcere (sic. n. Paulus Iustinianus Senator grauissimns, qui tum fortè aderat commemorare solebat) Hieronymus incitatum lenire blandis verbis, & christiana patientia ad moderationem inuitare conabatur, at ille nihil minus furens, ac frendens plurima in eum maledicta coniecit, & egregiè conuicijs onerans eidem se barbam carptim conuulsurum postremo minatus est. Hieronymus hac tanta, & tam insigni accepta iniuria, quanquam ea esset ætate, quæ solet esse ad maledicendum effrænator & ad vlciscendum acerbior, ac impatientior ad ferendum: ijs verò, & fortunæ, & corporis præsidijs munitus, vt hæc omnia faciliè præstare posset; ità tamen se gessit, vt nemini omnium, vel oratione, vel vultu, vel animo visus sit in conuiciatorem, vel mediocriter commoueri. **Quin** etiam (quod vix credibile videatur) minanti barbæ euulsionem, sereno, & hilari vultu, paulū inflexa ceruice, & producto capite, mentum porrigit; tum blando oculo hominem intuitus, placido ore, & ad risum ferè composito, eo, inquit, barbam: si Deo ità cordi est, vt lubet, age. **Quod** tãtæ moderationis exemplum nefarium hoïem sin minus pœnitentia emendatū pudore certè confusum abegit, circumfusamquè multitudinem admiratione compleuit: palàm asserentibus, qui ad iracundiam præcipitem Hieronymi naturam iam antea perspectam habebāt, si quid olim tale eidem contigisset, futurum fuisse proculdubio, vt hominem dentibus diu-

niaret, quando cætera ad vindictam defuissent.
 Sed vicerat iam christiana animi submissio, &
 mäluetudo naturæ fastû; & sui ipsius despectus,
 & contemptus vindictæ cupiditatē represserat;
 studiumque imitandi Christum, insanam vulgi
 opinionem abiecerat; idque in omni vita con-
 stantissimè postea retinuit; vt quauis graui of-
 fensione interposita, sermone tamen singularis
 modestiæ suauitate, & humanissimis verbis
 vteretur condito: vt in omnibus dictis, & factis
 ea præstâtius animi effigies, & quasi interna spe-
 cies appareret, quæ, perturbationibus sedatis,
 summa tranquillitate perpetuò frueretur. Sed
 vndè tantæ in christiana disciplina progressio-
 nes exriterint, nec iniucundû, nec inutile chri-
 stiano lectori erit cognoscere. Aggressus euel-
 lere, quam inimicus homo in eius animo super-
 seminauerat zizaniam, dum veterno peccato-
 rum consopitus decineretur; ita sibi cum vitijs
 agendû putat, vt non omnia simul iusto prælio
 adoriat; sed, quasi singulorum viribus diuisione
 ne imminutis, seorsim bellum inferat, interi-
 tumque moliatur, idque tentatum ex animi
 sententia cessit; nam, cum aliquod vitium ex
 ijs, cui diu, multumque assueuerat, contrariæ
 virtutis actibus quatere, & pietatis machinis
 auertere conaretur: non longam post oppugna-
 tionem, tandem victoria potiebatur; eoque
 prostrato, & penitus deiecto, aliud in aciem
 prouocabat; rursumque aduersæ virtutis exer-
 citijs oppugnatione instructa, non prius desiste-
 bat, quam, expugnato vitio, virtus in animo

dominaretur; tūm ad reliqua pari pugnae victo-
rizque curſu pergebat. Itaque diuino auxilio
maiores in dies afferente vires, breui factū eſt,
vt quaſi minutis praelijs vniuerſum vitiorum ag-
men vicerit, ac proſtigarit, quod ſimul adoriri
difficile fuiſſet, ac periculofum. Itā cordis agro
veluti noxio ſemine expurgato, paratior in dies
menſerat ad ſuſcipiendos cœleſtes diuinæ gra-
tiae ſatus, vt facilè credita ſemina in centuplum
ſegetem cultori ſuo referret. Nec diſſimili ra-
tione ceteros informabat. Cū enim ex eo no-
bilis quidā eius per familiaris, qui B. Hierony-
mi exemplo, & exhortatione oppreſſam ſcleri-
bus conſcientiam exonerare aggreſſus accurata,
& diligenti conſeſſione collectum per multos
annos peccatorum exitiale virus euomuerat;
quæretet diligenter: quibuſnam gradibus in po-
ſterum, certam ſalutis rationem inire, & illius
veſtigia poſſet infilſtere. Hoc vnum illi ingere-
bat Hieronymus: Amice, ſi, peccatorum labe
deterſa, ea cordis puritas eſt in votis, quæ non
indignè Chriſtum Dominum excipiat hoſpiti-
oſ certum aliquod, & ſingulare vitium primò ag-
greſſus, eo ſatis idonea, te iudice, caſtigatione
emendato; ad reliqua ſeorſim perge, & breui
recuperatam ſanitatē experiere. Quod adeo
ſalutare ad vitia perdomanda conſilium non tã
è terrenæ militiæ inſtitutiſ petitum, vbi maxi-
mè diſtractis hoſtiū viribus, victoria quaeritur;
quàm è Spiritus ſancti ſchola hauſtum credide-
rim. Itā enim in Collationibus apud Caſſia-

Collat. 9.
cap. 14.

rates, procliuitatesq; vitiorum pugnandum visum est: vt non cum vniuersis, sed cum singulis ijsque infestioribus, & principibus certamineatur; quò leuioribus quasi pugnis, vniuersa faciliùs animo depellantur: Minutis enim prælijs quotidie debilitatum hostem, ad summam etiam belli totius, mox inualidum habebimus. Dignus planè Cassiani locus, qui totus hic integer adscribatur. Sic autem habet. *Quomobrem ità nobis aduersùs hæc arripienda sunt pralia, vt vnusquisque vitium, quo maximè infestatur, explorans, aduersùs illud arripiat principale certamē, omnē curam mentis, ac sollicitudinem ergà illius impugnationē obseruationemq. desigens, aduersùs illud quotidiana ieiuniorum dirigens spicula. contra illud cunctis momentis cordis suspiria, crebraquē gemituū zela contorquens; aduersùs illud vigiliarum labores, ac meditationem sui cordis impendens, indefinentes quoque orationum ad Deum fletus fundens, & impugnationis suæ extinctionem ab illo specialiter, ac iugiter poscens. Impossibile namque est de qualibet passione triumphum quempiã promereri, priusquàm intellexerit industria, vel labore proprio victoriam certaminis semel obtinere non posse: cum tamen, vt valeat emūdari, necesse sit, eū die, noctuquē in omni cura, & sollicitudine permanere. Cumquē se ab ea senserit absolutum, rursus latebras sui cordis simili intentione perlustret, & excipiat sibi, quam inter reliquas prospexerit duriolem, atque aduersùs eam spiritualiū somnia spiritus arma commoueat; & ità sē per validioribus superatis, celerem de residuis habebit, facilemq; victoriã; quia & mens triumphorum*

proceſſu redditur fortior, & infirmorum pugna ſuccedens, promptiorem ei pronētum faciet præ aliorum; ut fieri ſolet ab his, qui coram regibus mundi huius omnigenis cōgredi beſtīs præmiōrū contemplatione conſueuerunt, quod ſpectaculi genus vulgò Pancarpium nuncupatur. Hi, inquam, ſeras quaſcunque fortiores robore, vel feritatis rabie conſpexerint diſtiores, aduerſus eas primæ congreſſionis certamen arripiunt; quibus extinctis, reliquas, que minūſ terribiles, minūſque uehementes ſunt, exitu facilitate proſternunt. Ita & vitijs ſemper robuſtioribus ſuperatis, atque infirmioribus ſuccedentibus, parabitur nobis abſque ullo diſcrimine perfectæ victoria. Sed præter Caſſianum, Diuum etiam Baſilium, eius rei auctorem placet referre, cuius verba in eandem ſententiam ad Chilonem Monachum ſunt: *Præſtat enim paulatim proficere, & per gradus quodammodo exercitationis ad altiora tendere. Ne ſubito vitæ voluptates omnes abſcinde, nè ab extremo ad extremū ſtatim cōmutatio fiat. Quia, ſi cumulati omnes illicò abſ te illecebras abſturrere velis, tērationum turbam tibi magnam creaueris. At ſi unā fortè cæperis per vim ſuperare, ad aliam vincendā, iam te quodammodo prepara, ut ſic omnes poſtea paulatim extinguas. Cæterum hæc, aliaq; huiuſmodi non Caſſiani, aut Baſilij, alteriuſcūſcriptis, quæ manu terere nōdūm didicerat, ſed Spiritus ſancti institutioni accepta referēda ſunt. In ſenſum autē oīum, in linguæ præſertim, & oculorū custodia, toriuſq; corporis & habitus cōpoſitione adeò multus, & emēdat; ut ipſa externa pietatis ſpecie omniū Ciuiū, ora oculosq; in ſe vni*

69 *De vita B. Hieronymi Aemiliani*
defixos teneret; tantam morum emédationem,
& correctionem vitæ, vix ijs ipsis credentibus,
qui eam oculis quotidie cernerent. Cæterum
non fucata, & adulterinam Hieronymi virtu-
tem, sed veram, & solidam fuisse extrema illa
communi, & peracerba sequentis anni calami-
tate, qua si aurum corticula, comprobatum est.

*Miseris in magna annonæ caritate plura
collata subsidia. Cap. XVI.*

2528.

ANnus appetebat eius sæculi vigesimus oc-
tauus, calamitatibus, atque hominum fu-
neribus fecundissimus, & memorabilis, si quis
alius. Hic satis amplam charitatis & patientiæ
palestram, optatam, & copiosam ærumnarum,
segetem, & vberiore, quam antea, beneme-
rendi de hominibus materiam Hieronymo ob-
tulit. Laboratum enim eo anno tota ferè Gal-
lia Cisalpina adeò grauitè annonæ caritate, vt
nullus tantam aliquandò se vidisse, aut audisse
rei frumentariæ cæterarumque frugum difficul-
tatem testaretur: quod malum ita breui auctu
est, quâ soli sterilitate, quâ bellorum difficul-
tate, in agro præsertim Mediolanensi, ipsaque
Insubrum principe Ciuitate; vt, euincente dira
fame naturæ fastidium cum nausea sordidos in-
solentesque cibos reijcientis, consumptis ciba-
rijs, iumentorum strages passim homines edi-
derint; feles, canes, mures deuorarint, aliaque
multa in iucundissimas epulas habuerint, que

huma-

humanus ſtomachus perhorreſcere conſuevit. E fertiliffimo totius Inſubriæ agro de reliquis facilis eſt cōiectura; vt non leuiter dubitaretur à multis, nè fame Ciuitates illæ ciue exhauſtæ delerentur. Multò meliùs cùm Venetis, Præſectorum annonæ diligentia, agebatur, qui comminem egeſtatem certis indiciis præſagiētes, ingentem vndiquè rei frumentariæ, cæterarumque frugum cōpiam per annotinas nauis maturè comportandā curarant. Sed eius abundantia fama per Inſubrum Ciuitates euulgata, adèd breui omnium ordinum vndique multitudinem acciuit, vt ibi etiam durior in dies annona fieri, grauique fame Ciuitas vrgeri cœperit, eiufq; non multò poſt commutata facies, miſera ſpecies, flēbilis aſpectus extiterit. Oberabant ſiquidem antè omnium oculos miſerorum greges, omnia mendicis, atque ægris latè compita obſeſſa laborabāt, adulta iam hyeme, & ingraueſcente in dies egeſtate, algore & fame eneētis: ora pallentia, corpora, quaſi horribili tabe conſumpta, color exhaustus, fractæ vires ad vocem & eiulatum, nedùm ad inceſſum imbecillę, vultus animoſque bonorum omnium triſtitia, & mœrore defixos tenebant; & vrgens extremi tot miſerorum caſus expectatio omnium mentes ſolicitabat. Indoluit præ cæteris Hieronymus diræ calamitatis acerbitatem, & innumerabilium penè egenorum funeſtas clades intimo animi ſēſu ingemuit, hæſitq; aliquandiū peracerbo dolore vehēmenter conſternatus. Sed magnanima illa ſua in proximos

charitate paulò post erectus, omnium egestatè animo complexus, de omnibus subleuandis, etiamsi domesticas omnes in eam rem opes exhauriri oporteret, cogitauit, reque ipsa cogitata perfecit: nam omnium calamitosorum cura magno animi ardore suscepta, eos domum adductos, omni charitatis officio recreatos, stippe auctos, veste etiam, si opus esset, ornatos dimittebat; in compitis, ac vijs iacentibus largè & copiosè sua pecunia subueniebat; quocunq; iret, nemo inops occurrebat, in quem ille non fusè de sua misericordia deriuaret. Familias, quarum inopiam nobilis pudor aggrauabat, clam alendas sibi assumebat. Cumque de tanta in pauperes benignitate admodum frequentes, & secundi manarèt tota Ciuitate rumores; egenorum turba ad Hieronymi edes alimenta petitura, velut examen apum, vndecunq; conuolabat: quos ille profusa & benefica in pauperes natura, exceptos, cibo reficiebat, veste tegebat, nummis etiam instruebat. Quæ indefessè pietatis officia, quotidiana, nec interrupta benignitate, eo breui processerunt, vt deficienti censu, & excussa in pauperes crumena ne vnus quidem illi superesset ad se ipsum alédum nedùm ad inopes subleuandos, nummus. Sed tùm maximè cùm nihil esset pietati relictum, intellectum est, quo pietatis ardore ferueret, & quo charitatis studio pauperù inopiæ subleuandæ flagraret. Multa enim secum animo voluens, id tandem consilij cœpit, vt ornamenta domus, pretiosamque suppellectilem distrahe-

ret, & quæ antea parietibus, domoque exornandis inferuierant, tum feliciori consilio ad animæ ornamentum, pauperumque subsidium traderet; quò diutiùs christianæ pietatis fons largissimè fluere. Magna itaque bonorum distractione fracta, nec vilioris substantiæ, quin vestiũ & indumentorum, pretiosiorisq; rei domesticæ, & ingenti collecta pecunia, largius est multorum necessitatibus prospectum; solemneq; illi exinde fuit nihil domi proprium, quãuis exinimum, aut necessarium, sed cuncta pauperibus possidere; eaque promiscuè, solius fraternæ necessitatis habita ratione, euulgare. Itaque breui domum suam nobili antè peristromate, & delicata suppellectili fulgentem, vniuerso ornamentorum apparatu denudatam, & vacuum, in Xenodochium propemodùm conuertit; vulgò enim à miseris nullo discrimine eius atria, porticus, interiora domus frequentabantur; si qui etiam tecto carerent, hospitio excipiebantur; Vt non minùs in Hieronymum cadere, quod de se Sanctus Iob affirmabat, mihi videatur: *Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos Viduæ expectare feci; Si comedi bucellã meã solus, & non comedit pupillus ex ea: Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum. Si despexi prætereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de vellere ouium mearum calefactus est. Hæc inquam vsurpare poterat, & misericordiæ lacte se nutritum gloriari; qui ad eò referta pietatis viscera*

Iob 31.

64 *De vita B. Hieronymi Emiliani*

viscera gerebat, nihil ut sibi reliquum faceret, quo humana quæque in egentes deriuaret subsidia, cumque pecunia, vel cibis ad manum non essent, diuendita re familiari, eorum inopiam subleuaret. Hac tanta B. Hieronymi charitate tota vrbe enitente, prouocata est multorum in pauperes misericordia, plurimis iniectus subueniendi ardor, reque ipsa maior deinceps fuit in miseros ciuium charitas, largior in egenos erogata benignitas: excita haud dubietam illustri Hieronymi exemplo. Sed his non contenta finibus ad decumbentes, & occumbentes etiam progressa est Hieronymi cura: is enim crebro assidere, sedulo ministrare, solatio pariter, & auxilio esse studebat; quos in lecto vis morbi extingueret, hos supremam illam summæ rei clausulam consummantes adhortationibus salutaribus, & monitis adiuuabat, ardentissimis verbis confirmabat: nihilque, quod in extremo illo certamine præsidio futurum esset, omittebat. Verum ne cum suprema quidem occumbentis vitæ clausula tam spectatæ pietatis periodus clauderetur: ipsa etiam defunctorum cadauera omnis vitæ, & sensus expertia, complexa. Cum. n. res eò loci deuenisset, ut passim iacentes in cœpitis pauperes miserandum in modum exparerent; & non raro per medias vias atque fora tristi sanè, & luctuoso spectaculo prostrata eorum corpora, quos vel dira fames extinxisset, vel frigore, & gelu sæua necasset hyems, sepulturæ beneficio destituta iacerent; hoc etiam ad suam pertinere charitatē B. Hieronymus arbitratus,

diebus in viuorum ministeriū absumptis, in sepeliendis mortuorum corporibus noctes insudabat. Erat enim hoc illi frequentissimum per media intempestæ noctis silentia vicis Ciuitatis obire, vt si quem extremo languore oppressum, & iam vita destitutum inuenisset, consuetæ charitatis officio, vel funus ei curaret, vel in humeros sublatum, quod sæpissimè faciebat, ad sacra cœmeteria ipse deferret. Et quamuis tam insigne pietatis officium clam ille cuperet esse; haud tamen diu celari potuit, fuitque tam egregium facinus etiam ab illius ætatis Oratoribus celebratum; quod suo loco dicemus. *Lib. 4. c. 2*
His ille misericordiæ operibus annum ferme totum transegit, magnamque pauperum turbam, quoad nouis frugibus ditior annus copiam frumenti vberioreni suppeditare cœpit, aluit: vt hactam benigna, & proluxa in pauperes natura fontes sibi diuinæ aperuisse clementiæ, tutamq; muniuisse ad salutem viam planè videri possit.

Ioanne Petro Caraffa familiariter

utitur.

Cap. XVII.

AUſeſt Hieronymus per id tempus alio non ignobili ſpiritualis vitæ magiſtro: iſ fuit Ioannes Petrus Caraffa, vir, & doctrinarum omnium inſigni laude florens, & magna integritatis, pietatiſque fama illuſtris, qui poſtea in Cardinalium Collegium à Paulo Tertio lectus, eiſque ordinis princeps, Marcelli Se-

cundi Pontificatum excipiens Paulus IV. mutato de more nomine, appellari voluit: huius opera, & cōsilio utebatur assiduè Hieronymus, eiq; tantum deferebat, nihil vt, eo inconsulto, moliretur; vt ideò multa deinceps à Hieronymo sua sponte gesta Caraffæ consilijs ascriberentur, quod suis infrà locis dicitur. Interim quis eo tempore Caraffa, & quæ illi occasio Venetijs commorandi, & consuetudinis cum Hieronymo (paulo altiùs repetita rei narratione, sed sine fastidio, ac mòlestia) aperiendum. Datus fuerat Ioannes Petrus ab Iulio II. sub initium Pontificatus Theatinæ Ecclesiæ in Marfis Pontifex: & ad Archiepiscopatum Brundusium Theatinensi longè opulentiorum apud Clementem VII. à Carolo Cæsare postulabatur. Sed multò maiora ipse Dei gloriam, & animarum lucra animo moliens Caraffa, etiam Theatinensi Episcopatu se sponte exiit, Summiq; Pontificis arbitrio libere conferendum permisit: tum lectis notæ probitatis, & nobilitatis aliquot socijs, ipso Clemente approbante, anno sui Pontificatus primo, eiusque sæculi vigesimo quarto, solemnioribus Religionis votis Romæ nuncupatis, Clericorum Regularium primus auctor extitit: quibuscum, exiguis ædibus ad Montem Pincium conductis, religiosam vitam dicebat. Sed mox annus irruptione turbulentissimus externa vigesimus septimus est subsecutus: cum Borbonij arma Romanæ Ciuitati superfusa, fœda populatione, ac direptione simul vrbi, simul Religioni vastitatem intulere,

vt, inter Romanæ Urbis, & sacrum clades, nulla fortè maior, aut turpior numeretur. Erat exercitus penè totus ex catholicæ fidei desertoribus, & Pontificiæ sedis hostibus infensissimis conflatus, quibus studium desæuire per lasciuia in sacra, & ex Clericorum iniurijs, ac dehonestamentis voluptas; Vndè sacri homines statim sæuo victori ludibrium, & præcipuâ materies infestissimæ crudelitatis: Roma in primis miserante cum lachrymis, Ecclesiæ Catholicæ Pontificem eiectum, & sua pulsam sede vicariam, illam veri numinis maiestatem: Aedes verò sacræ, religiosorumque cœnobia militares in casas sædo spectaculo concessere; Ibi manipulares nulla reuerentia sacri soli, tanquam in ganeo, & fornice, alea, ventre, & omni reliqua sæditate lasciuiebant; atq; ad dõ vniuersa, cruento, rapacissimoq; milite summa cum sacrorum iniuria, furente, & funestissimè populante, fœdata, direpta. At nè intrâ vilia quidè, & exigua tecta pauperes, nouique religiosi, de quibus agimus, fuere tuti; ad erogandam siquidem pecuniam à direptore milite, compelluntur; idque domestica egestate prohibente indignis, probris, ac verberibus malè accipiuntur, tenui, & vili suppellectili expoliantur. Quare in tam miserabili, & extrema Urbis clade, & rerum omnium direptione, sibi diutius Romæ subsistendum non putarunt. Igitur Veneti Oratoris ab Urbe discedentis benignitatem nacti, anni sub exitum, cum eo Venetias commigrarunt, conductisque ædibus ad Sancti Nicolai Tolentina-

5528.

tis, anno ineunte vigesimo octauo, domicilium posuerunt; vbi fuit Caraffa ad annum ferè trigefimum sextum, quo à Paulo III. sui item Pontificatus anno tertio, Cardinalis honore inauguratus est. Vt primùm doctrinæ, & pietatis nouorum Religiosorum fama latius per Urbem manare cepit, multorum ad eos factus est concursus, multis religiosi instituti probata est disciplina, ardentè etiam expetita, & suscepta plurimorum ciuium Patrum opera, & studio castigatus vitæ luxus, & morum licentia; nec serò ista ad Hieronymi aures deferuntur, qui, vt erat proborum studiosissimus, facile ad eos se confert; Caraffæque consuetudine maximè delectatus cœpit religiosas ædes frequenter; nec molestus erat Ioanni Petro creber Hieronymi accessus, nec inutilis Hieronymo; ille enim hominis nobilitatem tanto cum pietatis ardore cõiunctam suspiciebat, & admirabatur: Hieronymus vicissim in Caraffa vniuersa humanæ, diuinæque sapientiæ ornamenta cum summa vitæ integritate, non sine admiratione vbique commendabat, ac prædicabat: multaque in animæ, & salutis suæ commodum, spiritalisque profectus vberiore fructum semper è congressu probatissimi hominis, hauriebat. Itaque venit illi in mentem ad sanctiora, maioræque pietatis studia informandû Ioanni Petro se tradere: quippe nihil in spiritalis vitæ progressu regendarum animarum moderatore peritissimo antiquius habebat; qualis ei Caraffa videbatur, è cuius nutibus, veluti certo diuinæ voluntatis inter-

prete, totus penderet, seque, & sua componeret
vniuersa; propterea quòd certa lege sibi indi-
xerat iam pridem, nihil vt proprio statueret ar-
bitrio, neuè in rerum spiritualium vsu, suo fallaci
sensu, & inexperto vteretur ductore, nè hac vna
via occultis dæmonum fraudibus facilis pate-
ret aditus. Quod pium, & prudens animi de-
cretum adeò religiosè tota vita seruauit, vt ne
pietatis quidem opera, inscio, & inconsulto con-
scientiæ moderatore, aggrediretur: siue quòd
adeò illi in omnibus proprii sensus esset suspec-
ta libertas: siue quòd sciret, quò minus de no-
stro imperata res habet, eò cumulationi merce-
de meritum obsequij compensari. Igitur, vel
priori magistro destitutus, vel quòd vtriusque
operam perutilem sibi existimaret, è Caraffa
quæ fuit, vt sele rerum spiritualium doctrina in-
stituendum suscipere, de se, & de rebus suis,
ex Dei gloria, animæque salute, liberè statuere
vellet: id sibi per gratum fore. Non grauatè
prouinciam suscepit Caraffa, ex eo fertili solo
vberem frugum copiam se breui collecturum
(quod postea rei euentus comprobauit) conij-
ciens; & quod liberaliter sponderat, pari
postea fide, ac religione persoluit; sæpius actum
est inter eos de diuinis rebus, de proximorum
salute procuranda, de corruptis eius ætatis mo-
ribus sanandis, de nouo, certoque vitæ genere
deligendo; quibus frequentissimis colloquijs
ad strenuè in vinea Domini laborandum, quoti-
diè magis inflammabatur Hieronymus; ne cõ-
tempnendos in rerum spiritualium exercitatione

progressus ostendebat, quibus in dies eius spi-
 ritus, pietasque Caraffæ ampliùs probabatur :
 nunquam tamen illum suo nouo ordini adiun-
 gendum curauit; fortè, quia, cõmunicato cum
 eo animi sui consilio, intelligeret hominem ad
 alia omninò, sed tamen Christianæ Republicæ,
 proximorumque salutì perutilia, à Deo vocari,
 ac proindè, cum eum maximi faceret, quoti-
 dieque ad pietatis progressum vrgeret; interio-
 ri tamen religione prohibebatur, nè ad ingres-
 sum recentis religionis illum sollicitaret. Quin
 etiam Caraffæ auspicijs, & consilijs, Hieronymũ
 ad pauperum derelictorum curam animum ap-
 plicuisse ad eò certa, & constans eorum opinio
 fuit, qui ab eodem Hieronymum in partè labo-
 ris socij lecti fuerant; vt anno ab eius obitu de-
 cimo, à Ioanne Petro Caraffa tum Cardinali,
 hoc vno maximè nomine, cum suo ordine Con-
 gregationis vnionem postularint, quòd scilicet
 eius auspicijs illorum operum essent fundamen-
 ta iacta, & quòd ad eos Hieronymum ipse de-
 stinasset; sed ré aliter se habuisse idè ipse Caraf-
 fa datis ad Caietanum Thienensem literis affir-
 mat, qui totum hoc Hieronymi consilio, &
 charitati ingenuè tribuit. Mirificè autem tem-
 porum progressu tanta illa Ioannis Petri, & Hie-
 ronymi animorum consensio, voluntatumq; cõ-
 spiratio apud vtriusque ordinis alumnos pro-
 cessit velut à radice mutuz charitatis vigor ad
 ramos transmissus; vt non minoribus beneuo-
 lentiz vinculis hæc duz familie modò vincian-
 tur, quàm ipsa amborum Religionum capita

lib. 3. c. 6.

fuerint amoris, & charitatis neceſſitudine copulata. Qui verò primus Patrum Theatinorum locus à Hieronymo Venetijs eſt frequentatus, is poſteà noſtris uſui, & comodo maximè fuit, Nam ad eius Seminarii adminiſtrationem, quod Ioannes Triuiſanus Patriarcha, magno fanè Venetæ Eccleſiæ non ſolùm ornamento, ſed fruſtu excitauerat, Patribus noſtris ab eodem Veneto Patriarcha vocatjs, ad idque ampliffimis ædibus apud Sancti Hieremię conductis, ubi annos fermè viginti, eoque ampliùs Seminarium ſubſtitit, nullum interim noſtris erat publicæ Eccleſiæ, nullum religioſæ ſepulturæ ius, ſed domeſtico Sacello ad quotidiana, & priuata ſacrificia utebamur. Itaque è Patribus per id tempus, qui deceſſiſſent ad Sancti Nicolai Patrum Theatinorum religioſo funere efferebantur; ubi, longo linteatorum Patrum ordine cantu, & funalibus occurrente, perhonorificè excepti, ſacriſque Eccleſiæ precibus, & ceremonijs expiati, intrà domeſticum cæmeterium, eodem ſacro veſtium, & luminum apparatu, cantuque comitante, condebantur. Vt quaſi iam tùm videretur Hieronymus filijs deinceps in ſocietate procreandis, ſepulturæ locum indicare, & viam aperire commodiffimum fanè locum; vt ijdem vita defuncti apud eos conqueſcerent, quibuſcum animorum ſumma coniunctione concordiffimè vixerant. Sed de Caraffa non ſemel mentio redibit.

*E graui morbo desperata salute
conualefcit .*

Cap. XV III.

NEquè solùm effusa bonòrum largitione, sed grauiſſimi etiam morbi moleſtijs, & ſupremo vitæ discrimine explorata eſt Hieronymi virtus, & conſtantia; ſi quidem diram famis calamitatem popularis quædam lues eſt conſe- cuta. Morbi genus id erat, quod, febrì non intermittente, & acceſſionibus per interualla increbeſcente, per aliquot dies, ægri corpore pertentato, mox illud varijs colorum maculis amethyſtinis, rubris, & murinis, haud dubiò vicinæ mortis argumento, conſpergebat (huiusmodi maculæ ab antiquioribus medicis papulæ nuncupantur, ſeu morbilli) Cùm verò mali cõ- tagio latiùs ſerperet, & nihilo verò ſegniùs pietatis opera exequeretur Hieronymus: eadem infirmitate correptus, lecto decumbere eſt cõ- actus. Morbi vim vt ſenſit, ad animæ curationē ſe primò conuertit, & expiatis peccatorum maculis, ſacro pane refici voluit; tùm Deo ritè cõ- poſitus, ſequè ipſum impenſè illi commendans, de corporis infirmitate perindè ſolicitus fuit, ac ſi ad eum nulla ratione pertineret; ità Deo hærenti cœleſtia præ terrenis erant in votis. Te- nuit hominem aliquot dies morbus, cumque ſe febris perpetuò intenderet; ità inualuit, vt iam maculæ illæ ſupremi discriminis indices toto corpore cernerentur, eò pernicioſiores, quò ma-

iori nigredine, inficiebantur, vt eius salutis, & curationi medici planè diffiderèt. Grauior tamen quædam animi, quàm corporis molestia Hieronymum torquebat, hinc spe, metu illius languentis animum ancipiti cura diltrahente, subindè lætior, tristis interdum, ac mœrens cernebatur; nàm, cœlestium bonorum spe in hominis animo nonnunquam largiùs sese effundente, secum ipse magna cum voluptate reputabat, nàm compendiaria ista via sese Deus vellet ad amœna Paradisi his emissum vinculis eucare; eaque æternæ beatitudinis expectatione, tantis voluptatibus perfundebatur, vt è vultu ipso, licèt vicinæ mortis appulsu, & morbit abeconfecto, manifesta tamen emicarent intus delectationis, & lætitiæ argumenta. Sed mox inanem gestientis, & exultantis animi sensum sanior illa corrigebat, penitusque comprimebat plena timoris cogitatio; quæ nondum Cœlo maturum hominem monebat, qui ad eò longotempore sceleribus fœdatus, & toties infernum ignem commeritus, nondum tamen longo aliquo, & asperiore pœnitentiæ exercitio, & charitatis officijs expiatus, superiora crimina redemisset; abhorrere hoc à diuina lege, esse admodum a suis culpis alienum. Itaque, talibus curis in diuersa trahentibus, anceps, ac dubius mutabat animus, & extremo corporis languore conflictatus, acerbiorè etiam æternæ salutis metu discruciabatur, veritus, nè, pœnitentiæ spatio intempesta morte præcepto, vel de renum summa periclitaretur, vel certè longè diuturniora,

& acerbiora illum manerent post obitum supplicia perferenda . Inter hæc sacramentorum usu conscientiam repurgat , animum præparat, ritequè ad extremum illud certamen inunctus supremam iam expectat horam . Cum tandem gaudio , & timore paulùm abire iussis , se totum diuinæ voluntati permittit , & in preces effusus, Deum enixè rogat, vt si è sua salute, diuinique numinis honore foret, siuè præses vitæ interitus ad suorum scelerum vindictam, siuè longior lucis vsura ad asperiora pœnitentiæ studia , & ea executioni mandanda , quæ in proximorum salutē tandiù, non sine illius instinctu, animo agitare; supremus ipse , & æquissimus vitæ arbiter pro sua clementia ancipitem futuræ casus euētum moderetur; se omninò diuinæ voluntati libentissimè cessurum , & quocunq; vocaret, secuturum . Gratissimè Deo fuere preces, cum pœnitentiæ ardore , tum diuinæ voluntati obsequendi studio . Exindè enim melius factum est laboranti; vt releuatus morbo, & lecto surgere, & sui niti pedibus iam posset; citissimèque ex ea infirmitate medicis admirantibus emerfit , & idoneis auctus viribus, integer restitutus est suis : vt miraculo par visum sit hominem medicorum iudicio depositum conualluisse tam citò . At verò licèt æternæ quietis gaudia peroptaret , eam tamen dilationem tulit nō inuitus; maximeque in lucro posuit , quòd diceret, sacrificium suæ vitæ , pœnitentiæ sibi lachrymis, & asperitatum incommodis per aliquot etiam annos expiandum , & proximorum

Congr. Somascha fund. Lib. I. 75
saluti consulendum. Quippè tam insigni vitæ
diuinitus prorogatz beneficio hæc sibi diuino
nutu imponi planè intellexit. Quare illud fir-
mū, certumque statuit eam totam, quam vnus
Dei præsentiope, ac miraculo haberet, vitam,
diuinæ gloriæ, pœnitentiæ studijs, proximo-
rumque salutî consecrare, idquè multo etiam
prestitit, copiosius, quàm promisit.

Finis Libri Primi.

THE
INSTITUTION
OF
THE
MIND
AND
THE
MORALS
OF
THE
LAW
AND
THE
ARTS
AND
SCIENCE
OF
THE
UNIVERSITY
OF
CAMBRIDGE
AND
THE
FELLOWS
OF
THE
SOCIETY
OF
MANSION
HOUSE
LONDON
PRINTED
BY
RICHARD CLAY AND COMPANY
BUNGAY SUFFOLK
1963

DE VITA
B. HIERONYMI
ÆMILIANI

Congregationis Somaschæ
fundatoris.

LIBER SECVNDVS.

*Hieronimi deliberatio de noua vitæ
ratione instituenda.*

Cap. I.

VALETV DINE iam confir-
mata, ad pristina pietatis offi-
cia, pœnitentiæ quæ labores se
confert; eòq; ardentius in hu-
iusmodi curas incumbit; quò
recēti, & proprio exemplo ex-
tremam ægrorum indigentiam didicerat, & di-
uinam clementiam, ac bonitatem in se ipsum
fuerat expertus. Verùm, multis diebus hisce
muneribus absumptis; meliorum ille æmulator
charismatum, haud sibi satisfaciebat; quippè,

progrediente die, nouo semper se pietatis studio excitari, ardentiore in Deum, & proximos amore incendi, ad maiora rapisentiebat; quod excelsi animi flamma cœlesti igne succensa humili loco hæere non posset. Consilium itaque cœpit a cupiditate immortalis, & æternæ gloriæ excelsum planè, & homine terrenis rebus superiore dignum, vt ab se opibus omnibus abdicatis, senatoria toga, nobilitatisque insignibus reiectis, & Reipub. dignitatibus penitus contemptis, liberiore voce tandem abiectum illud, & humile vitæ genus, quod animo conceperat, profiteretur, vitamque omnem perpetuò operum charitatis ministerio, publicè deuoueret. Cæreùm deliberationem hanc de priuatæ, & abiectissimæ vitæ ratione seriò ingressus, spiritu cum carne luctante, satis arduam contrariantis sensus, & reluctantis naturæ pugnam est expertus. Quæ contrà facere maximè videbantur, erant, nepotum cura, familiæ splendor; Reipub. pietas. Nepotum res, & familiæ decus negligere, inhumanum; Rempub. deserere impium videbatur. Verùm Nepotum negotia minus Hieronymum morabantur, quando illorum maior natu, & rem familiatē curare, & rebus suis tutò per ætatem præesse posse videretur. Sed, eo enauigato scopulo, difficiliorem omninò exitum è mundi, Reipublicæque honoribus est nactus, mirificè hominis animum torquentem amorem Patriæ. Est enim peculiare Venetisà natura insitum, adeò propensis, & conspirantibus animorum studijs publicam rem diligere;

vt cæteris nationibus amore, & pietate in Patriã longiſſimè antecellere putentur. Eam verò multò impenſiùs adamabat Hieronymus, quòd cum illius cauſa extrema adillet pericula; mutua gratitudinis ſignificationem abſe deſiderari Reſpublica nõ permitteret, in qua præſtã, ac nobilis Senator haberetur, & apud Ciuitatẽ vniuerſam admodũ gratioſus eſſet, & in qua tãdem ſumma prudẽtia multiplex rerum vſus, vitæ grauitas, & morum probitas expeditum illi ad ampliſſimos honores curſum, niſi per eum, ſtetiſſet, oſtentarent. Quare in vtramque partem, itã multa, eademque grauiffima ſuccurrebant ſuadentia nouum vitæ inſtitutum, atquẽ diſſuadentia; vt difficilis admodum, & perobſcura exiſteret tantæ rei deliberatio: cumque ſenſus humanus, & diuina pietas ex æquo ferè in eius decertarent peſtore, non ſumpto cibo, non data oculis quiete, dies aliquot illo curarum æſtu, quaſique cogitationum conflictu, & vicifſitudine inter ancipites hinc indè fluctuantis animi, & incerti propenſiones magna cum perturbatione eſt iactatus: reque ipſa didicit quam difficilis, & laborioſus ſit egregius rerum humanarum contemptus, & quam ægrè ſenſus ab his auellatur, quæ ſemel impenſè dilexit. Inter hæc sæpè animo æſtuare, nunc algere, modò diuino amore incenſus ad caſtra ſpiritualis militiæ aſpirare, nunc honorum, & nobilioris vitæ ſplendore, alijsque ſenſuum blandimentis ab ea mente reuocari, & deterreri donec hiſce cogitationibus ſecum diu luſtatus puriorem

80 *De vita B. Hieronymi Emiliani*

hauit diuini luminis radium, seque ad sanctiora confilia, & perpetua pietatis officia, acriori, quam antea, impulsu ferri persensit: iamque caduca omnia fastidians, ac moræ omnis impatiens sibi met indignari, hisque ferè dictis non sine lachrymis seipsum acrius urgere, grauiusque obiurgare cœpit. Quid agimus anima? quid expectamus? cur acceptam à Domino vitam, non eidem reddimus? cur promissa non soluimus? quid tanto amore vanitatem sectamur? Quid tandem est in his rebus tam præclarum, aut sublime, quod nos à cœlestium amore possit abducere? an gloriæ splendor, ac dignitas? quæ tandem hæc gloria? cuius causa præhensandum quotidie, ac diligenter? supplicandū omnibus? multorum suscipiendæ inimicitia? & ab fluctuanti, atque incerto multitudinis iudicio pendendum? quanto sanè melius est diuinā clementiā assiduis orationū precibus præhensare, æternum beatitudinis decus ambire, diuinę glorię, quam priuatę studere? At Reipublicę pietas urget, atque satis illi operę præstitū, satis laboribus, & periculis mortali huic Patrię factum; cur modò pro æterna non laborandum? an Patrię, quæ me mortalem genuit, summa erit apud me ratio; illius verò, quæ me immortalem expectat, nulla? ad illustrandum nè familię nomen, magnos in Repub. honores consecrari libet? at satis maiorum bene rebus gestis nobilitatam stirpis memoriā cernimus: illustrioraque, cum volet Deus, feret posteritas; cur Euangelicam nobilitatem Cœlo plane dignam, vnice Deo

caram, & dilectam non conquirimus? cur non immortalē nominis famam apud Deum sectamur? falsa hæc, fluxaq; bona plurimum apud me valebunt, æterna illa, & vera minimum? cęlestia præ terrenis, diuina præ humanis contemnam? quæ schola, quæ religio docuit præferre puluerem Cœlo, homines Deo? an cum Reipublicæ principem, & vegetem vitæ partem impendero, cum rem familiarem auxero, cum prædia loca-nero, cum humana omnia procurauero: tum ambitionis occupationem perosus, si quid supererit otij, me ad Dei cultum, animæq; pro-curationem conuertam? Hominum non Deo, sed sibi seruentium, ista sunt. Pereat hic om-nis amor, vt viuat cęlestis. Quid enim saluta-rius, quid prudentius fieri potest, quam, spretis labentibus, & caducis, cęlestia, & æterna conse-ctari? Aude Hieronyme, Deum vocantem se-quare. Dum hæc, & huiusmodi multa intentamētis contentione, & cogitationum conflictu, secum ipse loquitur; præsentem, & manifestam expertus est superni numinis vim; ardentissime enim cępit diuini amoris æstu torrerī hominis peccatus; vt ebullire, & colliquefieri, nec diutiùs posse ardoris flammam ferre videretur; & ad nouum de cœlo lumen, ita se rotum sensit diui-NAVIRTUTE IN VIRUM ALTERUM SENSIM CŌMUTATUM; vt eundem se esse planè negaret. Quare de-pulsis ex animo rerum humanarum affectioni-bus, discussa sensuum & cœcæ mentis tetra ca-ligine, diuinæ gratiæ stimulis diutiùs oblecta-tionon potuit, sed excitanti, vt gentiq; Deo ma-

nus dare cōpulsus est. Igitur ad Christi pēdentis effigiem supplex stratus, calenti lachrymarum imbre irrorato solo, crebrisque gemitibus, & suspirijs imis pectoribus eductis, euocatisque ardentem in opem superis: seipsum, suaque omnia, tota anima, toto corde, ac voluntate, ardentissimè Deo consecrat; abdicatis opibus, & honoribus, perpetuo pauperum ministerio in vili, abiectoque habitu se addicit; pro tam insigni diuinitus immisæ vocationis beneficio, imo peccatore gratias agit, vt par est; voluntati vires sufficere, suæque gratiæ præsidio, in tam sancto, & firmo proposito perpetuò tueri vellet, enixè deprecatur. Ab oratione digressus Nepotem natu maximum aduocat, ardenti cohortatione ad ea, quæ Christiani hominis, & integerrimi Senatoris sunt, inflammat; vt tandem rerum suarum procurationem suscipiat, admonet: dati, & accepti rationes, præteritæque administrationis diligentissimè reddit: quanta fide res eius procurarit, quanta cura auxerit, nullo ad se deriuato emolumento, ostendit; vt eadem tamquam villicus fidelis, & dispensator à Domino constitutus, integrè curare pergat, hortatur: se ad maiora à Domino vocatum, haud diutiùs posse talium rerum occupationibus distineri. Nondum, quid consilij subesset, intellexerat Nepos; obortis tamen lachrymis, Hieronymū enixè rogat, vt in suscepta rerum suarum procuratione, reique familiaris administratione pergeret, neuè amplissimos Reipub. honores magno cum familia detrimento abijceret. Cum

interim hominem intuetur, quæ suboſcurè ver-
bis indicat, palàm factis explicâtem, nouoq;
& inſolenti veſtium genere, qualis internuſſet,
animi habitus, præferentem: Veſte oblonga,
manicis infrâ cubitum admodùm laxis, ſtrictio-
ribus ad manus vtitur Veneta nobilitas, eaque
communi vſu nigri coloris; niſi vel maiores Reipub.
dignitates, vel ſolemnioreſ Senatorum cõ-
curſus purpuram poſcant, eiſdemque coloris
in læuum humerum reiecta ſtola: hæc ſuæ nobi-
litatis inſignia abſe tandem reiecit, perpetuoq;
ablegavit Hieronymus: nobiliores etiam quaſ-
cunque internas veſtes ad intimam vſque ſubu-
culâ ſibi detraxit, & veluti à Domino hæc epua
commodatas eidem libentiſſimè reddidit, earum
loco vilem, & pannofum habitum domi
fortè repertum in vſum pauperis cuiuſpiam an-
teâ comparatum induit, craſſioreſ calceos,
quibus ruſtici vtuntur (perones vocant) adhi-
bet, nec nobiliori pallio humeros tegit. Intue-
batur hæc Nepoſ mœrore, & admiratione de-
fixus: intuebantur domeſtici animo, & cogita-
tione ſuſpenſi, manantibus interim ex omnium
oculis vbertim lachrymîs. Sed carnem, aut ſan-
guinem non reſpexit nouus Chriſti miles; Ve-
rũ nobilioribus, & hucuſque inſolitis ſpiritualis
miliciæ armis munitus; qui proprium ſenſum
iã ſubegerat, cum mundo ipſo quamprimũ
ſibi congregiendum ſtatuit. Quamobrè vel quã
conſtanter, & ex animo ad Chriſtum defeciſſet,
mundoque bellum indixiſſet, declaraturus, vel
paupertatem, humanarumque rerũ deſpicien-

*Annata
ſuæ 44.*

84 *De vita B. Hieronymi Emiliani*
 tiam iamdiu animo retentam palam professu-
 rus, nè salutatis quidem domesticis, statim pan-
 nosus, & peronatus domo egreditur nobiliora,
 Ciuitatis templa adit, seque nouis euangelicæ
 paupertatis insignibus ornatum; spectandum
 præbet. Non minus grati Deo, & Angelis,
 quàm hominibus admirabile spectaculum fuit.
 Mirum est, quàm vehementer vniuersam Ciui-
 tatem permouerit insolens vitæ ratio, & noua vi-
 tæ conditio: multis, vt fit, hominem risu & iocis
 excipientibus: alijs, quibus pridem Hieronymi
 pietas non ignora erat eiusdem religionem &
 animi demissionem admirantibus: quampluri-
 mis rei admirandæ nouitate attonitis, ex ipso
 facti euentu tam inusitatæ mutationis iudicium
 expectantibus. Sed ille rumores ac suspiciones
 hominum neutiquàm veritus, vni diuinæ voci
 eor suum alloquenti, omninò parendum, &, in
 quancunque vocaret partem, perpetuò obtem-
 perandum statuit.

*Eius vocatio ad pauperum derelictorum
 curam. Cap. II.*

SED eo iam suscepto consilio, & quasi to-
 tius consequentis vitæ fundamento iacto,
 vt ex nobili illo, & illustri rerum humanarum
 fastigio, non ad æqualem modò cum cæteris,
 verùm ad infimam etiam vitæ conditionem, &
 optatos Euangelicæ paupertatis amplexus de-
 scenderet: vnum illud supererat, vt, qui se infi-

mis pauperum ministerijs, eorumque salutide-
nouisset, è tot charitatis officijs, varijsque exer-
citorum generibus, quod potissimum ample-
cteretur, decerneret; qua in consultatione ali-
quantùm hæsit, quòd ad omnia charitatis mu-
nera æquè se paratum, atque animatum cerne-
ret: non illi animus ad discrimina subeunda,
non vires ad perferendos labores deerant; sed
quid magis è diuina gloria, proximorumque
salute esset, ignorabat. Quare flagrantissimus
omni ratione probandi se Deo, vniuersumque
vitæ suæ cursum ad vnam eius voluntatem, re-
ctissimã benefactorum regulam, dirigendi, dies,
noctesq; supplex illum precabatur, sibi vt illu-
cesceret, èque tot ad salutem semitis, cui potis-
simum se vellet insistere, commostraret: neque
multò post in hac re defuit homini diuinæ volun-
tatis sensum cognoscendi expedita ratio. E
præteritis recentis annonæ angustijs, & cibo-
rum indigentia tetra, grauisque lues exorta, &
per ciuium capita vagata, adèd ingenti fune-
rum strage urbem vniuersam fœdum in modum
deformatat, vt refertissima puerorum agmina,
parentibus orbata, internæ, externæque institu-
tionis cultura destituta, extremæ mendicitati,
& vitiorum omnium fœditati exposita, passim
occurrerent; acerbo sanè, & miserabili specta-
culo. Pupugit vehementer hominis pectus mi-
serorum casus, inspectaque sæpius orborum soli-
tudo, & egestas in remedij cogitatione traxit;
ac, dùm quotidie precibus diuinæ voluntatis
decretum explorat, ardentius sentit planè eam.

26 *Dè vita B. Hieronymi Emiliani*

sibi mentem inter orādum dari, quæ ad horum subleuandam inopiam, & morum institutionem suscipiēdam, illum inflammet, ac rapiat; & quidem tam effusa beneuolentia tanto voluntatis impetu, vt, siuè cibum, siue somnum caperet, ab hac vna cogitatione animum abducere nō posset. Quare in dies noui operis desiderio sese in ipso orationis feruore ardentius intendente, diuinæ vocantis gratiæ impulsus persensit, totoque pectore admisit, ac veluti tutor, & pater miseris à Deo datus, non amplius sanctæ charitatis opus differre est ausus. Itaq; fractis iam vitiose verecundiæ repagulis, & inani pudore deposito, operi manum celeriter admouit, & tam prima Venetijs orborū institutionis (quos mutuata à Græcis voce orphanos vulgus appellat) iecit initia, in quo opere subindè multis Italiæ locis promouendo, magno cum animarum fructu, & Ciuitatum commodo ad extremum usque spiritum strennè decertauit vir egregius: & quæ ab eo postea emanauit humilis hæc Religio nostra Somaschensis, idem tuctur institutum, & vbiquè pro viribus vrget: quod certe quam commodum Reipublicæ, Deoque gratū acciderit, fusè suo reponemus loco. Nunc pium Hieronymi conatum, sanctæque charitatis officia in tam laudabili pauperum institutione, prosequamur.

Collectis Orphanis certa domus assignata, & præſcripta viuendi ratio. Cap. III.

AC primùm, ad ſedulam huius miſeræ, deſtitutæq; ſobolis institutionem inchoandam, ædes ſunt ab Hieronymo conductæ ad Diui Rochi illuſtre fanum: omni deindè inſtrumento, & ſupellectili, quæ ad domesticam habitationem vſui eſſe poſſet, & paupertati reſponderet, ornata: tùm collecta vndique è triuijs, & plateis ingens orborum manus, in paratas ædes deducta; poſtremò mercede acciti opifices, qui ſedentarijs artibus pueros inſtruerent, quibus ſcilicet, & præſentem leuarent aliqua ex parte egeſtatem, & honeſtè aliquandò victitant ipſi, & cùm neceſſitas poſceret, familiam etiam alerent; ad colligendam autem ſtipem, ſi poſſet, neminem proſus dilabi patiebatur; quippè ſanis, ac benè valentibus victum ſibi precario parare, niſi chriſtiana humilitate, vel Religionis inſtituto, aut neceſſitate impellente fieret, turpe ducebat, & inhoneſtum. Et quidem ijs, qui, robuſto cùm ſint corpore, & validis lacertis, languori, & ignauiz ita ſe dedunt, quoduis vt malint, quàm manu, & honeſto labore ſua ſibi, vndè viuant, quærere, veteri quodam Græcorum verſu iubemur panem dare, ſed, quaſi pro obſonio, inſuper pugnum impingere; ſcitæ ſanè vtrumque; illud quidem, quia homini panem roganti negare vix hominis videtur; hoc autem

ut discant ab illa foeda parandi victus ratione
 abstinere, & intelligant se bonis omnibus me-
 rito inuisos esse, qui per pudendam ignauiam
 ab alijs quaritant, quod laudabili industria sibi
 parare queunt. Inerti igitur, & desidiose men-
 dicitati nolebat Hieronymus teneram ætatem
 assuescere, sed opificio instare, illud identidem
 ingeminans: qui non laborat, non manducat.
 Sed exigua ad eò è puerorum opera redibant lu-
 cra, ut tam numeroso gregi alendo, longo inter-
 uallo satis esse nõ possent. Itaq; tota alendæ fa-
 miliz cura, & procurationis moles vni Hie-
 ronymo nitebatur, cuius erat & orborum tueri
 vitam, & conductarum ædium, ac magistrorum
 pensitare mercedem; neque verò ille in tanto
 puerorum numero, ac tãta annonæ caritate sua
 illa accensa in Deum fiducia præsentem exti-
 mescebat inopiam, quam diuina liberalitate
 citò subleuandam non dubitabat, quod breui
 deindè comprobauit euentus. Sed inter hæc
 multò impensius desudabat in puerorum ani-
 mis christiana pietate excolendis, eaque altius
 hærebat animo cura; quòd cum vnà cum patris
 pauperum nomine, onus etiam periculi plenum
 in se suscepisset, ex christianæ legis institutis co-
 rum mores fingendi, non rarò mente versabat,
 quàm carò steterisset Heli Sacerdoti honestam li-
 berorum disciplinam neglexisse. Quare, nullis
 adhuc certis legibus ad eam rem constitutis,
 non negligenter tamen regebantur pueri. Pri-
 mo mane somno expergefatos vnà omnes in-
 ter vestiendum præcationem dominicam, & sa-

litationem Angelicam, Symbolum fidei, & alia
piè ab ipso meditata elata voce recitare iube-
bat; tùm, persolutis de more precationibus, sa-
cro intererat attentissimè; à sacro deindè ad
opificia discedebant. Nequè verò, dùm operi
manus intenta vacat, vagatur animus inanibus
cogitationibus, aut in leues soluitur lingua cõ-
fabulationes; sed, indicta violati silentij mul-
ta linguam cohibet, & sacra lectio, vel pia co-
hortatio mentem salubriter occupat; post inter
opificia sæpè Coelitem suffragia nominatim im-
plorare, & sacros Hymnos, ac Psalmos non sinè
cantu recitare, Celi, terræque Reginam, & Ma-
trem misericordiae præscripta è formula, cãtuq;
inuocare, nonnunquàm etiam, alternantibus
choris, sacrã eiusdem Virginis Rosariam mo-
dulationem concinere, factò initio ab oratione
Dominica, quã & primo loco, & absoluta qua-
que decade, omnes simul alta voce decantabãt,
& tota pentacontide decursa, Litanias Beatæ
Virginis addere; vt domus tota psallentium vo-
cibus iucundissimè personaret, non sinè magna
prætereuntium lætitia & pietate. Tum bis in
die ferò, opificio dimisso, & manè, nondùm ini-
tò, de christianæ legis præceptis, catholicæque
fidei capitibus erudiebantur; deindè literarum
elementa, apicesque cognoscere, syllabas necti-
re, & verba ritè percurrere edocebantur, sua vo-
ce Hieronymus eos sæpè ad virtutem formabat,
& excolebat; procul indè omnis profana garru-
litas, nullus fermè nisi de pietate sermo, quod in
generis animulis multum erat. Mensis accubi-

turi, dum manus aqua mundant, quinquagesimum Psalmum alta voce reddunt, eorum animis solatij aliquid, & indulgentiæ benè precantes, qui apud inferos vitæ maculas piacularis ignis ardoribus expurgant; idemque pietatis officium erga defunctos, & vesperi cœnaturi, & à cœna cubitum discessuri persolvebant. Puerorum lectus erat culcitrula palea, vel stramine facta, linteamina, si quæ suppeterent, è crassiori aliqua materia rudia, & aspera, nec lodicula nobilior; mensa item pertenuis, eaque ferè gratuita piorum misericordia instructa. Singulo quoque mense, nec non solemnioribus Christi Domini, Beatæque Virginis ferijs volebat eos de peccatis confiteri; albati prodibant omnes; vestes è tela nonnihil genua excedentes, vt externus ille vestium nitor internum innocentium puerorum referre candorem videretur: singulis etiam, & sertum globulorum ad orandum, Beatamque Virginem salutandam, & sudariolum de cingulo pendebat. Atquè hæc erant ferè instituta, quibus pia loca id temporis, tanquàm legibus, temperabat Hieronymus. Sed illud apud Ciues commédationis plurimum habuit, & admirationis, cum festis diebus; quos totos religioso cultui dicatos volebat, veluti supplicatione indicta, sanctissimi Crucifixi signo salutari redemptionis nostræ trophæo præeunte, longo ordine pueri Beatorum patrocina nominatim deposcentes, & sacrarum precum carmina concinentes, in publicum procedebant, plateas, fora, celebrioraque Ciuitatis loca obeuntes. Ad

sacras

ſacras ædes vbi ventum erat ; ibi mora aliqua ſupplicando ducta , repetebatur cantus , & intermiſſum iter ; ſacræ rei , & concioni , vbi Hieronymo viſum eſſet , magna cū pietate intererant . Quàm iucundum , & ſuaue præbuerit ea res Ciuitati ſpectaculum , non facilè oratione conſequi queam : comitabatur pium agmen ingens populi multitudo admirabunda , quæ ad inuſitatæ rei ſpectaculum conuolarat ; accurrebant omnes vndiquè vicatim viſendi gratia nobiliores Ciues nouo rei aſpectu ſuſpenſi ; & quidem tanto omnium cum pietatis voluptatiſque ſenſu , vt complures præ gaudio à lacrymis ſibi non temperarent : alij cantus ſuauitate , ſimulque puerorum pietate illecti , ad nomina Cœlitū deuotè reſponderent . Sed nihil æquè Venetorum animos cōmouit , ac vnus Hieronymi aſpectus , qui plebeio in amiſtu nouum agmen comitabatur , & in officio , ſi quid accideret , continebat , admirabili ſanè chriſtiauæ humilitatis , & charitatis exēplo . Quod non ſatis pro dignitate admirari , & cōmendare ſe poſſe videbantur , qui paulò antè Reipublicæ Senatoren. bello , & pace longè clariffimum intuiti , modò nouo , & inſolenti illius æui exemplo , titulos & , faſtum cum humili abiectiōe , opes , & facultates cum euangelica inopia , purpuram , & trabeas cum attrita , laceraque veſte commutaſſe cernebant . Sed humanæ ille ſalutis , quàm laudis ſtudioſior . nihil , quod diuinæ gloriæ commodum , hominibusq; ſalutare foret , aut ſua ab ætate alienū , aut **perſona abhorrens ducebat .** Ingentes motus

fecit ea res in Ciuium animis, multorumq; languentia pectora ad pietatem excitauit, & incendit. Hoc illustri pietatis exemplo sæpius repetito, adeò secunda totius Ciuitatis admirumuratione noui operis institutio est celebrata; vt ioustatæ rei fama exciti complures cunctis ex ordinibus, ad pauperum domicilium confluerent, insolitam christianæ pietatis speciem, quam auribus accepissent, oculis etiam vsurpaturi; & certè ipsa domesticæ disciplinæ ratio, ipsa pauperum pietas, & modestia conspecta, legitissima seges erat sanctissimæ voluptatis; cumq; bonus odor nouæ domus latiùs in dies tota Ciuitate manaret, magisq; in vulgus probaretur; omnium, quibus facultas aderat, excitata est, atque deprompta benignitas, qua puerorum solitudini, & egestati succurrerent, nè tantæ pietatis opus vna penuria victus intercideret: quin etiam præter ea, quæ quotidie communi hominum misericordia colligebantur, permulti Hieronymo certa pecuniarum subsidia ex interuallo subministrabant; quibus rei familiaris angustia ita paulatim leuari cœpta est; vt, cum antea egestate premente non infrequenter collectæ eleemosynæ, & corrasa ex opellis lucra exiguæ familiæ vix alimenta præberent, postea peropportuna Ciuium benignitate, factum sit, vt ita omnia affluerent, vt apud egentes nullus iam videretur relictus indigentia locus. Pij verò operis fama non sinè magna Hieronymi laude manans, celebriorem hominis virtutem, & pietatem reddebat; quoq; ille intensiore cu-

ra ad abiecta quæque, & vilissima è christiana demissione sese abijcere studebat; eò magis in vulgus præclara nominis, & sanctitatis opinio augebatur: adeò solida virtus despecta abiectione clarior, & christiana humilitate red- ditur illustrior.

Ad Orphanos è vicinis etiam Insulis colligen- dos proficiscitur. Cap. IV.

EO magis autem enitebat Hieronymi labor & charitatis studium, quò miseriarum cæ- pus latius excurrerebat; nequè enim Venetæ Vr- bis finibus popularis morbi calamitas circum- scribebatur, sed sèsim, vt fit, latius serpèdo, post- urbanam stragem, circumfusas etiam Insulas- maiori clade peruaserat; quam vniuersam, seu ærumnarum & miseriarum, seu æternæ gloriæ segetem sibi vni demetendam destinauit Hiero- nymus. Cuius in his locis vt quàm fuerit fruc- tuosa charitas, & industria laboriosa, facilius æstimari possit, pretium erit operæ, loci situm & naturã breuiter aperire, & ex Insulis aliquot, quæ vagè dispositæ Ciuitatem vndiq; ambiunt, referre. Aestuarijs è supero mari leniter sta- gnantibus longè latequè circumluitur Ciuitas; quippè æstuariorum ambitus omnis in centum- triginta serè milliaria expatiatur & alterno sta- gnantium aquarum æstu statis horis refluxente,

ac redeunte, non nisi per varios mæandros cæcasque ambages patet ad Ciuitatem aditus, grandioribus illis, ingentibusque phaselis exclusis, & quinto ab vrbe milliario ad Methamauchi vel Popiliæ sinum subsistere coactis, ingenti sanè præsidio ad quoscunque hostium accessus prohibendos; quippè loci insolentia solis indigenis, & longo vsu assuetis benè cognita, reliquis perpetuò, & inconstanti aquarum accessu, & recessu, difficilem admodum, & fallacem præbet ingressum: stasis enim aquarum incrementis, certisque dumtaxat euripis æstuaria illa paulò maiora admittunt nauigia; quòd si certus ignoretur alueus, vel, æstu refluxente, aquarum decrementa occurrant, patet in cæca vada, humilesque syrtes præsentissimum discrimen. Aestuaria porrò ipsa modicis fretis, euripisque discreta, multis, & peramensis Insulis, Vrbi vndique circumfusa frequentantur. Inter viciniore, quæ tota fronte ab Austro in Africum Vrbs ipsa spectat, Fossa Clodia, Pallestrina, Methamaucum cernuntur; obuerso ad Boream tractu, Murianum occurrit: in ipsoque flexu ad Caurum, Burianum, Maiorbium, Torcellum numerantur, quæ verò Septentrioni obiacet, Margheria continenti ferè adhærens æstuaria claudit. Hanc adeò latè patentem benè merendi syluam primum extrà Venetam Urbem suis laboribus obuiam habuit. Cum enim his in locis miserorum alios iam iam ferè eneotos, penè animam agentes passim iacere in vijs, alios miserè errantes, extrema necessitate sensim confici intelligeret,

ijs etiam ſibi, tanquàm pauperum patri, & Tutori à lege dato ſubueniendum ratus, ſæpè ſubſidia è locupletioribus corrogata per certos homines ſubmittebat; ſæpè etiam eò ipſe traieciat, gemina illa ſua conſueta animæ, & corporis adiumenta, quibus proximorum commodis inſeruebat, abundè ſubminiſtraturus. Itaq; alios præſenti ſtipe, alios veſtimento, alios pecunia ſubleuabat: aliorum verò filios adhuc infantes; vel parentibus orbatos, vel ad quos alendos nulla parentibus aſſet facultas: (hos enim inter egentes præcipua charitate proſequebatur Hieronymus, quorum imbecillis ætas omni periculo propior erat) Venetias adductos; victu, & veſtitu in orbium cotubernio attributo, artificio aliquo inſtrui curabat; fatiſque poſtea, & chriſtianiæ vitæ inſtitutis ad ſcelera euitanda, & artis pericia ad paupertatis incommoda depellenda excultos, parentibus reddebat. Atqui communis ſalutis cupidiffimus, diuinæq; gloriæ perſtudioſus, in his etiam locis de rebus ſacris cum omnibus colloquia ferere, quemque pro re nata ſuæ ſalutis admonere, vniuerſos ad Chriſtianiã pietatem erudire, & è præſenti temporum calamitate occasione arrepta, ſapiùs itæ cœleſtis minas inculcare, irati numinis timorem incutere, ad veram commiſſorum poenitentiam vrgerè; vt cunctos promiſcuè docendo, corrigendo, monendo, multas tandem ab Inſulis vitiorum peſtes abegerit, multos ad frugem reduxerit, prauis conſuetudinibus ablatis, ſalutares inuexerit, & poſtremò diſcedens excel-

lentis cuiusdam sanctitatis vestigia apud Insulanos impressa reliquerit. Venetijs autem diu tenuit in primis illis ædibus propè Sanctum Rochum suum institutum Hieronymus, illustri magis euangelicæ paupertatis, & abiectionis exemplo, quàm verbo, & sermone, singulos de sua salute monens, & securum iter, certamque viam, alacriter præeundo, ostentans. Neq; verò abiectionis illa christianæ humilitatis ministeria, pœnitentiæ rigor, orationum assiduitas apud alios parùm valere, sed magnam Ciuitatis partem, ea schola imbuunt disciplina salutis; nam per multi Hieronymi exemplo metu suæ perditionis admoniti è vitiorum probris emerferunt: multi ad pietatem ità seriò adiecere animum, vt de ordianda perfectiore vita studiosè agerent; plerique non vulgari probitatis laude contenti, ad Religiosorum ordinum instituta sese aggregarunt, reliquo vitæ cursu summa pietatis commendatione transacto. Hieronymo interim simullætitia gestiente, simul ob diuinam bonitatem obstupescente, quæ hominem antea vitiorum, & scelerum, nunc virtutis, & pietatis incitamentum fecisset; vt, quod corruerat aliquandò exemplo nequitie, pœnitentiæ resarciret; nam obsecundante diuina gratia Hieronymi conatibus, magis noua persona, & vitæ ratio valuit ad christianos mores corrigendos, quàm paulò antè libera illa viuendi licètia ad deprauandos. Nouæ autem domus institutio adeò bellè procedebat, & à primoribus Reipublicæ Senatoribus, honestioribusque Ciuibus, tanta

pecuniæ vis ad sustinendum opus, & promouendum in dies deferabatur; vt cum antea paucioribus illis primis pascendis stipem aliqui desperarent, postea triplicato ferè numero diuinæ vel providentiæ, vel fiduciæ fundo non fallente, vniuersos aleret abundè. Quare, cum incrementa noui operis possiceretur in dies vberiora diuina Bonitas, Hieronymus angustæ domustecta adaugendum etiam numerum laxare cupiebat: quâdo cessit opportunè, vt in ampliorem locum euocata fuerit eius charitas, & industria.

*Valetudinarij Insanabilium cura illi
demandatur. Cap. V.*

NON ita pridem Venetijs insigne pietatis opus excitatum fuerat eius Caietani Thionensis Vicentini opera, qui postea Romæ cum Ioanne Petro Caraffa Clericorum Regularium parens, & auctor fuit, eoque in Religioso ordine non obscura sanctitatis laude decessit, Nosocomium scilicet, in quo potissimum fouerentur inter ægros ij, quos vel insanabilis morborum vexaret iniquitas, vel membrorum debilitas incurabili dehonestamento notaret: pio inde loco insanabilium valetudinario nomen factum: feruentibusque (vt nouis in operibus solet) admodum inijtjs, perbellè aliquandò opus processit; sed, pestilenti vi morbi nondum satis repressa, cum alij super alios continuè sternerentur; vel plus æquo excrecente agrorum turba,

98. *De vita B. Hieronymi Emiliani*

vel ingruentis mali timore ministros ab ægrotum cura ad suimet tuendi curam auertente, adeo congelarat operarum charitas, & industria, vt perpaucis, ac tardis operi incumbentibus, quotidiana in ægros, tum animæ, tum corporis desiderarentur ministeria. Igitur, qui valetudinario præerant viri & pietate, & genere planè nobiles, tot animarum periculis, & ægrotum incommodis maximè anxij, egregia etiam Hieronymi charitate, & vitæ ratione perspecta, nihil habere antiquius, quàm vt salutaris loci procurationem ad eum deferrent. Hominem itaque enixè obsecrant, vt, conductis orbis in valetudinarij ædes satis amplas, eo in loco, & pauperibus simul, & ægris operam suam nauet, languentia operarum studia suo excitet exemplo, & penè collapsum pietatis opus charitate erigat, & laboribus tueatur. Non irrita fuere nobiliù virorum vota: B. Hieronymus quippe in omnem de proximo benè merendi occasionem imminens, provinciam non detrectauit, sed postulatis cumulatè satisfacturus, quò inuitabatur, breui se contulit, ac veluti optatâ à Deo charitatis palæstram adeptus, laxatis ardori habentis, ad ægros, sanosque iuandos suas curas, vigiliasque studiosius, quàm antea, contendit. Orphanis eo in loco eadem erat, quæ antea, viuendi disciplina, idem opificiorum labor, orationum ardor, numerus autem multis capitibus auerior. Cum infirmis, & miserè iacentibus multus erat Hieronymus, singulos inuisebat, humanè solabatur, cibis apponbat, & ministrabat,

ſtrabat, nec illos è ſtrato tollere, brachijs geſtare, tetrumque ſæctorem perferre grauabatur. Eratque hoc ferè quotidianæ charitatis penſum, ægrorum lectos ſternere, corporum ſordes purgare, quiſquilijs è pauimento verrere, abiectioraq; munera obire. Nec corporum modò, ſed animarum curationi maximè inſtabat; vt. n. miſerrimo cuiq; aſidebat, ità illum ſuæ ſalutis admonebat, pijs colloquijs egritudinis moleſtiã leuabat, in ſupremo vitæ discrimine chriſtianiſ adhortationibus viã munire ſtudebat, quo egrò tantis animus paratior venienti Domino occurreret: maximè ſolicitus, nẽ quem ſacra confeſſione inexpiatum aduentantis mortis horror inuaderet: ijsque in extremo iam agone laborantibus ità aſſiduus erat, vt ſorbitiunculas, & phar̄maca ſua manu præberet, comminutum cibum in os inferetèt, apud eodem nocturnas duceret excubias, quò ſingulis momentis ingruentibus periculis præſenti celeritate ſubueniret.

Quæ omnia, quàm eximio ægrorum bono, & totius Venetæ Ciuitatis admiratione ab Hieronymo præſtarentur, teſtes illi ipſi grauiffimi viri valetudinarij Curatores, qui tam multa, & tam honorifica cum laude de B. Hieronymi virtute (ſed haud quaquam vero maiora) vbiquè prædicabant, vt Hieronymum vehementer tederet, puderetque: illud inſuper addentes nihil interim aduerſum Reipub. extimeſcendum, quãdiu huius Dei ſerui precibus niteretur. Sed ad externos etiam multum de ſua charitate deriuabat. Conueniebatur quotidie à multis conſu-

lij, & institutionis causa, virique graues de rebus animæ cum eo aq̄uri accedebant, & tanquàm à Spiritu Domini monita salutis postulabant, quibus adeò piè, prudenterque (Domino Hieronymi mentem gubernante) satisfaciebat; vt, quæ de illius virtute, cœlestiq; spiritu omniũ fama nunciabat, res ipsa comprobaret; cumq; , incensis suo exemplo ad pietatem multorum animis, quotidie magis celebrarentur valetudinarij ædes; per humanus & facilis omnibus aderat Hieronymus. Quæ in re illud admirandum videtur esse maxime, quòd, cum orborum cura, quos magnum in numerum auxerat, infirmorũ ministeria, & externorum frequens accessus hominem adeò distinerent, omnibusque ille operam suam locaret assidue; ita tamen vniuersa hæc pietatis studia temperabat, vt externorum congressus, & institutio nihil de domestica administratione detraheret; hæcque vicissim in domesticos, externosq; sedulitas nihil de ægrorum cura decerperet; rursus verò ægrorum studium, nec externorum, aut domesticorum salutis fraudi esset. Igitur omnes ex congressu, & sermone serendæ pietatis occasiones intenta mente captans, nullo loco, aut tempore, quodcunq; etiam aliud agēs, proximorum salutis procurandæ decrat. Si quos ad bonam euangelicæ virtutis frugem propensos, & paulò aptiores comperisset, hos salutaribus monitis, & institutionibus ad altiora pietatis studia prouehere conabatur: quos verò hærentes in vitiorum ceno deprehendisset, & precibus ad Deũ fuis, & acrioribus

ribus adhibitis exhortationibus, modò iræ celeſtis intentatis minis, modò beatoris zui promiſſis lætioribus ingeſtis ab ea fœditate abducere ſtudebat; nec rarò illorum pectora, hinc ſpe, hinc metu ità verſabat; vt ſacræ confeſſionis promiſſionem, & purioris vitæ propoſitum haud ægrè extorqueret. Vix oratione conſequi poſſem, quàm multos eo tempore ad meliora promouerit exemplo, & verbo; ex quibus coniunctiſſimè præ cæteris cum eo agebat tunc temporis, & quidem è nobilioribus is, qui, proprio nomine ſilentio obuoluto, primus Hieronymi vitam vix altero ab eius obitu anno literis conſignauit; huic vni B. Hieronymus domeſtica omnia, huic puerorũ opificia, huic ingenia ſincerè aperiebat; quatuor ex toto numero, qui octauum necdum excederent annum, indicabat, quibus ſummam pietatis laudem in oratione tribueret; mecum (aiebat) iſti orationi vacant, Deo frequentiſſimè ſimplicem innocentium puerorum fidem felici votorum ſueceſſu comprobante; ità ille, ſi quid precibus impetraret, ſecundum rei euentum è chriſtiana humilitate abſe abiudicans, puerorũ pietati, ſimplicitatiq; adiudicabat: eidem qui lectione, qui ſcriptione proficerent, qui opificio valerèt, qui obedientia, qui ſilentio excellerent, ex ordine oſtendebat: nec ipſum, in quo cubaret, lectum hunc vnum celabat, adeò anguſtũ, & aſperum, vt non tam cubantis lectum, quàm occumbentis ſepulchrum crederes; addita inſuper ad huiusmodi vitæ inſtitutũ ſuſcipiendum tam ar-

denticohortatione, et interdum non tam verba è dicentis ore ad promouendum animum prodire, quàm celestis ardoris flamma è calentis pectore, ad audientem diuino amore incendendum, erumpere nobili illi viro videretur, lacrymis etiam interim Hieronymo manantibus, quas celestis vitæ desiderium exprimeret. Quare sua illa scriptione semet accusat, grauiusque hoc loco reprehendit amicus ille, quòd tam ardentibus cohortationibus minùs profecerit, neque celesti illo dicentis ardore, veluti planè ferreus, satis fuerit ad pietatem emolitus.

Ad continentis Cinitates eadem charitate iuuandas se confert.

Cap. VI.

1797.

1797.

QUò verò feliciori euentu ex animi sententia, & volùtate arridebant omnia, eò vehementius ad maiora inflammabatur quotidie Hieronymus: inter quæ subite eius animum aliquandò ea cogitatio, multum è diuina gloria, animorumque salute fore, si maritima ora relicta, eodem labore, ac diligentia mediterranea etiam Oppida excoleret. Itaque in eam sententiam ingressus, cum institutum opus Venetijs ità confirmatum, suisque viribus nixum cerneret, vt, se absente, casum, & ruinam non timeret, sæpiùs diuino numine precibus consulto, & re diu, multumque piorum hominum consilio deliberata, celeriter ad nouum opus se compa-

rat.

rat, Vt verò Hieronymi diſceſſum certiffimè inſtare vulgatum eſt, nihil intentatum ab amicis, quò hominem à ſuſcepto conſilio deturbarent; Verùm ille nullis hominum vel precibus, vel lacrymis ab ea ſententia, quam diuinitùs ſibi immiſſam intelligebat, dimoueri potuit. Orborum igitur educationi relictis, quorum prudentiam ſimul, & pietatem egregiam in eo munere uſu ipſo cognouerat, cæterisque rebus omnibus ritè compoſitis, & in nobilium amicorum tutela relictis, multorum cum lacrymis, & dolore, qui cęlari uon potuit, ad Leciſucinam (extremus hic verſus continentē Adriatici ſinus limes eſt) naui aduectus, tum baculo viatorio innixus, nulloque viatico, præter ſuam illam in Deum confidentiam, & ardentē charitatē inſtructus, Patavium, & Veronam verſus iter intendit. Hac vna in re eo in itinere maximè fœlix, quòd, cum omnia ſua ad vnam Dei gloriam referre, reliquos verò mortales de illis cęlare maximopere ſtuderet, nè quid humanæ laudis ſenſus de diuina mercede decerperet, hac prima peregrinatione ſuſcepta, maximè obtinuit, quod erat in optatis; vt ſcilicet ex animi ſententia lateret. Cum enim indubitatum mihi ſit non otioſè ſibi eos effluere dies Hieronymum eſſe paſſum, quia conſueta charitatis munia, pœnitentiæ, paupertatisq; labores, exequeretur, vero ſimile eſt dum ſub vili amiectū inglorius inter pauperum greges ſeſe abdit, & cum iſdem ſtipē mendicat oſtiantim, ſapè illos de chriſtianiæ legis capitibus, de ſpirituali ſalute, de vitiorum fuga, de agēda pœ-

nitentia commonuisse, & ad pietatem extimulasse arrepta vndique occasione salutaria monita ingerendi. Illud verò prorsus indubitatum accertum ex publica fide tabularum, & Pontificij Diplomatis testimonio, xenodochium orphanorum Veronæ Hieronymi studio atq; opera fuisse excitatum; sed hoc ipso nò, an alio tempore, cùm vetera monumenta non distinguant, mihi in obscuro est; sunt tamen non pauca, quæ in præsens tempus animum magis inclinent; rei totius seriem; operisq; molitionem haud nobis diuinare licet, quare ad cerciora styllum vertamus.

Brixia Orphanorum domus constituitur.

Cap. VII.

IN hoc ipsum tempus Brixensem primâ eius profectioem ex agro Veronensi, orborumq; Domicilij institutionem reiiciendam mihi omninò persuasum: quò primùm Dominus Hieronymus aduocauit, vbi patrem eius animo, ac virtuti benemerendi materiam præparauerat; communis enim calamitatis haud expers nobilis Ciuitas, fame, & morbo peracerbè vexata, ingenti derelictorum pauperum turba laborabat. Quare latè omnia miseris obsideri cùm cerneret Hieronymus, ingens eius animo cuta iniecta, nec misericordia solùm mota, sed industria excitata, ad ferendum in extremo casu destitutæ soboli solatium, quam sua posse opera erigi, & iuari non desperabat. Itaq; angustis

& obscuris

& obscuris ædibus ad portam, cui à Sãcto Ioanne nomen est, vtcumque paratis ad miseros, orphanosque colligendos dilabitur, breuiq; non exiguus eorum inuentus est numerus, quos omni cura destitutos sensim in triuijs misere conficiebat egestas; quibus ille paratas in ædes adductis, quotidiana pabula emendicabat, collectamque misericordiam, & ipse egenus, inter egenos, diuidebat; nec deerat miseris Ciuitatis tempestiua, benignitas, quam nõ tam pauperum egestas, quàm ardens Hierohymi in pauperes charitas, & summa in se ipsum vitæ asperitas exprimebat; pauperibus enim necessaria subsidia tota Vrbe conquirenti sub noctem diurnis misericordiæ officijs defesso humus, vel asseres lectum, frustula emendicati panis pabulum præbebant; nihil illo ad suum victum admittente, quod ostiatim non obsecrasset, & è diuisis etiam pro cuiusq; inopia congestis subsidijs superfuisset. Qui christiane pietatis ardor permultos dies spectatus, ad abundè cum Christi miseris communicãdam benignitatem, vniuersam Ciuitatem vehementer accendit; quare opportuna Ciuium charitate opificiõ adiumentata sunt quæ sita, à quibus artificium aliquod domi cum didicissent, in promptu haberent, vnde sibi aliquando victum, suisque compararent. Sed cum ad celebriora Ciuitatis templa suo more, supplicatione indicta, facto pendentis è patibulo Christi vexillo præeunte, aliquandò processissent pauperes, sacratum precum carmina concinentes: ingentem admirationem ac ve-

luptatem omnibus attulit rei nouitas, & iustitia pietatis species, multorumque animos religionis ardor incessit; exinde mirificè cœpit opus tota Ciuitate celebrari, vehementerque approbari. E secunda igitur omnium admurmuratione, cum rei benegetendæ spem maxime affulgere cerneret Hieronymus, orbis causæ non indormiens, de ea apud primores Ciuitatis diligenter egit; nec irritò conatu: pia siquidem, & ardenti hominis facundia Ciuitate vehementer domicilium Orphanorum expetente, breui obuia Ciuium liberalitate, ea eris precarij summa est expressa, quæ ad cõtubernij primordia, & incrementa satis esset, donec angustia antea, rude, & obscurum domicilium suis breui partibus expolitur, & auctum extiterit. Hieronymo semper antè Ciuium oculos orbis angustias proponente, acresq; stimulos ad propèrandum opus admovente; factum pio loco à misericordiae nomen. Non modò autem per id tempus pia Hieronymi sedulitas, sed multò magis singularis de illius probitate opinio, quæ apud Brixienfes diù floruit, mirificè ad opus augendum, multos etiam post annos valuit; nam Zacharias Pezanus pius, & honestus Ciuis Misericordiae locum ex asse hæredem sibi instituire decreuerat: sed cum plerique priscae paupertatis retinentissimi minus commodù assererent, huiusmodi loca certis redditibus ditescere, aliòque cuperent hæreditatem transferri; Zacharias ita morem gerendum paupertatis amatoribus censuit, nihil tamen vsq; pauperum com-

modis

modis detraheretur : quare maiori Xenodochio Brixienti sua bona ea conditione legauit , vt orbis infirmis medicamenta omnia curaret , paramentis Ecclesiam instrueret , domicilium in amplio rem formar. ædificaret ; quæ omnia executioni mādari per Xenodochij Curatores Sanctus Carolus Apostolici Visitatoris munere Prouinciam Venetam lustrans omnino iussit : vnde exitit noua, quæ modò cernitur ædificatio. Sed ad B. Hieronymum redeamus , qui, cum Brixie totus pauperum commodis insudat , intelligit certa fama multorum sermonibus vulgata nihilo meliori loco res pauperum Bergomi esse , quin acerbiori clade consternatos extremum implorare piorum subsidium . Non tulere diu Hieronymi viscera tantum miserorum calamitatē ; sed , cum Brixie locus Orphanorum adeo iam in tuto videretur esse , vt per alios comode administrari posset , habitò è sedula pietate aliquorum delectu , pio operi homines spectata fidei , charitatisque christianæ præfecit ; tum non sinè magno Brixiensium moreore Bergomum accurrit .

In Agro Bergomensis fruges metit : duo pia loca in Ciuitate excitat .

Cap. VIII.

IN Agro , ipsaque Ciuitate Bergomensis mirum est , quàm multa , & præclara è diuina re , animorumque salute gesserit Hieronymus ; vt felici planè Bergomensium sorte in eas partes ,

ad vniuersas christianæ charitatis vires explicandas, à Domino destinatus videatur. Primum enim ditionem ingressus, domicilia penè omnia præterita fame, & luc habitatore exhausta offendit; tanta inter cæteros rusticorum edita strage, vt cum essent iam albæ ad messem fruges, nulli tamen, qui messem facerent, superessent operarij, & falce, ac messore diù frustrâ expectatis, iam iam sata deperirent. Sed tantam frugum iacturâ nō tulit B. Hieronymi charitas, qua factus omnia omnibus, aliquot adhibet, quos ægrè colligere potuit, rusticos homines, messorias falces vndiquè conquirir, & communis calamitatis famis propulsandæ causa, non minùs vtili, quam difficili, & periculoso conatu messes adoritur; & licèt flagrantissima æstate, ardentissimoque cælo, infesto caniculæ signo agros propè adurentes; fernerent omnia caloribus, haud tamen vir pius vel laborum insolentia, vel mordentis syderis æstuosa vi furète factus est ad audendum segnior; vt enim magnis omnia caloribus arderent, vnus tamen Hieronymus ardentiori conflagrabat charitate. Quibus verò horis dabatur messoribus ab opere cessatio, tum ad vires quiete subleuandas, tum ad corpus cibo reficiendum; ille ad statas preces fundendas se se referebat; tum aqua, & pane corpore nonnihil refecto, intermissum opus cū alijs repetebat, paucorumque dierum labore seruauit, quod operarū penuria deperisset. Sed non magis per id tempus in demetendis frugibus, quàm in messorum animis iuuādis, & Christianæ

ſtianiæ doctrinæ rudimentis informandis verſa-
batur eius induſtria, & labor. Cum enim illi
veteri, & recepta conſuetudine, quamquàm pra-
ua, in ipſo opere ad fallendum tempus, & labo-
rem leuandum, ineptas, vanasque cantilenas, &
plerumque turpes inducerent, Hieronymus,
prudenter ea leuitate cantus reiecta, ad ſacra
concineuda tanta facilitate traduxit, vt, cum
Dominicum carmen, vel Angelicam Salutatio-
nem, fidei Symbolum, vel alia alta voce præcine-
ret, præcuntem illi ſequerentur, quamq; præca-
tionis partem ipſe præfatus eſſet, eandem cæ-
teri redderent; vt immenſa camporum ſpatia,
longè latèque pfallentium vocibus iucundiſſi-
mè perſonarent, nouo, & ſalutari Hieronymi in-
ſtituto. His in agro peractis Bergomum tandem
peruenit, vbi parem iterum ſuæ induſtriæ cam-
pum naſtus, egregios ſubiijt denuò labores, ſed
non pœnitendos etiam fructus legit. In paupe-
res primum, & orbos coniectis de morè oculis,
quos extrema vexabat inopia, ac penè confici-
bat, de illorum leuanda egeſtate cogitare cepit;
nec multò poſt extra vrbeſem paratis, quoad po-
tuit, ædibus in ſuburbio S. Leonardi ad Diuæ
Mariæ Magdalenz, collectis Orphanis certa ſe-
des eſt attributa, & paupertati proſpectum:
cumque feſtis diebus cum ijs per vrbeſem egre-
deretur, concinentibus pueris, litaniarum ver-
ſus, aliasque ſacras præcationes, conuolabant
omnes ad inuſitatum ſpectaculum admiratione
deſixi; reliqua circa orborem curam, quia ea-
dem ferè cum ſuperioribus, ideò ſilentio ſatie-

tati occurritur. Sed præter pueros, orbarum & puellarum maximè vicem indoluit, quarum inopia non modo vitam torqueret, sed etiam pudorem proderet; quare earum etiam solitudini, & egestati Hieronymi charitate, & labore certè constitutum domicilium, annona in dies piorum elemosinis attributa, & viuendi lege præscripta. Mira habuere locus vterque ad hæc vsque diem incrementa; & quidem Orphanorum contubernium, emptis commodiori loco amplioribus ædibus, aliò est translatum: Puellarum verò domo laxioribus spatijs aucta, non exiguus illarum numerus, vel ad honestas nuptias, vel ad sacra Cœnobìa asseruatur.

Instructo Domicilio, impudicarum mulierum salutè consulit. Cap. IX.

Magnum aliud præterea, & luculentum opus tota Italia celebre est aggressus, vt earum mulierum spiritali salutè, quas in honestæ Venèris labe sædatis videbat, medicinam faceret; idque eo studiosius, quò latius manare, & plus æquo Bergomi earum turbam excrescere, magno cum animarum detrimento, cernebat. Re igitur semel tentata, non prius destitit, quam bonam earum partem ab impuro amore, ad christianæ vitæ rationem traduxerit. Quæ in re magnam illi gratiam, tãquam eximij operis primo in Italia Parenti, & auctori, ab omnibus deberi censeo. Qui enim mulieres huiusmodi, è for-
dido

didit, & intami corporis quaestu, ad religiosam
vitam traducere, vnoque in loco monialium in
morem claudere curavit, in Italia, ante Hierony-
mum, nullum, quod meminerim, legi Parisijs
certè à Ioanne Tifferrano Ordinis Minorum
Religioso, hoc factum proditur apud Bardum
in Chronicis anno. M. CCCXCIV. Ale- 1494
xandri Sexti anno secundo, vbi primus hic tra-
ditur, qui prostituti pudoris mulieres ab illa
vitæ seditate ad pudicitiae curam, atque morum
sanctimoniã reuocavit. Bergomi autem B. Hier-
onymus hoc præstitit anno M DXXXI. Cle- 1532.
mentis VII. anno nono, ætatis vero suæ LI. ætatibus 38
Aggre- is igitur est vir Dei opus plenum sanè
laboris, & difficultatis; sed par omnino exitit
industriæ fructus. Primum ergo cum honestis
aliquot matronis egit, vt apud eas, si quæ inci-
derent animarum lucra, in tuto statim locaret,
tùm ardenti Dei amore, & magno salutis ani-
marum zelo incensus, impudicitiam in suis Ca-
stris adortus, ipsi lupanari diuini verbi faces
intulit, domiq; huiusmodi mulieres conueniens,
eas graui cohortatione, & christianæ pietatis
ardore inflammare (vt ipse ardebat) ad melio-
rem frugem traducere conatus est: qua in re
adeò dilerta fuit indocti hominis simplex ora-
tio, & feruens sermo, vt plures euulgata, famo-
sæque feminae, quæ ardenti, & pia Hieronymi
oratione, quæ diuina virtute emollitæ, pudore,
& lachrymis perfusæ, è suis probris, & impuri-
tatibus emerferint; quas ad honestas, & nobiles
feminas adductas, iubebat in primis, biduo
griduque

triduouè incontinentiæ motibus repressis, diuinis rebus vacare, attentas pijs exhortationibus aures præbere; intimo animi sensu, quæ de æternis inferorum cruciatibus, quæ de diuino iudicio, de peccati fœditate, & beatorum gloria dicebantur, diligentissimè perpendere; quibus rebus fiebat, vt, vel æternæ damnationis metu percussæ, vel cœlesti præmio illectæ, antea etiã vitam grauius detestarentur, nouamque amplecterentur ardentius. Cum verò cæterarum conuersionem in dies magis virgeret Hieronymus, repugnantes admodum, & aduersas experiebatur permultas, quæ cum ludibrio hominem excipientes, salutaria monita, risu, iocumque facerent, & surda omninò aure, vbi Dei adhortationibus obstarent: quas tamen mirus animarum ductor non deserebat, sed ijs artibus circumueniebat, vt vitrici diuinæ gratiæ tandem cederent. Dominos conductitiarum ædiũ, in quibus morabantur, sæpius adibat, monebatque, non permittendum turpem quæstum, non ferendum execrandum emporium in suis ædibus, tanta cum numinis iniuria, exerceri; nec prius desisteat donec, expulso scelere, illi suas ædes meretricia, tartareaque frequentia expiasent: tùm verò diligentissimè, nè alibi perditissimæ mulieres reciperentur, curabat; ita vt sæpè nobilissima scorta omni tecto exclusa conueniret, ijsque grauissimè obiurgatis, illud postremò obijceret: quò tandem vanissima capita obdurata in scelere voluntas adduxisset, vt omnium ædibus sicca in triuijs sub dio tantùm

non cubitarent: ardentis cohortatione vrgebat, vt infamis vitæ cōsilia abijcerent, sanctioremq; induerent mentem; quam si modò constanter amplecti vellent, se, & honestam habitationem, & reliqua ad victum, necessaria curaturum: illæ simul conscientia, simul necessitate extimulante, tãto oblato, & animæ, & vitæ commoda manus dabant; domumque adductæ, haud segniter imperata exequiebantur. Cùm igitur ab fœdo illo, & exitiali quæstu ad pudicitiam plures animum reuocarent, earumque numerus in dies increbresceret; B. Hieronymus secundo rei euentu animo erectus, vt vberem illam animarum segetem tandem in horrea Domini inferret, de certo loco erigendo, quod antea animo constitutum habebat, agere cœpit; vbi, & iam ab errore reuocata, & quæcunque in posterum ab illa fœditate ad pudicitia curam, & morum pietatem redissent, simul alerentur, & certis legibus, ac institutis ad omnem pietatem informarentur. Res erat omninò pernecessaria: tùm, vt honestæ familiæ eo tandem onere leuantentur, vt ipsis vix dum cōuersis mulieribus, nè ad eisdem iterum impuritatis scopulos offenderent, diligentissimè prouideretur; in quo omnis desudabat B. Hieronymi industria. Arduū enim, & perdifficile animaduertebat vir prudens huiusmodi mulieres, quæ pudorem suum iam publicassent, palamque euulgassent omnibus corpora, ita in officio continere, vt praua consuetudine naturæ vim obtinente, ad ingeniū non redirent. Quare piorum hominum libera-

¶ 14 *De vita B. Hieronymi Emiliani*

litate, Hieronymiq; labore, & industria, paucorum dierum spatio steterunt ædes satis amplæ, suppellectili, nec tenui, nec incommoda instructæ, & ornata; in quibus simul omnes inclusæ ab hominum cōgressu, & aspectu, eorum præsertim, quibuscum illis impura consuetudo fuisset, arcerentur: Sacramentorum in primis frequentia inducta, quorum vsu integram in posterum ab omni fœditatis labe mentem facilius conseruarent. Quæcunque verò in quotidianos sumptus necessaria erant, hinc inde diligentissime collectis tota Ciuitate piorū elemosynis, abundè suppeditabat B. Hieronymus; ne cuius rei penuria nondum vitæ incommodis assuetæ a suscepto purioris vitæ proposito abducerentur, & quæ deessent, iterum ætatis flore fœdè conquirerent. Leges primum, viuendique Regulæ non admodum seueræ vulgatæ sunt, quarum vsu in sanctitate, & iustitia proficerent; tùm paulatim, mollesque per gradus seuerioribus præceptis coercitæ, & ad vitæ asperitatem, pœnitentiæq; rigorem informatæ. Amputati subito multarum crines, suscepta aspera ieiunia, corporum acerbæ verberationes, aliaq; id genus dura, satis aperta ex animo spreti sæculi indicia fuere. Quo circa adeò toti Ciuitati probatum est opus, vt non exigua earū multitudo nullo certo vestigali abundè aleretur. Prompta siquidè ad id erat liberalitas Ciuiū, & piorū vtrò oblata benignitas: in præcipuis autè, quorum gratia, & liberalitate pij loci nitebantur initia, Bergomensis Antistes Lipomanus, & Dñicus Tassus numerabatur.

*Rudes homines in agro Borgomensis christiana
Fidei mysterijs imbuunt . Cap. X.*

Bergomi rebus ita constitutis, non amplius intra mœnia se continuit, sed vicina egres- sus in Oppida ad rusticos, & rudes homines christiana legis, cum explorato salutis discrimine, penitus ignaros, suo labore erudiendos animu adiecit. Dolebat verò vehementer se literarum præsidio destitutum impensius nõ posse omni saluti succurrere; sed, quando, nec ætas, nec otiu ad literas inuitabat, statuit alienæ salutis amator, exemplo vitæ, & rerum salutarium simplici explicatione, tradendisque christiana vitæ præceptis proximorum salutis, quoad posset, consu- lere. Quare Bergomensis Antistitis sacra bene- dictione communitus, bonaque cum venia di- missus, nihil enim ille maiorum minorumve re- rum, Episcopo inconsulto, eius in Diœcesi fa- cere consuevit, è pueris iam antè ab se collectis aliquot in summis totius christiana doctrina ca- pitibus magis versatos, delegit, qui se, & ad alios erudiendos, vicos & Oppida obeuntem comi- tarentur: eoque pusillo grege stipatus, hoc fer- mè ordine rem aggreditur. Vicum aliquem ingressi Ecclesiam adeunt, ibique fusa oratio- ne, & tutelari Diuo eius loci consalutato, felicè operi progressum deprecantur; tum, tintina- bulo in hunc usum allato per vicum circumstre- pente, aduocabatur concio, collectoque audi-

tore, & ad salutarem chritianæ doctrinæ insti-
 tutionem inuitato, ad rudem & infimam plebē,
 tenellamq; ætatem instruendam descendebat;
 opus egregiè adiuuantibus pueris, inter quos,
 partito onere, breui complures sacre fidei my-
 sterijs imbuebantur; neq; verò inter puerorum
 opera languebat B. Hieronymi studiū, aut remit-
 tebantur curæ: sed maiores ille conuenire, gra-
 uioris ætatis homines instruere, in quibus non
 exigua inerat laborū materies; summā enim re-
 periebat symboli fidei, præceptorūq; Dei igno-
 rationem, multos ætate iam graues, Dominicæ
 precationis, Salutationis Angelicæ formulam
 minimè tenētes, ac ne quidem sanctissimæ Cru-
 cis signum manu sibi ritè imprimentes, quos ille
 Decalogi, Ecclesiæque præceptis, & alijs chri-
 stianæ fidei rudimentis ad salutem necessarijs
 satis eruditos, ad ea omnia seruanda longa co-
 hortatione inuitabat; idque publico in foro,
 in triuijs, aut agris; vbicunque tandem, aut col-
 legisset, aut collectam inuenisset multitudinem,
 ibi dicebat; aperto, patentique cœlo tonabat.
 Erat autem illi dicēdi initium per familiare ab
 illis Prophetæ verbis; *Hodie si vocem Domini au-*
dieritis, nolite obdurare corda vestra: apposito sanè
 exordio ad obdurata hominum corda primo lo-
 co perstringenda; satis gnarus, nihil æquè di-
 uinos afflatus, excitantisq; gratiæ supernos im-
 pulsus retardare, vel repellere prorsus, ac extin-
 guere, quàm humanæ voluntatis diuinæ sem-
 per obluētantis, duritiem, & obfirmatam in suo
 sensu, hoc est, in scelere pertinaciam: in concio-

Mat. 24.

ne obiectis, quâ supernum præmijs, quâ inferorum supplicijs, multis de vitiorum turpitudine allatis, suos auditores ad christianæ legis obseruantiam impellebat. Quo in genere adeò eloquens B. Hieronymi pietas, & facunda charitas erat, vt plurimos à scelere reuocatos ad optimam frugem traduceret, qui Sacerdotum pedibus aduoluti, multorum annorum onera, sacra confessione deponebant: & sanè quos non mouisset ille, quem spiritus Dei planè mouebat & vrgebat? Simplici ille quidem, & inelaborata oratione ad multitudinē agebat; sed adeò plena pietatis, diuinorumque sensuum, tanto ardore amici, atque oculorum, tanta cęlestis spiritus efficacia, & ostensione; vt, ad auditorum animos ea spiritus dulcedine resperſa, & ardore incensa mirificè se profundens oratio, eos ad cordis compunctionem, & vitæ emendationem faciliè promoueret. Itaque plures ille humili, simpliciq; dicēdi genere Christo peperit, quàm eruditæ, & disertæ multorum conciones. Quoniam verò intelligebat se literarum, vt diximus, profus expertem, multò minùs posse, aut dicendo, aut docendo aliorum salutem prodesse, idcirco, quæ sibi hac in parte deesse intelligebat, pietatis exemplis, & vitæ documento compensare decreuit. Quare, cum circumiectos Pagos, & villas assidua chatechesi obiret, communi tantum misericordia ostiatim emendicata vitabar, & inter pueros, quos ad chatechesim adhibebat, meliorem stipe diuisa, si quid erat asperipanis, & mucidi, sibi reseruabat. Vesperis vicis,

118 *De vita B. Hieronymi Emiliani*

ac Pagis obeundis, rudibusque informandis defessus, orationi ad multam noctem de more se tradebat, eandemque, nondum illuſcendente die, repetebat. Inter quotidiana etiam illa charitatis officia, & docendi labores suum institutum retinuit, vt certa commentandi, precandique spatia non omitteret, ex quibus ad proximorum salutem procurandam alacrior, & robustior redibat: nec tenuis certè, aut pœnitendus extitit tantorum laborum fructus; nam è lethali rerum salutarium ignoratione innumeri penè liberati: sacramentorum, & pœnitentiæ creber vsus multis persuasus; alij è veteri multorum annorũ cœno, B. Hieronymo monitore, sacra confessione emerſere; complures, eodem adhortante, depositis odijs, in mutuos amores, & complexus cum inimicis concessere: præceptum etiam illa temerè iurandi, alienaque rapiendi licentia (rusticorũ consueta vitia) Hieronymi voce multum castigata, & repressa; sed ægros etiam eadem charitate complexus est, nam si qui erant in Oppidis, humanissimè inuisebat, eosquè, & precibus ad Deum, & salutari aliqua cohortatione leuare studebat: ijs in laboribus diebus permultis magno animorum quæſtu absumptis, Bergomum redit.

Nona Sociorum ad B. Hieronymum facta acceſſio.

Cap. XI.

Anteuerterat hominis reditum præuolans laborum fama, vniuerſamque compleuerat Ciuitatem; vt omnium ſermonibus paſſim celebraretur tam ardens de omnibus benemerendi ſtudium, tamq; excellens in infimos quoſque, & effuſa charitas, cuius illuſtri exemplo, nõ exigua ad eum nouę ſobolis lucra rediere; nam multi ſe laborum ſocios, conſtanti conſilio, ad illum aggregarunt, inter quos præcipui referuntur Alexander Beſuzius, & Auguſtinus Barilus Ciues nobilitate, & fortunis clari, ſed opulento etiam Sacerdotio vterque clarior, & ditior; qui B. Hieronymi exēplo permoti, Sacerdotij redditibus ſponte exuti, amploq; patrimonio pauperum vſibus attributo, ſtrenuo in vinea Dñi Operario nouos colonos ſeſe addixerunt, & cuius incitabātur exemplis, eius etiam vitę genus cupidiffimè expetiuerunt: Ab Hieronymo peramanter excepti in partem laboris, & meriti, omnes ſuas curas, & cogitationes ad proximorum ſalutem, pauperumque curam in poſterum contulere diligentiffimè; illoque ductore, tantum diuina iuuante gratia, in charitatis ſchola profecerunt, vt ad vltimam vſquè ſenectutem omnium virtutum laude florentiffimi in Congregatione vitam egerint nou leui tandem ſan-

Ætatis opinione Cælo, vt piè credimus, transcripti. Eadem ratione admissi etiam in eundem numerum alij pij, probique viri, quibus eadem à Deo donata mens erat; Administri etiã plures, seu auxiliares socij ad domesticos labores destinati per id tēpus B. Hieronymo nomina dedere, quorum pietatis feruor in Deum, & in pauperes ardor charitatis tota Ciuitate maximè enitebat; horum certa summa iniri, singulorumq; nomina distinctè reddi haud potuerit; permixta, confusaq; omnia nobis vetustate tradente. Cæterum piorum fratrum nomina mihi haud dubium, esse Deo in æterna felicitate nota. Hieronymo autem non admodum fuit eo tempore sermone, vel exhortationibus laborandum ad socios sibi conciliandos; cùm occurrentis in omnium oculos christianæ pietatis fulgor, virtutumq; lumen in singulis eius dictis, ac factis emicans ardentius hominum corda, & mentes, quàm disertissima oratio, inflammaret, & animo vehementius ciceret, ac raperet, quàm eloquentissima concio.

Profectio B. Hieronymi Nouocomum,

Ciuitati, & pauperibus admodum frugifera.

Cap. XII.

EXTRA etiam Venetæ ditionis fines sua pietatis studia per id tēpus laxauit, siquidem Nouocomum vsquè ab eo excursus, oppi-

dum in Cisalpina Gallia, & antiquitate, & nobilium ingeniorum gloria perillustre quò direxit iter Hieronymus consueto puerorum comitatu, sanctoque Crucis vexillo præeunte; & Primum Comitem tùm Nouocomi commorantem primùm adit, hominem antea illi, opinor, nõ ignotum; à quo mutuis benevolentiz signis humanissimè exceptus, diù semoto loco assidentes simul egere; intermisso postea colloquio, iussit Primus nouis hospitibus mensam sterni, apponiq; cibaria. Ea dum curant domestici, B. Hieronymus cù suis supplex in genua prouolutus, consuetæ orationi aliquandiù vacat; qua absoluta, & benedictione ab eodem appositis cibus impertita, communem benignitatem ipse inter pauperes diuidit; enixèque rogatus à Primo, vt honestiori, & lautiori domesticæ mensæ accumberet, collaudata hospitis humanitate, acisq; gratijs, communi mensa, ciboque cùm pauperibus vti voluit, quibus idem promus, & pocillator aderat. A mensa Deo gratias acturi in preces iterum se dant, quibus ritè persolutis, cùm aliquandiù cum Primo, & Francisco eius fratre pijs colloquutionibus substitisset, hospites humaniter rogauit, vt bona eorum cùm venia sibi liceret, puerorum supplicatione indicta, Ciuitatem obire. Circùduxit de more Hieronymus pium agmen sacras preces concinens; habuit inusitatum Ciuibus spectaculum solitos admirationis, & pietatis motus, breuique non frustrà suscepta peregrinatio, aut supplicatio apparuit; plurima si-

quidem in communem animarum salutē ab illo gesta, vt pauperum præsertim inopiæ, solitudinique consuleret; quorum ibi etiam vagam multitudinem, & errabundam conspicatus, ad illos colligendos, domiciliumque instituendū, animum adiecit. Vesperī communicato cum Primo consilio, aduocatisque eiusdem Primi opera è ciuibus, qui pietate, & nobilitate cæteris præstarent, duobus tribusue in noui operis partem, celeriter ad pij instituti exordia maturanda, manus est admota; diuinoque numine piè, & religiosè cœptis feliciter annuente, duobrevi derelictorum loca, cōsuetā B. Hieronymi industria, & labore, sunt excitata, alterum in Ciuitate sub Sancti Leonardi nomine; in Suburbijs, alterum ad Sanctum Gotardum; adnitente in primis, & vtrumque opus egregiè adiuuante Bernardo Odescalco è primaria Ciuitatis nobilitate viro, & Thomæ Odescalchi olim Mediolanensis Senatoris Patre, qui christiana liberalitate, inter cæteros, B. Hieronymi cœpta firmavit, & auxit; nequē vnquam postea desiderata est Ciuium benignitas ad locorum perēnitatem. Singula refert ad domesticam disciplinam spectantia, superioribus præsertim non dissimilia, superuacaneum puto: solita enim fuere Hieronymi in pauperes, & reliquos Ciues charitatis studia, eadem vitæ asperitas, pœnitentiæ rigor, orationum, commentationumque assiduitas, pauperum domicilia iisdem cum superioribus munita legibus, viuendique disciplina. **Quandiu verò apud Primum hæsit Hieronymus**

cubiculo ad pernoctandum ſola palea ſtrato cū pueris eſt uſus; nequē ullis Primi precibus, quin ſuper paleas, & ipſe cū pauperibus cubaret, adduci potuit. Non exigua interim ad alios Ciues de more deriuata animæ ſubſidia, tūm opportunis cohortationibus, tūm tempeſtiuis colloquijs. Quamquā ſolida illa Chriſtianæ uirtutis ſpecies tanta cum animi demiffione omnium oculorum fide ſēpius explorata, maximos ad pietatem motus, etiam Hieronymo tacente, in omnium animis excitabat, plurimosque eius inſtituti ſtudio incenſos illi adiungebat: quorū deindē labore, & opera, poſt B. Hieronymi diſceſſum, ex præſcripta diſciplinæ forma, ſuere pia loca ſanctiſſimē adminiſtrata.

*Primi Comitæ B. Hieronymi ſocij
reſ geſta, & obitus.
Cap. XIII.*

INter multos, quos ſibi adiunxit ſocios Hieronymus, meritō primum locum is obtinet, cui Primo etiam nomen fuit, à quo Hieronymū Nouocomi hoſpitiū receptū diximus. Is ex nobili, & perantiqua Comitum familia fuit, quæ à tribus Deſiderij Longobardorum Regis ex ſore nepotibus Amphortio, Fuſio, & Cato originem duxit; quinque toto eo tractu, qui inter Nouocomum, & Leucum Lupiæ ad ſuprema uſquē Larij diuortia excurrit, à Rege liberali donatione accepto, honoris etiam gratia, ſunt ab

ipſo Rege Comites appellati: inde factum eſt, ut horum etiam poſteri ſint Comites dicti, ab iſſque maioribus propagata Comitum familia, quæ non modò in illis locis, ſed etiam Mediolani cõplures habuit nobilitate, & doctrina illuſtres viros, inter quos Primus hic noſter Aloyſij filius eminent, qui Hieronymo agrum Nouocomenſem oberranti, tandèm hæſit, magno certè ſcœnore impenſæ charitatis hoſpitij. Erat verò Primus non modò latinis græciſque, verùm etiam hæbraicis, & chaldaicis literis pereruditus, & tam humanæ, quàm diuinæ ſapientię doctrinis illuſtris: æquè autem in ſtudijs bonarum artium, ac in rebus agendis optimè verſatus, & quod caput eſt, ita innocenter vixerat, ut doctrinæ, experientiæque ornamenta emendatiſſimi antea actæ vitæ mores abundè cumularent. Primus enim ità lubricos adoleſcentię annos in vorticoſo illo, & præcipiti ætatis flexu egerat; ut cum chriſtianæ diſciplinæ institutione egregiè cohærerent morum probitas, ac innocétia. Sed, B. Hieronymi vitæ genus attentè poſteà cõtẽmplatus, ſapiùſque cum eo de rerum cœleſtium amore, & humanarum contemptu collocutus, ità illius exemplo, & ſuauis conſuetudine alloquio p̄motus eſt; ut ſe omninò B. Hieronymo adiungere, penitusque tradere decreuerit; idque tanta animi ſubmiſſione, & verborum ardore præſtitit, ut ſe nunquam ab illius ſententiæ, & volũtate nè latum quidem vnguem reſeſſurum profiteretur; & quidquid ille de ſe in poſterum decerneret, aut iuberet, id vnum non

modò iuſtum, & æquum ducturum, ſed etiã omninò gratum, & iucundum ſibi futurũ aſſereret; Magna cùm animi voluptate excepiſſet B. Hieronymus, tam pròptã, & alacrem in Dei obſequio hominis voluntatem, & in eãdem charitatis paſſetram nouum admiliſit athletã; cuius adeò magni, & ardẽtes extiterẽ in nouo vitæ genere profectus, vt, cum antea philoſophiæ, ſacræque theologiæ eruditus magiſter haberetur. Primus, tùm, vbi in Hieronymi ſchola cœpit diſcipulus fieri, ſe nouo theologiæ genere apud imperitum Hieronymum exornatum, veròque chriſtianiæ philoſophiæ lumine colluſtratum ingenuè, palamque gloriaretur; eoque nobiliori doctrina imbutum fuiſſe, quo præſtantius eſt benè agere, quàm eruditè, & ſubtiliter diſſerere: Nox, & tenebræ, aiebat, cæcæque errorum ambages ſuperiora omnia; vera tùm mihi chriſtianiæ philoſophiæ lux oborta in humili Hieronymi ſchola, vbi non ingenium exacui, ſed voluntatem expoliri, & ad Dei amorem incendi, egregio ſui ipſius, rerumque humanarum contemptu, in dies experior. Huic vni poſtea ſatis iam euangelicæ paupertatis, & rerum cœleſtium præceptis exculto, nouorum locorum curam demandauit B. Hieronymus, reliquiſque ſodalibus in adminiſtratione præfecit; & operã ſuam præſtitit. Primus, quàm diligenter, vnicèque Hieronymo carus ſemper extitit, qui ſingularem in eo doctrinam tanta cum morum probitate, & ſui ipſius deſpicientia vehementer admirabatur, ſæpiuſque commendabat; quòd rara admodum acci-

dat, vt ipse aiebat, scientiæ, & humilitatis coniunctio; illud verò frequentissimè experiamur: Scientia inflat. Is, quoad B. Hieronymus vixit, in pauperum cura, tum Nouocomi, tum Mediolani, postremò etiam Somaſchæ homini adiumento maximè fuit, & multis annis ipsi Hieronymo superstes, nunquàm pium opus semel susceptum intermisit. Cæterùm, cum Patres, anno altero supra trigessimū à B. Hieronymi obitu, de Religione instituenda cogitarent, impetraroq; iam Pontificio Diplomate à Sanctissimo Pontifice Pio V. vt Apostolica facultate solemnia Religionis vota nuncupare liberè possent, Primus vnus è sodalitiis, & solus abstinuit grauem ætatem causatus, ac virium imbecillitatem, quòd scilicet non parem animo socium, & religionis oneribus idoneum corpus esset sortitus; vel ea causa fortasse, quòd homini licet tantis virtutum, & doctrinæ ornamentis exulto, persuasum esset sacris ordinibus nusquàm initiati, vt Hieronymi humilitatem in hoc etiã æmularetur, nolletq; ad hoc Religionis imperio cogi. Quamquã nè hac quidem via licuit Sacerdotio abstinere; cum enim ad grauem vsquè ætatem in ea perstitisset sententia, tandem è veteri, & obfirmata voluntate hominem depulit Nicolai Ormaneti auctoritas, cui vni plurimum in sui moderatione deferebat. Primus ob egregiam illius probitatem, insitamque animi prudentiam, & rerum omnium cognitionem. Allegauerat autem Mediolanum Ormanetū Sanctus Carolus, propterea quod Mediolanensis

Eccleſiæ Pontificatu inauguratus, cum Roma abeſſe per Summum Pontificem minimè poſſet, eximiam verò, & numeris omnibus abſolutam animorum curationem, & Eccleſiæ adminiſtrationem animo meditaretur, eam interea per idoneos viros vndique collectos, quoad liceret, ſibi præſtandam ſtatuerat. Quare Ormanetum virtutū fama perilluſtrem Verona Romam accitum, & Vicaria authoritate ornatum, Mediolanenſi Eccleſiæ adminiſtrandæ præfecit, ibique à nauo, & diligenti viro prima ſemina iacta tantæ meſſis in agro Mediolanenſi, à S. Carolo poſtea exculta, atque collecta. Primo igitur familiariter admodum cum vteretur Ormanetus, eique ſacros ordines ardentiffimè ſæpiùs ſuaderet: tandem aliquandò rectè monenti ceſſit Primus, eiusque probato conſilio, plurium dierum oratione, & pœnitentia, ſacroq; in primis confeſſionis Sacramento totius præteritæ vitæ culpis deterſis, ſacris ordinibus ritè initiatus eſt: ad primitias Sacerdotalis ordinis diuinæ Maieſtati libandas diſpoſitus, primum habuit ſacrum multa cū animi pietate, & lacrymis: ex quo tempore ſuſcepti muneris dignitatem ſedulò perpèdens, quò maioribus virtutum ornamentis ad tanti operis adminiſtrationem accederet, & ſeipſum hoſtiam viam, ſanctam, & Deo placentem quotidie offerret; terrenis rebus procul ab animo remotis, tota mente cœleſtia deinceps eſt conſectatus. Quare, licet religioſi inſtituti vinculo ſolutus eſſet, vitam tamen ferè omnem apud nos egit proximorum,

& pauperum commodis, animarumq; procuratori maximè intentus; Mediolani permultos annos in pauperum Sancti Martini Domicilio ab Hieronymo erecto commoratus, Theologiã illam, quæ in differendi subtilitate, & christiana veritatis controuersijs dirimendis versatur, pluribus in Religiosorũ domibus est professus: in explicandis præterea de interiore foro quaestionibus, & conscientiaë causis, multis per id tempus operam suam præstitit; sacrae etiã scripturae interpretem apud alios Religiosos Ordines magna cum laude egit; ad Gynæcea sacrarum Vitginum crebra diuini Verbi, ardensque declamatio, & mirificè salutaris ab eo habita. Ab Episcopo Nouocomensi ad novos quosdam Magistros è Valle Tellina missus, tum illis, tum plurimis alijs catholicae fidei desertoribus admodum utilis fuit, quos congressu, & disputatione ab insanis opinionibus reuocatos, vt, voluntaria abiuratione hæresi valere iussa, cum Catholica Ecclesia redirent in gratiam, ad Quæstorum tribunal adduxit. Magno præterea, & celeberrimo Tridentino Concilio interfuit, vbi eruditionem suam Patribus illis pluries egregiè probatur. Gregorio XIII. Summo Pontifici charissimus fuit, cui etiam latinis literis datis summam Pontificis dignitatem est gratulatus: paupertatis studiosus beneficia ecclesiastica, quantumlibet pingua, numquam admisit. Huius etiam opera, & studio aliquot Marci Antonij Maioragij politioris doctrinae, & disertissimi oratoris monumenta prodierunt

dierunt in lucem; quorum, quæ plurima moriēs imprimenda reliquerat, ad Primum illius Con-
sobrinum cura delata est; ex quibus lucubra-
tiones in partitiones oratorias Ciceronis, ma-
ximè commendantur, quæ à Primo, Petro Ga-
lesino inscriptæ, primum in lucem prodire.
Nulla ipse literarum monumenta vir alioqui do-
ctissimus reliquit, vt non ab re celebre illud di-
ctum ei accommodauerit Albanus. Scribere re-
nuit; quia, quod scribendum erat, quotidiana
operationis pagina monstrauit. Vixit Pri-
mus suprâ quintum, & nonagesimum annum,
adeò vegeta, tenacique doctrinarum omnium
memoria, vt quibuscunque de rebus interroga-
tus eruditissimè responderet, Doctorumque
placita, & animi sensa adeò promptè, & fideli-
ter redderet, ac si nuper de libro, quæ recita-
bat, hausisset. Obijt anno præteriti sæculi nona-
gesimo tertio. Huic gratiæ habendæ quam ma-
ximæ, quod multa, quæ de B. Hieronymo scribi-
mus, ab eo deriuarint, quem vnum haud po-
tuerunt latere Hierouymi opera, cuius ad obi-
tum vsquè indiuiduus vitæ comes extitit.

*Leonis Carpani vnus è primis B. Hieronymi
socijs vita, & obitus.*

Cap. XIV.

AD egregios èt B. Hieronymi conatus pro-
mouendos Leonem Carpanum virum, &
splendore generis illustrem, & fortunarum co-

pia opulentum, ac prædiuitem Dominus excitauit, ad quem à Primo directus est Hieronymus vnà cum pauperibus, dum Meronij fortè degeret Leo Plebis Incinij Pago quod olim Licinij Oppidum dicebatur non in frequenti, nec ignobili (sed à Longobardis postea dirutum, in varios Pagos, seu vicos diductum est.) Is Hieronymi studio alienæ salutis procurandæ, & teneræ, destitutæque sobolis instituendæ charitate mirificè delectatus, fuit primum horû operum laudator, & admirator, mox etiam sectator euasit: ad hûc enim orbos viginti octo, quos secum Nouocomi habuerat, adduxit, eiusque pietati commendauit; hos perhumaniter excepit Leo, partemque suarum facultatum ad eorum, aliorumque pauperum sustentationem liberaliter despondit. Fuit complures dies Hieronymus vnà cum pauperibus apud Leonè, à quo, ad infimam plebem adiuuandam, & tradendis christianæ religionis initijs suo more passim dilabebatur; Interea sagaci viro Leoni maxima per id tempus cognoscendi noui hospitis, atque introspectiendi penitus eius animi sensus est data facultas; cepit ergo diligentius illius vitam, & mores peruestigare eius dicta, ac facta dies, noctesque, etiam ex inopinato, curiosis, & oculis, & auribus obseruare; cum autem non dubia oculorum fide maiora quotidie sanctitatis experimenta in Hieronymo deprehenderet, quam fama, & auribus antea accepisset, semper quenotitia pariter, & admiratio cresceret tanti viri, vehementer animo est commotus

Leo, ſequē ipſum attentius intuens, & ad eius normam explorans, varia cœpit, & magna animo voluere, puriorisque vitæ, & ſanctioris exordia meditari; ad id maximè vrgebant hominem frequentes ſubindè illati ab Aemiliano in quotidiano congreſſu de chriſtiana perfectione, de animæ ſalute, de rerum humanarum contemptu ſermones, in quibus illud etiam ſæpiùs ingerere ſolebat, non ſemper tanti eſſe in magna fortunarum copia, quandò libeat, & in quos velis, eſſe liberalem, & de eo, quod in tanta abundantia ſuper eſt, aliquid indigentibus impertire; difficile illud vnum eſſe, & arduum, in quo ſumma rei poſita videretur, rebus omnibus carentem, ipſa penuria viuere contentum; in pauperum vſus nõ modò quicquid in præſentia adſit, ſed, quicquid etiam conſequentia tempora ſint allatura, deſtinare: adhuc omnem ſtatuendi, ſentiendi, agendique libertatem alterius imperio ſubiectam habere. Illud præterea nõ infrequenter repetebat B. Hieronymus ſtultiſimè nos morum correctionem, vel bonorum operum executionem iam diù animo conceptam, in dies diſferre, quandò nos lateat qua hora Dominus noſter venturus ſit, qui, licet penitenti veniam ſpouderit, vel integrum tamen diem non promiſit. Hærebant hæc, aliaq; ijs affinia animo Leonis, & perinde ac ſibi vni à Domino dicta accipiebantur, propterea quòd ante etiam huiusmodi cogitationes eius animo ſæpius ſubreperent, & occurſarent, varièq; mentem cæcis offuſam tenebris, & ſomno præ-

fampullarent, sed cœlestium donorum ignarus
 immissa de Cœlo semina tacito fouebat in pe-
 ctore, nec vlla pietatis cultura excolebat. Ve-
 rum aliquando simul exhortationibus, simul
 Hieronymi exemplo mollitus, & excitatus, ita
 ad amorem cœlestium, & mundi contemptum
 est incensus, vt repudiatis rebus humanis, ad la-
 boriosam Hieronymi vitam, abiectaque exer-
 citiorum disciplinam sese aggregare statuerit;
 Re secum maturè perpensa, solum Hierony-
 mum solus adit, ad eiusque vestigia prouoluit:
 supplex, in eundem vitæ institutum adscribi
 postulat, sibi in animo esse caducis rebus nun-
 cium remittere, & tam fortunarum, quam li-
 bertatis facultate abse penitus abdicata, se to-
 tum vni illius arbitrio, & imperio submittere,
 & seipsum pauperem pauperum seruitio devo-
 uere; proindè faceret, orat, tam pię, & iustę
 postulationi satis, quam Deo gratissimam fo-
 re non dubitaret. Nihil tùm ex Hieronymi vo-
 luntate magis. Quare de tam subita mutatio-
 ne tacito gaudio in sinu gestiens, Deo bono-
 rum omniũ largitori ex imo corde gratias egit,
 & Leonem peramanter amplexatus Christi pau-
 perum numero sociauit, cuius facultates in eo-
 rundem ferè pauperum commodum cessere.
 Tam ardenti conuersioni ex æquo respondere
 reliqui progressus: ex quo enim semel in tanti
 viri perpetuam curam, & disciplinam se tradi-
 dit, vix paulum commonstrata via, vrgere toto
 cœpit animi impetu ad instituta Magistri, &
 fructuosę eius consuetudinis beneficio in dies

confirmatus, ita cœlestis sapientiæ fontibus inhiare, vt instar apisedulæ spiritualium eloquiorum, & exemplorum floribus insidens, intra peccatoris sui aluearium synceræ pietatis, virtutûq; mella quotidie conderet. Sacris postea initiatum, multos annos tanta pietate Sacerdotio est functus, vt omnes virtutum exemplis ad emulationem prouocaret, orationis præsertim, piæq; commentationis studio, & humili sui abiectione perillustris. Multis annis hic etiam Hieronymo superstes, Paulo Quarto vnicè carus extitit, à quo primas Aulæ dignitates sibi oblatas è christiana humilitate constantissimè reiecit, supplex Pontificem deprecatus, nè à suscepto humilioris vitæ instituto, & suæ, aliorumque salutis studio abstractum, insanis fluctibus Aulæ tumētis obijceret. Morienti Pontifici adfuit Leo, precibus, & pietatis officij ad Deum migrantem strenuè adiuuans. Nec minùs postea Pio Quinto grata extitit Leonis probitas; is. n. plurimum hominis virtute delectatus, eum religioso Sacello, cui sacratiora, sanctioraq; pignora Sancta Sanctorum nomen fecere, præfecit: adeoque mirificum de eius virtute iudicium semper Pontifex dedit, vt Leonem egrotantem non alienum duxerit à pontificia Maiestate inuisere. Archiepiscopatum etiam Neapolitanum vltro sibi à Pontifice delatum, eadem, qua reliquas dignitates, constantia, repudiatum ferunt. In quo non vulgare fuit Pontificiæ benevolentie in Leonem argumentum, & egregium de virtute Leonis testimoniû, vel quòd à tam sancto, tam q;

834 *De vita B. Hieronymi Emiliani*
sapienti Pontifice ad amplissimam Ecclesiam
fuerit expetitus, vel quòd tam insolito studio
paupertatis illud egregiè Leo contempserit.
Extrema senectute confectus obiit Leo, ea vir-
tutum laude, & sanctitatis opinione florens, vt
haud indignus B. Hieronymo Magistro discipu-
lus censerì possit.

Libri Secundi Finis.

DE VITA
B. HIERONYMI
ÆMILIANI

Congregationis Somaſchæ
fundatoris.

LIBER TERTIVS.

*De Principe Congregationis Loco Meronij in
communi Conuentu deliberatũ. Cap. I.*

N menses protracta apud
Leonem B. Hieronymi com
moratio, de communi re,
consultationi locum fecit,
deque ea deliberatum est,
tũm cum ijs, quos penes se
habebat, tũm etiam accerſi
tis, adesseque iuſſis, qui familijs alijs regendis
præerant; vel quia certum anni tempus ad pu
blica negotia ſolemni cum aliorum congressu
tranſigenda conſtitutum vrgeret; vel quod pia
Leonis liberalitas reliquos, iuſſitaret, ceterumque

sociorum conuocandum suaderet. Igitur, con-
 uentu coacto, post longam diuini numinis, inuo-
 cationem ad communium rerum deliberationē
 accedunt. Primus ad conuocatos socios ora-
 tionem habet Hieronymus è christiana pietate
 satis ardentem, & grauem, cuius ea summa fuit;
 Quæ à diuina mente manarent vniuersa certis
 legibus vinciri, & suauis diuinæ prouidentia; dif-
 positione, vario, ac multiplici nexu inter se ad
 perpetuitatem stabiliri; quo certo, & inuiolabi-
 li rerum ordine perturbato, deficerent singula,
 ac planè deperirent: proindè institutam hanc
 à se, susceptamque qualemcunque pauperum
 curam, eorum opera, & charitate multis iam lo-
 cis hucusq; administratam, à summo bonorum
 omnium largitore haud dubiè profectā, ad ean-
 dem quoque ab supremo numine præscriptam
 rationem omninò conformandā, & diuinæ pro-
 uidentia; exemplo constabiliendam, in peren-
 nem consequentis ætatis propagationem: nullo
 autè opportuniori modo perpetuitati, & prudē-
 ti rerum administrationi consultum iri, quàm
 constanti, & certa rerum ordinatione commu-
 ni sancita voto; eius rei causa accersitos oppor-
 tunè conuenisse: nimirum, vt ijs de rebus, quæ
 ad publicam rem facerent, simul in Domino
 deliberarent. Cæterum è multis, per eos dies
 ab illis in deliberationem vocatis, id vnum ad
 nos distinctè peruenit, potissimum in eo conuen-
 tu relatū, de certa sede, & principe cōgregatio-
 nis loco deligendo. Quæ de re diuina multa cum
 varietate sententia; Meroniam à multis vehe-

menter probarum. Vercuragum ab alijs magis expetitur; Petro Borello eius loci vicano maximè admittente, qui à re familiari abundè instructus, Hieronymoque impensè addictus, sua contulerat bona in pauperum obsequium, patriumque vicum ea principis loci dignitate ornare, suosque vicanos præsentis Patrum opera in diuinis rebus adiuuari cupiebat. Sōmascha verò nonnullis erat in votis, locusque multis partibus aptior videbatur. An eo in congressu de Sōmaschēsi sede quicquam certi decretum, mihi admodum incertū: qui enim B. Hieronymi temporibus propinquiores, ab illis, qui cum eo fuerūt, rei narrationem planius accepere, aiunt, variantibus sententijs, nè in longum protraheretur anceps rei deliberatio, eam integram ad vñum B. Hieronymum reiectā, qui, varijs locis perlustratis, incolarumque animis pertentatis, eam deligeret sedem, quæ rebus gerendis commodior videretur, quandò nihil adhuc certi de Sōmascha, alioque loco statutum esset. Cum igitur in agro Bergomensis sedem ille sibi querere statuisset, vnde Nouocomum, & Bergomū, vbi boni operis seges iam adoleuerat, & alia pijs instituti loca subitis excursionibus, cum opus esset, ianiferet, & Mediolanum, quò iam animo ferebatur cōmodè peteret, ad hoc Sancti Martini Vallis peridonea visa; quare Calolij primum consistere in animo illi fuit, commodo nec infrequenti vico, vbi etiam Sancti Martini Vallis Patroni ædes religiosè frequentabatur; cumque omnia B. Hieronymi votis responderēt, hominis

138. De vita B. Hieronymi Emiliani
 vnus temeritas rem totam discussit, atque di-
 ficcit. Ioannes Antonius Mazolenus is fuit, ho-
 mo lingua promptus, animo audax, opibus etiā
 fatis valens, pietate non item; hic cū primas
 suos inter vicanos sibi vsurparet, vnus Hierony-
 mo aduersari, eoque vico illum cum socijs pel-
 lere est aggressus; multa iniuriosa in hominem
 euomuit, multos commouit, nè ibi eronem
 mendicissimum, impostorem, & rabulam (ita
 ille Dei seruum de salute animę ad circumfusam
 multitudinem magna cum pietate, & fructu di-
 centem, appellabat) sedem figere paterentur.
 Hieronymus autem etsi multorum benignitate
 inuitatus, facilè Caloltij consistere potuisset;
 aliquorū tamen etiam alienatis animis nè quid
 dissensionis, vel rixarum sua causa inter incolas
 Caloltianos oriretur, pacis, & charitatis ama-
 tor, aliò diuertit; Bergomensiq; ditioe exces-
 sit, & Addua transmissa Garlati non longè ab
 Olginato, aliquandiu hæsit; sed nè eo quidem
 loco res ex animi sententia processit: quare ite-
 rum à multis inuitatus, remensa Addua, ad Val-
 lem S. Martini reuertitur, in ea tandem sedes si-
 bi quæsiturus; iam enim casto strepitu, omnino
 deconuerant, quæ Mazolenus in B. Hieronymū
 coniecerat maledicta, cuius vbiq; nota probitas
 Caloltij in primis auidè expetebatur; sed ille
 ad postremos Vallis vicos Somascham, & Ver-
 curagum digressus, tandem non sine certo nu-
 minis afflatu Somascham cæteris omnibus locis
 prætulit, eamque primam suæ Congregationis
 sedem, & principem delegit. Cur verò ad eò hu-

mili Vico, nobiles posthabuerit Ciuitates, haud mihi exploratum, nisi id fortè in eximiam hominis humilitatem referamus, qui lucem hominum, Ciuitatisq; splendorem auersatus solitudinem quæreret, & latebras. Tanti certè B. Hieronymi sententia hac in re perpetuò valet, vt non modò, qui proximè B. Hieronymum sunt secuti huic loco veluti omnium parenti primas detulerint, sed multos etiam post annos exortæ Religioni, Somaschensi nomen indiderint, humilisque Vici nomen, vix angustis antea finibus notum, multis iam orbis partibus illustrauerint.

Pagi Somaschensis descriptio, aeris temperies. Cap. II.

Q Vandò nihil frequètiùs post hac occurret Somaschensis Domus cõmemoracione, & prima Congregationis, atque adeò Religionis sede; non erit à præsentì scriptiõne alienum, neque lectori iniucundum loci, non omninò noti naturam, situmque ad maiorem historiz, rerumque gestarum claritatem, non longa digressiõne, à silentio vindicare, Agri Bergomensis, quæ ad meridiem vergit, & interiecto Addna flumine, Brigantio monti opponitur, non ignobilis, & peramena Vallis S. Martini Bergamo sex ferè miliaribus distita visitur, duplo ferè in longitudinem, quàm in latitudinè

spatiosior, nam longitudine ultra septem miliaria protenditur, vbi verò latissima est tertiū non excedit; Vallis tota non admodum late in planities expatiatur, sed in colles clementer assurgens, vicis fermè duodecim distinguitur, iisque non infrequenter, nec incommodè habitatur. Vicorum princeps est, cui Capri-
no nomen, edito in loco situs. Regio satis fertilis, sed vini cum primis optimi feracior: secundum vinum oleo, pecore, ceterisque fructibus abundat, frumento non item, quo vix, ac nè vix quidem incolas alit, nisi aliundè importato: sed castaneæ, quarū in primis est Vallis diues, tritici vicem apud eos præstant; aquæ non magna penuria, præter enim pluuias collectas, fontibus etiam hinc indè passim erumpentibus, & aquarum diuortijs solo frequenter interciso, satis irrigua conspicitur, præterea Addua flumine perpetuo tractu alluitur; vnde nec pisce caret. Gens indigena corpore robusto, & viribus valens cælo vitur admodum salubri, & peramæno. Qua Mediolanensi ditioni Leucum Lupiæ versus contermina est, duo postremi Vallis vici Somascha, & Vercuragum occurrunt, Somaschæ Vallideruz mons imminet, iugo adeò excelso, vt ipsos auium volatus fatigare possit; hic Somascham leni, ac demisso colliis iugo infidentem excipit; pede in imo ad ipsam Adduæ planitiem Vercuragum Somaschæ è regione respondens sustinet. His duobus vicis clauditur Vallis; vix enim ab illis digressa ad aliquot passus occurrit; Olginatum

ferè è regione vltra Adduam prospicit Somascha, ideoq; Mediolano ad eam accessus facilis, & apertus; Addua enim publico nauigio traiecta, spatiosa se se offert planities à montium radicibus ad fluminis ripas excurrens; at solum non nihil asperum, omni plantarum genere erasum, virgultisque omnibus prorsus detonsum, & frequenti glareas, grandioribusque saxis respersum; impeditum etiam Adduæ ripis, quæ pari libra cum aqua sunt: quòd si magnæ pluuiæ fiant, lubrico, & lacunoso cæno inæqualem, & difficilem transitum præbet: Galauesia præsertim interdum exundante, quæ in summis exorta montibus, & media inter illorum cacumina per abruptas cautes lapsa, longo, varioque flexu, vorticosis gurgitibus per confragosas valles agitur, donec in apertam hanc fluminis planitiem euadat, vbi nullas ferè, quibus contineatur, ripas habet, sed paulum de fossio solo, nec satis lato alueo, per glareas in Adduam se exonerat. Extremam huins planitiei partem Galauesia interfecat, eamque à montibus diuidit, qua transmissa, collis non magna accliuitate promissus nascitur, passibus quingentis minusuè, quàm breuior est via, nullibi apertus, sed, vnde quaque multa succrescente arborum sylua, & agrorum culeu syluestris; ità vt non facile introrsum inspicì possit. Vt autem se se iugum implicat, partim via se ostendit, partim latet; ità verò leni tractu attollitur collis, vt subindè in agrorum planities expatietur, & frumenti, vini, aliarumque frugum feracissimus existat, vire-

ſcientiumque ſegetum, & arborum varietate pe-
 ramænus. Ipfum cliui verticem Somalcha in-
 ſidet humilis omninò Vallis Vicus, vbi ducenta
 ad ſummû capita recensentur : aeris verò ſa-
 lubritate, cœlique clementia maximè inſignis ;
 vix enim fide digna, quæ de illius cœli temperie
 feruntur, videri poſſent, niſi lōga incolarû ætas,
 vegetaque ſemper in longa ætate ſenectus, ea-
 dem confirmarent ; qui immaturè admodum
 eripi putantur, ſi ſexagenarij ſupremum diem
 elauſerint, cùm in ea ætate maximè agriculturæ
 labores perferre, & caloris, frigorisque vim, ac
 cæteras temporum iniurias negligere ſoleant,
 viridique ſenectæ ad centefimum vſque annum
 vtantur: quam ad eò amicam cœli naturam, cùm
 in alia multa, tum in ipſam loci regionem, tum
 in ventos referendam arbitror. Et quidem col-
 lium habitationem ſaluberrimam non ſemel a-
 firmavit Ariſtoteles, ibique degentes duplo fe-
 rè diutiùs cæteris viuere multis in locis experi-
 menta comprobant, quòd ſcilicet non pigro,
 immoto, ac torpente cœlo, ſed ventorum flabris
 purgato, ac ferè ſemper irrequieto vtatur : nul-
 lius enim loci aer impuriôr, quàm eius, qui agi-
 tationis expers eſt, propterea quòd halitibus,
 vaporibusque è terra quotidie remiſſis, pigrum
 illud cœlum craſſeſcere, ſumidis, fœculentisque
 ſpiritibus oppleri, & tanquàm fordibus inqui-
 nari, ac cœdari ſit neceſſe; inde ſit, vt qui ſub illo
 viuunt habitudine corporis ferè nunquam bona
 vtantur, colore omni firmæ valetudinis indice
 deſtituantur, maciemque perpetuam ex eo tra-

hant donec ſenſim corpore intabefcente longo morbo ad interitum ferantur. Quòd, ſi ventorum appulſu, & agitatione vapores illi, & exhalationes diſſipentur, aut, calore validiore flabrorum impulſione nato, concoquantur, & expurgentur, tum ſalubritas cœlo, & hilaritas accedit maxima. Quarum rerum Somaſcha admodum diues; quippè collibus vndiq; enaſcentibus, peramena: & crebra ventorum agitatione aerem perpurgante bonæ valetudini peropportuna: ventorum autem ſalubrioribus admifſis, noxijs, bonæque valetudini aduerſantibus caret. Et quoniam rapidis, validioribusque ventis optabiliores ſunt, & iucundiores lenes remiſſæque; auræ; (propterea quòd aiunt multum ad loci ſalubritatem facere ſi vehementiores venti etiam ſi ſalubres, obiectu montium, aut ſylvarum prius refracti, & acciſi afflent, & quaſi de longinquo itinere feſſi aſpirent:) nè hoc quidem commodum Somaſchenſi oræ deceſt; quandoquidem ex ea parte, vnde ventorum vis maior exiſtere, & rabies erumpere poteſt, ita oppoſitis montibus ijsque ſylueſtribus eſt communita, vt, omni ſæuitia refracta, leniſſimi adſpirent, moliterque accedant: quod etiam cum voluptate fit, vbiq; enim denſæ arbores, quatientibus ventorum flabris, luxuriantem comam ita ramos inter ſe collidunt, vt eo ramorum, foliorumque attritu, auræ murmur perennis, ſibilusque gratiſſimus erumpat. Atque hæc ſitus, locique natura. Ad Hieronymum igitur, inſtitutumque noſtrum ve reuertamur, exploratis, ille, vti diximus, alijs lo-

144 *De vita B. Hieronymi Amiliani*
cis, vicinarumque animis pertentatis, difficultatibus undique suborientibus, nullus aptior Somaſchenſi iugo viſus eſt locus, vbi tãdem poſita fedes, & domicilium noſtræ religionis eſt conſtitutum.

Qualis Somaſcha domesticorum diſciplina, & in externos charitatis officia.

Cap. III.

A Pud Ondæos primũ diuertit B. Hieronymus quorũ ædes in area Somaſchenſi viſebantur, pauperibus recipiendis peridoneæ; poſteã Hieronymi, & ſociorum uſibus conductæ, & Andreæ Borelli liberalitate, qui vnus maximè pium opus induſtria, & pecunia vrgebat, ſuppelleſtili ditatæ, ſed Hieronymi inſtitutis, & legibus longè ditiores redditæ. In his enim domeſtica diſciplina eiufmodi eſt conſtituta, qualis domum hanc cæterarum caput ac præſidem deceret, à qua veluti à fonte in cæteras vberiore deriuarentur omnium exempla virtutum, & vnde certa, ac firma, & vbique ſui ſimilia viuendi iura, tanquam à capite omnes accerſerent familiæ, purumque noſtri inſtituti, & diſciplinæ ſpiritum haurirent. Paupertas eminebat in primis, cùm in victu, ac veſtitu, tum reliqua ſuppelleſtili, quam pauperem & curtam exoptabat Hieronymus, malebatque reculam, quàm rem familiarem ſibi domi eſſe. Et certè victus pertenuis erat, idemque aridus & durus ex eo

genre

genere maximè, quod rutiſticis vſui eſſe ſolet; ac ne vel illa tibi tenuitate quidpiam de priſtino ardore deperiret, pius inducebatur ſuper menſam Anagnoſtes, qui conceptum pietatis ignè, ſacra lectione inter epulas perpetuò aleret. Aſperioribus autem cibis vt citò aſſueſcerent delicatiores ſtomachi, natura, & vſu lautioribus aſſueti faciebat patiendi ardor, & mortificationis ſtudium, quod ſuprà modum inter eos feruebat; nouas ſèper faces B. Hieronymo ſubijciente; & maiores flammas excitante: qui mirum ſe præbebat magiſtrū in corporibus caſtigandis, & Patrum voluntatibus frangendis, reiſciendiſque appetitionibus, vt nonnunquam nimiam hominis ſeueritatem accuſarent, & aſperitatem; & quidem veteris Adam commotiunculis interdum excitabātur, quibus poſtea (diuinæ gratiæ beneficio) ſedatis rationabiliter omninò obſequium a B. Hieronymo depoſci omnes fatebantur. Inſignem hanc corporum voluntatumque mortificationē comitabatur obedientiæ, & humilitatis ſtudium; quarum virtutū feruentiſſimus B. Hieronymus ſibi non diſſimiles alios volebat. Ad hæc diurnæ, nocturnæque precatationes, quotidiana etiam de rebus diuinis commentandi ſpatia nunquam intermittlebantur, ſacriſque libris iucunda pabula animo aſſidua lectione quærebantur: ac, nè perpetua quiete languerent, ſubindè laboribus etiam frangebant corpora; atque hæc quidem domi. Foris verò ſedula opera nauata proximis, ac plurima animæ, & corporis collata ſubſidia tum

ægris, tum sanis. Ad conquirendam miseram, & derelictâ sobolem, suo more se vertit B. Hieronymus, vſitataque in pauperes ministeria explicanda. Cùm verò plurimos non tam egestate, quàm varijs morbis miserè conflictari, ac propè confici cerneret, nec vallis opportunos haberet ægrorum curatores, eorum ille curationem in se suscepit. Quippè non ignarus multarum rerum, quæ ad plagas, & vlcera illa persananda, morbosque tollendos valerent, qui spōtè interdum suborientes, aut tumore, aut supuratione, vomitibusque certas corporis partes acerbissimo languore torquent, atque discruciant, nono spiritus ardore, nouum etiam hoc charitatis genus in eos exercere constituit, in quorum gratiam harum sibi rerum, cognitionē & vſum diligenter compararat. Itaque plurimus vndiquè conquisitus, & collectus æger est B. Hieronymi curatione breui sanāus; permulti accedebant de formi tumore: & vlcibus fœdi; alij quibus putrefacti sub cute humores sanguinem in sanie verterant; aliorum ex tuberculis scatentes vermes odorem teterrimum efflabant; sed B. Hieronymus, nunquā, aut sordes cauit, aut putridam tabem exhorruit, aut fetorem est auersatus; sed pietatis, & officij plenus loca tumore, & sanie fœda leni, mollique tactu contrectans (nè cura aut officium faceret dolorem) calida lauabat, ebullientes cùm sanie vermes expurgabat, tum, imposito medicamento, & fascijs obuolutis, data elemosyna, domum dimittebat: cùmque sapius simili fouerē-

tur officio ægri, tandem ſanitati reddebantur. Nec dubito vlcera permulta, quæ omnium medentium artem, & induſtriam facilè eluſiſſent, excellenti Hieronymi apud Deum gratia magis, quàm vnguētis, purgata atq; ſanata. Quantum verò ſtudij, & ardoris, ad hæc munera charitatis adferret, illud vnum in hoc genere admodum inſigne teſtetur; quòd, ſi quando alicuius morbi, vlcerumque fœditatem experiretur ſenſum nonnihil adhorrere, eoque aſpectu ab officio retardari, deformatum ægrum illum, & fœdiſſimum ſtatim aduocabat, præ cæteris diligentius curabat, ac vt de repugnant ſenſu vindiſtam ſumeret, vlceribus labris admotis oſcula sæpiùs imprimebat: idque tanta cum animi voluptate, quanta Chriſti Domini vulnera exoſculari contigiſſet. Intenſiori etiam cura à corporis ad animæ ſalutem Hieronymi ſtudia verrebantur. Circumobibat frequens Vallis viros ſingulos Catechiſmi inſtitutione, & Chriſtianis præceptis erudiens; nulluſque ferè Hieronymi; & ſociorum ſermo cum externis erat, niſi de animæ ſalute, pijsque rebus, de ſupremo ſcilicet vitæ die, de reddenda ab vnoquoque ſummo Iudici ratione, de inferorum cruciatibus, & æternæ vitæ gaudijs; vtili ſanè, & frugifera admodum congreſſione. Adeò verò piorum colloquiorum vſus illis erat ſolemnis, vt criminis inſtar haberetur, ſi quis cum externis agens, non commodum aliquem de pietate ſermonè inſtituiſſet, hominemque ſalutari aliquo documento auſtum dimiſiſſet. Nulla tan-

dem illis studia æque cordi, quam diuinæ quærendæ gloriæ, & humanæ tuendæ salutis, in qua procuranda pijs intenti curis, perpetuò defudabant, cum proximorum fructu non tenui aut pœnitendo; magni etenim fiebant ad Patres vndique concursus spiritualis institutionis gratia, diebus præsertim festis, quibus totis in habendis ad simplices cohortationibus, simulque tradenda pueris, ac rudi illi vulgò Christianæ fidei doctrina singuli versabantur.

*B. Hieronymi Mediolanum profectio, in
Deum fiducia, & Frãncisci Sfortia
in Hieronymum liberalitas
maximè insignis.*

Cap. IV.

DVM hæc Somaschæ geruntur, B. Hieronymus maiora semper animo in pauperum gratiam moliens, nouum etiam domicilium in eorum vsum (quod iam diù animo complexus erat) sibi tandem Mediolani excitandū statuit, maxima videlicet spiritualis lucri spe in admodum nobili, & frequentissima Ciuitate blandiente. Quo circa re familiari egregiè constituta, domesticis, & externis benè precatus, ac valere iussis, hoc quoquè proscindere nouale est aggressus, & quandò magnam prouinciã adoriretur, magno etiam stipatus milite, triginta quinque scilicet puerorum manu discessit, quos ille sub vexillo Crucis, quasi agmine instructo,

ſtructo, diſpoſitos, & Sãctorum Litanias, aliasq; preces inter itineris moleſtias cõcinentes, ideò circumducebat, quòd conſimilium locorum diſciplinam uſu iam didiciſſet, faciliùs per eos, in nouis domibus conſtitui, cãterosque eorum exemplo commodius erudiri. Ad pios autem B. Hieronymi labores magis illuſtrãdos, diuinã prouidentiaẽ nutu factum eſt, vt in ipſo itinere B. Hieronymus non leui corripetur febri, & à puerilis nonnulli cum eo pariter decumberent. Nulla verò hic erant pecuniaẽ ſubſidia, nulla humana ſolatia ad ægros leuandos, quippe Dei ſeruus præter vnam in ſummo numine certiffimam ſpem nihil præſidij ad itinera afferebat, nulloque alio inſtructus viatico prodibat; ſiquidem itineris auxilia erant obuia hominum miſericordiaẽ, tẽctum Noſocomia ſuppeditabant. Itaq; aliquandiu cum morbo, & laſſitudine itinere luẽtatus locum tandem obuium habuit olim valetudinarium, ſed tum vetuſtate dirutũ: caſa veriùs fuit ruinoſa, quã domus, celi patens iniurijs, reuulſis foribus, & oſtijs, ventorum flabris, atque imbris vndique peruia. Huc ſe recepit cum ſuis æger Hieronymus, humique ſuper ſtramine cubitans, quod fortẽ aderat, morbi moleſtias tolerabat, omni prætereã humana ope deſtitutus, ſolam cœleſtem expectans. Sed fidelem ſeruum non eſt fruſtrata ſumma bonitas, quandò non multò poſt factum eſt, vt quidã B. Hieronymi ſtudioſus illac iter haberet, qui puerorum turbam conſpicatus, & quod erat, fortẽ conijciens, locum adiit, hominem.

febri miserè æstuantem vt offendit, amicè inuitat, & enixè rogat, vt se deferri patiatur ad hospitium, quod nò longè aberat, quò si solus secederet, humanissimè exceptus, liberaliter etià haberetur, donec, vi morbi discussa, conualesceret. Sed nulla ratione admisit B. Hieronymus sibi vni oblatū domicili; beneficiū: nāq; humanissimè actis amico gratijs, eo beneficio se vti non posse, respondit, nisi secum Christi pauperibus etiam admissis, quibuscum viuere, & mori sibi statutum esset; verūm, vel quòd homini nimis molestum videretur eam domi colligere, puerorum turbam, vel quòd tecti, hōspitijq; angustia tātam excluderent multitudine, bonus ille vir non annuit, Mediolanumque discessit, Hieronymus verò, cū ea quiete meliuscule se habere, & diuina etiam ope aliquid virium recepisse videretur, & pueris melius omninò esset factum, ad cepti itineris labores, & incommoda hitaris, animoque erectus reuerti iam meditabatur; adeò Christi amore, & Crucis siti, quid quid erat asperum mitigante: sed minimè pares animo corporis vires suppetebant. Interim autem amicus ille Hieronymi, Francisci Sfortia Mediolanensium Ducis negotiorum curator quid illi in itinere accidisset, quantusque vir Hieronymus esset, ad Ducem abundè detulerat: quibus permotus religiosissimus Princeps, statim qui ægrum Hieronymum Mediolanum cōmodè aducherent, dimiserat, quorū opera in urbem delatus, (nec enim languente iam corpore pedes vlteriùs progredi valebat) ad humi-

le Xenodochium, ſtipante eius latera exigua il-
la puerorum manu, deferri enixè poſtulauit: ^{1534.} _{atatis ſua}
cumque lautioſem, & honeſtiorē locum, vel _{ann. 53.}
etiā in aula, & omnia curationi opportuniōra
illi ſponte offerrent, ac Ducis etiā voluntatem
obtenderent, nūquā annuit B. Hieronymus, qui
voluntariæ paupertatis incommoda cunctis au-
læ delicijs, ac ſplendoribus anteferret. Exigua
igitur, per anguſtaq; domo receptus eſt, quæ Di-
ui Martini Sacello iuncta illis pueris colligen-
dis, ac ſeruādis uſui erat, qui fortè à paterna do-
mo, vel parētibus vagi, ac diſperſi tota vrbe ab-
errantes, vagarentur. Iucundum maximè fuit
B. Hieronymo vile hoſpitiū, ut potè ſuo inſtitutō
valdè conſentaneum; cumque illum Dux impe-
raret, quibuſcumque rebus opus erat, liberaliter
haberi; ille, gratijs ſemper Ducis benignitati
per internuncios actis, Euāgelicæ paupertatis
memor, oblatas commoditates non admitte-
bat. Quare Dux tantæ rerum humanarum de-
ſpicientiæ, veræque paupertatis Euāgelicæ pe-
riculum facturū, nobilem Aulicū ad B. Hiero-
nymum allegat, qui ſibi à Duce magnopere im-
peratum referat, ut quæcunq; ad ſuam, ſuorūq;
vitam tuendam neceſſaria eſſent, magnificè ſup-
pedicaret; ac, ut dictis fidem facta aſtruerent,
crumenam illi multo auro reſertam Ducis no-
mine offert, vrgetque, ut velit tranſmiſſum hoc
munus libenti animo accipere, ac proprijs, ſuo-
rumq; neceſſitatibus conſulere. B. Hieronymus
quamquam ignoraret, quorſum Principis libe-
ralitas tenderet, tamen à ſolida paupertatis vir-

tute consilium sibi petens, actis verbis amplissimis, ut tanta Ducis munificentia postulabat, gratijs, eique omnia fausta feliciaque precatus, respondit, se summæ illius paupertatis legibus, quam sibi profitendam proposuerat, omninò impediri, nè præsentis pecuniæ subsidio fruere-
 tur; è contra instabat Nuncius, licere pauperibus, salvis paupertatis legibus, oblata admittere, proindè nihil illum in perfectæ paupertatis iura peccaturum, si Principis liberalitati morem gereret; sed nullis planè rationibus percelli potuit, ut vel obolum admitteret, testatus se non auro, sed hominum saluti, Evangelicæq; paupertati studere; quin diuinæ providentiæ non leuem se irrogaturum iniuriam, si tantam auri vim collectam apud se reconderet, cum illa sibi, suoque gregi victum passim, & ostiatim emendicanti in dies abundè sufficiat; quare sibi magnopere cauèdum, nè humani auxilij, tam larga liberalitas aliquid de diuinæ opis, & providentiæ fiducia detraheret: quocirca patere-
 tur orat, ut vel quotidianis laboribus, vel precario victu paulatim collecto, se sociosq; pro suo veteri instituto aleret: cumq; studiosius adhuc offerret, enixèque obtruderet Aulicus Ducis nomine pecuniam, semper tamen idem, aut persimile tulit responsum, collaudata scilicet Regia Principis munificentia, sedulaque Aulici opera commendata. Deniq; ut finis sit in pecunia tam fortiter, constanterque repudianda, adeò sanctæ paupertatis tenacè se præbuit B. Hieronymus, ut, superante liberalem Principis beneficentiã,

Aulicique industriam paupertatis proposito, maiori omninò, quàm obtruderetur, còstantia, reiecta pecunia fuerit. Franciscus hoc tam egregio facto mirificè delectatus, etsi opinionem de B. Hieronymi virtute non vulgare induerat; certior tamen reddi per suum Oratorem voluit, qui tùm apud Venetos morabatur de hominis nobilitate, & rebus gestis; à quo cum multa, quæ armatus foris, & domi togatus B. Hieronymus gesserat, pari laude, & admiratione digna, accepisset, ex illo cœpit hominem magis, quàm antea, humanissimè colere, eiusque instituto vehementer fauere, cuius virtutem magna sanctitatis opinione firmatam admirabatur.

Pij loci exordia, & varia de B. Hieronymo Mediolanensium iudicia. Cap. V.

EO autem B. Hieronymi curæ primum spectabant, vt pueris tum secum adductis, tum vrbe tota Mediolanensi vagis, ac dispersis certum poneret domicilium, & corporis, animæq; periculis suo more subductus, in tuto locaret; quod pium hominis votum ad Ducem delatum, ab eo vehementer probatum est, certumque ex suis nauum, & industrium hominem negotio præfecit, qui loci institutionem maturaret, efficeretque, ne quid ad eam rem absolvendam desiderari posset. Curatum est Ducis mandatum diligenter, & illæ ipsæ res, in quibus

bus supra B. Hieronymū primò confedisſe docuimus, ſunt in pauperū uſum deſtinatæ, B. Hieronymo locum maximè approbante. Cumque ædes illæ ad Xenodochij maioris iura pertinerent, Ducis nomine, & auctoritate, cum Xenodochij curatoribus ritè confectis emptionis tabulis, & certa pretij parte perſoluta, ita inter partes conuentum eſt, ut perpetuò pauperum uſui cederent ædes, interim Franciſco annuum cenſum perſolvente donec integram pretij ſummam curaret, aliquanto etiam æris ad primam nouæ domus ſupellectilè attributo; quod Sfortia imperante, omninò ſeruatū eſt. Sed vix altero ab ea pactioe anno, peracerbo, & perpetuò Mediolanenſibus flebili funere, elato

1535. Franciſco, haud potuit pacta pecunia perſolui. Quare ad Philippum Secundum Mediolanenſi Imperio deuoluto, placuit Catholico Regi eandem eſſe prioribus tabulis vim, è publicisque ærarij Regij pecunijs, annuum penſum nōdum ſoluti pretij, perſoluendum iuſſit, quod pium Regis edictum ad multos annos religioſè ſeruatū eſt, donec Galeatij Moroni Maceraſenſis Antiftitis hæreditate, ita pii loci neceſſitatibus ſubuentum eſt, ut cum ad reliqua nomina, tum ad hoc etiam diſſoluendum facultas fuerit. Sed ad B. Hieronymū redeo, qui optatum iam naſtus domicilium, ad pauperes, orbosque colligendos ſedulò ſe conuertit, quorum tantam breui intra hoſpitij ſepta turbam coegit, ut admirationi, voluptatique pariter eorum aſpectus eſſet. Non referam hic am-

plius intituendorum locorum rationem; satis ex hucusq; dictis indicata. Eadē B. Hieronymo curā, ijdem exhauriendi labores, dum domesticam disciplinam constituit, dum pietate, & opificio pueros informandos curat, dum illis subsidia precario tota Vrbe conquirat. Neque etiā multis referam, quā ingenti primorum ordinum gratulatione prodeuntium festis diebus solemni cum supplicatione agmē sic exceptum, & quantis laudibus puerorum pietas, & modestia commendata; facilis ex superioribus coniectura, licet hæc omnia Mediolani nescio quid amplius splendoris, & publicæ acclamationis habuisse videantur. Verū, ne qua deesset in tanta operis laude humilitatis, & patientiæ materia, probataque virtus magis eniteret, cum aliorum incerta, & dubia, tum vulgi iniqua de se ipso iudicia expertus est Aemilianus. Siquidem dum tanti Principis nixus præsidio, seu multo magis Dei, eo in opere multos labores exudat, & multis est admirationis materia pariter & sermonis; multiplex etiam, & frequens de eo, variantibus sententijs, obmurmuratio populi; in tam ampla præsertim, adeoque frequenti Ciuitate; & nondū planē illius intime sanctitatis fulgore apud omnes explicato. Quare inter operum initia, contemptui erat multis, qui hominem hypocrisis, & ignauitatis simulantes, palam deceptorem, delirum, varijsque ad contemptum nominibus appellabant, & probris, ac cōtumelijs incessere non verebantur. Alij, ita diuino numine eorum studia at-

temperante, melius sentientes cum aliquid supra humanum de B. Hieronymi virtute animo conciperent, eius sanctitatem veneraturi, in manus, aut vestium oscula certatim ruebant, vel propriam manum, qua prætereuntis vestes religiosè contigissent, osculaturi ori admovebant. Nonnullorum verò iudicia erant euentus expectatione suspensa, quando nec in præsentia novum, insolensque opus externi hominis approbare vellent, neque palàm vitio vertere audent, quod, approbante Principe, & summis ordinibus, in ipsa curiæ luce gerebatur. Quare attentis animis obseruabant, quò tandem eius gesta euaderent, cuius virtutis splendorem, caligantis mentis acie nondùm clarè dispicere poterāt. Sed B. Hieronymo, vt permolesta erāt, quæ in eius venerationem obsequia deferebantur, ità cum, inter mendicandum alios obuiam haberet sese disterijs, & scommatibus irridentes, vel conuicijs, & lædorijs palàm proscindentes, hos ille obturata aure præteribat, mirificè lætus, quòd pretiosiora, quàm peteret, ac magis optata dona reciperet, nobilem scilicet ludibrii, & contumeliarum stipem: eratque per familiare, cum ad communem misericordiam colligendam torus squalore deformis, ac macie, crassa tunicula tectus prodiret, sibilis, & cōuicijs excipi, insequente à tergo velut amentem lasciuiente puerorum turba; ità scilicet summus in ore palor, attrita lacerna, humeroque pendentes manticiæ, squallens, & promissa barba hominem ludibrijs, & probris facilè opportu-

num apud infanum vulgus reddebant. Diù tulit indignū infimæ plebis cōtemptum B. Hieronymus, nunquām animo vel leuiſſimè commotus; ad eò Chriſti charitas, & ſui contēptus omnes exorbebat irriſiones, & probra deuorabat; donec in vulgus ſolidæ virtutis clariù explicandæ oblata occasione, quam ſubijciam, omnia tandem ceſſere in commendationem probitatis, & virtutis: verſo in admirationem contemptu, & contumelijs in laudem recidentibus. Idque huiusmodi fuit.

Mediolanenſibus morbo laborantibus ſuccurrit inſigni Ducis teſtimonio eius charitas commendatur.

Cap. VI.

E Bellorum motibus, quibus per aliquot annos tota Mediolanenſis Prouincia nutarat, quaſi è funeſta ſemente hæſerant in Mediolanenſium animis mortifera viciorum omnium germina, quæ ſedatis deinde tumultibus, pacem & quietem, quaſi culturam naſta iu dies manare, latiusque ſe fundere, vt nulla pietatis facies, nulla charitatis indicia apparerent. Cùmque in tartaram ruentibus animis Hieronymus quæ vitæ exemplo, quæ verbo, & cohortatione tempeſtiuam porrigere dexteram maturaret, nullo vulgus pia hominis officia in pretio habebat; ſed, cùm ad malorum ſcelera vindicandâ, proborumque exercendam virtutem, cœpit in or-

borum grauitas Ciuitatem affligere, frequen-
tesque inuadere domos, tùm maximè enituit
B. Hieronymi virtus, commendataque passim in
vulgus nullo planè discrimine præcellens homi-
nis charitas. Omnibus siquidem in ea morbi-
da, ac ferè pestifera anni intemperie metu tre-
pidis, ac percussis, cùm admodùm rari, & infre-
quentes apparerent, qui laborantium multitu-
dini nauarent operam, & tantam ægrorum su-
birent molem: vnus B. Hieronymus, metu omni
deposito, cùm in Nosocomio suo Diui Martini,
tùm alibi etiam vel sui periculo capitis, præsto
erat ægrotantibus, quibus omninò sibi subue-
niendum, aut certè in communi calamitate
abijciendam vitam statuerat. Et sanè hic, si quis-
quam locus, Hieronymi charitatem maximè il-
lustrauit. Quos enim grauiori morbo conflic-
tari sentiebat, hos sæpiùs inuisens, vario, placi-
doque sermone, ad perferendam animi ægritu-
dinè, & corporis dolores, hortabatur, multisq;
de aliorum constantia in cruciatibus, & dolori-
bus perferendis memoriter, & iucundè narra-
tis ægritudinis fastidium, & morbi acerbitatem
lenire curabat: Cùmque, morbo grassante, om-
nia tandem miserorum squalore, & grauissimo,
ac teterrimo odore, qualis ægrotantium in ege-
state solet esse, complerentur, Hieronymum ta-
men strenuè omnibus adesse, iacentes, si opus
esset, erigere, præparatos cibos suis manibus ap-
ponere, omnia denique mûnera, quæ in Domi-
num ab officioso, & diligenti famulo præstanda
viderentur, studiosè, ac de missè exequi magna

eum admiratione, cernebant vniuersi. Neque verò tam pio labori tamque ardenti charitati diuina Bonitas defuit; siquidem, cum tota iam Ciuitate insanabilis illa morborum vis adeò grauitèr per omnium ordinum capita grassaretur, nullis vt hominum consilijs, nulla diligentia, nullis fufis precibus mitigari posse videretur, quotidieque multa corpora lurida tabe affecta, vi morbi miserè conficerentur, & interirent; integer tamen Hieronymus atque intactus semper seruatùs est: quin etiam (quod fidè penè superat) neque eorum vllus, quos inter ægrotantes in suo Xenodochio aluit, & curauit, siuè ex pueris, siue ex administris toto eo tempore desideratus est, quod pro miraculo ab omnibus est habitum; idque B. Hieronymi non quidem diligentia, & industria, quàmquam ea maxima erat, sed sanctitati acceptum retulerunt vniuersi: cum ille seuientem ægritudinem non tam medicinis depellere, quàm orationibus, & magnis pœnitentiæ asperitatibus læsi numinis iustissima flagella auertere iratumque Deum suæ familiæ propitiû facere niteretur. Quam multa verò, & omnium æstimatione maiora in rem communem gesserit eo tempore B. Hieronymus facilè, quæ subijciam, testabuntur. Nam ipse, Dux cum Ioannis Petri Caraffæ opera (è cuius nutù hominem plurimùm pendere didicerat) existimaret B. Hieronymû ad ea pietatis studia Mediolanû destinatum, datis ad Caraffam literis humanissimis per suum Internuncium apud Rempublicam Venetam tûm commorantem,

ei gratias egit quammaximas, quòd hominem
 Mediolanum allegasset, tam magno totius Ci-
 uitatis bono: quam gratiarum actionem mini-
 mè sibi debitam ingenuè fatetur Caraffa. Pla-
 cet hic eius verba adscribere, quibus in Episto-
 la ad Caietanum Thienazũ Neapolim data Ve-
 netijs quintodecimo Kalendas Februarij 1534-
 ità rem explicat. Bergomensis Aemilianus nos-
 ter, permittente Episcopo, reliquit Bergomum,
 & ducto secum quinque, & triginta militũ exer-
 citu, Mediolanum petijt, vbi non dico, quanto
 cum applausu exceptus sit; hoc tantum dicam,
 gratias mihi Illustrissimum Ducem Mediolani
 egisse per suos, qui hic sunt, qui cum literis ad
 me venerunt, quasi ego illuc Aemilianum mise-
 rim, & certè hic honor mihi sine causa defertur.
 Vbi Bergomensem vocat, quòd ibi aliquantò
 commoratus, ea, quæ suprà diximus, gesserit.
 Exercitu autem illo triginta quinque militum,
 pueros innuit, quos secũ B. Hieronymus addu-
 xerat. Habes amice Lector eodem in loco duo
 grauissima de B. Hieronymi virtute testimonia,
 alterum Frãncisci Sfortiæ Ducis Mediolaneusis,
 alterum Ioannis Petri Caraffæ non inde multò
 post in Summum Pontificem electi. Quantò
 autem in pretio eum haberent reliqui Ciues, &
 quale iudicium de eius vitæ genere facerent,
 frequentissimi è nobilioribus declarant, qui ad
 idem vitæ genus sponte se se aggregarunt. In-
 ter quos præcipua pietatis laude commenda-
 tur Fridericus Panigarola ex eo ordine, quos
 Prothonotarios Apostolicos vocant, qui spretis
 opibus

opibus contemptisque honoribus, diuino ſe totū famulari mancipauit, Hieronymiq; veſtigijſ inſiſtens, in eodem Sancti Martini loco, vitam omnium virtutum laude florentem permultos annos traductam magna tandem ſanctitatis opinione Somaſchæ abſoluit. Eadem etiam mens à Domino donata Francisco Bauio, & Hieronymo Nouato, alterique Hieronymo Calco, & Ambroſio Schiepatò Mediòlanenſibus; quibus acceſſere Auguſtinus Gallus, is, cuius de agricultura monumenta vulgari ſermone conſcripta leguntur, & Iacobus Aleſius nobiles Brixienſes, tum Bernardus Odeſcalcus Noucomenſis, & alius è Spinulorum familia Ianuenſis, Franciſcus item Derthonèſis vir eruditione inſignis, & Guido Vercellenſis. His autem complures alij quotidie, & ſplendore generis, & literarum eruditione nobiles iungebātur, qui ſpretis humanæ vitæ commodis, & nuncio libertati miſſo, Chriſti paupertatis incommoda ſubire, ſeque totos B. Hieronymo informandos committere non dubitabant. Hoc verò certum planè diuinæ virtutis indicium apud cordatos habebatur, hominem ſcilicet externum, & penè ignotum vili, abiectoque pauperum ſeruitio addiſtus, tam multos, eosque è principibus Ciuitatis ſibi adiunctos à ſummo opum, & familiæ ſplendore ad abiectiſſima pauperum miſteria deducere.

Eius Ticini gesta. Cap. VII.

Mediolanensem hanc professionem Papiensis statim haud minus frugifera excepit, quam ille Mediolani rebus satis benè constitutis, & regimini puerorum idoneis è prima nobilitate viris præpositis, hoc tempore suscepit, quòd non amplius viginti milliaribus Mediolano ea Civitas distet. Præuenerat autem B. Hieronymi aduentum per celebris eius nominis, & virtutum fama, quæ ob admirabilem in primis rerum omnium contemptum, & eximiam in egenos charitatem summam illi apud eos Ciues conciliauerat sanctitatis opinionem, vt eum præsentem intueri aliquandò cuperent, de cuius virtute, tam multus perstreperet sermo. Prima igitur Papiensi solo impressa B. Hieronymi vestigia, ea Ciuium oculis spectanda obtulere, quæ iam omnium animis præuolans fama obiecisset. Vix Ciuitatem ingredienti obuiâ adfuerere frequentes, insolito & oculis insueto spectaculo circumfusi, quibus pauperum turba, quæ elato salutari redemptionis nostræ signo, suffragia Sanctorum posceret, hymnosq; non sine Ecclesiæ cantu modestè, & religiosè persolueret, tantæ erat admirationis, & voluptatis, vt noua inusitati spectaculi specie animum, atque oculos non satis explere posse viderentur; sed B. Hieronymum in primis, stupore propè defixi suspiciebant, & eius nobilitatem, & virtutem animo reuoluentes ad-

4534.
 atatis sue
 ann. 53.

mirabantur vniuerſi, qui tam graui ætate, tam vili in veſte, tanta cum animi demiffione, & religione, ſupplicationem comitaretur, cuius grauis ille ardensque, & permodeſtus oculorum circumiactus, & nobilis ſpecies licet ſqualore obſita; obſoletaque ipſa veſtimenta pietatem afflare, & redolere ſanctitatē videbantur. Itaque certatim nobiliores quique ei proprias ædes deferebant, hōſpitioque inuitabant, rati nimirum ſatis eum felicem, magnoque auctum honore, cui primo contigiffet Dei ſeruum tecto excipere. Sed ille ſuz paupertatis, & humilitatis tenaciſſimus, omnibus permodeſtē gratijs actis, peruicit tandem, vt ad Noſocomium duceretur, quod adeò libenti animo curauere, qui publico valetudinario (cui à miſericordia nomen eſt) præerant, vt complures iam ibi receptos miſſos facerent, quò B. Hieronymo cū ſuis commodior locus eſſet, fortè enim ſuperante multitudine, non omnes admittebant eo tempore valetudinarij ſpatia; ſed hoc nulla ratione tulit B. Hieronymus, enixè obteſtatus, ſe omninò aliò in quemuis publicum, patentemque locum ſucceſſurum, ſi vel tantillum incommodi primis hōſpitibus ſuis afferret aduentus. Quare per aliquot dies ad fanum Sanctorum Geruafij, & Protafij ſub communi porticu fuit. Tantam animi demiffionem, & in proximos charitatem, abundè compenſauit diuina benignitas; ſiquidem viſum eſt Xenodochij curatoribus locum, B. Hieronymo deſtinare, quò ſolus cū ſuis ſedere, liberèque illis præſe poſſet. Domuncus

Ia erat prope Sacellū Spiritui sancto sacrum, cui
 loco à columba Spiritus sancti Symbolo, quæ
 pro foribus expressa cernebatur, Columbinæ
 nomen fecerat Ciuitas, estque illi etiam hodiè
 solemne Columbinam appellari. Vt eò diuert-
 rat B. Hieronymus permisū, sed nō sine magna
 auminis prouidentia; quod breui euentus ipso
 indicauit. Ibi solita cepit obire in pauperes,
 & reliquos omnes charitatis munera, sed præci-
 puè cum primoribus Ciuitatis, de nouo orborū
 domicilio instituendo magno animi conatu
 agere est aggressus; nec fuit difficilè rem ex ani-
 mi sententia perficere, quippè libentissimè an-
 nuerunt vniuersi, quorum intererat, eumdemq;
 ipsum locum, quò cum suis secesserat, ad eam rē
 perficiendam illi perpetuò concesserunt. Quo
 felici euctu B. Hieronymus mirificè lætus, nihil
 cunctatus statim orbes derelictos sibi aggrega-
 re, domesticam disciplinam componere, pieta-
 tis, opificijque institutione eos sedulò exercere,
 tum ea, quæ ad domesticam supellectilem, ci-
 bumque pauperibus parandum facerent, nauit-
 ter procurare. Prodigabat ille quotidie onustus
 mancis ad rogitandam passim stipem, & vitæ
 subsidia conquirenda, pauperibus domicilio
 inclusis, sæpiusque fora obibat cum sporta ob-
 sonatum, dum illi domi confidentes artificum
 opera ad mechanicas exercentur, summa chri-
 stianæ fidei capita, & sacras preces ediscunt,
 quas postea, instructo agmine, festis diebus
 tota Ciuitate vsitato more decantant. Magni
 animorum motus in vrbe facti, magna ad pietatē

sem commotio, & ardor ex noui operis inspectione: cuius institutum larga postea Papiensium benignitate augetur, (vt est ea Ciuitas cum alijs rebus permultis, tum maximè christiana pietate nobilis) adhuc etiam magno pauperum Ciuium commodo viget. Ita, cum Hieronymi humilitate, & abiectioe diuina bonitate, & liberalitate decertante, factum est, vt qui sibi publica fora ad hospitium paulò antè elegerat, nò pauperibus in valetudinario incommodo esset, statim perpetuum, & sibi, & pauperibus inueniret domicilium. Sed, dum solita sua disciplina domesticos è virtute fingit, & ad normam christianæ pietatis totos instituit, ad externorum, etiam vtilitates, & salutaria commoda paribus sese studijs explicat: & quæ sibi à doctrina, & ingenio ad proximorum salutem procurandam, adiuueta deesse, sentit, ea vitæ exemplis, vt antea diximus, compensare nititur; quibus ardentius humana pectora incendi, acriusq; cieri, quàm disertissima oratione vsu ipso didicerat. Et certè quàm ex animi voto, & ingenti ciuium fructu Hieronymi labores acciderint, docet pat nobilissimorum sociorum, quos tanquàm illustria victoriæ trophæa gloriosus reuexit: de quibus antequam progrediamur, nonnulla hic obiter dicenda.

*De Angelo Marco Gambarana .**Cap. VIII.*

Angelus Marcus, & Vincētius è Comitibus vterque Montis Segalij, & perillustri, atque vetusta apud Papienses Gambarana gente, non opibus modo, & nobilitate, sed animi etiam moderatione, & ciuili prudentia inter suos facile principes, duo florentissima totius Ciuitatis lumina omnium sententia censebantur. Hi sæpius Hieronymum veræ pietatis sensu inuenti illius exemplis, & cohortationibus incensi, & degustata non nihil interioris virtutis dulcedine, non modò novos planè animos se induere, nouos ad pietatem impetus experiri sentiebāt, sed etiam, vt illi se totos penitus dederent, celeberrimis stimulis incitabantur: Verum, sæculi voluptate suauiter animo, & sensibus blandiente, adhuc distrahcībātur, & honorum, opumque fulgore mentis aciem perstringente, incerto fluctabant animi consilio; neque satis vitæ suæ rationes explicare, neque, quid sequendum, videre poterant. Sed, cum singularis illa in hominū animis peritè tractandis, & versandis B. Hieronymi suauitas, & vis salutaria per colloquia sæpius accessisset, tandem eius instigati humilitatem multo potiore honorum titulis duxere, & humana gloria præ cælestis desiderio abiecta, ad paupertatem, & Crucem tanquam ad portum salutis confugere omninò decreuerunt: itaque ab Hieronymo in pauperum Iesu Christi

disciplinam sunt admissi: multò certè nobiliores, & illustriores, hoc edito inter suos Ciues christianæ humilitatis, & abiectionis exemplo, quàm antea genere, aut opibus. Multorum corda pugugit ad pietatem, rarum, & insolens exèplum. Tàm illustria verò christianæ pietatis exordia, maiora semper sunt subsecuta in utroque incrementa, quorum aliqua seorsim hic breuiter recensenda. Ac, vt primum de Angelo Marco dicamus, Hic præ cæteris videtur fuisse B. Hieronymo carus, cõsiliorù videlicet particeps, & peregrinationum comes; ab Epistolis etiam, nam adhuc nonnullæ apud nos asseruantur literæ Angeli Marci caractere exarata, & Hieronymi manu proprij nominis chi-rographo subsignata. Quo loco mihi venit in mentem cogitare plurimi semper inter cæteros Angelum Marcum ab Hieronymo fieri consueuisse, quòd supernæ lucis beneficio doctus præ-sagiret animo quàm generosum Ducè Nascenti-sæ Congregationi pararet dominus, cuius aliquando virtute sustineri, imperio regi, studio, & opera ad instituti perennitatem stabiliri, denique Religionis etiã nomine decorari deberet. Et certè hic vnus à Domino delectus maximè videtur ad ea pietatis opera absoluenda, & per-ficienda, quæ Hieronymus præpropera morte abiens inchoata reliquerat. Primum enim sub-obitù B. Hieronymi cù animo nutarèt permulti & ab Instituto resillire meditarentur, Angeli Marci opera, & auctoritate sunt in benè coepris confirmati: Deindè, cùm multa in operum pro-

gr. sione socij experirentur adueria, oppugnat
 toresque non deessent, qui auctoritate, & potē-
 tia plurimum negocij, & molestia in vinea Do-
 mini strent ē defudantibus exhiberent, in eam
 sententiam itum est ab omnibus Angelo Marco
 referente, vt curarēt Pontificia auctoritate Cō-
 gregationem muniri, liceteque illi per Sedem
 Apostolicam sua obire munera, frustra contra-
 mitente oppugnantorum audacia. Ad eam rem
 allegatus est Romam idem Angelus Marcus:
 nequē potuit maiore studio, quā is fecit, com-
 munis causa suscipi; siquidem itā sedulō, & pru-
 denter rem cum Summo Pontifice transegit,
 qui tūm erat ē farnesia gente Paulus Tertius,
 vt datis literis Apostolicis Anno præteriti sæ-
 culi quadragesimo, pridie nonas Iunij, pluri-
 ma in Congregationem contulerit ornamenta.
 Literarum Diploma adhuc apud nos in tabula-
 rio asseruatur; earum verō exemplum primum
 occurrit in Religionis Bullario, non itā pridem
 nostrorū Superiorum iussu typis excuso. Eius-
 dem generis etiā literæ sunt postea à Pio Quar-
 to anno sexagesimo tertio sexto Kalendas Iunij
 impetratæ, sed prioribus gratiis, & priuilegijs
 longè ampliores. Verum his rebus minimè cō-
 tentus Angelus Marcus, qui toto pectore con-
 firmanda Congregationis negotium suscepisset
 cepit tandem de eadem per Summum Ponti-
 ficem in Religiosorum Ordinum album referē-
 da, & in consequentes propagāda posteritates,
 certisque vincienda legibus, serio, & studiosè
 agere. Non tam suo ipsius consilio p̄sumptus,

740.

743.

quæ defuncti B. Hieronymi, cuius ille sensû, & mentem cognitam habebat, sed in hoc magis opportunum tempus dissimulandum, & protrahendum negotium iudicauerat. Igitur in deliberationem re cum alijs Patribus sæpius vocatus, ac in tam graui consultatione proptio falleretur, sensu, rem totam cum Domino transigere, & per orationes, ac sacrificia, aliasque corporis afflictationes diuinam voluntatè explorare statuerunt. Quare per multos dies orationibus, & sacrificijs institere vniuersi, quibus vota, ieiunia, acerbæque alia corporum supplicia non pauca addidere; per externos etiam pios, & religiosos Sacerdotes plura sacra in eandem rem sunt curata; tum satis diu, & spiritualium exercitiorum vsu, & perseverantis inedia rigore celesti Numine propitiato; tandem de re proposita communi voto deliberant, Vt quando Hieronymo nimis maturè erepto, & nondum Religionis ordine canonicè instituto, Congregatio angustis paucorum hominum vitæ spatijs terminata, facillè interitura videretur, quòd scilicet permulti, & literarum studijs, & moribus probe exculti, nulloque obligationis vinculo in Congregatione adstricti, vel alijs Religionum ordinibus passim nomina darèt, vel ad pinguis in saculo sacerdotia, aliasque dignitates dilaberentur, hoc etiam postremum, ad egregia B. Hieronymi cœpta absoluenda, procurarèt, vti Apostolica auctoritate inter sacros Religionum Ordines Somaschensis Congregatio referretur: quò perpetui ad posteros tantorum laborum, &

operum fructus manarent, & iterum Domino benedicente, copiosius in Ecclesiæ vinea, ad Dei gloriam, & animarum salutem maturefcerent. Negotij feliciter perficiendi spem maxime faciebat, quòd Romæ cum Sanctissimo Pontifice Pio Quinto tractanda res erat Patrum Cõgregationis olim perstudioso, necnon B. Hieronymi memoriæ impensè addicto, quocù egerat sapius. Igitur è Patribus cura gerendæ rei demandata est Aloysio Boldonio Papiensi homini diuinis humanisque literis exulto, & tunc in Florentissimo Ticinensi Gymnasio græcas literas profitenti; qui Romam profectus, adeò felici euentu breui negotium confecit, vt Summus Pontifex anno millesimo quingentesimo sexagesimo octauo, octauo Idus Decembris, ipso Sancti Nicolai natali die, publico Diplomate dato, vniuersa approbatæ Religionis iura Somaschensi Congregationi benignè contulerit, addito insuper honorifico tùm Hieronymi, tùm Patrum Elogio. Sanctæ Sedis Apostolicæ, confirmatione impetrata, sequens annus sexagesimus nonus diuina benignitate planè felix, & faustus natalis illuxit Religioni, emissis scilicet à sex è primis illis Patribus solemnè ritu professionis votis tertio Kalendas Maij, Sancto Petro Martyri, & Catharinæ Senensi sacro die, Mediolani, in ipso Diui Martini Sacello; Derthonensi Anestite Cæsare Gambarà nobili Brixienti Comite, atque Senatore Regio Ducatus Mediolani ipsa vora, ex Apostolicarum literarum prescripto, recipients. His actis è Patribus illis de

1568.

1569.

Generali eligendo ſtatim itum in vota, commu-
nique ſuffragiorum aſſenſu, Angelus Marcus pri-
mus Religionis Præpoſitus Generalis eſt renun-
ciatus, nemine, præter ipſum, diſſentiente, inte-
groque triennio Religionē adminiſtrauit; nam,
ultrà ne liceret, eam ſupremam dignitatem pro-
rogare, diplomate Pontificio cautum erat. Hu-
ius tum præclare geſta in eo magiſtratu, tum il-
luſtria virtutum exempla toto conſequenti vitæ
curſu edita, cum ad hiftoriam Religionis per-
tineant, ea vniuerſa ad illius ſcriptorem integra
reijcio; hic ſolum felicem eius mortem ad to-
tius vitæ ſpecimen breuiter attingam. Solem-
ne erat Angelo Marco quotidie è codice hota-
tio ſtatam diei pſalmodiam in genua prouolu-
to reddere, diutiùs rerum cœleſtium commen-
tationi vacare, tum rem ſacram peragere, in quo
miniſterio ad eò intimo pietatis ſenſu afficieba-
tur, vt inter orationum, & ſacrificiorum vota,
nihil æquè à Domino ſuppliciter, & enixè con-
tenderet, quàm vt ſupremo etiam vitæ die lice-
ret ſibi immaculatam hoſtiam illam immolare,
Vel ſuprà vota ſatis eſt hominis pietati à diuina
bonitate factū; orandi enim, & ſacræ rei agen-
dæ percupido, vel ipſa iam aduentante morte,
licuit, & ſancto Sacrificio, & orationi vacare.
Nam, vt gente vi morbi, iam morti vicino ita di-
uina virtute auctæ ſunt vires, vt ipſo die, quo ex-
tinctus eſt, & commodè lecto ſurgere, & inuſi-
tata animi pietate, & vberrimo ſtetu factū pera-
gere potuerit; vt inſuetus ille ſacrificiæ ardor,
& pietatis ſenſus non obſcura præſagitis, ſi ani-
maduerteretur, gle

maduerteretur, imminentis obitus esse posset.
 Post obita ritè diuina, viribus iterum destitutus
 lecto decubuit; cumque Angelus Cerrus tunc
 Mediolani, & medendi peritia, & genere admo-
 dum nobilis ægrum inuisisset, & venarum pulsū
 explorato, morbi grauitatem deprehendisset;
 iussit ægrotanti perpetuò adesse vigiles, qui in
 omnem euentum parati, ægrum diem noctemque
 custodirent. Proxima sequenti luce sacer instabat
 dies; itaque Vesperis de more, vt familiæ confi-
 tenti aures daret, confedit; quippè ita domesti-
 cis omnibus paterna illa sua charitate, & man-
 suetudine carus erat, vt ei multò libentius, quàm
 quàm superiori domus, cordis arcana detege-
 rent, & intimas conscientię latebras, animorūque
 maculas confessione aperirent, quàm Sacerdo-
 tibus ad id assignatis. Cum autem numerosæ
 familiæ confessionibus excipiendis, nimis defa-
 tigari videretur: erant, qui precarentur, vt in
 sequens matutinum tempus reliquos rejiceret,
 quibus ille in hæc verba, hilari vultu, & præsentis
 animo, respondit; Nunc accedite filij, mane-
 enim haud licebit; quàm vocem prædictionis
 vim habuisse non multò post innotuit, cum de-
 nunciationi respondit euentus; licèt tunc mi-
 nimè animaduersa, cum nullus supremū casum
 tam proximè impendentem suspicaretur. Sed
 alta iam nocte, ijs etiam, qui custodiæ gratia
 aderant, quieti traditis, sensim, nè cuiusquam
 somnum interturbaret lecto confurgens, vestesque
 indutus ad Ecclesiam, quæ vix à Patris cubicu-
 lo aberat, discessit, ibi scilicet vitam spiritum red-
 diturus.

diturus, vbi ſanctæ profeſſionis, & religionis ſpiri-
ritum antea hauſerat; ſed, cum fores clauibus
obſeratas offendiffet, vehemèter indoluit, inge-
muitque, & ad proximum Oratorium diuertit,
vbi nixis genibus, ad momentum illud æternita-
tis arbitrum oratione ſe comparat, adueniètiq;
Domino paratus occurrere ſtudet; &, aliquan-
diù ſupplicando ducta mora, manu ſcabellum,
cui inhærebat, graui icſtu quatiens, quaſi mi-
grationis dato ſigno, irreuocabilem illâ ſupre-
mæ rei clauſulam, vt erat in genua proſtratus, &
in preces effuſus (egregijs ſanè ſuæ ſalutis indi-
cijs) conſummauit. Eo icſtu à ſomno exciti ex-
cubitores, vbi patrem lecto, & cubiculo exiſſe
comperiunt, accurrunt ad proximum Oratoriũ,
vndè ſtrepitus inſonuerat, ibiq; genibus, & ſca-
bello innixum, iamq; extinctum deprehendunt.
Tàm repentino inopinati caſus euentu conſter-
natos vox, & ſenſus, penèque ſpiritus defecit;
ſed nouum pietatis ſenſum, & admirationis vo-
ces addidit ipſum mortis genus, quo Pater ex-
tinctus eſt. Vt enim decebat verè Religioſum
virum, & familiæ præſidem, alijs ſomno deditis,
ipſe orans animam egit. Ea res poſtera luce à
Scipione Albano, qui primus rem literis con-
ſignauit, funerique interfuit imò præfuit, & du-
xit, ad Sanctum Carolum delata, cui Pater æque
notus, ac carus erat, eſſi tanti viri amiſſione ad-
modum indoluit, mirificè tamen tam pio mor-
tis genere defuncto gratulari viſus eſt. Quam
migrationem admirabiliorem apud me reddũt
duo iſta; alterum, quòd eam præſenſerit, ac præ-
dixerit;

174 *De vita B. Hieronymi Aemiliani*
dixerit; alterum, quòd eam precibus impetra-
tam; non leuis conjectura confirmet. Hic ipse
Angelus B. Hieronymi vitam egregio volumine
conscriptisse fertur, quod opus si ad nos perue-
nisset, vel me hoc scriptiois onere leuasset, vel
certè multò plura, & maiora ad scribendum
attulisset.

De Vincentio Gambarana. Cap. IX.

Vincentius ab B. Hieronymi obitu, reliquã
ferè ætatem omnem Bergomi Orphano-
rum, puellarumque regimini Præpositus exegit
tanta vitæ innocentia, & christianæ pietatis lau-
de florens; vt eum Bergomenses tanquam virum
sanctum omninò suspicerent, multaque ab eo
passim extrà vires, modumque naturæ ægris
corporibus adiumenta afferri narrarent, que
haud dubiam hominis sanctitatem testarentur,
quale fuit illud, quod subiiciam. In Sancti Ale-
xandri Aede quendam intuitus altero tantùm
genu inflexo sacro interesse, ratus id communis
irreuerentiæ vitio fieri, hominem modestè ad-
monuit, vt in tanti sacrificij honorem alterum
etiam inflecteret, multùm dedecere Christianum
ita rei sacræ adesse: ille reiecto pallio, genuque
detecto, ostendit id non vitio, sed infirmitate
fieri; adeò morbi vi offenso neruo, vt frustrà il-
lud inflectere conaretur. Pater, hominis ægri-
tudinè miseratus, magna fide plenus, Deo inte-
riore animi affectu, ægrum commendat, manu-

que in formam crucis ducta, infirmam partem obsignat, & inter signandum blandè subijcit: at-
qui ne vereare, frater, cum sacro adstas sacrifi-
cio, omninò deponere & hoc genu, etiam si læ-
sum; id enim vtique Deo libitum; cùmque ille
experiri vellet, num succederet, planè sensit
morbum omnem abscessisse, rectèque postea
semper eo genu conualuit. Vincentius verò do-
mum reuersus, totius familiæ preces ad gratias
Domino referendas, auxilio sibi deposcit, quòd
scilicet piorum pauperum orationibus (vt ille
aiebat) debili dominus reddidisset sanitatem;
ità videlicet auctore, & magistro Hieronymo,
omnem præclari operis laudem in alios refer-
re didicerat. Multa præterea passim tùm agris,
tùm sanis, & animi, & corporis subsidia præsti-
tit, quibus in dies de eius sanctitate concepta
opinio mirificè augebatur, donec tandem, quã
apud omnes constans & singularis floruerit, obi-
tus ipse indicauit, cuius per urbem vix euulga-
ta fama, ingentem exciuit Ciuium multitudinẽ,
qui ad eius pedes, vel manus osculabundi, ma-
gna cum religione, & lacrymis, dulcique sensu
pietatis, se se abiciebant, permulti ad manus,
aut vestium contactus rosaria, & coronas pro-
ferebant. Sed & ipsum funus, quæque funeris
apparatum sunt subsecuta, clariùs, quàm egre-
gia sanctitatis opinione decesserit, confirma-
runt; nam pauperrimi sacerdotis funebris pom-
pa tam solemnè apparatu est instructa, vt Cle-
rustum regularis, tùm sæcularis ne à domesti-
cis quidem requisitus, adfuerit frequentissimus

cum facibus, cereisque ardentibus, ad eius
 cononestandas exequias: fetetrū eleganter ex-
 ornatum subuectabant certatim nobilium cola-
 la, maxima funalium, ac lumium copia profe-
 quente; nihil enim ad pompæ speciem, quam
 maximè fieri posset, augendam piorum Ciuium
 charitas, & in Patrem amor desiderari voluit.
 Procedente verò funere, peracerba omnium
 exaudiebatur querela, ingens mœror, vberimus
 fletus. Cum autem domi nullus esset sepulturae
 locus, quandò priuatum Sacellum domesticis
 tantum sacrificijs, & familiæ comodo infer-
 niret, in ædem Diui Dominici Fratrum Pre-
 dicatorum cadauer est illatum (erat enim Vin-
 centius eius Cenobij Patribus vnice carus)
 absolutisque de more Ecclesie supplicationibus
 non sine cantu, musicoque contentu, peculiari
 in loculo conditum est, quò à cæteris discretū,
 ad posterorum venerationem facilius serua-
 tur, tam densa interim multitudine, & frequenti
 populo ad oscula, & contactum manus, aut ve-
 stium tum maximè conuolante, vix vt human-
 do corpori amplissimo in Templo locum dare-
 tur. Placuit Magistro Fratri Paulo in eodem Ce-
 nobio tum Lectori Patris sepulchrum hoc sim-
 plici, pioque Epigrammate exornare; cuius pos-
 tea exemplum nuper Bergomi inter antiquio-
 ra pij loci Diui Martini scripturarum monu-
 menta nactus, hic iisdem omninò verbis subi-
 cere visum est. Sic autem habet.

Inſigne pietatis Monumentum.

Vincentius ex Comitibus Gambaranis Pa-
pienſis, Sacerdos. cùm in huius ſæculi bo-
nis magnus eſſet, Chriſti Ieſu pauperiem ſecu-
tus, in humili ſocietate Patrum Somaſchæ, or-
phanorum miniſterio ſe totum dedit: vbi quali-
bet virtute chriſtiana excellens, ceu fulgentiſſi-
mum ſydus, è Mundo ſublatus, pios quoſque
mœſtiſſimos dereliquit. Dormiuit vir optimus
Bergomi ì Domino, quinto Cal. Iulij M. D. LXI.

Aliquot viri nobiles, & Religioſi orphanorũ
tutores proprijs ſumptibus, tumulo erecto, no-
bile quoque funus peregerunt.

Sed, & hoc non omittendum, enixè complu-
res curaffe, vt è paupere ſupellectile, quæ pio vi-
ro vſui fuerat, ſibi quidpiam impetrarent tan-
quàm ſacrum pignus aſſeruandum, ſed admo-
dum pauciſe regula mos geri potuit. Vidimus
non multis ab hinc annis Bergomi apud Fran-
tiſcum Peſantium pium Senem Vincentii cya-
tum, quò ad potum vtebatur theca coriacea in-
cluſum, religioſè adhuc cuſtodiri, qui etiàm ſe
Vincentij precibus multis in rebus paſſim ad-
iuuari teſtatur. Cum verò multis poſt eius obi-
tum menſibus, Diui Dominici Templum de-
moliri neceſſe fuerit, quò Ciuitas ad ſecuriorem
arcis formam accommodarerur, aliòque defer-
rentur mortuorum cadauera; Vincentij corpus
integrum repertum eſt, cœleſtem ex vrna inha-
lans odoris ſuauitatem; cumque Sancti Domi-

nici Moniales Patrem ad se deferri enixè curarent cum alijs eiusdem ordinis fratribus, obstiteret Sancti Alexandri Sacerdotes, qui locum intra paratiæ fines asserentes Ecclesiam Parochialem suo iure, eoque pignore minimè spoliandam contendebant; &, post aliquam iuris disceptationem, Sancti Alexandri Ecclesiæ corpus est ab Episcopo adiudicatum; eaq; occasione refrenata quasi Patris memoria, excitata iterum est ad funus, & pietatem magna Ciuium multitudo, & non sine pompa ad Sancti Alexandri conditum: donec tandem Patrum opera, & studio recuperatum pignus Somascham est delatum, & Magistro suo B. Hieronymo appositum.

*Actis nouis Comitibus, Somascham
redit. Cap. X.*

SED ad B. Hieronymum redeamus, qui, anno iam vertente, cum solemnioris conuentus tempus appeteret, Angelo Marco, & Vincentio comitibus, Papia discessit; abeuntem multorum desideria, & lacrymæ sunt prosecutæ, Mediolani paucis diebus commoratus, alijsque socijs vocatis, pio, ac nobili comitatu auctus, Somascham contendit. Mediolano autem discedens, Metatum (oppidum est Brigantij montis) recta hospitij gratia diuertebat, vbi cum illum multi hospitio sibi coniungere expeterent, vincebat tamen comititores omnes beneuolentiæ studijs, & cha-

ritatis

ritatis ardore Franciſcus Albanus, qui chriſtiana-
næ hospitalitatis partes adeò explebar abundè,
vr ad eum properans B. Hieronymus, comitibus
dicere ſoleret ad Abrahamum noſtrum dinertam-
mus, quãdò nihil illi carius accidere poteſt, noſ-
que adeò hilari vultu, & liberali opera excipit.
Quæ poſtea Franciſci in B. Hieronymum, eiusq;
diſciplinę alumnos chriſtiana charitas, ad poſte-
ros etiam Albanę familię tranſmiſſa eſt. Vt
enim cæteros taceam, eiſdem Franciſci Nepo-
tem ſuarum laudum præconem habuit Hierony-
mus Scipionem Albanum, qui ex nobili illorum
ordine, quos Protonotarios Apoſtolicos appel-
lamus, factę theologię laurea donatus, & Scalen-
ſis Eccleſiæ Mediolani Canonicus, piã B. Hiero-
nymi memoriam veneratus, ætate iam graui,
eius vitam breui, ſed admodum graui commen-
tario eſt proſecutus, quem viginti abhinc an-
nis Mediolani excuſum euulgauit. Somaſcham
reuerſus B. Hieronymus mirificè vniuerſos exhi-
larauit, ingenti ipſe viciffim gaudio perfulſus,
cũq; per id tẽpus eò etiam reliqui primæ au-
toritatis Patres conueniffent, fuſis de more ad
Deum precibus, habitaq; à B. Hieronymo in
publico conuentu ſuo illo dicendi ardore, exhor-
tatione, in communem deliberationem ſunt
vocata, quæ ad publicam rem facerent. Sed
quid præcipuè eo anno conſtitutum, nè diuina-
re quidem nobis licet; adeò confuſam, & muti-
lam harum rerum ſeriem vetuſta autographa
nobis tradunt. Libet tamen hic ad ipſam So-
maſchenſem Domũ, & B. Hieronymi, familiã

iterum oculos conuertere, quam numero iuxta, & virtute indies augeri curabat; vnde currentes per se novos alumnos, Angelum Marcū præfertim, & Vincetium, acrius ad Christi vestigia incitabat, vrgebatque ad maiora, ostentato sæpè veteranis ad solatium pariter, & incitamentum eximio nouorum militum ardore, & proficiendi studio. Aderant tunc Somaſchæ, in numerosa valdè familia permulti non minùs eruditionis laude, quàm generis nobilitate præstantes, sed multò certè, quàm terrena gloria, christianæ humilitatis luce magis conspicui, & virtutum splendore suspiciendi. Quàm gratum superis, hominibusque iucundum spectaculum; & admiratione plenum fuisse dicemus, in corruptissimis illius æui temporibus, Patricium Venetum intueri vitæ sanctitate excellentem, ruditeritoque vestitu, ac propè rusticano indutum, frequenti cum illustrium virorum comitatu, non modò diuinæ legis imperata toto pectore capessere, sed ardua etiam prisce pietatis studia, colere, dura paupertatis incommoda perferre, Crucis Christi probra maiore animi ardore prosequi, quàm reliqui mortalium perditissimi fluxas voluptates conſequerentur? In eadem verò familia cum diuerſa cernerentur ingenia, gradus, ætates, animi dotes, ac nationes, aliorum enim florentem iuuentutem egregia nature dona commendabant; multorum constans ætas exquisitis literis, & laurea etiam doctoratus ornabatur; aliorum sine literis sola vitæ probitas erat in pretio; nonnullorum cana, & ferè extre-

ma: vitæ pars eximia prudentia erat verenda; Sacerdotio per multi erant inſigniti, alij non item: tamen cum eſſent ex tanta varietate permixti, ſumma tranquillitate concordiffimè vivebant, & pacatiſſimè regebantur. Quid hic verò operum exercitia, & illorum labores exequarè quos ſatis conſtat adèò in quotidianis ferè agriculturæ operibus pauperum cäuſa deſudare ſolitos, vt ipſos planè agricolas laborum, aſſiduitate vincerent, ac ſuperarent. Verbis autem non ſatis aſſequi poſſem in tanta operum contentione quotidianos nouæ familiæ cum in omni varietate virtutum, tum in charitate ergà Deum, & proximos, tum in ſui deſpectione, & abiectione progreſſus; ſiquidem, B. Hieronymo præſente, & vrgente, feruebant adèò in dieſ apud eos virtutum omnium ſtudia, vt in illorum victu, & moribus expreſſa quædam Apoſtolica religionis facies emicare videretur. Cum verò multa interdum elemoſinæ gratia offerrentur, admodū pauca admittebat B. Hieronymus cætera pauperibus abūdè diſperſiens; ſiue quòd abundare, ſiue quòd ſuis ad meritum; & pietatem emendicandi laborè, vltro delatis elemoſinis, præſcripi nollet; atqui extremæ plerūq; elemoſinarū paucitati, cibariorūq; omniū penuriæ & caritati, par etiam erat in Dei ſeruis pariētia vis, patiendi ardor, & pœnitentiæ cupiditas. Ceſebantur tunc in ea domo capita ſuprà ſexaginta, indèque vel ad ordièda noua loca, vel ad cœpta adiuuanda, multiplicemque meſſis varietatem, præreſta ab Hieronymo mittere

182 *De vita B. Hieronymi Aemiliani*
bantur, è sanctæ contemplationis sinu, ac so-
litudinis tranquillitate in apertum actionis cã-
pum, ad proximorum animæ, & corporis com-
moda procuranda exire iuebantur.

*Novo domicilio in Arce Somaſchenſi
constituto, ardentius pieta-
tis studia colit.*

Cap. XI.

CVM verò apud multos propagaretur quoti-
die magis salutaris disciplinæ nomen, &
fructus, & opinio fama que probitatis plurimis
parta documentis semper novis augetur vir-
tutum experimentis; complures Somaſchan-
ad id pietatis spectaculum, & christianæ probi-
tatis officinam oculis contuendam, & vsu ipso
degustandam, non modico itineris interuallo,
conuolabant: alij etiam mirifica virtutum fra-
grantia illecti, ad hos confluentes, se suaque
omnia in eandem vitæ societatem conferebant,
ut B. Hieronymus ad noui Domicilij molitione
animum adijcere fuerit coactus; siue quòd do-
mesticorum numerum cum dies ipsa progre-
diens duplicasset, multis iam capitibus aucta
familia ampliores postulabat ædes, siue quòd,
affluenti multorum concursu, nimium frequen-
tati habitationem cerneret. Ut enim christia-
na pietate admittebat eos inuabatque, quoad
posset, qui vel ad impetranda apud Deum sus-
fragia accederent, vel ut de rebus diuinis illos

conſulerent, aut Patrum monitis, & ſuavi allo-
quio, aliquod ægrotanti animo leuamentum
quererent: ita permoleſtus illi erat creber ad-
modum, & nimium frequens aliorum acceſſus,
qui vel graui, & pia Patrum conſuetudine ille-
cti ad fallendum tempus, ſæpiùs ædes frequen-
tabant; vel quadam, vti dixi, ſanctitatis fama
permoti, oculos, & animum præſenti ſpectaculo
tantùm paſcere cupiebant; quorum acceſſum
idcirco non admodum probabat, quòd ſingulis
penè horis adeò amicam interturbarent ſibi, &
cæteris que quietem orationis, vel conſuetam in
alios charitatis officia impedirent. Adde, quòd
ſolidæ humilitatis Magiſter, etſi non mediocrè
de Patrum probitate, & integritate famam lon-
gè, latèque diffuſam ad vnius Dei laudem re-
ferret; ſibi tamen aut alijs vanitatis periculum
creari externorum concurſu nolebat, quorum
aſpectus blandè admitteretur, & laudantium
voces aliquo cum inanis gloriæ periculo excipe-
rentur. Quare abruptenda, abijciendaque om-
ni adicebat, quorù in voluptate, & conſuetudi-
ne aliquid ad perfectæ vitæ rationem impedi-
menti reſideret, vel periculi timeretur. Per ſpe-
ciem igitur laxandi ædes, vtrique incommodo
ſtatuit occurrere, & nouum Domicilium alibi
curare, bonamque familiæ partem eò transfer-
re; qua de re ſolicitus, oculum primò proxima
Archi Somaſchæ, totique valli imminenti adie-
cit. Abeſt hæc Somaſcha ad milliare, vel eo am-
plius, quod totum alto, difficultique acceſſu con-
ſumitur; ingenio leſi, etque natura adeò muni-

ta, ut non facta, sed plane nata Arx videatur, quæ
 inexpugnabilis cuiusque numeros expleat. Val-
 li enim, Adduxque imminentes partes altissima
 precipitia tuentur; alia latera inuia montium
 iuga muniunt; inde verò missilibus, & tormen-
 torum globis petitiones commodissimæ siue in
 Adduam, siue in subiectos Pagos, & Villas; sed
 tunc omni ædificiorum mole diruta, & æqua-
 ta solo, omnibus peruia, aperta que iacebat. In-
 ter ruinas exigui sacelli vestigia Diuo Ambro-
 sio dicati viscebantur. Opportunus suæ, illo-
 rumque stationi visus est locus, quòd in sum-
 mo æqua planities latè patens, veterisque ædifi-
 cii signa nouis ædibus extruendis sese offerrent.
 Saxea igitur in arce cellulis è vili, rudique ma-
 teria vtcunque dispositis, & Sacello in primis
 Diuo Ambrosio veteri Patrono instaurato, bre-
 uirude, & impolitum opus, magnis sanè Hiero-
 nymi, & aliorum laboribus, stetit; quandò non
 fabri, operæ ve frequentes accersitz, nò pecunia
 in sumptus erogata, sed opus ipsi per se magna
 ex parte struere, materiam, è syluis suis manibus
 cadere, humeris còuehere, saxa, & cæmenta cò-
 portare, & qua poterant arte, singula compone-
 re, vno B. Hieronymo fabrilè, lignariam, cémé-
 tariam, & quamcunque vsus coegisset, artem nò
 ineptè exerceente. Sed cum cæteræ ferè oppor-
 tunitates ad pauperum commodum suppeterét,
 vna aquæ potabilis copia desiderabatur, ad
 quam suppeditanda, iubet B. Hieronymus cister-
 nam sub ipsum sacelli locum altæ admodum,
 profunditatis, iustæq; latitudinis ad aquilegiū

in saxo excauari. Difficile verò omninò apparebat pluuijs aqua dumtaxat, è tam angustis, ædibus collecta, aut excisæ concavitati, aut degentium necessitati satisfacere. Sed euentu planè admiratione digno, aliundè diuina providentia indigentia occurrit abundè, siquidem, in ipsam cisternam subita pellucidæ aquæ vis, & ad potum apprimè gratæ, non quidem pluuijs cælo collectæ, sed occultis terræ venis derivatæ influxit indeficienti ad hanc vsque diem copia; Spectabatur iam ædificium rudi, viliq; schemate absolutum, sed cælestium virtutum splendore illustre. Hoc igitur recepti vnà cum Hieronymo è Patribus permulti, sanctæ pietatis studia maxime auxere, sacerdoti quotidie eo in sacello sacris operanti summa cum pietate aderant, longiores, ardentioresque in preces sese dabant, tñ psalmodiæ, & rerum spiritualium inter se collationi sua spatia tribuebant, magna in primis victus austeritate vsi; ad corporis enim refectionè, statis horis imbricis sonitu aduocati, vili, agrestique ciborum genere famem, frigida ferè sitim mitigabant, enitète in primis aspera B. Hieronymi abstinentia, qui præter panem, & aquã nihil fermè consueverat ad quotidianum victũ adhibere, quod tam difficile ieiunium, ac penè incredibilem abstinentiam vix aliquandò posseà remisit; certè aquæ potum nunquam omisit, licet magnam initio difficultatem magno cum naturæ fastidio se expertum fateretur, ve huiusmodi potioni dumtaxat delicatum afflueret stomachum; sed diuina gratia benè iuuat

te, constanti ille voluntate, assiduoque usu otium pervicit obluentis naturæ vim, postremisque vitæ annis irigidam solum ad potum usurpavit. Quoniam verò diuinæ, humanæque charitatis studia, perpetuò se inuicem excipientium officiorum cursu ita temperare consueverat, ut neque diuinum studium ipsum redderet proximorum, & pauperum præsertim negligentem; neque horum cura à perpetuo cū Deo familiaritatis cursu auerteret; ad orphanos etiã eò transferendos, animum adiecit; quò facilius post sancta Mariæ otia, ad solita Martæ ministeria se conferret. Vno igitur Arcis fastigio Patrum Domicilio occupato, remotiorem venatur pauperibus sedem, quam breui sibi illisque per commodam est nactus. Quæ enim Adduam versus protenditur Arx, non continenti excurrit tractu sed quasi duas in partes saxea moles distinguitur, iustaque spatij intercapedine, duæ rupes illæ dissociantur. Sed incultus erat omnino locus dumetis, spinis, virgultisque oblitus; visus tamè B. Hieronymo ad rem idoneus, quod inter prominentia ingentium rupium saxa, ad Domicilium construendum, interiecta appareret satis lata, quam dixi, intercapedinis area. Itaque succidendis, extirpandisque arbutis loco purgando, manus omnium primus admouit B. Hieronymus, ruedra permulta inutilèque materiem suis extulit humeris; tum, repurgata area, æquato solo, egesta terra, scrobibusque actis, posita sunt fundamenta, ducti parietes, impositum tandem fastigium; ut eodem, quo antea

B. Hieronymi labore, & industria, breui domuncula pauperibus excipiendis peridonea steterit. Quibuscum ferè degebat consuetis laboribus, & exercitijs occupatus; hic eorum morbis medebatur, hic de rebus diuinis eos instruebat, hic artium exercitia edoceri curabat, & si quando ad Patres in Arcis fastigio se se conferrebat, vel Somaſchæ degentes inuisebat, aut circumiecta loca catechismi institutione iustaret, hilaris ad exiguam illam orphanorum vallem tanquam inquietis, & orationis portum redibat; ita enim locum appellabant, quod inter summos Arcis vertices humiliori, depressiorique loco concludatur, estque etiam hodie illi vulgò exiguæ vallis nomen, Vallettam vocant. Illud verò omni admiratione dignum nō prætermittendum, quod hic accidisse tradiderunt, & qui rem oculis eo tempore vsurparunt, & qui ab eisdem certa narratione acceperunt, eo scilicet in loco cū aquæ inopia maximè fuisse B. Hieronymo obluendum, quæ ad nullum profus suppetebat vsus, neque vnde colligi, aut hauriri posset, omninò apparebat. Sed admirabilis planè diuinæ bonitatis vis indigentibus affuit, siquidem nouo, & ad eum diem (quod quidem sciri possit) eò in loco inusitato euentu, ex alta montis rupe, ipsoque saxo erumpente aqua, & sepsim gutta iugiter perstillante, subiectoque vase collecta, abundè in omnes vsus, & cibi, & potus, & ablutionum suppetebat. Ad annos permultos integrum stetit, post B. Hieronymū Domicilium, donec, & vetustate, & assiduis imbribus

288 *De vita B. Hieronymi Amiliani*
 ruente primùm fastigio, dissolutaque contigna-
 tione, & parietum cæterorû compage delapsa,
 atque disiecta, nemine penitus relicente, cor-
 ruit vniuersum. Sed proximis annis Patris Bar-
 tholomæi Brocchi Somaschensis domus Præpo-
 siti singulari pietate, & industria iterum repur-
 gato loco, ducto muro, instauratoque ædificio,
 cœpit pristina religio longo veluti postliminio
 veteri suo loco restitui.

Venetias reuertitur.

Cap. X I I.

Quintus iã annus fermè appetebat à B. Hiero-
 nyimi discessu Venetijs, quod totum tẽ-
 pus in Gallia Cisalpina multis rebus, & commu-
 ni animarum salute, Deique gloria, præclare ge-
 rendis, impenderat: cùm Venetæ reuersionis, &
 videndæ Patriæ occasionem quædam pietatis
 opera attulere, quæ iamdiù inchoata Parentis
 opem, qua perficerentur, postulabant. Sed, &
 ipsum visitationis tẽpus B. Hieronymi reuersionem
 vrgebat; nam piæ institutionis propagandæ
 consilium ne alicubi in sodalium pectoribus
 congelaret, vel obiectæ difficultates benè cœ-
 pta retardarent, certam anni partem locorum
 visitationi destinarat, quam pedes semper obi-
 bat. Cùm igitur modo ex Insubriæ locis redi-
 ret, alia etiam in Veneta ditione posita aliquã-
 dò reuifere statuit; licet enim domus illas peri-
 ti, & integri moderarẽtur administri, ad vniuer-
 sa tamen amolienda, quæ suborirentur, incom-

modis

moda eius præsentia permagni erat momenti; quin etiam extra ipsum tempus visitationis si quid vsquam privati negotij accidisset, in quo præsens ipse vtilem operam præstare posset, cò subindè accitus impigrè se conferebat. Quare locum etiam cæteris antiquiorem, ex longo annorum interuallo, requisurus, in viam se dat. Venetias vt appulit, quàm ingenti animorum gaudio, & quàm multis officiorum obsequijs sit exceptus, quippè iam sanctitatis fama, & multorum operù gloria inclytus, silentio faciliùs, quàm oratione consequi possum: sed non minori fortè lætitia, & ipse per fusus ex eius loci inspectione, qui veluti primus laborum suorum fructus, & industriae fœtus, ei maximè semper cordi fuit; quo in loco, tam affinium, quàm amicorum omnium nobili hospitio constantè recusato, veteri sua consuetudine inter Christi pauperes esse voluit, vbi omnia vidit summa cum voluptate meliora esse facta, familiã in primis, quàm ipse abiens reliquerat multò maiorè, accessione videlicet, tum puerorum, tum operatum non exigua. Ibi aggressus vniuersa de more recognoscere, colloquium cum vnoquoque instituebat, de animæ corporisque rebus edoceri, de totius familiæ regimine commone fieri volebat; idque singillatim, & remotis arbitris, quò liberior omnibus animi sensa depromendi facultas esset: quæ dicerentur, attentè, & diligenter excipiebat: metu vel verecundia inter loquendum fortè hæsitati, oris, & vultus hilaritas, tum blanda subindè interpellatio animos ad dicendum addebat. Si

quid verò, vel ad communem familiæ gubernationem, vel ad priuata cuiusquã commoda, sua opera procurandum, aut constituendum erat, id totum prudẽter, & opportunẽ præstabat; nec ferẽ quisquam erat tristi, contractoq; animo ad B. Hieronymũ accedẽs, qui de pulso mœrore dissectaq; tristitiæ nebula, hilaris, & lætus ab eius colloquio non rediret. Sed, cùm domi rebus omnibus prudentia, & diligentia pari prospiceret, foris etiam non tenui elaborabat prouentu; frequentissimi ad hominem confluebant, sed, magno etiam animorum commodo reportato, discedebant; aded enim vberes cœlestis disciplinæ riuos in omnes deriuabat, vt salutaribus monitis, & rerum cœlestium ardore completerentur vniuersi. Vnum inter cœtera sunt Veneti eo tempore in B. Hieronymo admirati, quòd miseram scilicet perditorum hominum vicem tam acerbo animi sensu indoleret; vt nullam capere quietem, nullo frui commodo posset, donec ab exitiali animæ sopore, & longo scelerum veterno sopitos excitasset, & lethali noxæ facta medicina, ab inueteratis abstractos flagitijs, ad sanitatem traduxisset; id verò tanto cum animi ardore, & in perditissimos quosque paterno beneuolentiæ, & charitatis affectu procurabat; vt id vnum omnibus maximè esset admirationi verè, tùm illud oculis cernentibus, quod S. Grego-

Homil. 34
de Euang. rius aiebat: *Qui à vera iustitia compassionem habet. Quam magno successu quanto animarum prouectu in hoc opere laborarit, piget hic fusiùs referre, cùm in promptu sit coniectura assequi,*

si me-

ſi modò B. Hieronimũ ſatis hucusque nouimus. Abeunte, iam anno, diſceſſit, duoque maximè hominis profectiõnem nobilè reddiderunt, atq; illuſtrem; alterum aduentantis ſuæ mortis vaticinatio, alterum communis omnium ſletus, & ingens meror: amico enim illi ſuo perfamiliari, cuius ſupra meminimus, eiufq; poſtea vitæ ſcriptori, & alijs, iam digrediens apertè ſignificauit, ſuam ex hac vita migrationem, non multò poſt hunc Venetijs diſceſſum, ſubſecuturam; proindè ita valerent, veluti Hieronymum non ampliùs in hac vita reuifuri. Nec vana cecidit denunciatio: vix enim elapſo anno, Somaſchæ obiit B. Hieronymus. Tàm ingès verò omnium ſletus abeuntem eſt prolecutus, vt occumbentè veriùs, quàm diſcedentem flere viderentur; meritoque illud hoc loco uſurpare nobis liceat; *Magnus autem ſletus factus eſt omnium: dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam ampliùs faciem eius non eſſent viſuri: & deducebant eum ad nauem.* A. 20.

Venetijs rediens, mira abſtinentiæ documenta edit itinere. Cap. XIII.

QUæ in præſens, & proximum ſequens caput reiſcimus, ſcio ab alijs tanquam à B. Hieronymo geſta, cum primum Venetijs diſceſſit, ſexto ab hinc anno recenſeri. Sed grauitè turbato ſine dubio temporum ordine, & hiftoriæ

veritate,

veritate, vt ea fidem faciunt, quæ Pater Euange-
 lilla Auratus olim Præpositus noster Generalis
 planè sanctæ memoriæ vir à Stephano Bertazo-
 lo Salodiensi Sacerdote accepta literis confi-
 gnauit, qui vnâ cum multis alijs hoc tempore
 fuit B. Hieronymi in itinere comes, & rerû tunc
 gestarû inspector. Hic de B. Hieronymi rebus à
 Patre Euangelista aliquandò Salodij interroga-
 tus hæc, quæ dicemus, aliaque plura, testis ocu-
 latus, apud eum deposuit, singula scripto ex-
 piente Patre Aurato, quod adhuc apud nos sua
 manu exaratum a seruatur, vt nulla profus mè-
 dacij suspicio penes eos residere possit, quibus
 eximia tanti Patris integritas est nota, & Ste-
 phani item optimi Sacerdotis cõmendata mo-
 rum probitas. Ità igitur se res habuit. Cum Ve-
 rona Salodium discedens vix ad Martinianos
 campos peruenisset in nobilem planè comita-
 tum incidit (diuina scilicet prouidentia illustriũ
 virtutum exemplis testes submitte) Salodio
 enim Veronam Stephanus Bertazolus Salodien-
 sis Sacerdos, Bãrtholomæus, & Ioannes Baptista
 Scaini fratres paulò antè aduenerant, vt veterè
 amicum Ioannem Petrum Caraffam, tũm apud
 Matthæum Gibertum Antistitem Veronensem
 commotantem, Romamque statim discessurum
 officij causa consalutarent, & nescio quid ne-
 gotij cum eo transigerent, quo mutæ beneuo-
 lentia officio persoluto, Salodiensem Patriam
 repetebant: Hos igitur comites casu nactus B.
 Hieronymus pedes subsequeretur equitãtes. Sed
 illi, cum vacuos etiam adducerent equos, iubet

vnum B. Hieronymo admoueri, enixèq; rogant, vt conscendat; verùm ille gratijs actis, & collaudata comitum humanitate, eo beneficio vti noluit; cumque precibus ardentius vrgeretur, adduci non potuit, vt annueret. Pischeriam vt ventum est, Cenomanorum oppidum opere, munitione, & amœnitate cõspicuum, ad Mintij caput inter duas nõbilissimas Vrbes Mantuam, & Veronam, aliquandiũ subsistunt, siue loci amœnitate illecti, siue itineris fatigatione coacti, & data quiete corporibus, mensam sterni iubent, quæ laurè admodum instruitur pretiosioribus piscibus è vicino lacu Benaco allatis; ad Septentrionem enim Mincio, ad Meridiem continenti, ad Occidentem autem Solem Pischeria, Benaco iungitur, Orientem Arx nobilissima spectat. Vescabantur alij lautioribus cibis satis naturæ, & appetitui indulgētes, B. Hieronymus in eadem mensa solo pane, & aqua contentus, nullis conuiuarum officijs, nullis ciborum, vel gulæ irritamentis perpelli potuit, vt quidquam aliud ad esum admitteret. Cui cum postremò Stephanus illud tam vulgò protritum, quasi per iocum, obijceret: omnis repletio mala, panis autem pessima; arridens B. Hieronymus vtique verum esse dictum respõdit in ijs, qui plus æquò eo cibo se replerent. Quod certè ab eo longè aberat, qui ne in cibario quidem pane, quidquã de strictis temperantiæ legibus remitteret. A prandio iter repetentes, Salodium perueniunt; apud Bartholomæum inuitatus diuertit B. Hieronymus.

*Acta eius Salodij, & Brixia.**Cap. XIV.*

Non amplius, quàm tres dies Salodij commoratus est, sed non finè magno cum animorum fructu, illustriumq; virtutum exemplo, è quibus duo insigniora, quæ ibidem accidisse referuntur, subiiciam. Conuenerant sequenti die apud Bartholomæum Scainum reliqui pri-diani itineris comites ad prandium vocati, ille quò amicus novos hospites exciperet, fatis copiosam, & lautam instruxerat mensam; cumque iam accubuissent, & vix primis gustatis epulis, subindè lautiores inferrètur, B. Hieronymus, ita commotus est, vt in lacrymas effusus, eductis ab imo pectore suspirijs, cœperit seipsum grauissimè reprehendere, ac de præsentis mensæ lautitia grauitè accusare; idque tanto doloris sensu, & ardore verborum, vt aliorum etiam lacrymas exciuerit vbertim, qui B. Hieronymi tēperantia vehemèter permoti, & ipsi dapibus reiectis, nec dissimulare internum animi sensum, nec coercere erumpētē fletum potuerunt. Res certè fuit tam admiranda, quàm insolita. B. Hieronymus enim victus licèt parcissimus, & abstinentiæ perstudiosus, interdum tamen nobilium, & potentium Christi exemplo, conuiuia non aspernabatur; vt per eam occasionem, quando ceteri decissent, viam sibi, ad instillandum eis aliquid de suo spiritu virtuteque, muniret, & se comem, blandumque omnibus præbendo, omnes Chri-

28.4. c. 8

Ro

no lucrifaceret. Et ante quidem apud alios vi-
sitans, appositis, ex eiusdem Christi doctrina,
cibus, vti consueuerat: vt permirum fuerit, eo
die apud Scajnum à lacrymis sibi temperare nõ
potuisse; quin adeò grauitè in abstinentiæ le-
ges peccasse sibi visum; vt, remotis dapibus,
hospitalis mensæ lautitiam, triduo ieiunio pa-
ne & aqua traducto, vindicaret. Præbuit ea res
gratum, & salutare spectaculũ omnibus B. Hiero-
nymi abstinentiam, & religionem admiranti-
bus. Sed interim, qui cibi, & gulæ blandimen-
tis capi non potuit, amœnitæ loci, & iucundi-
tate plus nimio ferè captus est; solitudinis enim
cupidissimo arrisit quam maximè, tum Salodië-
sis Patriæ, tum Benacensis oræ amœna iucundi-
tas, quam haud ingratham arbitror; legenti, fu-
turam, si subiiciatur. Benacus celebris est tota
Italia lacus, cuius longitudo ab occasu bruma-
li ad aquilonem triginta passuum millia excur-
rit, latitudo admodum minor. Cælebs non de-
git Sarchæ, & Ponalis fluuiorum dignatus con-
nubia; à Septentrione Sarcham, à Borea Ponalim
bibit; hic è Valle Leudri per auia; & abrupta
montium in lacum demittitur; ille verò è Nam-
bino monte exortus, perpetuo, & sonoro flu-
minis amne subiectam Randenam vallem scin-
dit, & irrigat, donec in Benacum euoluatur. Nec
sterile coniugium, nam quæ ad meridiem ver-
git Benacus, Pischeriamq; interluit, nobilissi-
mam sobolem Mincium flumen latissimo gur-
gite ex se fundit, Pischeria ipsa suo in sinu pa-
rienti Benaco obstetricis vices persolvente.

De vita B. Hieronymi Emiliani

Permirum autem est, quam multis magnisque hinc inde torrentibus ambiatur, qui ad exigua adhuc prolis incrementa, nouumq; factum alendum blandè nutricis munia subeuntes, veluti turgidis papillis, mammisq; perpetuò tumescētibus, nouos latices vberi vena fundunt. Cassianus e mōre Baldo tanta aquarum copia diffluit, vt fluij nomen apud aliquos inuenerit; ferèq; pares recensentur, qui eadem ex parte propè Brenouios, & Malsesinenses perenni aquarum fluxu è montibus ruunt: nec inferioris notæ altera ex parte Barbaranus, Bornicus, Brafa, cæterique, qui montès præcipiti cursu, & sinuosis flexibus interfecantes in lacum influunt. Altissimæ profunditatis Benacus in medio esse dicitur; reliqua aqua ita perspicua apparet, vt fimo aluco minima quæq; pellucidè admodum, & distinctè conspici possint: Sed vt facili, amœnaq; navigatione transmittitur, dum nullo agitur vento; ita violentus, & minax, vbi vel tenui tēpestatē turbari cepit. Optimorum pisciū feracissimus, inter quos Cyprini, Carpiones vocant, omnium consensu principes habentur: illustrium conuiuiorum exquisitissima gæna; eruunturq; hisolum ex profundis aquarum finibus, nō minori piscantiū labore, quàm discrimine, cum improuisa, ac subita tempestate lacus concitus, terribili furentiq; assurgat, & intumescat fluctu, Placet hic, quæ de Carpionum piscatione Poeta non ignobilis cecinit, adscribere.

Nec Carpio daptu

Est facili, non esca tibi, non facta paranda

Pl. lib. 3

cap. 11.

*Indem
Baranus
in Rom.
lib. 11.*

Retibus extrahitur tantum. Sint retia cura,
Hæc bis centenas longa extendatur in vlnas,
& rursus non multò post hæc eadem subijcit.

Nam Carpio sæpè pererrat
In bis centenos (abstrusa cubilia) passus.
nec ab similia sunt, quæ in eadem sententiam
eodem libro repetit.

Nec verò loca, cuncta lacus sūt cōmoda votis,
Nate, tuis, vada cū semper mediocria temnat
Carpio, & occulti subeat stabula alta profun-
Ergò, vadis spretis, altum pete. (di-

Sed hæc satis. Benaci ripas inspiciamus, in qui-
bus hinc indè ab vtraque parte amenissima lo-
ca, & cultissima oliueta spectantur, quibus horti
passim interiecti sunt, odoriferis confiti arbori-
bus Cittis, Medicis, Massilicis, Limis, aliisque
fragrantiam, & odorem reddentibus, felicique
proventu hæ omnes arbores ibi propagantur,
& adolescunt: nec desunt personates rivi, &
obstrepentes gelidissima fontium perennitates:
indè enim frigello frigidissimo fonti nomen
factum aiunt. Est in ipso lacus ad meridiem bre-
ui tractu, & sublicio ponte à terra discretus Sym-
mio Catulli Poetæ elegantissimi, & natalibus, &
carminib. celebris Vicus, cuius situ nihil am-
ninus, & ad vasta lacus, assurgentiumque montium
spatia longè, latèque despectanda, commodius
vbi miræ antiquitatis nobilissima vestigia cer-
nuntur aqueductus, & antra fornicato opere, &
concamerato amplissima. Non infrequentibus
verò Oppidis, ac Vicis Benacensis ora habita-
tur; licet enim ad Boream Montes assurgant

asperrimi, qui lacū ab omni ferè parte circum-
ambiunt, eorum tamen imi colles ac omni sta-
dicum ambitus per Oppida, & Vicos frequens
incolitur; ad eam enim partem inflexo naviga-
tionis cursu, in conspectu sunt Madernum, Tu-
fculanum, Fasanum, Gardonum, Portesium, Bo-
iacum, Gargnum, Limon. Nec vlla forte illu-
strior Benaci corona ea nobili Pagorum serie, &
aspectu. Oramillam, quæ Veronensem agrum
spectat, Lagisium, Bardolinum, Garda, Brenzo-
num, Malsesenum non ignobiles Pagi cingunt,
Brixienti verò obiacent Riuoltella, Desentianū,
Mineruium, Felicianum, Monigum. Nec reti-
cendus inter cæteros humilior Vicus Nacus, vñ
de Benaco nomen factum plerique arbitrantur:
Ex ea parte, qua montem Baldum recta prospe-
ctat, intra colles montesque ad militare, & eo
amplius excurrit Benacus, lateque expatiatur,
Ingredienti, sinum, dextero in latere sese obij-
cit Salodium egregio situ, & peramœno, licet
angusto; profundo enim admodum lacu vna ex
parte alluitur, & montium radicibus ex altera,
ad lacus ferè ripam excurrentibus premitur, nè
adeò latè vbique expatiatur. Cæterum quæ
montibus commissum, quæ lacu coercitum, ob-
longam in figuram se explicat, nobilemque, &
satis amplam incolis præbet habitationem.
Quæ pars Benaco imminet, multiplici conti-
gnatione ad liberum aquæ, montiumque aspe-
ctum extollitur, podijs elegantibus, pictura, aut
opere albario exornata, vt accedentium ocnlos
non iniucundè excipiat. **Veneto Magistratui**

celeberrimo Oppidi loco stat amplum, & illustre Prætorium, additis ad prospectum pergulis, ac menianis commodisque ambulationibus, quas oblectationis causa pererret Prætor. Octo & eo amplius animarum millibus Oppidum frequentari dicitur, civili sanè, & perhonesto hominum genere, cumque aliarum rerum, tum eruditionis ingenijque gloria omninò nobili: & inter cætera Benacensis orę Oppida merito ea Patria princeps B. igitur Hieronymus (vt paulū egressus ad eum me referam) loci naturam diligenter contemplatus, statim solitudinis amœnitate pellectus, auidissimè se in sylvas, & sanctę otia solitudinis rapi sētit eumque sibi ad remotum aliquem recessum parandum, aptissimum iudicat; quandò montes frequentem hominum accessum arcerent, subiecta verò loca, & ad stipem colligendam, & ad diuinę sapientię semina facienda, proximisque subindè iuandos, maximè commoda essent. Itaque aētuoſæ vitę labores cum solitarię quiete, illius pericula, & grumnas, quas iamdiū expertus erat, cum huius securitate, & gaudio commutare deliberat: seq; iam vltimę laborum metę, vt animo præſagibat, vicinum, solitò ardentius cōtemplationi, & solitudini impensus, tradere omninò decernit; neque inde ad socios, vel inuisendos, vel adiuvandos pro re nata nisi euocatus, & rarò admodum exire. Adhibitis igitur comitibus, & amicis, tuus est quæſitus per eos dies contemplationi recessus; sed, Deo vtique aliter statuente, nihil iniquā occurrit, quod B. Hieronymo satisfaceret

difficilem rei euentum tertio die diligentius ille cum Domitio in oratione expendens, statim rem illam minus Deo gratam interiori lumine est admonitus. Quare blandientis sensus deceptione, propriæq; voluntatis, & priuati commodi appetitu deprehensæ, proxima statim luce, veluti insanientem sensum correcturus, Salodio ad Brixienfes Cenomanos discessit. Amicis verò illis adeò pia B. Hier. memoria pectori semper hæsit; vt illi perpetuò addictissimi vixerint. Sciam certè nullū vnquam in B. Hieronymum, eiusq; alumnos humanitatis, & beneuolentiæ officium prætermisere; cuius rei fidem omninò faciunt B. Hieron. literæ familiares ad eos datæ, quæ adhuc apud nos leguntur. Bertazolus autè vel breui B. Hieronymi consuetudine, & vsu ita est ad pietatem traductus, vt excellentis admodum probitatis, & integerrimi Sacerdotis exempla reliquerit; opulentum enim Sacerdotium (duorum millium aureorum dicitur fuisse) spontè dimisit, paterno censu contentus: in maiori Ecclesia Salodiensi penitentibus operam dedit assiduam: ibidem quotidie, non sine magno pietatis sensu, & lachrymis, liturgiam fecit, & sacram synaxim multis per confessionem expiatis, impertiuit, deniq; ætate omnem ad extremam vsq; senectutem, assiduis pietatis officijs, & charitatis laborib⁹, traduxit. Brixiam verò B. Hieronymum per id tempus euocabat etiam communis sociorum conuentus, quæ hoc anno pridie Nonas Iunij ibi habitum, cum sexdecim eo loco conuenissent vel familiarum

liarum præfecti, vel alij primæ notæ Patres vetera autographa ipsius Hieronymi manu annotata, docent. His rebus Salodij, Brixieq; peractis, Somascham contendit.

*Remotioris solitudinis desiderio incensus,
novam sedem in Arce sibi constituit.*

Cap. XV.

Somascheni suæ solitudini atque adeò sibi ipsi restitutus, & externarum curarum tumultu tantisper vacuus, ad vitæ suæ rationes diligentius explorandas, seque ipsum ad vnguè usque excutiendum de more conuertit. Atqui sicutò sanctæ huic disquisitioni vacante scrupulis hic vna, ac veluti aculeus iniectus est, quo cepit vehementer sollicitari, & angî, quòd scilicet per tot annos Christi vestigijs insistens, tamen remisse nimis ac frigide mentem ad eius celestè disciplinam applicuisse videretur: quæ vna cogitatio cum hominis animum, & salutis obtinendæ, & diuinæ gloriæ augendæ cupidissimum, dies noctesque sollicitum vehementissimè haberet, de maiori etiã spiritualis vitæ profectu, seueriorisque penitentis studio cogitare cepit: quippe in Dei via cum cæteris exemplo & admirationi pariter esset, sibi tamen vni nunquam satisfacibat. Inter hos autem animi motus, rursus igniculus ille solitudinis Salodij excitatus adeò solitò vehementior reuixit, ardentiorque flamma erupit, vt ad ipsam eremi soli-

itudinem

rudinem, seu Paradisum tota mentis aviditate
singulis horis inflammaretur B. Hieronymus, &
plane irrequieto animi motu deferretur, quò
scilicet rerum cœlestium contemplationi libe-
rius vacare, suoque vni Christo, ab alijs rebus
omnibus planè alienus, & ab interpellatoribus
vacuus, adherere posset. Ad colligendam eni-
mentem, proximorum institutione, & congres-
su distractam, salutare admodum experiebatur
per aliquod tempus aliorum vitare frequētiam.
Itaque diligentissimè per aliquot dies remo-
tior adhuc quæritur pœnitentiæ, & contempla-
tioni recessus, sed nihil ad rem occurrebat. In
Arce autem ipsa, quâ tota fronte Somascham
Vallemque spectat, profunda apparet latebra,
sed adeò prærupto, & confragoso situ, vt homi-
num iudicio inaccessus videretur locus; hâc em-
nus visam, sibi que opportunam ratus, cominis
etiam lustrandam statuit, sed nulli aditus, semi-
tæ nullæ ad latebram apparebat, omnia de-
mis horrida, densis vepribus obsepta, & præ-
cipiti loco adeò impedita, vt ferro, & lacertis
essent enata virgulta excindenda, manibusque
ramusculi, & frutices, ad progrediendum, hinc
inde carpendi. Igitur cum omni difficultate
acerrimè obluçtatus, illuc tandem adrepens,
peruenit, locumque attentè contemplatus, ibi
sua solitudinis, remotissimique recessus sedem
legit, Cellulam, & oratorium extruere, totumque
opus suis manibus absoluerè constituit; nec in-
teriecta mora, quod animo proposuerat, opert
completere aggreditur. Res ipsa fidei omnino

excedere videatur, si cui loci natura nota sit, ut, quò sine villo onere vix validissimus adrepere posset, eò tamen bene onustus accederet B. Hieronymus; conciderant in tanta vitæ asperitate, laborum defatigatione, & corporis conflictu iam penè vires, & viuidum illud firmæ cõstitutionis robur prorsus elanguerat, sed cęlesti virtute naturæ imbecillitatem superante firmus, & erectus animus, attritum ieiunij corpus ac debile, lapidum, lignorum, sabuli, aliarumque rerum oneribus supponere non verebatur, suis ille humeris materiam conuehebat, suis aptabat manibus, & quidem ex infima Adduæ ripa ad eam vsquè summitatem sabulo deportato. Non deerant è Somaschensibus, qui hominem onustum, & tam difficili opere implicitum intuentes, vitrò se ipsos ad materiam comportandam, opusque absolüendum, perbenignè offerrent, quibus ille comiter actis gratijs, ita respõdebat. quãdò in Cœlo meriti præmium solum in terris laboranti responderet, perindè esse, sibi laborè detrahère, ac cęleste præmiũ imminuere, quod nulla ratione factum vellet. Absolutum tandem opus mirificè B. Hieronymũ exhilarauit, quòd nihil aut ad sanctæ solitudinis otia commodius, aut ad aspectum amœnius desiderari posset. Difficili enim ac penè imperuio accessu ab hominum congressu remota solitudo molestos cęlestis contemplationis interpellatores repellibat; edito verò, & patenti loco sita subiectum Vallis tractum, & anfractus, flexuosasq; omniũ locorũ excursions, & vicorũ interualla, tum

lata Addux spacia sese in lacum diffundentis, ita intuentibus obijciebat, vt tam vario, & elegantium rerum aspectu oculorum acies quantumlibet fatigata, maximè recrearetur. Tam abditus recessus eremi nomen adhuc vsque tempora loco facit. Ex area domunculæ Orphanorum ad eremum suam sibi ille viam perfoderat, & aperuerat: nec enim admodum longotractu ab eo domicilio distabat; quo cæteris solutus curis, tanta cum alacritate, & celeritate se proripiebat, vt ad suos illum elysios properare dixisses, vbi solutus curis humanis, majori cum iucunditate, quoad liceret delitescerebat, quam si totius orbis delicias, angustosecum in eo terræ foramine clausisset. Eoautem recessu sanctæ contemplationis, penitentique studium maximè est auctum: ibi breuior, quam antea somnos, sæua hyeme, & cælo obrigente, de nudo solo carpere; corpus arctiori inedia castigare, perenni lachrymarum fonte manante, superioris vitæ sordes, animæque maculas abluere, asperiori verberum flagellatione patrata in Deum scelera dignis penitentia fructibus emendare. celestium autem, & æternorum meditationi intentus, adeò in eorum suavitate conquiescere, dulcique in somno diuinæ contemplationis consopiri, vt iam Paradisi delicia interesset, Deoque ipso se totum, quam maximè posset, explere videretur. Prodebat se tunc maximè assiduum hoc orandi studium, & arctior, quam antea, cum Deo consuetudo, cum exvibratili illo solitudinis recessu in solem, ac pul-

uerem, ad ceteros iuuandós, & instruendos, suo tempore euolaret; quám enim totus Deo plenus, quám cœlestibus auctus muneribus e cœco illo montis latibulo prodibat? Si ad Dei amoré aut alia erant socij cohortatione inflammandi, id ille præstabat tanto pietatis ardore, vt spiritali illo igne, quo pectus feruebat dicentis, conflagrarent propemodum vniuersi, & vrenti illa voce, quantumuis frigidus incenderetur auditor, possetque expertus Domino dicere: Ignitum eloquium tuum vehementer: Abundè scilicet Psal. 117 eructante B. Hieronymo, quod propinãte diuino Spiritu, in sancta quiete, biberat, & totus diuino amore feruens alios facile incendebat. Si quæ verò charitatis obeunda ministeria, ea sibi B. Hieronymus, tam nouo, & inusitato feruore, tâta cum significatione, insolite curæ virtutis deposcebat, & exquebatur, vt ad pristinas eius virtutes, (quas tamquam numeris omnibus absolutas ceteri antea admirabantur) tanta appareret, hac assidua schola solitudinis, & precandi studio, & ardenti diuinorum commentatione, facta accessio, ac si tyrocinium quoddam, & rudimentum superior vita fuisset: ita ille e continua Dei cõsuetudine redibat quotidie cœlesti virtute auctior, & seipso maior. Ceterum in supremos labentis vitæ menses dilata quies haud diù permisit B. Hieronymũ solitudinis ocio frui; siquidem non multò post tum ex eius prædicatione, tum subito rei euentu intellectum est illã B. Hieronymum remotã sibi curasse eremi solitudinem, non tam sanctæ voluptatis

conciliatricem, quam proximi funeris apparatus, nec magis suæ quietis, & tranquillitatis sedem, quam instantis ultimi discessus scholam; in qua scilicet extremum huius humanæ fabulæ actum, quem iam appetere occulta quadam præfensionis vi intelligebat, adornaret, & solus cum solo Deo res suas antea transfigeret. Quam certò autem viciniam suam præfagiret obitum, illud inter cætera argumento est; quòd cum per eos dies à Ioanne Petro Caraffa iam Cardinali, cui se totum, vt antea dixi, permiserat, literas accepisset, quibus Romam per benignè invitabatur, vt ea in Vrbe, alijsque Pontificiæ ditionis Ciuitatibus eadem charitatis officia exequeretur, suoque exemplo multos ad eandem pietatè excitaret (nullum enim adhuc Romæ institutum erat Orphanorum Domicilium, nullum Puellarum) ille quadam die communi oratione cum alijs persoluta, ita de Cardinalis Caraffæ voluntate ad eos retulit, vt diceret se eodem tempore diuersis planè locis à duobus accersiri, Romam quidem à Caraffa, à Domino autem in Cælum; tùm adiecit, sed cæleste iter, Romano haud dubiè breui præferetur; quod ab eo dictum non sinè certa futuri euentus præfensione, non multò post res ipsa comprobauit. Loco verò solitudinis, & eremi mansit postea semper religio, & reuerentia; & adhuc magna ex parte dirutus quandã tamen pietatem, ac sanctitatem redolere videtur.

*Eius infirmitas, & obitus.**Cap. XVI.*

Hieronymi de ſua morte p̄dictionē haud tardus excepit euetus; ſiquidem grauiſſimo, & eo tempore populari morbo correptus, non multo poſt interijt. Aduentantis autem vitæ finis haud dubia præceſſere indicia; miſſis enim in præſenti frequentibus, & apertis prædictionibus; certè a ſuperiore illa poſtremo ſuſcepta vitæ ratione, & plus ſolito pœnitentiæ rigore aucto, nemo non intelligebat incitatioſam in virtutis curſu motum nō multum à fine diſtare. Tūm verò illorum temporum miſera calamitas hominis animum præ cæteris vexabat, quòd catholicam Religionem nouorum dogmatum peſte, & iniquorum ſeditionibus agitatum, vehementer in fide ipſa tuenda, quæ totius eſt chriſtianiæ religionis firmamentum, laborantem cerneret. Quare afflictam eius ſæculi conditionem, & rerum humanarum inconstantiam, & vanitatem maximè pertęſus, ſordescētib; iam terris, ad ſuperna elatus, caduca omnia auerſari, communem lucem refugere, hominum conſuetudinem deuitare, cœleſtia dumtaxat inter vota, precesque anhelare, ſolum Deum inter gemitus, & ſuſpiria quærere, & eodem planè cum Paulo ſpiritu cupere diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Neque diu fidelis ſerui vota tentationum certaminibus, & pœnitentiæ laboribus ſatis fatigati diſtulit diuina bonitas, ſed foelici planè

genere

genere mortis, quasi emerito militi morem gerens, ut primis vltima responderent, ex charitate in proximos, qua tota vita maximè exarserat, mortis gloriosæ causam illi præbuit, quò Christum pro humano genere moriètem etiam supremo interitu imitaretur. Horribili siquidè Inguinaria lue Bergomensem ditionem fœdum in modum latè depopulâte, B. Hieronymus, qui nullis in ægrotos, & miserè iacentes officijs abstinebat, facilè in pestilentem morbum prolapsus est. Ignotum planè medicis id morbi genus erat, cuius vis, & pertinacia omnem eorum eludebat operam, & industriam, & eo ipso die, quò de ægritudine illi iudiciũ ferre solent (criticam idèò appellant) de ægri interitu morbus sententiam ferebat; quare quarto, aut ad summum septimo die sæuente tabe absumberentur vniuersi. Eo igitur morbo acerbè correptus, breui se moriturum, quod summum erat in votis, certissimè præsensit; cùmque vicinitas exitus eius desiderium auget, ad eum se se totum ex Christiana pietate comparare non distulit; intendenteque se morbo, cùm, qui medicam manum admoueret, nullus ferè eo in loco esset, abiectam omni spe vitæ, ad diuinam implorandam opem se conuertit; Sacerdotem pœnitentiæ Sacramenti ministrum, & suæ conscientiæ moderatorem accersuit, confessioneq; plena doloris, plena pietatis, criminibus, quàm accuratissimè expiatis, Sacratissimum Christi Domini Corpus Viatici nomine, & quæ moris sunt Sacramenta (extrema morientis animæ solatia) quasi

non multo post in cœlestes illas oras migraturus magna cum animi demissione, & humilitate postulauit, ac maiore accepit. Ità dominicis præmunitus Sacramentis, supremam operiebatur horam. Pestifer morbus Aemilianum inuaserat pridie nonas Februarij ipso sexagesima Dominicæ die, quocum tres integros acerbè luctatus, quarto languore vehementer ingravescente, viribus omninò destitutus, mortem iam imminentem intellexit: cuius appulsu non modò non est territus, sed astantes etiam iolachrymas effusus, breui planeque cœlesti alloquio, deficiēte penè spiritu, est hortatus: Ut Saluatoris nostri Crucifixi vestigijs prorsus insisterent, terrena despicerent vniuersa, derelictorum pauperum curam susceperent accuratissimam, omnes inter se inuiolabili mutui amoris vinculo nexi viuerēt; ad hæc omnia verò, charitate imprimis in Deum arderent, cuius beneficio anima indissolubili nexu suo sociata Creatori, à terrenis omnibus quàm lōgissimè diuellitur. Se quidem sperare (quæ Dei misericordia est) plus illis in futura, quàm præsentī vita, profuturum. Ità solatos ac instructos dimisit cum vox, & vita pariter eum deficeret. Indè manibus, oculis, totoque corporis habitu, insita pietate ad Cœlum erectis, IESVS, & MARIAE Sanctissima nomina, subindè ingeminans, sui ad vltimum compos leniter oclusis oculis, quieto, & tranquillo vultu inter psallentium, & lacrymantium choros, mediā iam nocte exacta, repetenti Deo spiritum reddidit Aemilianus. Eius migratio

sexto idus Februarij annotanda , quem diem Sanctus etiam Aemilianus in Armenia minori egregie martyrio illustravit . Obijt diem suum Anno trigesimo septimo supra Millelimū quingentesimum humanæ salutis ; ætatis verò suæ sexto , & quinquagesimo abeunte , vigesimo quinto à sua ad Deum conuersione , sexto iam exacto à prima sua Venerijs discessione , & duodecimo à depositione togæ , noui, rudisque habitus, & asperioris, sãctiorisque vitæ institutione . Quod de Mense, & illius obitus die à nobis dicitur, non melatet aliorum sententiæ , & receptæ hucusque opinioni valdè aduersari ; sed certè veritatis à nobis proditæ probationes etiã luce meridiana clariores si desiderentur , afferemus primo capite sequentis libri . Obijt Soma schæ in Ondzorum domo , atque in ea solitudine, quam viuens præ ceteris locis mirificè coluit neq; dubitandum, quin præcipua quadam charitate cum B. Hieronymus locum è Cælo respiciat, quem in vita ad eò dilexit . In Ecclesia Sancti Bartholomæi ibidem sepulturæ mandatur . Vir cum virtutum omnium exemplis, tum excellenti in Deum, & proximos charitate admodum illustis, & terrenarum rerum sui que ipsius contemptu planè eximius , & singularis .

1587.
1511. f. 100
46.

Libri Tertij Finis .

DE VITA

B. HIERONYMI

ÆMILIANI

Congregationis Somaschæ
fundatoris.

LIBER QVARTVS.

*Plurimum testimonio B. Hieronymi
probitas commendatur.*

Cap. I.

FIRMAM illam, & cōstantem
integerrimę probitatis, atque
adeò sanctimonię opinionem,
qua adhuc in humanis apud
omnes floruit B. Hie. subsequen-
ta mors vehemēter confirma-
uit, & auxit; quā nō dictis, sed

scriptis etiam quā plurimi testatā esse voluerūt.
E multis ego pauca seligam. Ioannes Baptista
Guillhermius Iuris vtriusque Doctor, & Feltrē-
sis Ecclesię Canonicus Episcopo Bergomensis
vivo B. Hieronymo Vicariam operā præstabat.

Is illius virtutum spectator, & admirator sapius fuerat: accepto igitur de eius morte tristi nuncio, ita ad amicum de eo scribit, (referam autem eius epistolæ partem integra fide latinitati donatam) CERTISSIMIS te nuncijs B. Hieronymi Aemiliani strenuissimi in christiana militia Ducis obitum accepisse non dubito, & duorum, e socijs huius præfecturæ qui suū obire, diem. Euentum morbi, & mortis casum describere si tentem, vereor, nè pietate, ac intimo cordis dolore perculsus nimium commoueare. Cæterû diuinæ felicitatis sorté certa spe (tanta erat illius in Christo confidentia) deuorauerat animo; vt ipsos Cæli cardines manibus conrectare videretur; frequentibus adhortationibus suos sæpè compellabat, hilari, serenaque fronte, & ridenti oris aspectu, vt quemque suavissima Christi charitate incenderet. Certum sui obitus diem sic animo prælagibat, vt nihil minus illi de proxima morte constaret, quam mihi me in præsentiarum has ad te literas exarare. Subduxisse ad calculum rationes suas, & cum Christo Domino pactum inijsse dicebat. Patriæ Venetiarum nulla mentio, de parètibz sermo nullus, frequentissima solum de Christi imitatione oratio. Aduentante solemnè seruatoris Nostri Natiuitate, hinc discesserat, sed primò me conuenit, ad pedes prouolutus fidem Christi commendauit, supplex erratorum veniam petijt, tùm recessit ea sponsione, ac si nunquam. (vt euenit) cum essem reuisurus. Somascha ad celestem patriam euolauit, vbi quâ-

plures

plures probatæ vitæ Papienſes, Nouocomenſes, Bergomenſes Patres demorâtur. Hodie non vna in Eccleſia ſacris illius manibus parentatum eſt: Mercurij die peragendis funeris ceremonijs, iterum litabitur, Summum Pontificem, vel Episcopum noſtrum è viujs exceſſiſſe, diceres. Eò deuenerat vitæ abſtinentia, corporisque maccratiõe, vt maiores progreſſus minimè exoptare poſſes. Age diuinæ ſic collibuit Maieltati: nullius mihi hætenus acerbior obitus viſus. Orbitatem inſelix hic grex proborum moderatorum ſentit acerbam; diuinæ tamen bonitati non diſſido, quin infinitæ omnipotentæ familiaria opera non perpetret. Epistoïæ longitudinem vt excuſes, oro; hic enim alter ab vltimo bacchanalium dies eſt, quo ita me tecum hæc oblector ſcriptione; hæcque ex M. Marij noſtri narratione. Deſuncto Deum propitium rogo; obiit autem die ſeptima menſis huius. Atque hucusque Vicarij literæ. Ex quibus duo maxime annotari velim; Alterum quidem, quàm amplum, & illuſtre teſtimonium de B. Hieronymi probitate tantus hic vir tulerit; Alterum, quinquæ certus fuerit eius obitus menſis, & dies. Cum enim in Vicarij literis menſis nomen non apponatur, conſtet autem illas extremis Antecederalibus ferijs eſſe datas, diem enim vltimo bacchanalium proximioſorem apertè nominat, quo literas ſcripſit: multi iuere in eam ſententiam, vt exiſtimarint menſem illum fuiſſe Martium, idque tam certo creditum, vt Nonis Martij Sancti Thomæ Aquinati dicatis à plerisque.

pia B. Hieronymi memoria coleretur: Sed tanta-
 annorum series ab eius obitu interiecta facile
 quemuis decipere potuit. Non est autem diffi-
 cilis veritatis peruestigatio; cum enim certif-
 simè cōstet eo trigesimo septimo anno, quo de-
 cessit B. Hieronymus, mense Februario agitata
 esse Bacchanalia, feriamq; Cinerum sextodeci-
 mo Kalendas Martij celebratā, ac proinde lite-
 ras biduo antè datas, pridie Idus Februarij fuis-
 se cōscriptas, omninò certū est B. Hieron. mor-
 tem nullo modo in mensem Martiū reijci posse.
 Qua in re omnis dubitādi suspicio prorsus euel-
 letur, si quis veteres illas temporarias mobilium
 festorum, vt vocant, tabellas adeat, antè annum
 scilicet octogesimum secundum præteriti sæcu-
 li editas, videlicet ante Kalendarij correctionē
 euulgatam, superiorumque annorum Epactas,
 Aureos numeros, & literas Dominicales singil-
 latim perquirat, & ritè præteritorum annorum
 tabellas percurrat, & recurrat, donec ad annum
 trigesimum septimum perueniat; diligēti enim,
 & accurata temporum supputatione planè com-
 periet eius anni trigesimi septimi Epactam fuis-
 se xvij. Numerum item aureū xvij. Dominica-
 lem literā G; ex quibus planum omninò fit, &
 indubitatum, solemnem illam Cinerum feriam
 eo planè die contigisse, quo dixi, menseque Fe-
 bruario extinctū B. Hieronymum, illique in Ber-
 gomēsi Ecclesia eo mense iusta persoluta; quòd
 si ille Nonis Martij obijt, multis sanè diebus fu-
 nebri pompa hominis obitum Bergomēses an-
 teuertissent. Cū verò septimo Idus Februarij

mortuum asserat Vicarius, nos verò sexto, id ita accipiendum, uti antea monuimus, quòd scilicet tertia ferè noctis vigilia expirarit, ac proindè melius sexto Idus eius mors annotanda videatur. Hoc etiam addo: vbi legitur in literis Vicarij die Mercurij reliqua persoluenda, mendum suspicor esse, qui enim proximè sequebatur dies Mercurij, is erat Cinerum ceremonia solemniss, quo certè die mihi verisimile non sit Hieronymo alicubi funebria persoluta, sed fortè legendum die Martis, sequenti videlicet die, qui Lupercalium feriarum supremus erat. Sed iam ad reliquos pergamus. Bartholomæus Spatafora non ignobilis suæ tempestatis Orator in ea oratione, quam in obitu Marci Antonij Trunifani Venetiarum Ducis habuit, cum plurimos sanctitatis fama conspicuos retulisset è Venetis ortos, hæc tandem de Hieronymo addit, quæ integrè latinè reddam. Illud verò ardentissimū charitatis vas Hieronymum Aemilianum, qui non ut viuorum saluti tantum, sed etiam ut defunctorum cadaueribus consuleret, suæ minimè parcebat vitæ, cuius nō recens memoria solum, sed recètia sunt vestigia, recès est monumentū. Legitur autem Spataforæ oratio inter illustrium virorum orationes parte secunda, quæ Italico sermone conscriptæ circumferuntur. Sed luculentum in primis est testimonium, quod Hieronymi charitati reddit Bartholomæus Peregrinus in eo libro, quem Vineæ Bergomensis inscripsit. Is parte secunda capite 114. iisdem plane verbis, quæ subijciam, ea de Hieronymo scri-

*Barthol.
Spatafora
in oratio.*

*Barth. Pe
regr. in Vi
nea Berg.
par. 2. c.
114.*

bit, quæ ipse oculis vsurpauerat; ait enim. Laborauit etiam in hac Vineâ Dominus Hieronymus Mianus Patricius Venetus, & verus Christi seruus, quando anno Domini M. D. XXXII. Bergomum venit, & suis christianissimis exemplis, & exhortationibus, & assidua sollicitudine, & cura congregauit multas à Diaboli compedibus solutas mulieres, vt simul iustè, ac castè viuerent: vagantium quoq; puerorû Orphanorumq; multitudinem Sanctæ Mariæ Magdalenzæ hospitali gubernandam tradidit. Hæc ex oculata fide. Rursus idè Bartholomæus capite CXVIII. de Dominico Tasso, cuius opera maximè utebatur Hieronymus, vt diximus, hæc addit. Insuper

D. 2. 2. 9. idem Magnificus Dominus Dominicus in ipso Cœnobio cisternam cum aqua fluuiali ex vicino amne construi fecit: Et Domino Hieronymo Miano Patritio Veneto auxilio fuit, ad colligendas, & vniendas meretrices, à peccato ad Christi normam conuersas: tum & pueros, & puellas nostra in Vrbe mendicantes. Hæc ille. Neque verò Reuerendi Fratris Hieronymi Malfetta Concionatoris sui temporis celeberrimi, & sacro Capuccinorum ordine. Epistolam præteribo, quam ille opusculo de Diuino amore, à Reuerendo Patre Fratre Bartholomæo eiusdem ordinis composito, præfixit, cum primum librum illum typis excudendum curauit, Patribusque & Fratribus seruis pauperum, ac eorum pueris orphanis in operibus Insubriæ inscripsit: qua in epistola multa de Hieronymo, eiusque operibus ex oculata fide refert, quæ pium lectorem scire

opere

operæ pretium eſt. Bonam igitur Epistolæ partem ſyncerè, latinequè redditam ſubiſciam. Cū igitur, inquit, hæ mihi rationes omninò perſuaſiſſent, vt libellum in vulgus ederem, cœpiſſemque tacitus cogitare, cur tam piom munuſculum deſtinarem, veſtræ charitatis, opinor, non ſine diuino aſſatu, recordatio ſuccurrit, cui maxime conuenire id genus argumenti putarem; vos enim tanquam lucernæ ardentes amoris diuini radios, virtutum officijs conſcientibus, eſfunditis; nimirum ad omnia pietatis opera inſtructi, ac incitati exemplis, præceptiſque illius beatæ animæ Hieronymi Aemiliani Patritij Veneti, qui ſummo ſtudio contendit, vt omnes omnium ordinum homines ad Deum incitaret, atque pertraheret: quod eo maxime tempore ſignis apertiffimis declarauit, cum diuinæ charitatis, & Euangelij zelo vehementer inflammatus, vt regnum Dei, quantum in eo eſſet, amplificaret, lautiffimo patrimonio, nobiliſſimo genere, illuſtriſſima Patria contempta; ſe totum dilecto ſuo nudo, & cruci affixò Ieſu Chriſto tradidit; cumq; breui peregrinatione ſuſcepta, Bergomi primùm, deindè alijs in Ciuitatibus plurimis, omnia pietatis opera erga vos cepit exercere; quos ſordidatos inedia, frigore, nuditate afflictoſ complexus eſt, & fouit humaniſſimè; eumque in publica fame, miſerandæ calamitatis quærimoniæ paſſim exaudirentur, ille vos tam benignè collegit, ſic amaui, ita veſtris commodis ſtudit, vt exemplis ſuis, & admonitionibus ſanctiſſimis, animarum morbis mederetur,

& corporum necessitatibus idem ipse inferu-
 ret, & gr̄is affideret, victum ostiatim pedes qua-
 ritans mendicaret. Quæ res, & virtutum illius
 odorem suauissimum diuinis naribus afflarunt,
 & egregium lumen atq; exemplar sustulerūt. In-
 subriæ vniuersæ, non in speciem quandam san-
 ctimoniz, sed itimè, & ex animo Deum colen-
 di: quandoquidem illius opera, in multis eius-
 dē Prouincię vrbibus celeberrimis, Xenodochia
 & Orphanotrophia erecta sunt, in quibus vestra
 eadem vox, quæ olim temporum calamitates de-
 plorabat, nunc diurnis; ac nocturnis horis lau-
 des summo Numini persoluit. Neque tamen hi-
 sce rebus gestis contentus fuit; sed, cùm magnū
 egentium numerum collegisset, tecto, victu, re-
 busque alijs ad vitam necessarijs iuisset, multis
 præterea clericalis, & laicalis ordinis persuasit,
 amplissimis patrimonijs abdicare se, atque in
 societatem tam piorum laborum, communio-
 nemque venire. Sed quid ego dicam de illius
 charitate in Deum, multis in locis plurimis ex-
 perimentis atque rebus gestis apertè declara-
 tam? Nonnè illud certissimum fuit amoris argu-
 mentum, quòd, cum ipse graui morbo correptus
 vobiscum iaceret in paleis apud Ecclesiam San-
 cti Sepulchri Mediolani, vestri tamen curam
 nunquàm deposuit: quin etiam cùm à plerisque
 honestis viris Mediolanensibus inuitaretur in
 ædes amplissimas solus curandi sui gratia, ne-
 gavit pastor bonus se ab suis ouibus vllò modo
 posse diuelli? quam singularem pastoris in pu-
illum gregem charitatem sic Deus amauit, vs

breui tempore ampla domo ditari voluerit, & ad priſtinam valetudinem reuocatum confirmauerit. Quid Papiz? Nonne, cum Xenodochij curatores, cui à Miſericordia nomen fuit, quosdam in eo degētes aliò migrare iuſſiſſent, vt venienti Aemiliano, & Orphanis eum locum habendum concederent, maluit ſub deſerto illo, ventis, & pluuiæ vndequaue pernio teſto degere, quod apud Arcem in minori Ciuitate viſitur, quàm vt cuiquam aduentu ſuo Incommodaret? Multa id genus ſciens prætereo, de quibus, qui modo illum vel de facie norunt, affirmare verè, & liquidò poſſunt. Quale dixeris, illatas iniurias patienter tuliffe, peccantium ex animo ſemper miſertum fuiſſe, noxam, errata, moleſtias non eorum modo, quibuſcum viueret, ſed omnium proſus hominum æquo animo toleraſſe. Vt igitur illius ſtadium, opera mea aliqua ex parte iuuenem, qui vos ad Deum allicere, eique vinculis amoris coniungere vehementer elaborauit, vobis, dilectiſſimi, libellum hūc dicatum eſſe cupio; atque Deum oro, vt tantas amoris ſui flammās in cordibus veſtris accendat, quantas ego, ad illius honorem, & ad chriſtiane religionis amplitudinem expoſco; vt vos quoque iſdem operibus miſericordiæ, & diuine charitatis inſiſtere velitis, & alij exemplo eiſdē B. Hieronymi Aemiliani (quē ego mortuum ſingulari veneratione proſequor, & colo) ad eadem pietatis opera præſtanda vehementer excitentur; atque hinc illa tandem exiſtat generalis in Eccleſia morum mutatio, & ſancti-

monia

monia, quam ille sitiuit avidissimè, & cuius impetrandæ gratia statas quasdam preces ex certa formula recitandas, conscripsit, quas subindè post Missarum solemnias in communibus vestris orationibus canere soletis. Hactenus Frater Hieronymus, qui admodum graphicè, ni fallor, & suis, ut aiunt, coloribus B. Hieronymum depinxit, vir, & ob religiosi ordinis commendationem, & quod caput est, ob oculatam fidem eorum, quæ scribit, omninò dignus, cui certa adhibeatur fides. Sed, & in prætermisissis non relinquam perhonorificum Pij V. testimonium, quo hominem decoravit, cum in diplomate Pontificio hisce planè verbis eum appellat. Hieronymus Aemilianus olim Patritius Venetus, vir eximie pietatis insignis, Spiritu Sancto, ut piè creditur, afflatus, omnibus sæculi caris posthabitis &c. Quod illustre testimonium eò pluris faciendum est, quò à Summo Pontifice Pio V. verè Sancto, qui B. Hieronymum probe antea nosset, proficiscitur. Huc etiam faciunt tam multiplicia illorum vota, qui vel magnis itineribus ad eius sepulchrum, religionis causa, accedunt; vel beato viro precibus se commendant, quorum permulti non exiguis gratiarum donis, tum ad animæ, tum ad corporis commoda spectantibus, se in dies augeri testantur, & votivis tabellis oblatis, accensis funalibus, aliisque religionis significationibus ad se pulchrum adhibitis, beneficij accepti gratos se profitentur, nequicquam Aedituo prohibente, & reclamantibus Patribus; graui quippe Superiorum nostro-

rum ediſto cautum eſt, ne quod omninò eius honoris genus vel admittatur, etiam profectū ab externis, vel deferaſ à noſtris B. Hieronymo, quod ſanctis viris, niſi ſupremæ ſedis accedente iudicio, & cōſenſu, deferri nequit. Sed quantumlibet obluſtantibus ſuperioribus, ægrè admodum multis in locis piorum ſtudia coerceri, & filiorum præfertim in Parentem optimum, & Congregationis auctorem pietatis ardor, & devotionis obſequium non paucorum annorum curſu iam confirmatum, cohiberi poteſt. Verùm de his ſequenti, & altero capite, nonnulla dicemus.

Admiranda quadam de B. Hieronymo.

Cap. II.

ET ſi, quæ toto vitæ curſu in Dei gloriam, proximorumq; ſalutē peregit B. Hieronymus, quæque illi diuinitus ſepè contigere, mortalium profecto omnium commendatione ſunt, & admiratione digniſſima; quædam tamen adeò extrà communem rerum ordinem de eodem recenſentur, vt illis admirabilium nomē peculiari quodam iure proprium factum eſſe videatur. Quorum paucis exponendis, vno aut altero capite, immorabimur, quò ſplēdidiùs diuina munera homini collata eniteant, & celeſtis benignitas ab omnibus laudetur impenſiùs. Atq; illud in primis admirabile, & rarum omninò diuinæ prouidētix, & bonitatis argumentum in B. Hieronymo mihi videtur, quòd vnus ille tam multa

opera aggressus, tam breui tempore, adeò secundo, foelicique euentu ad exitum perduxerit. Ex quo enim primò Venetijs discessit, ad eius vsquè obitum anni, non amplius, quàm sex intercessere, quibus ille duodecim fermè pia loca erexit, & legibus instruxit, adeoque certa, & stabili viuendi ratione munivit, vt adhuc etiàm multum aucta perseuerent. Sociorum nõ exiguum collegit numerum, eosque non infimæ notæ, sed literis nobilitatos, & fortunis omninò præstantes, & eximios. Suprà trecenta capita B. Hieronymi nutu, & auctoritate regebântur, quorũ permulti quàm sublimi honorum, & diuitiarũ gradu sint ad humile, & abiectũ vitæ genus traducti vnus B. Hieronymi exẽplo, & cohortatione iam satis antea dictum. Quod certè non tam in hominis industrii atque nauissimi studium, & diligentiam, quàm in diuinam Providentiam reijciendum censeo; nam vix primum seruo Dei Ciuitatem aliquam ingresso, licet ignoto homini, & externo, abiectissimorum pauperum causam gerenti, omnia ex animi voto succedebant; vt ipsemet, cum tam effusam in pauperes, & egenos diuini Numinis benignitatem animo perpenderet, vel alijs enarraret, erubesceret omninò, ac pudore suffunderetur, tum, eductis ex imo pectore suspirijs, sermonem clauderet illis verbis: *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit? Nihil scilicet sibi arrogans, sed Deo, quidquid benè gestum esset, acceptum referri volens; neque immeritò sanè, quandò quocũq; animũ verteret, vel manũ admoueret B. Hiero-*

Psal. 112

nymus singulari quadam, & admirabili ratione diuinam opem præsentem experiretur, quæ fœlici, expeditoque cursu suis cœptis obsecundaret. Quod cum in omnibus eius gestis ferè animaduertere liceat; tùm verò, si ad singula descendamus quæ egit aut dixit, quæque precibus à Domino impetrauit, multò clariùs admirabiliù operum successibus elucescet, inter quos ille mihi Principem locum videtur obtinere, quem subijcio. Cùm domi aliquãdò Somaschæ, in Arce scilicet, ad numerosam familiam alendam, panis deesset, & Cœli, hyemisq; fœda tempestate, quæ solito asperior inhorruerat, omnia perhorrent, viarumque aditus omnes niuium insolentia intercluderet, vndè nec ab illis conquiri, nec suppeditari ab alijs diaria possèt: B. Hieronymo denūciat, triclinij, cellæque panarię minister vnâ cum alijs, domi vix tantum esse panis, quo eo die tres quatuorue parcè admodum ali possint; numerabantur autem supra quadraginta capita in ea familia. Tùm ille nil commotus eos etiam vetuit esse sollicitos, in Deum tantum spem conijcerent, admonuit, cuius breui largam benignitatem essent experturi. Nùm qui olim, inquires, tot Hebræorum millia, aluit in deserto, & ingentem hominum multitudinem paucis admodum panibus ad satietatem patuit, qui implet omne animal benedictione, & pullis coruorum cibum præparat, idem nostri curam gerès, rebus necessarijs destituet? sicque animi ad salutarem confidentiam excitatis ad orationem ipse secedens, Deo fidenter supplicat,

Matt. 13.

Psal. 146

ut extremæ suorum inopiæ subueniat. Neque igitur
 vel inaudita preces; ijs enim persolutis, urgente iam hora prandijs, totum, quidquid erat
 panis, ad se deferri iussit; tres autem, quatuorvè
 ad summum erant; quos in frustra comminutos,
 in gremium suum (quasi diuinæ confidentiæ
 agro seminis mandatis, vberem indè messem
 collecturus) iniicit; tum manu ducta in formam
 Crucis, signat, tacitis secum precibus diuinæ
 clementiæ rem totam commendans; mox, paucissimos
 panes illos intrà gremium suum cælesti
 benedictione usquè ad eò auctos sensit, ut largè
 omnibus cælestem gratiam dispersiens, non modò
 ad satietatem sufficerent, sed abundè etiam
 superfuerint. Facti fidem astruunt, qui præsentem
 & oculis, & gustu rei veritatem explorarunt. Magnitudinè
 verò miraculi, nescio, an auxerit, vel confirmarit,
 quod de eodem pane postea traditū accepimus;
 nempe post multos etiam annos asseruatum, ad ægritudines
 depellèdas, vim habuisse. Res est sæpius experimento
 comprobata à Martino Martellino, qui tùm ex illis vnus
 erat qui Soma schæ à B. Hieronymo alebantur; hic
 frustū panis, quem diuinitus auctū non ignorabat,
 magna religione diu asseruauit, cumque, & spectatè
 probitatis Sacerdos, & animarum Curator Gardæ Vallis
 Canonice Diœcesis Brixiensis euassisset, sæpius ægros
 inuisens, trito in aqua vel iure pane, eos morbo leuabat.
 Idque tùm aliàs, tum præcipuè nominatim postremis
 Martellini diebus hunc in modum accidisse ferunt.
 Nicolaus Ruggerius in vico Fossæ propè Gardam

Gardam quinto iam menſe febr̄i miſerè couſi-
& abatur, nec arte medicorum leuari poterat; ac
cedit ad eum Martellinus Gardæ Parochus, al-
latique panis, quem in ægrorum uſum aſſerua-
bat, paulum in aqua terit, tùm ægro potionem
porrigit; magna fide hauſtum panem ſanitas cõ-
ſequitur, & B. Hieronymi meritis accepta refer-
tur. Qui præſentes interfuere, factum teſtantur,
ſæpiusque Martellinus ad varia morborum ge-
nera, certo reparatæ valetudinis fructu, eundem
panem adhibuit. Auſtum verò non ſeuſ in ex-
trema ſuorum inopia B. Hieronymi precibus pa-
nem videntur teſtes indicare, Somaſchæ ſcili-
cet, & Bergomi. Quàm multis ægris, non tam
medicamentis, quàm precibus vel ſigno Crucis,
vt alij teſtantur, mederetur; ſuprà indicauimus;
fuitq; multorum ſententia, illum, cùm medica-
menta quibuſdam ægris adhiberet, regumenta
curationum illis remedijs de induſtria quaerere,
& valetudini, quam precibus erat impetraturus
velamentum obducere, vt ſcilicet remediorum
adiumentis, non ſuis precibus æger conualuiſ-
ſe crederetur. Quæ res non valdè quidem à
veritate abhorret; nàm permulti vlceribus gra-
uiſſimè affecti, quæ inſanabilia apparerent, ad eò
leui curatione, breuique ſpatio conualuerunt, vt
meritò in admirationem, maiorisque virtutis,
quam ſit naturalis, opinionem eorum curatio ve-
niret. Nec minorem habet admirationem, quod
paulò antè, quàm extrema infirmitate decum-
beret B. Hieronymus, vniuerſis penè ſpectantibus
& audientibus, qui domi erant, euenit, E. colle-

Etis ab illo pueris vnus etiam lue illa populari, quæ tùm passim, vt diximus, grassabatur, grauis fuit correptus, penè exanimis iacebât; linguæ enim vsum ex morbo perdidit, omnique motu destitutus, mortuus potiùs, quàm morti vicinus omnibus videbatur; resolutis tamen momento faucibus, exclamat, mirum sibi, & admirandum planè visum obiectum; vrgent præsentem, vt, quid rei illud sit, proloquatur; tùm distinctis verbis, & clara voce profectur: *È sublimi, illustrique loco sedem abs te conspectam, auro, & gemmis valdè conspicuam, & cælesti fulgore radiantem, cum Epigrammate aureis literis in hæc verba exarato: B. Hieronymo Aemiliano præparata. Non dubium, quin ex ore infantiù, & lactentium B. Hieronymi serui sui laudè Deus perficere voluerit. Sed ille ea re vehementissimè commotus, cum se magis in quandam sanctitatis opinionem hisce rebus trahi cerneret, fugam indè omninò meditabatur, eam citò arrepturus, nisi morbus hominem lecto citiùs affixisset. Iam morti ferè vicinum maiores illius Vici conuenerunt, vt moriens ipsis benè precaretur, & aliquid è salutaribus monitis instillaret, quibus ille testamenti loco hæc documenta reliquit: Si festis diebus à ludis, saltationibus, & choreis abstinuissent, si sacros eos dies christiane, & religiosè coluissent, si blasphemandi impiam consuetudinem sustulissent, se certissimum apud Deum sponsores futurum, eorum agròs à grandinis iniuria tutos fore. Præstiterunt illi per aliquod tempus debitam festorum celebra-*

tionem

tionem, & blasphemiz cessationem; stetit etiā B. Hieronymi promissis diuina Bonitas; nā grā dine per vicina loca dirè grassante, Somaschen sis ager immunis cernebatur; idque aliquotans nos perdurasse illius vici seniores testati sunt. Sed rursus illis, vel iunioribus ad pristina rede untibus, rursus etiam grādinis flagello grauitet; iurēque percelluntur.

Alia eiusdem generis.

Cap. III.

POST eius obitum etiam permulti se illius precibus varijs in rebus adiutos testantur; inter quos, vt ab antiquioribus initiū faciamus; Ioannes Antonius Mazzolenus Calotij Nota rius maximè eminet; qui viuenti B. Hieronymo infensissimus fuerat, eumq; Calotij primo do micilium ponere, vti statuerat, non est passus, conuicijsq; hominem impetere, tanquā erro nem, & mendicum nunquam destitit, vti suo lo co monuimus. Hic capitis dolore nunquam *Lib. 3.* intermittente, vexabatur, quin, subindè etiam vehementi accessione facta, adeò grauitet ex cruciabatur, vt desipere, & insanire, ac penè de potestate mentis deijci videretur frustra per multos annos adhibita medicorum opera. Vul gato B. Hieronymi obitu, fama; tunc maximè apud omnes de illius sanctitate increbrescente, tandè valdè cōmotus est, quòd vnus ipso aduen satus esset homini adeò probo, & omnium testi monio ferè sancto; cūque ad defuncti corpus

omnium ordinum concursus vndiquè Somascham fieri cerneret, & ipse facti pœnitens, hominem vita functum venerari statuit; quem vnam contempserat. Ad feretrum igitur genibus nixus, cum oraret, solitoque capitis dolore torqueretur, subit animum ea cogitatio, vt, ad morbum depellendum, B. Hieronymi intercessionè impleraret, quem Beatum ab vniuersis prædicatori audiebat. Veniam igitur offensionum primò deprecatus magna fide eius opem poscit. Si ea, inquiring, ò B. Hieronyme, quæ de vitæ tuæ sanctitate circumferri audio, ita se habent: & mihi misero peccatori indulgere, & capitis dolorem precibus tuis abigere digneris, oro; Vix precationem absoluerat, cum capitis dolore vexari desijt, neque amplius morbus redijt. Atq; ab omnibus Deo, B. Hieronymoq; gratiæ; fuitque apud vniuersos illustrior gratia, q̃ prima B. Hieronymi morte præceteris fuerit inimico collata.

Anno etiã voluentis sæculi decimotertio mense Maio, Veronica Monialis Monasterij Sanctæ Matris Domini, Bergomi, ætate iam affecta, quæ sexagesimum excefferat annum, graui Ischiade laborabat cum vlcere putido circa femur propè os coxendicis, vt Ioannes Paulus Barilus Monasterij Medicus, morbo sæpiùs inspecto, assereret aliqua certè ad ægrotantis solatium adhiberi posse remedia; cæterum desperatam esse morbi sanitatem, tum ob grauem ægrotantis ætatem, tum ob addita vlceri ob temporis diurnitatem, (vt fieri assolet,) & labra callosa, & ossis exesionem acerbissimo cum lan-

guentis

guentis cruciatu: medicamentis nihilominus ad experimentum adhibitis, planè compertum irritamenta potiùs, quàm medicamenta fuisse; post quartum enim mensem, ità morbi vis increbuit, dolorque se se intendit, vt nisi ligneis adminiculis vtrique axillæ subiectis, progredi aut se loco mouere non posset. Cum igitur decimo Kal. Decembris, Horatius de Federicia Vicarius Generalis Episcopi Bergomensis de B. Hieronymo Vita, & moribus in eo Monasterio inquireret, admonita fuit ab alijs etiam Veronica, vt se proxima luce examini subijceret, & quæ de B. Hieronymi sanctitate admodum iuuenis à senioribus audijset, integra fide exponeret: illa vesperi cubitum discessura, cœpit earum rerum memoriam diligenter recollere; cūq; multa prorsus admiranda succurrerent, quæ à fide dignis accepisset, eam etiam induit mentem, vt se illi admodum ægram commendaret; & statim genibus nixis, orationi se dat intimo cordis affectu, Patrem rogans; vt, si ea vera sunt, quæ de sanitate alijs ægris reddita, & de panis multiplicatione auribus accepit, hoc etiam ceteris beneficijs addere velit, vt se grani, & insanabili infirmitate laborantem, suis precibus liberet: tùm ità Deo, B. Hieronymoq; benefidens, lecto se componit, solitos dolores, quibus singulis noctibus acerrimè cruciabatur, non amplius experta, somnum commodè capit. Primo mane expergescens, morbo se liberam sentit, lecto surgit, nulloque lignorum vsu adhibito, scalam descendit, sola salutationis Ang

gelica signum, & nocturnæ psalmodiæ dat; absolutis nocturnis horis iterum scalas ascendit, eodem die ad examen vocata, rem, ut est, exponit: multisq; interiectis diebus, iterum Vicarius Veronicam examini subijcit, quæ se multò etiam saniozem testata est, cum primum ne vno quidem gradu, sine fulcris axillis sustinendo corpori subiectis, promouere se posset. Abiecta lignea serperastra illa, & adminicula, ad B. Hieronymi Sepulchrum suspensa cum facti narratione visuntur.

3. Iacobus Metaxanus Caphalenis nobilis, cum in Seminario Patriarchali Venetijs studiorum causa degeret, sæpiusquè à Patribus nostris de B. Hieronymi rebus gestis audisset, vitam etiam perlegisset; tanta pietate in eum accensus est, ut eum elegerit sibi Patronum, & Aduocatum, apud Deum, seque totum vni illi in rebus omnibus commendaret. Anno igitur huius seculi XIV. febris tertiana, eaque duplex, nec intermissa, iuuenem incurfabat, miserequè extorreat, nec deerant manifesta malignitatis argumenta; cumque Medicorum præceptis minus obtemperaret æger, factum est illius intemperantia, ut ad vsquè salutis desperationem morbus inualuerit: cogitur ergò quadam die Medicorum confessus, inter quos duo insigniores erant Marcellinus, & Amaltheus, qui morbi gravitate perspecta, seuerè vno consensu pronunciant, ægrum insequentem lucem viuere non posse; iam enim sensibus destituebatur. Marcellinus in discessu eum, quam primum postremo

facrę vnctionis auxilio muniędum cōmonet: ad-
uocatur illic Sacerdos suprę vnctionis, mini-
ster, a quo pluries interrogatus, nūm sacro oleo
inungi vellet, vix tandē inter mortuis vocibus, &
oculorum motu annuit; post extremam vnctio-
nem, cum iam animam agere videretur, ab eo-
dē Sacerdote sacris precibus, quę ad emigrā-
tis animę commendationem ex Ecclesię ritu
adhiberi solent, expiatus est; complorataque a
Medicis, & omnibus eius salute, mors imminens
in singula momenta expectabatur. Aderat fortē
ex nostris Pater Franciscus Zoia, qui morientē
astabat; hic in imaginē B. Hieronymi, quę agro-
tantis capiti imminēbat, oculos conijciens, Ia-
cobū hortatur, vt se B. Hieronymo Patrono suo
sanitatem a Deo impetratę commendet, ar-
reptaque Imagine, exosculandam morientē
porrigit, nec vana denunciatio cecidit, pām ille
Patroni sui effigiem intuitus, piē osculatur, eius-
que intercessionem, vtcunque potest, voto ex-
petit: nec mora, B. Hieronymo ad opem vocato,
morbi vis se se remittit, liberiusque iam mean-
te spiritu, sermo redit agro vnā cum sanitate.
Postera luce adest Marcellinus quęsiturus, nūm
vixisset, deducitur in cubiculum, comperit, di-
fussa febris, omni morbo conualuisse, rei que ma-
gnitudine obstupescens, protinus exclamat: en
Lazarum ab Inferis reuocatum; & deinceps re-
stē conualuit, medicoque affirmavit se, B. Hie-
ronymi ope voto quęsitā morbo emeruisse; idq;
Iacobus iuratus Venetijs deposuit, huius rei
confectis tabulis, sequę meritis, & deprecation-

232. *De vita B. Hieronymi Amiliani*
ni B. Hieronymi sanitatem debere professus est.

Capitis dolore acerrimè quidem Sacerdos ex nostris vexabatur, cumque nullo remedio tanto dolore leuari posset, sepulchrum B. Hieronymi adit, ibi aliquandiu orat pro sanitate, meritaq; B. Hieronymi interponit; tùm capite ad sepulchrum inclinato, illud exosculatur, caputq; dolore vexatum aliquantisper ad sepulchri portam sistit; quo contactu dolor omnis illicò abscedit, eumque ille euentum, ceu miraculum omnibus statim narrauit.

Gregoria Aemiliana fuit B. Hieronymo ex Luca Fratre Neptis, Virgo Deo sacrata, in Monasterio Monialium Sancti Ludouici Venetijs, vbi octogesimum annum agens, miro religionis, & pietatis exemplo clara, & monialibus omnibus cara excessit; hæc pluries referre solebat se Patrum sanctum habere, ad cuius intercessionem aduersa re aliqua imminente, se referret, eumq; deprecaroem apud Deum adhiberet; à quo etiam multa se accepisse insignia dona profitebatur; idque serìò alijs Monialibus, cum de Dei rebus ageret, narrare consueuerat.

*Alia beneficia B. Hieronymi precibus
diuinitus concessa.*

Cap. IV.

Bergomi in Monasterio Puellarum Suburbij Sancti Antonij, Lucia Brigida quindecim idem annos rheumatismum (flexionem saltem

nostri

noſtri vocant) patiebatur; quo noxio humore
calentibus admodum naribus (quò maximè de-
fluebat) caput etiam ardenti inflammatione in-
cendebatur, neque grauedini ſubueniri vlla Me-
dicorum peritia poterat, fruſtrà iam per tot an-
nos implorata eorum induſtria, & adhibitis re-
medijs, diligentique ciborum delectu ſeruato:
erat autem genus morbi, tum ob narium capi-
tisque inflammationem valdè noxium, tum ob
putridam deſluentem pituitam omnibus horri-
dum, & inuiſum. Lucia igitur, damnata quadè
die inutili Medicorum opera, ad Dininã opem,
B. Hieronymo deprecatore, ſe cõuertit, eiufque
meritis, & interceſſione ſanitatem à Domino
ardenti prece depoſcit. Vtilis omninò Patronus
B. Hieronymus extitit; ſiquidem citiſſimè ſanã
ſe ſenſit, omnique ciborum genere in poſterum
ſine vllò delectu, ac discrimine uſa, nullam pro-
fus offenſionem eſt experta, itaque Deo, & B.
Hieronymo deprecatori gratias agit.

Somaſchæ Catharina Vulpia Ambroſij vxor
difficili partu laborans, duabus noctibus, & die
integro, diſcruciabatur vix ferèdum in modum,
nec fœtum eniti poterat, cum ad eam acce-
dit Andreas eius Socer, vixque patientis cubi-
culum ingreſſus, eamque tam acerbo cruciату
oppreſſam, & exclamantem intuiſus, illicò re-
ceſſit non diutiùs languentis aſpectum ferre va-
lens, in proximumque cubiculum ſecedens ad
imaginem Beatæ Virginis accedit, ibique humi
poſitis genibus, fuſa oratione, B. Hieronymi me-
rita ad impetrandã laboranti leuamentum, ad-

hibet, polliceturque se argenteam imaginem B. Hieronymi sepulchro oblaturum, si pręgnans facilem partum enixa sit: statim ac B. Hieronymũ voto propiciavit, partus incolumis prodijt, nullo ferę doloris sensu, cum de vtriusq; vita ab omnibus antea dubitaretur. Andreas, argentea tabella B. Hieronymi sepulchro oblato, cum sui beneficij auctorem professus est.

Eodem in loco Prudentia Amigonia colicis doloribus sæpius acerrimę vexabatur, nec vlla iam arte leuari poterat, medicamentis omnibus irrito exitu tentatis; cum B. Hieronymo tandę, ardentissimas in preces fusa, se commendat, veticque sponfione obligat diebus singulis, vita durante, recitaturam ter orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam, in honorem Dei, & B. Hieronymi; emissęq; voto, nullo unquam postea dolore tentatur: quam gratiam B. Hieronymi precibus, & meritis se debere testatur.

Sed externa beneficia recensenti haud prætereunda domestica, prodendumque maximę, quod ex nostris Pater Andreas Stella in B. Hieronymi vita à se conscripta de se ipso publicę testatus est, Ego rem scitu non indignam eò fusiùs explicabo, quòd supremus à nobis tanti viri discessus admonet de eo liberius ea scribenda, quę, illo viuente, minimę licuisset. Res igitur in hunc planę modum se habuit. Allegauerat in Dalmatiam Clemens VIII. cum Apostolici Visitatoris munere Michaellem Priulum Antistitę Vicentinum, ad eam Prouinciã recognoscen-

dam, & legibus, ac constitutionibus ex Ecclesiastica disciplina, si opus esset, communèdame degebat verò tunc Vicentiæ Collegio nostro Præpositus Pater Andreas Stella, qui eam Theologiz partem, quæ de conscientiz nodis, questionibusque dissoluendis agit, publicis lectionibus in Aula Episcopali, magno sanè nomine & concursu, nec fructu minore, explicabat; ad populum etiam in Ecclesia maiore nitido illo suo, ac florenti dicendi genere, quo plurimum valuit, ac planè aureo eloquentiz flumine, sæpè dicebat, auditusque ibi fuerat in magni ieiunij ferijs, tam denso, & frequèti auditore, ut in templo, alioqui amplissimo, interdum tamen ægrè admodum ad suggestum percurrere posset. Hunc igitur sibi Michael Theologi nomine in eo munere adsciuerat: quo ritè obito, cum Venetias redisset, seu laboribus perfuncti muneris fractus seu noui Cœli inclementia grauer affectus, vix ab eo reditu mense decurso, ingenti sanè Patriæ dolore, & Ecclesiæ Vicentiæ damno ex humanis ereptus est. Vir omnibus, & probitatis, & prudèntiæ numeris absolutus, & in ecclesiastica disciplina constituenda, & retinenda nulli secundus: cui etiam cum multa Religio nostra, tum Collegium Vicentinum acceptum referre debet. Perisimile autem vitæ periculum, sed dissimili exitu non diù ab ea reuersione, adijt etiam Pater Stella; nam mense Septembri Anno præsentis sæculi quarto, improba febre correptus est, cuius pestifera vis quò minus iniù se proderet, tantò periculosius vitæ huius popu-

labatur, in dendi que per nos diu ancipites incerti euentus exitu decinebat; ad grauem autem corporis morbum, grauior etiam mentis agritudo, phœnetis scilicet, addebatûr, quæ aliquot dies hominem tenuit: in manifesto tamen delirio non deerat illi qualicumque dicenda pietas; à Medico enim adiri se non patiebatur, nisi antea de genu ibi ad eius lectum quinquies orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam recitasset (magnum certè iusticæ probitatis argumentum, vt natura, quæ in eo genere morbi se maximè prodit ad ea pietatis officia prorumperet.) Aegro igitur permultos dies grauiet conflictato, tum morbi improbitas omninò erupit, cum adeò miserè iaceti nullam prorsus reliquã esse vitæ spem medici vna còsensu affirmarent, eique tanquam medicorum sententia planè deposita, extremam funeris pompam nostri apparatus: & non vna in Ecclesia eius salutis causa, indicta esset à nobilioribus Ciuitatis supplicatio. Cùm igitur ad sanitatem mens ægra redisset, sacro iam pane Viatici nomine refecto, & aliquantisper orationi intento, B. Hieronymus noster, cuius sepulchrû non multò ante religionis causa adierat, animo occurrit, simulque voti còcipiendi mens est data, quod ille statim hisce verbis nuncupauit. Bone Deus, si pristinae redantur vires, lucisq; vsura addatur labenti vitæ, me ferui tui Aemiliani ordinis nostri Auctoris vitam scripturum recipio; & si Religionis meæ Præses, diuinæ tuæ volûtatis Interpres auerente Voticiam religionem me obstringo. Mirum dicitur

At; vix concepto voto, in B. Hieron. obsequiū,
remisit se morbi vis, cæterisq; de eius salute de-
sperantibus, vnus æger certissimam vitæ, & sani-
tatis spem illicò concepit; nec ea frustratus, si-
quidem in dies imminuto semper morbo, citis-
simè conualuit, ab omnibus desperatione in ad-
mirationem conuersa. Vix morbo releuatus,
promissis stetit, & summa eloquentia, ac pieta-
te B. Hieronymi vitā italico sermone cōscripsit,
cuius meritis acceptum vitæ beneficium refert.
Atque utinam par exitus alterius infirmitatis
fuisset, qua idem Pater hoc ipso Anno Venetijs
occubuit, vbi morbida quædam, ac penè pesti-
fera Autumnij vis desæuire visa est, mense præ-
sertim Octobri, quo longè plures solito, morbi-
tate consumpti dicuntur: decimo septimo igi-
tur Cal. Nouembris infirmitas Patrem inuasit,
quæ satis apertè periculum vitæ intentare initio
ostenderet, adeò etiā offenso stomacho, vt, quid
quid ingestum esset, continuo, & magno impetu
egereret: sed, validioribus remedijs statim adhi-
bitis, itā videbatur repressa ægritudinis vis, vt
supremo etiam discrimine satis obuiam itum, &
periculum certissimè propulsatū medici in pri-
mis arbitrantur; immanis enim illa stomachi
offensio conquieuerat, nihilq; iam morbi supe-
rerat, nisi tenuissima febris, quæ viginti nouem
dies ægrū, sed leuissimè admodū tentabat; sem-
per tamen recuperandę salutis ostentata spe, Me-
dicis etiā nihil præterea mali futurum distitanti-
bus. Cū ecce, nihil minùs illis, nostrisq; opinan-
tibus, de repètè collapsis viribus, tanto corporis

languore correptus est, vt nullam in partem se
 mouere posset: febriculaq; in luesm pestiferam
 versa biduo hominem estinuerit. Non tamen
 imparatum supremus hic casus Patrem inuasit,
 nam per eos leuationis dies, cum eius salutem
 omnino in tuto positam omnes illi certissime af-
 firmarent, iamque periculo liberatum, citissime
 ex omni morbo emerfutum dicitaret, & Medi-
 ci in primis secunda, ac prospera vniuersa de-
 nunciarent; vna tamen illi impendentis mortis
 facies ita oculis semper obuersabatur, vt nihil
 minus, quam de vita cogitaret. Quare nullus nisi
 de morte sermo, nulla cogitatio; patientia autem
 tanta morbi molestias perferre, vt non obscuram
 vicinam migrationis preparationem plane cer-
 neret. Diem suum obiit quintodecimo Kalen-
 das Decembris maiore, certe, quam in presenti
 explicare queam, totius Religionis dolore, &
 incommodo; quam ille assiduis concionum la-
 boribus in primis Italiae Ciuitatibus, solida fug-
 gesti gloria, non parum illustrauit, & singulari
 rerum agendarum prudentia, tum in supremo
 magistratu, quem inter nos magna cum laude
 gessit, tum postea semper magnis in rebus pre-
 clare adiuuit. Ingenium illi erat viuidum, &
 excellens, animus excelsus ad magna quaeque, &
 ardua factus, mores suauissimi, ac plane amabi-
 les, aspectus venustate simul, & maiestate deco-
 rus, semper hilaris, ac renidenti persimilis. Ca-
 tera suo loco vberiori stylo tradet historia Re-
 ligionis; haec ego pauca praecurrens, quod com-
 munem acerbissimi vulneris dolorem aliqua ex

parte lenirem ; ad reliqua de B. Hieronymo redeamus .

B. Hieronymi in Deum charitas .

Cap. V.

Proteritarum rerum intermiſſa narratione ,
maiori, credo, cum legentium vtilitate, ad
celeſtes B. Hieronymi virtutes explicandas, ſtylus
reuocabitur; vt enim ſuperiora admiratiōis plu-
rimam habeant, quę legētium curioſitatem alie
& prouocat: ita hæc imitationem excitant,
& acunt, qui ſacrarū hiftoriarum fructus ſolet
eſſe præcipuus. Ab ea autem virtute libet ſcri-
bendi initium ſumere, quæ nobilitate inter ce-
teras, & dignitate princeps eſt, ardenti ſcilicet,
& eximia in Deum charitate, qua vna in primis
adeò excelluit B. Hieronym' noſter, vt vniuerſa
huius virtutis, ſeu indicia, ſeu partes in eo pluri-
mum enituerint. Frequens primo loco, atque
adeò aſſiduum orationis ſtudium in eo fuit, vt
in plures horas ſupplicationem quotidie pro-
duceret; quantumque huic exercitio diurna pro-
ximorum ministeria, & inſtitutio interdium de-
traxiſſent: tantumdem, nocturnis ſpacijs ſomno
creptis, ſarcire ſtuderet; iamque illi erat perfa-
miliare, non modo bonam noctis partem oran-
do traducere, ſed integras etiam, nixis genibus
ſupplicando inſomnes tranſigere; idque præſer-
tim cum ægris in Valetudinario, aut ſuis dōmi
ad neceſſaria ministeria aduigilaret. Illud verò
de aſſeribus, aut etiam nudo ſolo ſomnum cape-

teneque, positis vestimentis, si ideò factum interpretet quo citius expergisci, expeditiorque ad orationem excitari posset; non longè à verò aberrem, qui sciam huiusmodi quiescèdi rationem ab alijs etiam Sanctis Viris solius orationis causa esse susceptam; Sancta enim Elisabeta (vt alios omittam) Lantgrauij Turingiz Principis vxor super pauimentum distento tapetulo cubitabat, nè molliùsiacenti arctior somnus horas interciperet orandi. Atriensi non multùm erat in B. Hieronymum conquirèdo, si vocaretur ad ianuam, laborandum; nisi enim communibus exercitijs, vel puerorum institutioni occupatum inuenisset, certum illi erat, ad orationis locum hominè conuenire. Qua ex longa, frequentiq; cum Deo colloquutione, & consuetudine, tam facilis, & prompta inerat illi in Deum mentis elevatio, vt ex cuiusq; creaturæ aspectu, vel no- uo rerum obiectu, aut etiã inuisitato aliquo eue- tu, in Deum facillimè raperetur; & quæ alios mē te abstractos, euagationum molestijs à Deo ab- ducere consueuerunt, ea vniuersa quasi supernæ ascensionis gradus B. Hieronymus sepe in Deū agerent. Orationum autem eius fructus non tenuis, aut contemnendus erat, idq; sapiùs tūm ægrotorum, tūm rectè valentium cōmodo est comprobatum. Sed aliud, quod ad orationem etiam faciat nouum placet asserere experimentum. Cū aliquandò Somaschæ in Arce itata hora quoti- dianis precibus vacaret, omnisque circa fami- lia effusa de more adesset; tam pium pietatis opus non ferentes Inferni hostes, inter ardentes

omnium preces, pueros inuadunt impurissimi spiritus, eosque ita versant, ut in rilus, cachinnosque soluti, in turpes, obscenasque voces, in iocose, curtiliterque dicta erumpentes, pia orantium studia interturbarent. Intellexit illic B. Hieronymus, vnde vocū insolētia, & insuetus existeret risus. Quare ardentiores in preces fusus, adiurare fœnestissimas bestias, ut illinc facerent: Christi nomine imperare, ut pueros, in quibus nullum ius illis esset, liberos sinerent, & sine cunctatione loco se proriperēt: nec mora, B. Hieronymi precibus inde exacta Inferni monstra, nunquam rediere. Non tenue certè in Deum charitatis argumētum tam frequens, & tam vbericum fructu, orationis exercitium. Tantum porrò caducarum rerum contemptum, & tantam terrenarum omnium abdicationem, atque obliuionem, an absq; eximio aliquo, & flagrantissimo eiusdem virtutis ardore existere potuisse putemus? Nunquam certè adeò sordescētib; terrenis, superna expetuntur, nisi diuinæ charitatis dulcedine suo in fonte degustata: B. Hieronymo autè adeò ista viluerāt, ut nulla iam Patriæ, nulla Affinium, nulla harum rerū mentio aut recordatio apud eum vigeret: quin nihil molestius, quàm si quis de his sermonem mouisset; Omnia enim perofus, nihil nisi diuina illi sapere videbantur. Sed nullum forte illustrius ardentissimæ in Deum charitatis argumētum erat ingenti illo dolore, quo ex diuina offensa afficiebatur, & peracerbo animi cruciatu, quem, numinis laeso, experiebatur. Est qui

iuramento affirmet, a Somaſchenſibus iam grandævis octogenarijs nempè, teſtibusque oculatis audiuiſſe, quod ſubiſciam. Duo fratres Somaſchenſes nè, an ex alio Vico, non proditur: mutuis, ac diuturnis impleiti diſcordijs, odijs inter ſe capitalibus diſſidebant; cumq; alter Vercuragum peteret, alter Vercurago Somaſcham rediret, in ipſo cliui deſcenſu ſibi occurrerunt: vtriuſque ad alterius conſpectum, mota ira, excitati vindictæ motus, efferueſcente ſcilicet circa præcordia, totoq; corpore ebulliente ſanguine; indè atrox, & plena periculi exorta rixa: & primò verbis agi cœpta res eſt, ſed ita, vt inter iurgia, & minas, alter alterum maledictis, & iniurijs laceſſeret, impias omninò, & immanes, prout ab huiuſmodi hominum genere fieri aſſolet, in Deum, ſacratiffimamq; Matrem blaſphemias frequentiffimas vterque effunderet: vt primum duo illi obuiam ſe habuere, fortè ſuperuenit etiã B. Hieronymus cum alijs; initioque contentionis audito, accurrit, medium ſe interponit, hortatur, & rogat, iras vt deponant, à blaſphemiz ſcelere linguas coerceant. Quid (aiebat B. Hieronymus) quid mali cõmeruit Dominus noſter? quid ſacratiffima Virgo? qua in re vobis damno aut offenſioni fuit? vt tam diris à vobis proſcindantur execrationibus? Cumq; videret clauſas eſſe monenti aures, & hortationibus, ac precibus iam obduruiſſe pectora, ille, qui horrendum a blaſphemiæ ſonum amplius ferre non poſſet, tantaq;e numinis iniuria planè diſſemperetur; eodem in loco, vbi erat, genua

ponit;

pōnit; & vos, inquit, à tanto blaſphemiz ſcele-
re, vel admoniti linguas non continetis? en ego
in me ipſum vlcifcar ſcelus veſtrum, luam diræ
blaſphemiz pœnas, ego cœleſti, vt potero, oc-
cūrram vindictæ; tum os infigit luto, dentibus
carpit, toto ore cœnum verſat, mandit, & denti-
bus terit; ad eoſque iterum, non ſine lachrymiſ;
veſtris vos, inquit, linguis, & ore pluſquã ſacri-
lego male Deum, Beatiffimamq; Virginem ac-
cipitis: ego lingua, oreq; meo tandiu cœnum
volutabo, donec à diris deſittatis, læſoq; Numi-
ni ſatiſfiat, cumque ita, & lutum ore ſumere, &
veluti dentibus mandere, illoſque obiurgare
pergeret, non tulit diuina bonitas, vt tantus de
Numinis iniuria conceptus dolor, & tam nobi-
lis ad eam auertendam Hieronymi conatus ir-
ritus conſideret: ſiquidem illi tam raro, inſo-
lenti quẽ factò vehementer permoti; ſtupore de-
fixi hæſere, irarumquẽ nonnihil reſtinctis ardo-
ribus, maledictis etiã abſtinuerunt: tũ B. Hie-
ronymus pacem expetere, pacem vrgete per
Chriſti Domini, Beatiffimæq; Virginis merita,
pacem implorare, & deprecari: hoc ſantiſſimis
illis numinibus tribuerent; aiebat, quæ tam di-
ris execrationibus ſcædè laniãſſent; vt pœnitenti-
æ ſatiſfactionisquẽ loco, pacem inirent, pacem
darent; nec agrè B. Hieronymi factis, & dictis,
obdurata pectora ſunt emollita, poſitæ iræ, ſub-
lata rixa, vt non ſine mutuis lacrymiſ, gaudiisq;
reconciliatione facta, in fraternam conſuetu-
dinem ſtatim redierint. Itã inueteratas iras, &
dira blaſphemiz crimina inuſitata ad eum dicitur

B. Hieronymi penitētia castigauit & sustulit. Etsi sane asperissima quęque prompto libentique animo subiisse, vel leuissimę in Deum offensionis propulsandę causę, adeo ille, laeso Numine, intus animi doloribus discruciabatur, cuius rei causã postremis præsertim vitę annis maxime perẽ affligi, ac penẽ profligari videbatur; cũq; corruptiunã illorum temporum viuendi licentiam diutius ferre non posset, & emendatam christiano homine dignam morum disciplinam in omnibus audivissime expeteret, in eam rem breuē quandam, ac simplicem confecit orationem, quam a pueris sub Missę Sacrificiũ, & inter alias preces quotidie recitari voluit: eam orationem hic ego, eadem styli simplicitate latine factam subtexam, sic autem habet. Dulcis Pater noster, Domine I. su. Chreste, rogamus te pro tua infinita bonitate, vt totam christianitatem informes, & dirigas ad eam normã sanctitatis, quę floruit temporibus Apostolorum tuorum. Quę precationis formula in presenti etiã a pueris orphanis inter quotidianas orationes viurpatur. Sed cum non modò in meliorem locum res deuenirent, verum etiam, præuorũ dogmatum pestilenti afflante viro, & nefaria infamissimarum opinionum licentia, in summam perturbationem incidissent tempora illa, & catholica disciplina multis in locis immani perfidorum exagitata furore periclitari, frangi, ac omninò profligari videretur: tabescebat B. Hieronymus in tam dira temporum calamitate, nec sine lachryma intueri poterat Ecclesię na-

nem, commune salutis periculum, improbi-
morum hominum audaci temeritate, grauissi-
mis aduersa fortunæ fluctibus miserè iactari,
atque affligi: cumquè multò maximâ, multoq;
grauissimam exco contraxisset molestiam, ta-
men quotidie magis contracti doloris vehemē-
tia ex imbroborum desperata salute, absume-
batur, neque vlla voluptas impressam animo so-
licitudinem leuare poterat: quin longo iam
ærumnarum, & malorum concursu defatigatus
animus, cum ad obrepentem mororem oppri-
mendum deficeret; ipsi etiam corpori supremâ
agritudinem attulit, quæ ab animo in tâta mo-
lestia, & graui morore diu versante, frequenter
existere solet. Atq; itâ B. Hieronymum ærumna-
rum acerbitate debilitatum, & doloris angore
victum, bonâ valetudo, ac postea vita dereliquit
vt non immeritò ardenti potius catholice fidei
zelo, & acerbissimo diuexatæ Ecclesiæ dolore
(quæ ardentissimæ in Deum charitatis indicia
sunt manifesta) quàm morbi vi ctedatur ex-
siccatus.

Inisdem Charitas in proximos.

Cap. VI.

Sed non infœcunda erat illa in Deum chari-
tas, & sterilis; nam amor Dei, vt inquit San-
ctus Gregorius, Amorem proximi generat, &
amorem proximi calefacit amor Dei. Amor
hic porro proximi, & ipse multiplici sobole ger-
minans, late admodum in proximos ipsos sese

*Manuscript
Quarta*

effundit, quorum egestatem subleuat, incitiam depellit, errata condonat, offensas suffert, quibus in officijs omnibus insignis planè, si quis alius, fuit B. Hieronymus; qui hanc benignè faciendi disciplinā erga omnes adeò excoluit; ut inter virtutes, quibus in omni vita ornatissimus fuit, nulla mihi hac vna in proximos charitate admirabilior videatur. Ut enim de suis bonis largè pauperibus subuenire non rarum, & infrequens sit; quantum illud est, domesticam suppellectilem elemosynis vniuersam exhaurire, facultates omnes in pauperum vsus profunderet, seque adeò in eundem paupertatis, & miserie ordinem redigere; ut ostiatim victum mox egenis refundendum emendicaret; mucidia eructis, & panis recisamētis ipse victitare assueuerit, meliore cibo pauperibus appositò, quasi multo acerbius aliena, quam sua premeretur egestate, & inedia cruciaretur? nō ab similibus certè hac in re Sancto Exuperio illi Tolosanz Ecclesie in Narbonèsi Gallia Episcopo, quem mirificè commendat S. Hieronymus; quòd scilicet viduz Sareptensis imitator ipse esuriens pasceret alios; & ore pallente ieiunijs, famè torqueretur aliena; omnemque substantiam Christi visceribus erogarit. Sed ut à rectè valentibus ad egros me referam, in quos multo effusior eius occurrebat benignitas, hic vnum non reticebo, quo vniuersa superioribus libris hoc de genere tradita facilius ad examen reuocabuntur, & inuentium oculis singula sua cum dignitate, & præstantia subiicietur; B. Hieronymi scilicet cha-

*Epist. ad
Iusticum
Monach.*

*Sim cha-
ritatem in
gros.*

ritatem in languentes, & ægros huiusmodi habuisse exordia, & incrementa, quæ cum aliorum illustri ſanctitate facile certet, & eos poſtremo exitus naſtam, qui ſublimen martyrij gloriam merito exequent. Cogitanti enim mihi initia illa pietatis in ægros Venetijs impenſæ, vbi prima B. Hieronymo fuit huius palæſtra virtutis, planè ſeſe obijciūt Diui Bernardini Senēſis ſanctitatis tyrocinia, quæ ille huiusmodi operibus ita apud ciues ſuos poſuit cum Senæ graui peſtilentia vaſtarentur, vt duodenis comitatus iuuenibus, quos ſibi ad ipſum opus delegerat, circumiret ægrotantium domos, languentes, & grauiter affectos conſolaretur, egeſtate laborantibus ſubueniret, ſepelliret defunctos, paratus omnes ſubire caſus, quoſtetra illa lues ſe temerè ingerentibus inferre potuiſſet. Certè ſi quis B. Hieronymi charitatis initia illa in ægros, & defunctos, quæ ſuo retulimus loco, cum ijs Sancti Bernardini conferre velit, non admodum forte inter ſe differre comperiet. Quo deinde in ſtudio impenſiùs occupatus B. Hieron. & multo iam tēpore animo obfirmatus, eos habuit progreſſus, qui præſtantioribus in hoc genere nihil omninò concedant, quod planum fiet ſi ea repetantur, quæ de Eliſabeta Pannoniorū Regiſſia, & Lantgrauij Turringiæ Principis coniuge in ægros charitate traduntur; quæ ſcilicet eò proceſſerat, vt non alienum à ſua dignitate putaret mendicum, infirmum, obſitum, ſquallidum, male olentem ſuo recipere ſinu, ſuiſque manibus exinem illius peſtere, tondere caput, lauare co-

*Initium
eius chari-
tatis in æ-
gros.*

Li. I. P.

*In ſtudio
virtutis
augmenta*

tum corpus; & quantum licuit à feodore, sordibusque vindicare: aliaque huiusmodi in pauperes aegros, & ulcerosos officia persolvere. Cui etiam adnectenda Maria illa Decegnies, cognomine dicta; cum viro suo, quos non languoris deformitas, non tabes, non sanies foeculenta, non morbi euitanda contagio, ab aegrorum cura arcebat: quin miserabilior aegrotantium facies, ministrantium curam magis accendebat: quibus christianæ charitatis incrementis ex quo respondere cerneret, quæ de B. Hieronymo in aegros & ulcerosos, ac sanie manantes suo retulimus loco, qui attentè perpendet. Sed exitum iam tantè in aegros, & miserè iacentes charitatis spectemus, qui is tandem fuit, ut grassante huc, cum aegris suo more impensè deseruiret B. Hieronymus, eodem tactus morbo, non forte minori interierit, quàm martyrij gloria; quando obeuntes in huiusmodi charitatis operibus implicitos, in album martyrum ecclesiastici fasti referte consueverint; ita enim pridie K. Iulias Martij permultos, qui peste grassante, laborantibus strenuè ministrantes mortem oppetiere, veluti martyres religiosa piorum fides venerari consuevit; quibus etiam luculentum dedit testimonium.

Sanctus Dionysius Episcopus Alexandrinus in epistola ad Hieracem Episcopum, quam refert Eusebius, cuius hæc pauca nos verba subscribimus. Ad eò ut istud mortis genus, quod propter incredibilem pietatem, & robustam fidem suscipiebatur, nihil à martyrij splendore abesse videretur. Ad eundem omnino Eusebij locus, qui

Lib. 3.

*Etiam in
aegros chari-
tatis
solito.*

26. 9. Hist.

a. 16. 17.

plurimum ad causam mortis B. Hieronymi illustrandam facit; atque ex his habemus quæ exordia, & progressus B. Hieronymi in proximos iacentes charitas habuerit, & quò tandem illustri suo exitu euaserit. Omnia verò corporum curacione, ad animorum culturam gradum faciamus. Quorù ratò erat studiosior B. Hieronymus, quanto corpore animus est prestantior; *Et in causa*
 cuius rei causa, quos ille non tulit labores? *quas* *ritates*
 non deuorauit molestias? *que non* *subiuit* *discrimina*
 ? hinc illa perpetua, ac ferè nunquam *discrimina*
 intermissa catechismi tradendi occupatio, & *et causa*
 christiana doctrinæ instructio, hinc creberrime
 ille, & ardentis in foro, in triuijs, in agris, ubi
 tandem commodum fuisset, ad multitudinem
 exhortationes tam flagranti cum ardore dicentis,
 & audientium fructu, ut vir inruditus sepi-
 simè de rebus diuinis verba faciens, libentissimis
 audiretur animis, & probaretur ab omnibus,
 cui nullum vacuum tempus à proximorum
 institutione, & commodis esset, qui ad omnia
 fauencis occasionis momenta incumbens, ca-
 sedulò exciperet, quò vniuersos ignorantie te-
 nebris, quoad posset, eductos, ad iustitiæ, & veri-
 tatis lumè traduceret. Et sanè cum ea, quæ alienæ
 salutis procurandæ studio egit, mecum animo
 repute, venit sapius in mentem mirari, qui
 artus, quæ vires, quæ tam firma bene compati
 corporis constitutio potuerit tanta paupertatis
 incommoda, laborum molestias, & innumerarum
 acerbitates absorbere, & concoquere, tràquillo
 profertim semper animo, serena fronte, ac cor-
 pore

pro se prope indefesso: sed unum cum coelestis illa
 charitatis vis, & proximorum christiana dile-
 ctio ita mente ad omnes corporis labores, &
 arumnas æquo animo non solum perferendas,
 sed etiam contemnendas confirmauerat; ut nul-
 lis hominum conuicijs, & probris, nullis pau-
 pertatis molestijs, aut incommodis, nullis cor-
 poris laboribus, & vigilijs à proximorum salute
 procuranda reuocati, aut retardari posse vider-
 retur: ita scilicet ille, gemma in Deum, & proxi-
 mos charitate magistra; ad omnem animi, &
 corporis patientiam, quæ malorum omnium vi-
 atrix egregia est, iam eruditus, obduruerat ad
 molestias, & occalluerat ad labores. Sed illud in
 hoc genere singulari animaduersione dignum;
 quod magno ausu aggressus, exitu tam secundo,
 feliciq; euentu absolutus: cum Christo Domino pe-
 petit, adduxitq; mulieres publico in scelere per-
 ditas, fecitque christianæ probitatis magistras;
 ac duces in clauetro, quæ fuerant in lupanari in-
 tegræ hostes infensissimæ. Non defuere cer-
 tè sanctissimi viri, qui eadem in proximos cha-
 ritate incensi, eandem etiam aggressi sunt pro-
 uinciam; ut huiusmodi mulieres ad Christum
 perducerent; sed quàm dissimili euentu intelli-
 gimus ex earum paucitate, quas verè ad pœni-
 tentiam ab illis traductas legimus; idque non
 nisi summa quadam dissimulatione, & artificio
 planè singulari, non leui etiam interdum famæ,
 honorisque iactura. Vnus celebratur scriptorum
 monumentis Pafnutius Abbas, qui Thaidem
 nobile illud scortum eo artificio à questu me-

*Quo cha-
 ritas in
 ditissimas
 mulieres.*

meritio ad pœnitentiam compulſit; impetra-
to ſcilicet ab ea ſecreto loco, & metum, ac tre-
pidationem ſimulans, identidem ſuſcitabatur,
an, ſi congregarentur, eos viſurus eſſet aliquis;
cum quo negaret illa ab vilo ſe videri, præter-
quam ab ipſo Deo, qui omnia cerneret, om-
nia ſciret: ergo, arrepta occaſſione, ſub intu-
lit ſenex, credis Deum nihil latere, & coram
ipſo peccare non erubeſcis, qui tua puniet, &
omnium ſœclera? Perculit meretricis animum
tempeſtiva Paſnuttij exprobratio, obortuſque
lachrymis, illic pœnitentiam egit. Sed tam
nobili artificio, & acri interrogatione vix vnâ
Chriſto peperit Paſnuttius. Vitalis etiam Ale-
xandriæ Monachi mira admodum in perſimili
opere fuit charitatis induſtria, qui poſtribula ſæ-
pè adibat ſeminarum, & cum ea, quæ impuden-
tiore laſciuiâ diſfluere videbatur, noctem pa-
ctus, pretium offerebat: admiſſus autem in ali-
quo fornicis angulo, procumbens, orationi va-
cabat, donec illuſceſceret dies; factum admirans
mulier cogebatur interim tacita intra ſe cogi-
tare, non certè quantum lucri feciſſet, ſed quan-
tum, turpiter viuendo; cœleſte numen offendiſ-
ſet: itaque nonnullæ ab eo hæc ſimulatione cõ-
uerſæ, vitam correxere; ſed Vitalis peruerſa ho-
minum opinione iactatus, palam malè audie-
bat, quòd frequens circa lupanaria eſſet; vt faci-
lè intelligam: huiusmodi mulierum correptionẽ
tanto cum ſalutis, & fame discrimine, tanto cū
labore, & induſtria à ſanctiſſimis viris tentatã,
quàm exigua cum fructu ſepè ſucceſſerit. Quo

videat magis in eodem charitatis opere admirari B. Hieronymum: periscis illis sanctissimis patribus non quidem sapientiozem, aut sanctiozem; & d secundo rei euentu feliciozem, qui non vnā, aut alteram, sed permultas non ab ea turpi vitæ licentia, & viciozum castis abstraxit, quod permultum est, & æstimandum maximè, sed in rā monasterij septa in ipsa pēnitentiæ, & virtutum quantum castra, quod maximè admirandum est, compulit; idque non integra solūm apud omnes innocentie fama, sed illustriori etiam eximie charitatis commendatione, & gloria.

Erat hic etiam eius charitatis in proximos fructus non contempendus, quod aliorum in Deum commissis, etsi intinè angeretur, diuinamq; bonitatem ab ingratis scelere offensam vehementissimè indoleret; adeo tamen humanam fragilitatem eleuando, & excusando, benignè ferebat; vt æquiozem in delinquentes, ac mitiozem præbere se non posset: cumque æcerrimè in vitia ipsa exardesceret, ac penè desquirit, vicijs tamen obnoxios mitissimè accipiebat, & lenissimè; sic in se ipsum etiam ob leues noxas seuerus, in alios verò lenis, & mitis esse conluebat. Si verò quidpiam iniuriæ, aut offensionis ab alio tulisset, admirationi profus erat animi illa constantia, & æquabihitas, qua vniuersa mitissimè ferebat. Plura sunt huius generis, eaq; grauissima in tota eius vita exempla obseruata; quin ita ille rebellantem sensum edomuerat, vt nullum dulcius acroama ad aures illius, quam muta in eum congesta conuicia, & illare con-

Quæ eximie charitate cōplere solent peccatores.

Quomodo cōstitit charitate sibi infensos profertur.

tum ea accedere posset; atque his, alijsq; per-
multis experimentis, quibus christiana in pro-
ximos charitas comp. obatur, adeo illustis in
hac virtute, & excellēs extitisse videtur, ut quod
de Sancto Honorato dixit aliquandò S. & S.
Hilarius, non incongruè de B. Hieronymo usur-
pare me posse distidam: tantā scilicet in eo fuisse
latitudinem charitatis, ut, si specte, facieque
hominis ea virtus exprimenda esset, B. Hierony-
mi potissimū pingi vultu debere videretur; neq;
suprà fidem, aut exaggerandi gratia aliquid à
nobis dici existimabit, qui superiores vite li-
bros æquo animo percurrer. Sed quandò nul-
libi magis assiluiam, & feruentem libet spectare
B. Hieronymi charitatem, quàm in pauperes de-
relictos, & orphanos; placet seorsim hoc pium
charitatis institutum expendere, fufiusque de
eo agere.

*De relictis sobolis educatio, quàm pium, &
Reipublica utile institutum.*
Cap. VII.

Ardentem illū in B. Hieronymo sanæ cha-
ritatis ignem alebat maximè, perpetuòq;
fuebat quædam non intermissa diuinorum be-
neficiorum recordatio, quæ semper in eius men-
te vigebat; sed vnico illo, & inter cetera singu-
lari mirificè capiebatur, quòd cū ille diues esset
prò nobis egenus factus est, cui cum nunquam
parum ab humano genere gratiâ persolui posse

*Cur pau-
peres deran
l. Nos mho
ra charitã
te sempit-
Berezu
Hieronj.*

Intelligeret, quantum maximam tamen posset
 pro viribus rependere studebat. Quocirca in
 Christi pauperes effusissima ferebatur charita-
 te, quod ipsum Christum pro nobis egentem fa-
 ctum maximè referrent, & impensa christiane
 charitatis officia eiusdem Christi vice admit-
 terent; qui, quod vni ex his minimis præstitum
 fuerit, sibi vni præstitum fatetur; et nil mirum, si
 totus eo in opere B. Hieronymus, hoc vñu, inter
 cætera pietatis officia, proprium sibi fecerit in-
 stitutum: quod certè munus, quàm nõ modò ip-
 si Deo gratum, & acceptum, sed & Reipublicæ
 commodum sit, neq; à suscepta scriptione alie-
 num, neque lectori iniucundum erit paucis in-
 dicare. Qui enim diuina humano contuentur
 oculo ad egregiam operis commendationem
 non animaduertunt, quàm salubri, & religioso
 conatu, è communi animarum salute, diuinæq;
 gloria quisque defudet: sed quàm specioso, & il-
 lustri hominũ plausu, aut è priuatæ utilitatis cõ-
 modis, & splendore laboret; ac ideò minus huic
 instituto deferunt, in quo plus est curarum, &
 laborum, quàm splendoris, & pompæ. Cæterum
 vtilius hoc, quàm speciosius institutum solidæ
 charitatis, rei que publicæ per commodũ opus,
 si quod aliud, meritò cõsetur; nobilioribus enim
 & fortunis instructis, qui sedulam nauet operã,
 reperiuntur non infrequentes; quando ex eo
 opere, vel nõ exigua lucri affulgeat spes, vel am-
 bitionis acura è potentiõrum seruiture, & elien-
 telis excitata, & collecta non leuiter blãdiatur;
 extremorum verò inopiã, & miseria confessorũ

*Quam ne-
 cessaria
 de religio-
 sobolis in-
 staurio.*

curam, qui suscipiant, admodum perrari; cum
nullum alliciat commodum, nullum sollicitu-
rum, sola laborum, & ærumnarum copia se-
ges efflorescat, & inuitet. Quod si pauperis cor-
pus, vel cibo alere, vel veste conregere charita-
tis non infimæ putatur, quanto altioris ordinis
illa erunt? eisdem animum bonis moribus ex-
colere, mentem christianis virtutibus exornare,
catholicæ fidei rudimenta, diuinæq; legis præ-
cepta tenellæ adhuc ætati, & infimæ instillare,
quæ formantium manus ad virtutem, rectamq;
fidem facile sequitur: tum eisdem varijs artibus,
& opificio informare, quò vitam honestè tradu-
cere, & si cõtingat, familiã etiam alere queat;
si qui etiam eminentioris ingenij existant, è se-
dentarijs illis artibus, sordiumque tenebris ad
doctrinam lumen adducere; nec modò corpo-
ris famem cibo, sed infitam etiam illam, & à na-
tura ingenitam sciendi cupiditatem ingenuis
artibus sedare? Et certè si vniuersos christianæ
Reipublicæ ordines animo repetas, si gradus om-
nes ratione perlustres, si status denique mente
reuoluas, ac percurras, complures occurrēt, qui
miserè neglecti in perpetuis natalium sordibus,
furto, vitijsq; omnibus expositi, diuino numini,
& Ciuitatibus infensi perpetuò iacuisent, nisi
huius institutionis, & disciplinæ beneficio è na-
taliū tenebris, reique familiaris angustijs, vel
ad doctrinarum culmen, & gloriam, vel ad hone-
stas artes, & opes non exiguas, ingenti certè
Reipublicæ bono, aliquãdò emerfissent: quales
etiam innumeri penè sunt, tum minores opifi-

*Etiam in
fimi bene-
exculti v-
niuersa
rei pu, ad
nodum
vab lo*

eiusque maiestatem vereri facile condiscant; hi enim humana non magnoperè expetentes, divina auidè arripiunt, quæ nobiliores, animo amplitudinis humanæ cupiditate occupato, penitus excludunt: pauperes illos rerum inferiorum contéptores haud ægrè allicit cęlestis, vitæ amor & studium; quod potentiores imaginarijs hono-ribus, excellentiæq; studijs (cuius maxime appetens est nobilitas) indulgentestadio atque molestia afficit. Vndè non immeritò cęlestiũ donorũ opes laxiori manu in illos effundere diuina bonitas consuevit, quos ab his rebus mente soluta, ab alienataq; voluntate, sitire cęlestia videt ardentius, & ad christianam disciplinam multò esse propensiores. Quippè tanti refert, quàm vacuo liberoq; animo ad Deum accedas. Quibus cer: è alijsq; permultis de causis nemini iam mirum esse debet, si huius destitutę sobolis cura perpetuò summis viris, sanctisq; hominibus cordi quammaximè fuerit. Inter quos tam pij sacriq; instituti Princeps, & auctor Sanctus Zoticus censetur, qui eximia nobilitatis, & virtutum omniũ laude Romæ florens, cum alijs summis viris Constantinopolim à magno Constantino Cęsare tradurus, ad summa Imperii munera obeunda, ibi primus orbis curam suscepit, eisquę contubernio erectis, proprias ædes assignauit, & certam viuendi rationem instituit. Vndè Leonis, & Anthemij Augustorum rescripto ad Dioscorum Præfectum, sancti viri memoria in hæc verba commendatur. Zotiçi beatissimæ memoriæ, qui primus huiusmodi

S. Zoticus
Orphanorum institutor.

l. c. a prius
legia C. de
Epist. c.

di pietatis officia inuenisse dicitur. Sed & Graecis Latinisq; sacrorum fastorum monumentis pridie Kal. Ianuarij egregia viri sanctitas, & piū charitatis opus illustratur: vt non parum etiam hæc pauperum derelictorum institutio auctoris nobilitate, & sanctitate commendetur. Quod verò Constantinopoli S. Zoticus, idem etiam in

S. Clemens Gallatia, pari pietatis laude, S. Clemens Episcopus, & martyr præstitit. Hic magnus ille Clemens martyrū columen, & carnificū terror, cui orphanorum colligendi curam, & studium accendit, dira fames, quæ tunc Gallatiam inuasit; cumq; esset ille admodum iuuenis, & tūc, vix vigesimo ætatis anno expleto, Ancyrensi Episcopatu inauguratus, Orphanorum tamen institutum nō dimisit. Quin illud etiam addidit (quod B. Hieronymus etiam Somaschæ præstitit, & nostra adhuc in Religione, certis ad id ædibus assignatis, vsu receptum est) vt præter pauperes, orbos à nobilioribus, etiam oblatos filios apud se domi aleret, educaret, & erudiret. In eandem pietatis laudem acerrimè incubuit Sanctus

S. Adelhardus Adelhardus Pipini Magni Nepos, & Caroli Augusti Consobrinus, qui nouam in Regno Galliar, vel inuexit, vel tempore desuetam derelictæ solbolicuram reuocauit; orbis enim pueris in vnum collectis insigne domicilium attribuit, tãtaq; pietate operi semper præfuit, vt, quos huic officio ministros assignarat, velut pauperum medicus, ac parens, cum ipse interesse, opusque suis manibus perficere non posset, diligentissimè instrueret, qua ratione cibos pararent, nè

tenellæ

tenellæ ætatis ſanitas læderetur. Sed & hoc mi-
nimè reticendum, quod maximè ad rem noſtrâ
facit, Adelhardum virum Religioſum fuiſſe, &
Abbatem Corbeienſem, vt hoc inſtitutum à re-
ligioſis hominibus non abhorreſcere appareat. In
Cyproætiâ S. Sophronius Epifcopus pupillo-
rum, & orphanorum patronus, & pauperum om-
nium adiutor mirificus fuit, cuius in pauperes
egregia charitas eccleſiaſticis factis celebratur
ſexto Idus Decembris. Neq; verò in omni cõ-
ſequenti poſteritate viri omnium laudum gene-
re præſtantes defuere, qui in idem pietatis opus
curas omnes direxerint, quibus B. Hieronymû
etiã noſtrum præſerito ſæculo diuina bonitas
addidit, & ad huiusmodi loca tota fermè Gallia
Cifalpina conſtruenda excitauit: quo in mune-
re quam diuina clementia magnis rebus geren-
dis eidem adfuerit, ſatis præcedentibus libris
continenti narratione expreſſus illius vitæ cur-
ſus declarauit.

S. Sophroni-
us orphano-
rum adian-
tor.

*Inſignis B. Hieronymi Corporis, mortificatio,
qua pœnitentia, & paupertate
abſoluitur. Cap. VIII.*

Veram, & germanam in Deum, proximõsq;
charitatem, & aſſiduum orationis ſtudium
inſignis ſemper mortificatio comitatur, indif-
ſolubiliq; nexu illis perpetuò vnitur: nec ea ſo-
lum, quæ infans corporis appetitiones, & effre-
nos ſenſuum motus domat; ſed etiã, quæ ani-

mi elationes immoderatosq; spiritus cohibet, & reprimitt; quæ utraq; mortificationis pars quæ in B. Hieronymo fuerit absoluta, tradendum est.

Corporis mortificatio, quæ per uisitatio, & paupertas de continuo cur.

Penitentia B. Hieron. penitentia in uisitu, quæ asper.

lib. 3. c. 33.

Ac ut eam, primo contemplemur, quæ corpus respicit, ea ferè Penitentia, & Paupertate continetur, quarum virtutum gloria per illustres fuit B. Hieronymus; quippè asper admodum sæper in se ipsum fuit, sensuumq; & corporis domitor omnino seuerus. Quam enim asperam victus rationem usurparit, sapius indicatum est: initio namq; suæ conuersionis cum cibi minimi esset atque vulgaris, tum verò eos fecit in abstinentiæ virtute processus, ut vix aliquid vilissimi edulij cum cæteris domesticis uisitans ad panem adhiberet; eòq; postremis vitæ annis processit ut pane secundario, vel etiam hordeaceo, & frigida vitam duceret: atq; adeò tam asperæ ciborum abstinentiæ assueuerat, ut nè aspectum quidem lautiorum ciborum ferret; cuius rei argumento sunt vberrimæ lachrymæ super mensam apud Scainum fusa: quod ego nunquam certè memini, quin memoriæ succurrat, quod de Palæmone Thebaidæ solitudinis Monacho produnt, qui cum Pachomium cõtubernalem suum hortaretur, ut celebri die Resurrectionis Domini solito lautius oblonaret, coxit ille olus, oleoq; & sale condiuit; sed, posita mensa, Palæmon suspensus parumper hæsit, ingemuit, hisq; uerbis lachrymas emisit: Dominus meus crucifixus fesse, & aceto potatus est, & ego oleum edam cumq; illum vberrimè flentem rogaret Pachomius, ut cibum sumeret, illamq; olei lauticiam non tam

sibi, quam illustri, & omnium maxima celebri-
tati concederet, non obtinuit; quin Palamonis
lachrymæ peruicerunt, ut nè Pachomius quidē
præter panem cum sale, & frigida, quidquam
gustaret. Simili abstinentiæ ardore B. Hieronymus
Sanctissimi Crucifixi recordatione splendidio-
res auerabatur mensas, & pari lachrymarum
uertate alios etiam a lautiori escarum usu eo
die apud Scainum reuocauit. Et quidē ad hanc
uirtutem abstinentiæ domesticos in primis ca-
serosquē, qui illi in disciplinam se traderēt, suo
informabat exemplo, & institutione, parcoquē
& parabili cibo eos uti ubiquē uolebat: Ut uni-
uersa in hoc genere de eius instituto illis planē
uerbis S. Hieronymi concludere posse mihi ui-
deat, quæ de Monarchis eremi ait. Decibus ue-
rō, & potu taceo, cum etiam languentes Mona-
chi aqua frigida utantur, & coctum aliquid ac-
cepisse luxuria sit. Eadem uitæ asperitas comi-
tabatur quiescentē: cum enim aliquandō subie-
ctas paleas ad cubitum adhiberet, eò postea de-
uenit, ut corpore paup̄m̄ico porrecto nudo saxo,
uel (si paulō commodius quiescere necesse fuis-
set) alicui asseri, neque positis indumentis, ad-
cubaret; uixq; satis naturæ faceret indigentia
in se ipsum autem immitti sauoq; flagello, nec
citrà sanguinem desuare, terga corpusq; foedē
discerpere erat illi perfamiliare. Sed longum
esset omninō recensere, quàm ad eò afflictum, &
flagris contusum debile corpusculum, alijs præ-
terea laboribus, ac uisū asperitatibus seuerē
frangeret: cum illud ferendis oneribus subij-

Epist. ad

Epist. 20

Epist. 20

rigor cum

sancti dis-

ciplina

Disciplina

De vita B. Hieronymi Emiliani

Chrysostomus
in
la-
borib. fra-
ditum.

erret, longis itineribus, Oppidorum Vicorumque
concurfationibus fatigaret. Quoties homines
ligna, saxa, fabulum couchentem cospexerunt?
Quoties in agris, nulla frigoris, aut caloris habi-
ta ratione rusticorum vices explentem sunt in-
uenti? Quae omnia ad corpus edomandum rebel-
lantisque sensus vires atterendas spectabant:
quod mortificationis genus priscis etiam illis
Sanctis Patribus in usu fuisse, vel unum Maca-
rij Alexandrini Monachi exemplum docet,
qui saccum fabulo plenum saepe gestabat hume-
ris, nihil inde praeter extremam lassitudinem cap-
tas: rogatusque quid supernacua illa sibi vellet
opera, egregie respondit: nisi corpus hoc gra-
uiter affecero, periclitetur anima necesse est
hunc plane Macarium mihi videtur referre. B. Hieronymus,
adeo propensus assiduis laborum defatigationibus,
ad corporis vires perdomandas. In cuius certe labores mihi intuenti saepe succurrit
admirari, qui artus, quod robur, quae corporis
firma constitutio, & membrorum apta co-
agmentatio, tantam subire laborum molem po-
tuerit: qui certe humanam fidem excedere vi-
deri possent, nisi pios huiusmodi conatus caelo
curae esse sciremus. Vnanimis etiam soror, &
indivisibilis comes eius mortificationis est pau-
peritas; quae sola suo honestat comitatu plurimis
carentem commodis, vel ad ipsam vitam tuen-
dam necessarijs. Quo in genere quantum B. Hieronymus,
siue ad peculiarem, nec unquam inter-
sistentem huius virtutis exercitationem, siue ad
absolutam corporis castigationem excoluerit;

paupertas
qua corpo-
ris mortifi-
catio ab-
oluitur.

adeò totus illius vitæ curfus legentium oculis obiectus ostendit, nihil vt iam super addi poffe videatur. Quare compendio sunt hic aliqua attingenda, tum quæ ad corporis mortificationem, tum quæ ad abfolutû huius virtutis exercitium faciunt. Ac vt de primo dicam. Extrema femper eam rerû inopia, quæ sunt alieno corpori neceffariæ, ad eius mortificationem conflabatur: cumq; fedulò cum alijs ageret, vt extrema pauperum miſeriæ vellent obuiam ire, ex publica q; miſericordia non exigua Chriſti pauperibus annonæ ſubſidia exprimeret; ipſetamrñ commune cum illis paupertatis incommodû præcipuo damno, ex arctioribus ſcilicet mortificationis legibus, ſubire volebat; quippè ſtipem in alios largè diſpertiens, ſibi tamen, vix quantum quotidiana tolerandæ vitæ neceſſitas poſtularet, reſeruabat: quoque magis apud illum valebat rarus ille ſenſus alienæ miſeriæ, & diræ famis horror; eo minùs ſibi vitæ ſubſidia uſurpabat. Itinera inſuper, quæcunq; incidiffent, quouis anni tempore, pedes, & ſole diuinæ prouidentie viatico inſtructus obibat: quocumque perueniffet, ad Xenodochia vel Noſocomia pauperum diuertebat, incommoda ſcilicet, & viliffima huiusmodi diuerſoria, quibuscunq; nobilium habitationibus, paupertatis, & mortificationis ſimul amator anteferens. Amictu adeò paupere, & vili utebatur, vt interdum, ſæua hyeme procedente, frigore obdurari eius membra viderentur. Atque, vt vno verbo concludam, in hunc planè finem tum domi,

tum extra in suppellectili, & victu, cæterisq; rebus paupertatem potissimum eminere volebat, quò nullibi mortificando corpori deesset occasio. Eoq; studio consequebatur, ut non modò mortificationi inseruiret hæc virtus: sed ad absolutam etiam Evangelicæ paupertatis speciem se ipsum aliosq; formaret: quos non in postremo aliquo gradu consistere, sed ad altiores secù euehere contendebat. Libet hic, quàm per omnes paupertatis gradus sit egregiè vagatus, cursim exponere. Primum enim ab alienata à diuitijs voluntate, omniq; praua animi affectione deterfa, interno illo diuitiarù contemptu inter eos cooptari meritò debet, qui primo in agmine pauperes spiritu à Domino vocantur, & quibus regni Cælorum possessio addicitur. Verùm primo in hoc ordine non constitit ille, sed ad proximum etiam paupertatis gradum euasit; ut scilicet tacito illo, & in sinu latente bonorum omnium despectu aliquandò euulgato, & in lucem educto, rebus suis se spontè abdicaret, omniq; paterno censu exutus, Christi pauperrimus fieret. Illud etiam (quod permagni in paupertatis studio estimatur) est tertio loco assecutus, ut voluntariè huic rerum abdicatiõni, perpetuitatem adderet; nàm illam semel arctè complexus, in omni postea vitæ parte diligentissimè custodiuit, & quibuscunq; officijs sanctissimè renouit, fumis etiam opibus libens semper eam prætulit. Quippè in ea rerum inopia tam diues, nihil ut appeteret; in magnis verò diuitijs tam largus, omnia ut Christi pauperibus effuse

diuideret. Sed vno fortè gradu summo illo euangelicę paupertatis fastigio minor B. Hieronymus videri potest; quod, an voti religione ad hoc vitę genus aliquandò se obstrinxerit inceptum; Cęterum in tam ampla bonorum abdicatione, qualē de B. Hieronymo retulimus, maius quoddam inest voluntarię paupertatis momentū, & excelsi animi suprā humana omnia erecti argumentum, quā leuiter intuenti appareat. Non enim fortè admodum difficile priuatę renūtiare fortunę, nec altioris ordinis iniecta aliqua spe, velle præterea maioris voti aleam experiri: sed hominem in amplissima Republica natum, nequicquam illi maiorum dignitatum, & supremi etiam in sua Ciuitate Principatus aura adblandiente, eo diuitiarum honorumq; culmine spontè decedere, quamcunque supremi fastigij spem abijcere, & ad tam vilia abiectaq; pauperum seruitia se se deijcere; admirandum profecto, & suprā cōmunię mortalium vota obstupescendum facinus censetur. Quod facitē magnum illum Ouinium Gallicanum, bis Consulē, pluries barbarorum victorem, & Cęstantiini Magni generum designatum animo subijciat. Hic toties Romani exercitus Imperator, post Thraces, Dacos, & Scythas bello domitos, Constantiam tamen Constantini Magni Cęsarifiliam sibi sponsaliū pollicitationibus destinatam, cum ingenti opum vi spontè dimisit; & ad Ostia Tyberina secedens Sancto viro Hilario se se aggregauit, & pauperum hospitalitati, infirmorumq; seruicio se totam addixit, cuius

sibi gloriosius fore ratus, cœlesti militiæ subesse, quam Romanę præesse, & salubrius Christi pauperibus se immiscere, quam primo post Cæsarem loco in Aula consistere: quare tam ardentè in priuatis ædibus serui functus est officio, quam prius in castris imperatoris, ac ducis: nec magis olim militaris gloriæ audus fuit, quam postea abiectissimæ paupertatis studiosus: cui nō admodū ab similibus B. Hieronymus noster videri potest in tam egregio rerum humanarum contemptu, & sui ipsius despectu. Sed, & quæ admodum suos habuit admiratores voluntariæ Gallicani paupertas, & in Christi pauperes pietas, cum vulgata latiùs per orbem tantæ rei fama, multos vndiq; illuc acciret, qui ad virum ex Patritio, & Consule lauantes pauperum pedes, ponentem mensam, affudentem manibus aquam, languentibus sollicitè ministrantem, & cætera sanctæ seruitutis officia exhibentem, contuendum properarent: ita neque iisdem suo caruit tēpore B. Hieronymus, quos latè manans in hominū ora eius virtutis rumor, ad ipsum Somaschensis solitudinis recessum inuitabat, quò tantæ paupertatis, & pietatis spectatores forent. In ea verò abiectissima rerum conditione (vt hoc etiam postremo loco addam) non minori profectò laude digna sunt, quæ in pauperum obsequium præstitit, quam quæ in summa opum affluëtia in luxus, & voluptatis gratiam à vanis diuitiarum amatoribus profecta videmus: Villas illi, Palatia, Thermas, Theatra, aliaq; ædificia insanis innixa substructionibus, & immani-

bus columnis suffulta, tam stulta, quam larga diuitiarum profusione excitarunt: sed B. Hieronymus non secularis auræ, sed paupertatis studio incensus, pauperumq; addictus seruitio, humiles casas erigere, hospitia miseris parare, multa passim gymnasia ad exercendam pietatem, charitatemq; aperire, in quibus ille de his virtutibus prælectiones quotidie habebat admodum utiles, & frugiferas, non nitido dicendi genere, & conquisita verborum pompa explicatas, sed assiduis asperæ poenitentiae, & paupertatis laboribus, atq; incommodis expressas, quæ non vulgarem sui corporis mortificationem, illustri cum pietatis significatione, mortalibus obtestantur.

Eiusdem interior mortificatio, qua humili sui abnegatione, & obedientia continetur.

Cap. IX.

SED ad alteram mortificationis partem devenio; quæ animi cupiditates frangere, & interni spiritus elationem humili sui cõtemptu, & obedientia deprimere solet. Arduo sanè, & difficili certamine, vt non passim huius victoriæ exempla numerare queas; quippè Chium Aristonem illū plures secuti, ad propriæ laudis gloriæq; studia potius, quam veræ virtutis se se retulere: non minora tamen in B. Hieronymo suppetunt huius virtutis, quam cæterarum argumenta; cui ynam illud familiare fuit, infra om-

que se se demittere, præ omnibus se contem-
 nere; maxime sollicitus, ne magnarum virtutum
 mercibus refecta nauis ad cæcos elationis sco-
 pulos illisa, miserè aliquando superbiæ fluctibus
 absorberetur. Molestior forè videbitur nar-
 ratio, si singulos humanitatis, propriæq; abnega-
 tionis gratius persequar; adcirco pauca tantum
 hoc de genere attingam, ex quibus de reliquis
 in procliu erit iudicium. Ipse hominis habitus
 cum primùm in oculos ineurreret, erat non ob-
 scuræ humilitatis indicium: eademq; virtutum
 tum domestica, tum externa eius exercitia pro-
 debant. Domi siquidem ad abiectissima quæq;
 & laboriosa ministeria, studiosa & prompta ad
 omne officium celeritate, vel non rogatus, se se
 porrigebat: hoc erat illi solemne, coquo operam
 dare, sordida culinæ seruitia obire, aquam &
 ligna conuochere, lanceas patinasq; perpur-
 gare, reductis ad cubitum manicis, inquinatos lebe-
 res, & ollas feruenti aqua sua manu diluere, pa-
 nimentorum quisquillas verrere, in cuiusq; vel
 infimi obsequium se totum occupare; vt, cæte-
 ris officio Prælatus, mutata cum illis officij vice,
 eorum expleret ministeria: ceterorum seruum
 & administratorem, seu veriùs mediastinum
 dixisses. In communi verò, & quotidiano con-
 gressu omnes comiter appellare, & infimã quæq;
 blandè affari cõsueuerat; nec vlla re magis, tam
 multos ille ad se alliciebat, quàm miti illo sua-
 ri que alloquio. Pauperes autem & egenos pe-
 culiari prosequeretur honore, omnia eorum
 causa præstare cupiens; quod in illis singulari-
 bus

quandam Chriſti Domini ſpeciem agnoſceret, qui cum eſſet diues, propter nos egenus factus eſt. Si quid inter eum ab eo erratum eſſet (quod in hac contagione in procliuſi eſt) non ille pertinaciter errorem defendere, non ſtudioſe occultare, ſed grauiffimum fateri, emendationem polliceri: ſæpè cum in cenaculo, cæteris aſſidentibus, ſuis erratis veniam depoſceret; id tanto animi ſenſu, & oſtentione doloris præſtabat, ac ſi uerè grauiffima fuiſſent: quæ tamen vel nulla, vel certè ex eorum genere erāt, aduerſus quæ nunquam ſatis cauta eſt humana fragilitas. Sed umbratilis iſta exercitatio virtutis minus fortè ſplendoris habet, ac probationis; ciarior illa, & illuſtrior, quæ integris ſpectabatur Ciuitatibus: cum onuſtus manticis, ad comunem miſericordiam prodiret in publicum: quo loco nè aliqua fortè fictæ humilitatis ſuſpicio eſſe poſſet, addebantur inſanæ plebis probra, ſcommata, & contumeliæ, è quibus moleſtiæ nihil, voluptatis uerò plurimū hauriebat B. Hieronymus, magno certè edomiti interioris ſenſus argumento. Egregium fuit olim Sancti Franciſci aduerſus glifcentem ſanctitatis ſuæ famam cōmentum; illud (quandò latiùs quotidie in vulgus manaret, & celebrior in ora deueniret) nè qua inanis gloriæ voluptas ſubiret animum, cum negotium dedit dicaciſſimo cuidam, ut vitam, & mores ſuos omni uerborum petulantia inceſſeret: uirgere ille immaniter uolentem non deſtitit: quin etiam conuicia aliquantò ſeuerius acerbiusq; quàm duceret, quæ ſita congeſtaq; in eum ſcitimus: ſed

& hoc vnum mirificè aduersus animi elationem medicamentum sèper adamauit B. Hieronymus; sanctæ humilitatis, & mortificationis sectator; cui nullum dulcius acroama, quàm cõuiciorum & iniuriarum nobile præconium. Lacescenti verò, & iniuriã inferenti, quàm blandum se præberet, satis explicatum, cum barbæ euulsionem minanti, tam inusitato modestiæ documento, micissimum se obtulit. Hoc etiam inter insigniores humilitatis, & abiectionis notas referendum; infima loca ambire, oblatos honores reijcere; suprema munera detrectare: regebat ille initio auctoritate potius, quàm imperio reliquorum cœtum, cupiebatq; eo se onere leuare: cumq; abnuerent cæteri, primum tamen ille gradum, quamdiu potuit, recusauit; tamdiu vero restitit, donec omnium efflagitatione victus animum inflexit, vt desineret rogari tandem, & negare; illud tamen constantissimè semper retinuit, vt, quandò primo loco abire non posset, cum saltem omnium nomina essent conscribenda, tertio se loco semper scriberet, iduosquè ad minus sibi præferret: idque vetustissima auctographa sua manu exarata, adhuc ostendunt, in quibus Alexandrum Mediolanensem, & Augustinum Bergomensẽ illi prælatos legimus. Huc etiam mirificè facit, quod alibi à nobis est quaesitum, cur scilicet villarũ, & solitudinis recessum magnis prætulerit Ciuitatibus; vt enim illam in præsentia causam omittam, quæ illi cum alijs sanctis viris communis esse potuit, qui vrbes illecebrarum plenas, cœu scelerum irritamenta curæ,

eremo libentiſſimè cōmutarunt; quo in genere illuſtris admodū fertur S. Benediſtus, qui, Roma cum ſtudijs relicta, in ſolitudine maluit eſſe cęleſtium rerum contemplator, quàm in ea vrbe ſæculariū ſtudiorum cultor: huius tamen B. Hieronymi conſilij primas ſibi partes uſurpare videtur, tūm proximorum charitas, tūm ſui ipſius contemptus. Videbat ille rudes, & agreſtes homines egere admodū Chriſtiane Doctrinæ magiſtris, quorum in Ciuitatibus copia nō deeſſet; proindè libentiſſimè ad eos ſe cōferebat, exemplo fortè Pachomij Monachi, qui animaduertens proximi vici colonos rerum cęleſtium ignaros, à cultu abeſſe diuino, & tantummodò in paſcendis pecoribus ſtudium protrahere, vehementer indoluit, nihilq; moratus, ad eos ſe cōtulit, & inter illos tuguriolū cōſtituit, neq; prius diſceſſit, quàm illos docuiſſet Deū timere, Chriſto credere, piè, atq; innocenter viuere. Sed hoc fortè meliùs in ſingularè hominis humilitatem, ſuiq; contēptum reiſciendum; qui ſe mortalium omnium viliffimū caput, & frequenti illa hominum luce omninò indignū arbitratus, latebras, ſolitudoſ, cęcaq; mōtium latibula circumſpectabat. Sed què ab hominū cœtu arcebat humilitas reuocabat poſteà charitas, cogebatq; ſpiritalis inſtitutionis gratia, hominū frequentiam ſubindè repetere; veluti qui maris periculo emerſus, iamquè in ipſo portu receptus, ſi quos naufragio conſiſtari videt, ruſſum committit ſe ſuſcipiendis, vt in alto laborantibus opem ferat: ita ferè B. Hierony. ſua nimirum quiete aliorum

ſalutem

salutē potiorē habens. Superest iam postremo loco eius obedientia explicanda; quā ab animi mortificatione non seiungendā docuimus. Cui virtuti (quoad licuit) semper B. Hieronymus, cū absoluta sui abdicatione iudicij, ac voluntate, promptissima paratū, & alacrē se obtulit. Sed cū ceteris moderator præ esset, minus multa huius generis exēpla edere potuit. Initio suæ conuersionis quā ardentī obsequendi studio rerū spiritualium moderatori se totū permiserit, ac penitus subiecerit, suo retulimus loco. Cumq; postea in disciplinā etiā Carassæ se tradidisset, ita ab eius nutu pendeat, vt, eo incōsulto, nē leuissima quidē attentaret: Ad tantæ virtutis specimen indicandū, hoc vnū subijciā ex quo de cæteris prudens Lector coniecturam faciat. Cū Salodij Stephanus Bertazzolus, B. Hieronymo audiente, aliquot capita ex S. Augustini meditationibus perlegisset, magno pietatis ardore B. Hieronymū ea lectio compleuerat, vt libellū apprimē vtilē, & fructuosum vehementer laudaret cōmendaretq; ea res Stephanum impulit, vt librū B. Hieronymo muneris loco offerret; sed gratum dantis animū multa humanitate collaudās B. Hieronymus, gratiæ omninō remittebat: verū cunctantem ad accipiēdum, cū alter precibus perPELLERET ardentius, annuit tandē B. Hieronymus, seq; oblatum munus hac cōditione admitturum spondit, si datis ea de re ad Carassam litteris, & ipse consensisset; nē videlicet quicquid in sanctæ obedientiæ iura ea de causa peccasse videretur. Post verò suū à Carassa discessum,

ſceſſum, cum varia obiret loca, nouasq; pauperibus ſedes pararet; diœceſanis Episcopis, eorumq; Vicarijs ita ſe, ſuaq; omnia ſubdebat, vt ſingula pro eorum moderaretur arbitrio. Si Ciuitatem relinquere, Villasq; & agreſtes homines Chriſtiana doctrinae præceptis imbuere in animo eſſet; id non niſi Episcopo benedictione annuente, aggrediebatur. Nunquam ille vel Ciuitates appetebat, vel ab eis Somaſcham redibat, quin ſaltem Vicarii benedictione, ac venia muniri vellet. Quin etiã cum Bergomò Mediolanum, ad Orborũ contuberniũ curandũ, ſe contulit, id nõ niſi permittente Episcopo, ab eo factum aſſerit Caraffa. Quò manifeſtè liqueat illum adeò ſanctæ obedientiæ ſtudio incenſum fuiſſe, vt quandò illius exercendæ argumenta, tãquã aliorũ moderatori inter ſuos, deſſent, ea apud externos ſtudioſiſſimè conquireret.

Eius corporis forma, & figura

Cap. X.

Satis hucusq; quantum vires tulere, internæ animi effigiem. Hieronymi proferre, hoc eſt perfectæ virtutis ſimulacrum, & excellens Chriſtianae diſciplinæ exemplum exprimere ſum conatus: eaq; parte quattuor libris adumbrata, ipſam etiam corporis formam, oris lineamenta, faciemq; tradere, hac ſuprema operis clauſula, libet. Statura fuiſſe aliquantò ſupra cõmunem, & tota corporis mole egregiè formatũ, capillo ſupercillioq; nigrũ, ſed ita, vt atro denſoq; pilo

rum excursu in vnū ferè supra nasum cōuenirēt
 supercilia; grandioribus, viuacibusq; oculis, &
 pleno tandem maestatis ore omninò venerabi-
 lē tradiderunt, qui proximi Hieronymo, id vel
 à viuētis imaginis spectatoribus hausere, vel
 contemplari recentes illius æui figuras potuere,
 quàm minimè aberrantes à verò: sed difficile
 admodum antè tātum tēporis absumpta linea-
 mēta, penna rāquàm pennicillo reponere. Mul-
 tum tamē fuisse dignitatis in illius ore, ac vultu
 vt vehementer assentiar, facit peruetusta adhuc
 Venetijs apud Aemilianos gentiles suos homi-
 nis imago (quā è præsentis vultu fortè pictor ef-
 finxit) quæ barba, & mento confirmata iam æta-
 te virū ea, quā referunt, aspectus dignitate insi-
 gnē ostendit. Cōsequentes postea anni canitiē,
 & pœnitentiæ rigor maciē, pallorēq; addidere,
 sed maiestate vultus, & frōtis imperio nō immi-
 nuto. Cernitur adhuc Brixiz in suprema ædium
 cōrignatione rudi, & ineleganti opere expressa
 hoīs iam senis figura, ac penè eui tabe absump-
 ta; quæ tamen ex tam dissita memoria plenum
 grauitatis propagauit in hęc diē hominis aspe-
 ctū. Sed quæ fuerit Hieronymo facies, & quàm
 minimè dissimilis à pictoribus expressa, nō mul-
 tum laboro. Illud vnū est, quod in operis meta
 cōstitutum me maximè sollicitat, & vrget, vt in-
 ternā illius animi effigiem tam claris virtutum
 luminibus radiantem, & fusiùs hisce libris à me
 in hunc finem explicaram, quotquot ab Hiero-
 nymos sumus, vita & moribus tandem aliquādò
 ad viuum referamus.

S E R I E S

CAPITVM OPERIS.

Libri Primi.

Atria, natales, ortus. Cap. 1. pag. 1.
Ingenium, puerilis educatio, litterarum studia. cap. 2.
Quando primum ad arma transierit. cap. 3.
Deprauati adolescentiae mores.

<i>cap. 4.</i>	<i>13</i>
<i>Iterum difficillimo Reipub. tempore ad arma reuocatur. cap. 5.</i>	<i>16</i>
<i>Castrum Nouum agri oppugnatione Casariani inuadunt. c. 6.</i>	<i>20</i>
<i>Castro Nouo direpto, Hieronymus carceri addicitur. c. 7.</i>	<i>24</i>
<i>E carcere insigni Beatissima Virginis miraculo liberatur. c. 8.</i>	<i>27</i>
<i>Nouo miraculo Taruisium deducitur. c. 9.</i>	<i>32</i>
<i>Bellicis rebus compositis Castro Nouo Aemilianus praeficitur. c. 10.</i>	<i>34</i>
<i>Defuncto fratre, Magistratu se abdicat, reique familiaris administrationem suscipit. c. 11.</i>	<i>37</i>
<i>Insignis in Hieronymo morum mutatio. c. 12.</i>	<i>41</i>
<i>Rerum spiritualium Moderatori se totum permitte- rit. c. 13.</i>	<i>45</i>
<i>Varia virtutum exercitia. c. 14.</i>	<i>49</i>

I N D E X.

Ad quem perfectionis gradum, & qua ratione breui peruenit. c. 15. 53
Miseris in magna annona caritate plura collata subsidia. c. 16. 60
Ioāne Petro Carassa familiariter utitur. c. 17. 65
In gravi morbo desperata salute conualescit. cap. 18. pag. 72.

LIBRI SECVNDI.

Hieronymi deliberatio de noua uita ratione instituenta. c. 1. 77
 Eius uocatio ad pauperum derelictorū eorum. cap. 2. 84
 Collectis orphanis certa domus assignata, & prescripta uiuendi ratio. c. 3. 87
 Ad orphanos è vicinis etiā Insulis colligendos proficiscitur. c. 4. 93
 Valetudinarij Insanabilium cura illi demandatur. cap. 5. 97
 Ad continentis Ciuitates eadem charitate innādas se confert. c. 6. 102
 Duxia orphanorum domus constituitur. c. 7. 104
 In Agro Bergomensis fruges metit duo pia loca in Ciuitate excitat. c. 8. 107
 Instruēdo domicilio, impudicarum mulierum saluti consulit. c. 9. 110
 Rudes homines in Agro Bergomensis Christiana Fidei mysterijs imbuit. c. 10. 115
 Noua sociorum ad Hieronymum facta accessio. cap. 11. 119
 Profectio Hieronymi Nonogomani, Ciuitati, & pariter

C A P I T V M :

<i>geribus admodum frugifera. c. 12.</i>	120
<i>Primi Comitis B. Hieronymi socij res geste, & obitus. cap. 13.</i>	123
<i>Leonis Carpani unius e primis Hieronymi socijs vita & obitus. c. 14.</i>	129

LIBRI TERTII.

D <i>E Principe Congregationis Loco Meronij in communi Couentu deliberatum. c. 1.</i>	135
<i>Pagi Somaschensis descriptio, aeris tēperies. c. 2.</i>	139
<i>Qualis Somasche domesticorum disciplina, & in externos charitatis officia. c. 3.</i>	144
<i>B. Hieronymi Mediolanū profectio, in Deum fiducia, & Francisci Sfortia in Hieronymum liberalitas maximē insignis. c. 4.</i>	148
<i>Pyloti exordia, & varia de Hieronymo Mediolanensium iudicia. c. 5.</i>	153
<i>Mediolanensibus morbo laborantibus succurrit, insigni Ducis testimonio eius charitas commendatur. cap. 6.</i>	157
<i>Eius Ticini gesta. c. 7.</i>	162
<i>De Angelo Marco Gambarana. c. 8.</i>	166
<i>De Vincentio Gambarana. c. 9.</i>	174
<i>Leſis nouis Comitibus, Somaschā redit. c. 10.</i>	178
<i>Noua domicilio in Arce Somaschensi constituto, ardentius pietatis studia colit. c. 11.</i>	182
<i>Venetias reuertitur. c. 12.</i>	188
<i>Venetijs rediens, mira abstinentia documenta edit in itinere. c. 13.</i>	191
<i>Aſtæ in Salodij, & Brixia. c. 14.</i>	194
<i>Remotioris solitudinis desiderio incensus nouā sedē</i>	

INDEX:

<i>in Arce sibi constitit. c. 15.</i>	201
<i>Suus infirmitas, & obitus. c. 16.</i>	207

LIBRI QVARTI.

P <i>lurium testimonio Hieronymi probitas comprobatur. c. 1.</i>	211
<i>Admiranda quedam de B. Hieronymo. c. 2.</i>	221
<i>Alia eiusdem generis. c. 3.</i>	227
<i>Alia beneficia Hieronymi precibus diminutis concessa. c. 4.</i>	232
<i>B. Hieronymi in Deum charitas. c. 5.</i>	239
<i>Eiusdem charitas in proximos. c. 6.</i>	245
<i>Derelicta sobolis educatio quædam piæ, & Republicæ utile institutum. c. 7.</i>	253
<i>Insignis B. Hieronymi corporis mortificatio, quæ paupertate, & paupertate absolvitur. c. 8.</i>	259
<i>Eiusdem interior mortificatio, quæ humili sui abnegatione, & obedientia continetur. cap. 9.</i>	267
<i>Suus corporis forma, & figura. c. 10.</i>	272

SYLLABVS

RERVM NOTABILIVM.

A bdicatio publicorum munerum quam difficilis visa B. Hieronymo. pa. 77. 78	
Abdicat B. Hieronymus res omnes ter- renas.	82. 83
Abnegationis sui ipsius initia unde in B. Hier.	49
Abnegationis propria gradus.	261
Abstinentia B. Hieronymi. 108. 117. 121. 185. 193. 213. 246	
Ad abstinentiam inducitur alij eius exemplo. 194. 261. & doctrina. ibid.	
Acelum direptum à Germanis.	19
Addua flumen 139. 140. describitur.	141
S. Adelhardus vir religiosus orphanis educandis pi- am curam impendit.	258
Aelius pertinax mercaturam per suos exercuit.	40
Aer purior qui.	142
Aemilianorum familia vide familia, templum. Ioannes Petrus.	
S. Aemilianus martyr.	210
Aetas adolescentiae laboris impatiens, & appetens libertatis.	8
Aetas longa unde.	142
Aetatis florem quã malè cõsumpserit Hier.	14. 15
Affabilitas B. Hier.	268
Afflatus diuinos, excitantisque gratia impulsus quid maximè retardet.	116

INDEX.

<i>Ager Somaſchenſis immunis à grandine præcibus</i>	
<i>B. Hieronymi.</i>	226. 227
<i>Agunt Patres de religione per ſummum Pontificem</i>	
<i>inſtituenda.</i>	169
<i>Alex. Beſuzius addit ſe B. Hieronymo ſocium.</i>	119
<i>Eius vita virtutum laude commendata.</i>	ibid.
<i>Alexandri Monachi labores.</i>	262
<i>Aloyſius Boldonius agit cum Pontifice de noſtra</i>	
<i>Religione approbanda.</i>	170
<i>Ambitionem fugit B. Hier.</i>	50
<i>Amicitias quàm ſtudioſè ſereret, & conciliatas ex-</i>	
<i>coleret B. Hier.</i>	14
<i>Amor B. Hieronymi in Deum</i>	44. 78. 81. 150
<i>Amoris Dei effectus.</i>	245
<i>Amor B. Hier. in proximos, 53. 78. & ann. 245</i>	
<i>Amoris in proximos effectus.</i>	246
<i>Andreas Borellus B. Hieronymum inuit</i>	144
<i>Andrea Rimundij è Caſtro Novo fuga.</i>	19
<i>Andreas Stella commendatur.</i>	235. 238
<i>Eius in Dalmatiam proſectio.</i>	235
<i>Eiusdem agritudo periculofa.</i>	ibidem
<i>Voto B. Hieronymo nuncupato valetudinem re-</i>	
<i>cuperat. 236. eius obitus.</i>	238
<i>Angelus Aemilianus B. Hieronymi pater.</i>	6
<i>Eius obitus immaturus.</i>	12
<i>Angelus Marcus Gābarana B. Hi. ſocius. 166. 167</i>	
<i>Et præcipuè carus, atque ab epiftolis.</i>	ibid.
<i>Romanò petit ad pōtifiçiũ diploma impetrandũ. 168</i>	
<i>Curavit Congregationem noſtram in Religioſorũ</i>	
<i>ordinum numerum referendam. 168. 169</i>	
<i>Creatur primus Præpoſitus Generalis.</i>	171
<i>Fæſta, & virtutes eius.</i>	172

INDEX.

<i>Bisflempius obitus.</i>	116.
<i>Animarum saluti in stat. B. Hier.</i>	99. 100. 109. 147.
	148. 158. 217. 249.
<i>Animi magnitudo in B. Hier.</i>	12. 20. 21. 22. 23.
<i>Animus B. Hieronymi adhuc iuuenis quam ferocis,</i>	
<i>durus, & obfirmatus.</i>	14. 15.
<i>Annona mira caritas in Gallia Cisalpina.</i>	60.
<i>Annus Natiuitatis B. Hier.</i>	5.
<i>Aqua Hieronymi precibus impetrata.</i>	187.
<i>Aragonij Reges pelluntur Regno Neapolitano.</i>	10.
<i>Arcis Somaschensis situs, ac descriptio.</i>	183. 184.
<i>Ardor charitatis B. Hier.</i>	180. 205. unde 253.
<i>Ardor sociorum eius.</i>	180. 181.
<i>S. Augustini sententia de frequentia Eucharistia.</i>	47.
<i>Augustinus Baritus socius B. Hier. quique vita</i>	
<i>laudatissima.</i>	119.
<i>Auxilium diuinum presens B. Hier.</i>	42. 81. 223.
<i>Ab eo imploratur.</i>	82.

B

B <i>Artholomaeus Scavianus.</i>	199.
<i>Bartholomaei Spatafora de B. Hieronymo testi-</i>	
<i>monium.</i>	215.
<i>Bartholomaei Peregrini testimonium de eodem.</i>	216.
<i>Bellum Venetis ingruit.</i>	16.
<i>Quando eis illatum, & quale.</i>	17.
<i>Benacensis lacus, & ora descriptio.</i>	195. 197. 198.
<i>Bene agere praestantius, quam subtiliter differere.</i>	125.
<i>Benedictione Episcopi munitus procedit B. Hierony-</i>	
<i>mus ad ignaros erudiendos.</i>	113. 273.
<i>Benedictus, Abbas solitudinis cultor.</i>	276.

INDEX.

<i>Beneficium in se à B. Virgine collatum prædicat ubique B. Hieronymus.</i>	33
<i>Beneficia accepta meritis B. Hieronymi.</i>	232
<i>Benevolentia inter nostram, & Patrum Theatinorū Religionem.</i>	70
<i>Benignitas Venetorum in orphanos.</i>	92. 97.
<i>Brixientium in eosdem.</i>	105
<i>Item Comensium.</i>	122
<i>Bergomum B. Hieronymū vocant eius urbis calamitates.</i>	107
<i>Bergomensium liberalitas in conuersas mulieres.</i>	114.
<i>S. Bernardini pia opera in egrotos.</i>	147
<i>Bernardus Odescalcus ciuis Comensis, & eius liberalitas.</i>	122
<i>Blasphemiam tollit B. Hieronymus.</i>	226. 127. 242
<i>Bonitas diuina quos beneficijs ad virtutem allicere nequit, eos pœnis à malis reuocat.</i>	27
<i>Bonitas diuina in B. Hieronymo.</i>	26. 149. 165
<i>Et in suos.</i>	222
<i>Bonarum consuetudo utilis.</i>	45
<i>Eorū familiaritatem conquirat Hieronymus, eoque diligit, & obseruat.</i>	ibid.
<i>Borbonius urbem diripit.</i>	66

C

<i>Cæsar Gābarana Episcopus Vertbonensis vota Patrum excipit.</i>	170
<i>Beati Caietani Thienensis opera, & sanctitas.</i>	97
<i>Calotij consistere cupit B. Hieronymus.</i>	137
<i>Canonius Lateranensis B. Hier. confessor, & magister.</i>	137

INDEX.

Rev.	46
Canilenis turpibus sublatis pius inducit B. Hieronymus.	109
Carolus octavus Galliarum Rex Regno Neapolitano positur.	19
S. Carolus visitator Apostolicæ orphanis profuit.	234
Cassiani locus de vitis expugnandis.	55
Cassitas nutat inter milites.	12
Castro Novo præficitur Hieronymus.	919
Castrum Novum oppugnatur.	29
A Germanis diripitur.	ibid.
Receptum familie Acemiliane attribuitur.	35
Castro Novo iterum præfectus Hieronymus.	ibid.
Cato censorius mercator.	49
Charitas B. Hieronymi in Deum.	44. Anu. 239
Charitas B. Hieronymi in proximos.	61. 62. 105.
158. 162. 218. 245. 254. 271.	
Ad charitatem alios incendit.	212. 217
Cibus B. Hieronymi.	105. 117. 121. 160
Claues è cælo delatas accipit B. Hier. à B. V.	31. 32
S. Clemens Episcopus, & martyr orphanorum curam suscepit.	258
Cælestia quando expetantur.	241
Cogitationes B. Hieronymi.	43. 51. 83. 85. 86. 88.
Cognitionis sui ipsius cupidus B. Hieronymus.	42
Cohortationes B. Hieronymi.	102. 112. 123. 135
158. 190. 205. 249.	
Cohortatio B. Hieron. morituri ad socios.	209. 212
Collocutiones inanes vetat Hier.	183
Colligit orphanos B. Hier.	87. 105. 154. 164. 217
Concordia nobis à Christo commendata.	54
Concordia sociorum B. Hieronymi.	182

INDEX.

<i>Commoditates oblatas respuit Hier.</i>	248
<i>Compedes B. Hieronymo iniecti quales.</i>	33
<i>Conciones audit Hier. attentissime.</i>	42
<i>Confessionem frequentat B. Hier.</i>	46
<i>Conscientia stimulis agitur Hier.</i>	43.47.
<i>Eius securitas, & tranquillitas.</i>	48
<i>Constantia Hieronymi.</i>	20.23.158.269
<i>Consuetudo peccandi quam periculosa.</i>	27
<i>Consuetudo cum bonis quam utilis, & cum improbis quam damnoſa.</i>	45
<i>Consuetudinis bonæ effectus.</i>	235
<i>Consultitur Hier. de rebus animæ.</i>	100
<i>Consultuntur B. Hier. ſocij de rebus animæ.</i>	182.183.
<i>Conualeſcit ex morbo B. Hier.</i>	74
<i>Contemptus Dei, & hominum ex diuitijs, & honoribus.</i>	256
<i>Cotēptus ſuiipſus in B. Hier. 49.50.56.83.256.271</i>	
<i>Contemptum ſui tulit æquo animo B. Hier.</i>	157
<i>Contemptus rerum humanarum quam difficilis.</i>	79
<i>Contumelia, & id genus alia quam grata Hieronymo</i>	269
<i>Has paratus beneficijs compensare, ne dum remittere.</i>	54
<i>Id quod reipſa præſtitit.</i>	55.156
<i>Magnò contēplationis desiderio tenetur Hier.</i>	199
<i>200. ea fruitur.</i>	204
<i>Conuerſio perfectã quibus rebus contineatur.</i>	42
<i>Conuerſionis B. Hier. initia</i>	9.26.27
<i>Conuentus primus à Hier. & ſocijs habitus.</i>	136
<i>Secundus 179. tertius.</i>	200
<i>Coniura cur non aſpernetur interdum B. Hieronymus.</i>	194.195

Corrē

INDEX.

<i>Correctionis morum dilatio stulta.</i>	132.
<i>Crumenam auro plenam oblatam repudiat B. Hieronym.</i>	152.
<i>Cruciatu8 B. Hieron. in carcere.</i>	98. 26
<i>Cura B. Hier. erga orphanos.</i>	88. 95. 153. 218
<i>Erga egrotos.</i>	64. 118. 146. 158. 218. 248
<i>Erga mulieres conuersas.</i>	114. 216

D

D <i>Eliberatio animi anceps in B. Hier.</i>	83
<i>Desides vituperantur.</i>	88
<i>Descriptio Urbis Venetiarum.</i>	2. 3
<i>Descriptio Pagi Somaschensis.</i>	142
<i>Eius Arcis.</i>	183. 184
<i>Descriptio lacus Benacensis.</i>	197. 198
<i>Descriptio Vallis Sancti Martini.</i>	139. 140
<i>Descriptio Abduæ fluminis.</i>	14. 141
<i>Aestuariorum circa Venetias.</i>	93. 94
<i>Canicula.</i>	108
<i>Habitus Venetæ nobilitatis.</i>	83
<i>Deum iratum curat placare B. Hier.</i>	159
<i>Illi Hier. se dicat.</i>	75. 82
<i>Dexteritas B. Hier. in feminis inhonestis à turpitudine abducendis.</i>	112
<i>Dicta Hier. qualia.</i>	42
<i>Dicta in eum quo animo tulerit.</i>	156
<i>Dies obitus B. Hier.</i>	210. 213. 214
<i>Dignitatum contemptor B. Hier.</i>	49. 78
<i>Dignitates reijcit Carpanus.</i>	135
<i>Dionora, vel Eleonora mater B. Hier.</i>	4
<i>Diplomata pontificia Congregationi concessa.</i>	168

INDEX.

<i>Discedit Venetijs B. Hier.</i>	103. 199
<i>Disciplina Somaschensis domicilij qualis.</i>	144. 181
<i>Mediolanensis 153. Ticinensis 164. sociorū.</i>	181
<i>Distrahit B. Hier. suppellectilem domesticam causa pauperum.</i>	62. 63
<i>Dæmonum astutias, vt cognoscat B. Hier.</i>	241
<i>Doctrina Christiana rudimenta docet B. Hier.</i>	109
<i>Domicilium orphanorum primum Venetijs erectū.</i>	87.
<i>Domicilium Brixiense.</i>	104
<i>Domicilia duo Bergomensia.</i>	109
<i>Domicilium item mulierum conuersarum.</i>	114
<i>Domicilia duo Nouocomensia.</i>	122
<i>Domicilium Somaschense.</i>	144
<i>Domicilium Mediolanense.</i>	154
<i>Domicilium Ticinense.</i>	164
<i>Domicilium in Arce Somaschensi.</i>	184
<i>Aliud ibidem pauperum domicilium.</i>	186
<i>Domus B. Hier. quàm facile pateret egenis.</i>	63
<i>Dõnorum cœlestium opes cur Deus potius in pauperes, quàm in dinites effundat.</i>	257

E

E cclesia calamitates excruciant B. Hier.	244.
E lectis omnia in bonum proficiunt.	8
S. Elisabetha Langrauij uxoris quiescēdi ratio.	240
Eius in agris pietatis officia.	247
Elogium Pij P. de B. Hier. & Patribus.	170
Emendatio multorum exemplo B. Hier.	96
Eremus B. Hier.	204
Ergatis suis ascribit B. Hier. suas calamitates.	28

INDEX.

<i>P. Euangelista Auratus Præpositus Generalis.</i>	195.
<i>Eucharistia mysterium sapissime obit Hier.</i>	46.
<i>Eius fructus.</i>	47.
<i>Exagitatur maledictis Hier.</i>	155.
<i>Exempla malorum, quam bonorum proclivius homines sequuntur.</i>	45.
<i>Exempla B. Hier.</i>	91. 216. 217.
<i>Exemplo eius corriguntur multi.</i>	96. 101. 165.
<i>Exempla magis mouent, quam verba.</i>	165.
<i>Exercitationes piæ B. Hier. & sociorum.</i>	143.
<i>Exercitia Hier. 52. 88. 98. & sociorum.</i>	185. 187.
<i>Exercitiorum eius moderatio.</i>	100. 186.

F

F <i>Actum B. Hier. insigne ad blasphemiam corrigendam.</i>	143. 143.
<i>Fama de Hier.</i>	92. 100. 119. 162. 182. 227.
<i>Fames dira in Cisalpina Gallia.</i>	60. 62.
<i>Familia Æmiliansa, & Maurocena, quam nobiles, & unde profecta.</i>	3.
<i>Fastidium rerum terrenarum in B. Hier.</i>	49.
<i>Febri corripitur B. Hier. & alij pueri.</i>	149.
<i>Ferdinandus Hispaniarum Rex cur Venetis infensus.</i>	17.
<i>Vestorum dierum cultum suadet B. Hier.</i>	220.
<i>Fides B. Hier. in bonis nepotum curandis.</i>	41. 82.
<i>Fiducia B. Hier. in Deum.</i>	88. 97. 149. 152. 223.
<i>Filij Dei qua nota à filijs Demonis discernantur.</i>	54.
<i>Fœdus aliorum Principum in Venetos, & eius causæ.</i>	12.
<i>Fortitudo militaris Hier.</i>	25.

INDEX.

<i>S. Francisci commentum ad Sanctimoniam suam legendam.</i>	268
<i>Franciscus Sfortia Dux Mediolanensium beneficus in Hier.</i>	150.151
<i>Eius explorat studium paupertatis.</i>	151
<i>Eundem colit.</i>	153
<i>Locum illi emit domicilio extruendo.</i>	ibid.
<i>Obitus eius.</i>	154
<i>Franciscus Pesantius Vincentij Gambarana precibus adiutus.</i>	177
<i>Franciscus Albanus in Patres benignus.</i>	179
<i>Fridericus Panigarola sit B. Hier. socius.</i>	160.161
<i>Fruktus Sacrosanctæ Eucharistia.</i>	47
<i>Confessionis generalis in B. Hier.</i>	48
<i>Fruktus animarum ex Congregatione.</i>	148.165
<i>Juges curat B. Hier. in agro Bergomensis metendas.</i>	108.

G

<i>Galeatius Moronus orphanos hæredes instituit.</i>	154
<i>Generis nobilitas quanti apud Deum aestimetur.</i>	4
<i>Germanorum immanitas in Castri Novi direptione.</i>	25.
<i>Sanctia in B. Hier.</i>	26
<i>Gloriam, quam aspernaretur B. Hier.</i>	30.225
<i>Ab eius periculo socios abducit.</i>	183
<i>Gloria diuina studiosus B. Hier.</i>	91.103
<i>Gradam superiorem, ut recusat.</i>	270

H

<i>Hieronymi nativitas.</i>	6
<i>Eius prima militis agrociniæ.</i>	9.12.13.
<i>Castro</i>	

INDEX.

<i>Castro Nouo, praeficitur.</i>	19.35
<i>Captus à Germanis liberatur à B. U.</i>	30.32
<i>Eius vita mutatio.</i>	36.42.77.
<i>Orphanorum curam suscipit.</i>	86
<i>Eius Brixiam profectio 104. Bergomum. 107. 109.</i>	
<i>Nouocomum 120. in Somaschensem vicum. 138</i>	
<i>Mediolanum 148. Ticinum.</i>	162
<i>Eius Venetias reditus 189. Brixiam. 200. Soma-</i>	
<i>scham 201. ubi eius obitus. 209. de eo plurima</i>	
<i>alia suis locis.</i>	
<i>De S. Honorati charitate dictū S. Hieronymi. 253</i>	
<i>Honor B Hier. mortuo delatus.</i>	219
<i>Honorum ambitio Hier. mores corrigit.</i>	16
<i>Hospicium recusat B. Hier. nisi orphanis secum ad-</i>	
<i>missis.</i>	150
<i>Humilitas B. Hier.</i>	44.47.91.267.270
<i>Humilitatis gradus.</i>	261

I

I acobus Metaxanus conualefcit inuocato B. Hier.	231
<i>Ieiunia B. Hieron.</i>	52
<i>Contra carnis illecebras quibus armis depugnet.</i>	
<i>ibidem.</i>	
<i>Ignorantiam rerum fidei depellit B. Hier.</i>	116
<i>Improbi quàm agrè obiurgationes ferant.</i>	15
<i>Eorum consuetudo quàm damnosa,</i>	45
<i>Impetrata precibus puerorum simplicitati adscribit</i>	
<i>B. Hier.</i>	101
<i>Inertes quàm meritò omnibus inuisi.</i>	88
<i>Inimicitias gerere quàm à Christiana religione alic-</i>	

I

NUM.

INDEX.

<i>num.</i>	33
<i>Initia nouorum operam ferè feruentiora.</i>	97
<i>Iniurias acceptas quàm libenter remittat Hieron.</i>	54. 156.
<i>Ioannes Petrus Caraffa magister vitæ spiritualis Hier.</i>	65
<i>In eius amicitiam, & consuetudinem se Hier. insinuat</i>	68.
<i>Romam Hier. per litteras inuitat.</i>	20
<i>Ioannes Aemiliani duo commendantur.</i>	65
<i>Ioannes Tisseranus primus mulierum conuersarum institutor.</i>	III.
<i>Ioannes Antonius Mazolenus Hier. vehementer obstitit.</i>	138. 227.
<i>Eius meritis curatur.</i>	228
<i>Iræ motibus quàm obnoxius aliquando Hier.</i>	53
<i>Itinera pedes obit B. Hier.</i>	263
<i>Iura humana plusquàm diuina apud improbos valent.</i>	16

L

L <i>Abores Hier.</i>	108. 109. 145. 149. 155. 181
<i>Lachrymæ Hier.</i>	43. 48. 52. 82. 102. 204
<i>Largus in alios parcus in seipsum.</i>	263
<i>Laudes proprias quàm auersetur.</i>	50. 99. 103. 156
<i>Lectionem sacram mensæ adhibet B. Hier.</i>	145
<i>Leſtas Hier.</i>	101. 105. 123. 150. 204
<i>Leges præscribit B. Hier. feminis conuersis.</i>	114
<i>Leo Carpanus excipit B. Hier. cum pauperibus.</i>	131
<i>Eius res gesta, & pietatis opera.</i>	ibidem
<i>Liberalitas Brixienſium.</i>	106

Ber-

INDEX.

<i>Bergomensium</i>	114
<i>Leonis Carpani.</i>	130. 135
<i>Andreae Borelli.</i>	144.
<i>Francisci Sfortia Ducis Mediol.</i>	152
<i>Litentia iuuentutis summum seruitutis iugum.</i>	13
<i>Lipomanus Antistes Bergomensis</i>	114
<i>De loco Congregationis principe deligendo varia patrum sententia.</i>	136
<i>De eo reiecta ad Hier. deliberatio.</i>	137
<i>Lutam fratrem defunctum fufis precibus expian- dum curat B. Hier.</i>	37
<i>Ludouicus Rex Gallia cur Venetis iratus.</i>	17

M

M <i>Acarius Monachus Alexandrinus.</i>	262
<i>Magister necessarius in vita spiritali.</i>	45
<i>Malorum consuetudo bonis officit.</i>	45
<i>Mammae Zenonis pater mercator.</i>	40
<i>Maria Virgo data mortalibus misericordia mater.</i>	
29	
<i>Maria Decegnies, & eius viri in egros pietatis opera.</i>	
248	
<i>Martyres qui dicantur.</i>	248
<i>Maturitas, & dexteritas B. Hier. in tractandis inge- nijs.</i>	166.
<i>Mediolanensis agri penuria.</i>	60
<i>Mendicat B. Hier. victij orphanorū. 105. 117. 155. 164. 218. 246</i>	
<i>Menti distracta colligenda quid conducat.</i>	202
<i>Mentis in Deum eleuatio quā facilis Hieronymo.</i>	
240	

INDEX.

<i>Mercatura non officit nobilitati.</i>	38
<i>de Mercatura Cic. sententia.</i>	39
<i>Mercurius rex mercatura inuentor.</i>	40
<i>Ministeria abiectissima obit B. Hier.</i>	268
<i>Mira quadã de B. Hier. 224. 225. 228. 229. 231.</i>	
232. 233. 237.	
<i>Misericordia in B. Hier.</i>	62
<i>ad Misericordiam inducuntur alij exẽplo B. Hier.</i>	64
<i>Mitis in delinquentes B. Hier.</i>	252
<i>Monita B. Hier. morientis.</i>	226
<i>Morbus grauis grassatur Mediolani</i>	à 157
<i>A quo immunis B. Hier. cum suis.</i>	159
<i>Venetijs.</i>	237
<i>Morbo vexatur B. Hier.</i>	72
<i>Ex eo conualefcit.</i>	78
<i>Lethali corripitur.</i>	208
<i>Moribus bonis quàm obsistat militia.</i>	12
<i>Morum emendatio in B. Hier.</i>	42. 60.
<i>Mores corriguntur exemplo B. Hier.</i>	96.
<i>Morũ sãctimoniã in Ecclesia sitiuit B. Hier. 220. 244</i>	
<i>Morientibus præsto B. Hier.</i>	64. 99. 218
<i>Mors B. Hier. unde.</i>	245
<i>Mortificatio B. Hier. 52. 105. 117. 186. & à 259</i>	
<i>Mortificatio tum animæ, tum corporis.</i>	260.
<i>Mortificationem perfectam pauci assequuntur.</i>	267
<i>Mutatio in B. Hier.</i>	42. 81. 84

N

N ecessaria suppeditantur mulieribus conuersis.	
114	
<i>Erga nepotes B. Hier. studium.</i>	38

Nepo-

INDEX.

<i>Nepotum tutela se abdicat B. Hier.</i>	81
<i>Nicolaus Ormanetus Vic. Mediol.</i>	127
<i>Nicolaus Ruggerius curatus.</i>	224. 225
<i>Nobilitati mercatura officit.</i>	39
<i>Nobilitatis insignia rejicit B. Hier.</i>	83
<i>Nominis immortalitatē aliquando spectavit B. Hier.</i>	
13	
<i>Noctes B. Hier. vel precibus vel agrorū cura intentus ducit insomnes.</i>	239
<i>Novocomum petit B. Hier.</i>	120
<i>Eius urbis commendatio.</i>	121

O

O <i>Bedientiā pollicetur B. Hier. suo spirituali magistro.</i>	46
<i>Obedientiæ B. Hier. specimen.</i>	272
<i>Obedientia sociorum B. Hier.</i>	145
<i>Obitum suum præcidit B. Hier.</i>	191. 206
<i>Odium rerum terrenarum in B. Hier.</i>	43
<i>Odor ex sepulchro Vincentij Gambaranæ.</i>	177
<i>Ondæorum ædes conducit B. Hier.</i>	144
<i>Opera pietatis B. Hier. in pauperes.</i>	246
<i>In ægros.</i>	247. 248
<i>Opinionem vulgi negligit B. Hier.</i>	56
<i>Opinio de B. Hier.</i>	93. 106. 153. 180. 182.
<i>Opulenti quàm rebus terrenis addicti.</i>	256
<i>Orationum B. Hier. assiduitas.</i>	52. 82. 115. 118
<i>Earum fructus</i>	240
<i>Ordo in rebus quam necessarius.</i>	136
<i>Orphanorum cura à B. Hier. primò suscepta.</i>	86
<i>Eorum institutio.</i>	154. 164

I N D E X.

Preces à 88. opificia 87. 95. 98. <i>leges domesticae</i>	90
88. <i>supplicationes diebus festis.</i>	265
Quinius Gallicanus.	265

P

P Acem conciliat inter inimicos B. Hier.	243
Pax inter Principes.	34
S. Pachomius Monachus.	271
Pasnucius Abbas Thaidem scortum conuertit.	250
Palamon Monachus.	260
Paliffia belli Dux.	20. 21. 22
Panes aucti precibus B. Hier.	224. 225. 229
Panis eiusdem vis ad morbos pellendos.	224
Parentes B. Hier. commendati.	46
Patientia B. Hier. in aduersis.	37. 72. 150
Inferendis iniurijs.	54. 156. 219. 252
Eius patientia specimen.	55
Patres ad Veneti Seminarij curam accersiti.	71
Pauperes rebus diuinis interdum aptiores.	256
Paupertas maximè cordi B. Hier.	43. 83. 87. 151.
262. 264	
Eius illustre exemplum.	151. 152
Paupertatis comes mortificatio.	262
Pauperum ministerio addictus B. Hier.	82. 83. à 88.
In eos beneficus B. Hier.	51. 62. 63. 95
Paupertatis B. Hier. magnitudo vnde pensanda.	265
Paupertatis gradus quos B. Hier. emensus est.	264
Perturbationes animi in B. Hier. sedata	56
Petrus Aemilianus commendatus.	5
Petri Borelli studium in pauperes.	137
Pietatis officia B. Hier. in Deum.	36. 78. 80

Eiusdem

INDEX.

<i>Eiusdē pietatis officia in pauperes.</i>	164.217.248
<i>In agros.</i>	146.246.247
<i>Ad pietatem Christianam alios erudit.</i>	95.100.
	104.117.147
<i>Ad eam multi exemplo eius excitantur.</i>	92.106.
	123.165.
<i>Pius V. Congregationis studiosus eam in Religionē</i>	
<i>numerum refert.</i>	170.
<i>Eius de B. Hier. testimonium.</i>	220
<i>Plato mercaturam exercuit.</i>	39
<i>Pœnitentiæ initium in B. Hier.</i>	28
<i>Eius in ea exercitia.</i>	43.44
<i>Alios ad eam inducit.</i>	95
<i>Precatio B. Hier. ad Virg. Beatissimam.</i>	32.35
<i>Precatiuncula iaculatoria B. Hier. familiaris.</i>	44
<i>Alia pueris præscripta.</i>	244
<i>Preces B. Hier. & sociorum.</i>	145
<i>Preces B. Hier. interturbare nititur Dæmon.</i>	241
<i>Precibus Hier. ascribitur Venetæ Reip. incolumitas.</i>	
<i>Primi Comitis virtutes & rectè facta.</i>	à 121
<i>Principum Italia consilia.</i>	10
<i>Progressus B. Hier. in spirituali vita.</i>	50.78.213
<i>In proximorum charitate.</i>	247
<i>Providentiæ divinæ erga B. Hier. S.</i>	15.27.97.149.
	199.222
<i>Prudentiæ Amigoniæ meritis B. Hier. curata.</i>	234
<i>Pugna inter Carolum VIII. & Venetos.</i>	13
<i>Pugnandi ratio cum vitijs B. Hier.</i>	56.57
<i>Quam & alios docet.</i>	ibid.
<i>Pugna spiritualis.</i>	78.79.

I N D E X.

R.

R atio B. Hier. in rudibus instituendis.	115
Rationes suas explorat B. Hier.	201. 212
Rerum terrenarum contemptus in B. Hier.	217. 241
Responsum B. Hier. ad Legatos Palissia.	20
Aliud eiusdem.	203
Responsum Macharij Alexandrini.	262
Rudes instituit B. Hier.	95. 116. 147

S

S acramentorum frequentia inducit B. Hier.	114.
	118
Salodium oppidum describitur.	198
Sanitas agris collata pietate B. Hier. magis qua cur ratione.	147
Scipio Albanus primus B. Hier. vitam evulgavit.	179
Scrupulis agitatus aliquando B. Hier.	47
Scrupulorum incommoda.	248
Seccessum exoptat B. Hier. ad seipsum colligendum.	199. 201
Sedes in Caelo B. Hier. parata.	226
Sensus B. Hier. de seipso.	50
Sensus proprij libertas B. Hier. suspecta.	69
Sententia varia de B. Hier.	155. 156
Sepultura mortuos B. Hier. donat.	64
Serapionis Abbatis doctrina de vitijs profligandis.	58
Sermonis B. Hier. licet simplicis quatenus fructus.	111
Sermonum eius initium.	116
Seuerus in vitia B. Hier.	252
Situs urbis Venetiarum.	2

INDEX.

<i>Socios B. Hier. multi se addunt.</i>	119. 160. 161
<i>Solon mercaturam exercuit.</i>	39
<i>Somascha prima sedes Congregationis.</i>	138. 139
<i>Somaschensis Religionis institutum.</i>	86
<i>S. Sophronius Episcopus orphanorum patronus.</i>	259
<i>Sponsio B. Hier. de immunitate agrorum à grandine qua conditione.</i>	226. 227
<i>Stephanus Bertazolus.</i>	192. 200
<i>Studiū orationis in B. Hier.</i>	108. 118. 121. 205. 239
<i>Supplicationes orphanorum.</i>	60. 105. 121. 162

T

T <i>emplū Diuo Thoma Aemilianorum sumptibus extructum.</i>	4
<i>Aliud Diuo Mauro à Maurocenis adificatum.</i>	5
<i>Temperantia mira B. Hier. multi permoti.</i>	194
<i>Terrena quando sordescant.</i>	241
<i>Testimonia de B. Hier. sãctitate.</i>	212. 213. 215. 217.
<i>220</i>	
<i>Thais meretrix conuersa.</i>	250
<i>Thales mercaturam exercuit.</i>	39
<i>Thomasina Maurocena Regina.</i>	6
<i>Ticini exceptus B. Hier.</i>	162. 163
<i>Tristes solatur B. Hier.</i>	190
<i>Tutela nepotum demandatur B. Hier.</i>	37
<i>Ta se abdicat.</i>	82

U

V <i>alerudinarium incurabilium Venetijs.</i>	97
<i>Vallis S. Martini idonea principi Congregationis</i>	

INDEX.

<i>tionis loco deligendo.</i>	137.
<i>Eius descriptio.</i>	139. 140
<i>Veneta urbis situs, descriptio, & commendatio.</i>	
<i>In Venetorum perniciem qui conspirauerint.</i>	17
<i>Venetorum qualitas, & utilitas.</i>	142. 143
<i>Veronica Monialis meritis B. Hier. curata.</i>	229
<i>Vespasianus Imperator mercaturam exercuit</i>	40
<i>Victorum insolentia.</i>	10
<i>Vindicta cupiditatem reprimit. B. Hier.</i>	56
<i>Vincentius Gambarana B. Hier. adiungitur.</i>	166
<i> Multa de illo.</i>	à 167
<i>Victus & vestitus B. Hier. ac socior.</i>	144. 181. 185.
<i> 260</i>	
<i>Virginum pauperum pudori prospicit B. Hier.</i>	51
<i>Virtutis præstantia locum apud Deum habet.</i>	4
<i>Virtus bellica B. Hier.</i>	24
<i>De virtute B. Hier. testimonia.</i>	180
<i>Visio mira de gloria B. Hier.</i>	226
<i>Visitationem locorum pedes obit B. Hier.</i>	188
<i>Visitationis modus.</i>	189
<i>Vita B. Hier. à quibus scripta.</i>	174. 234
<i>Vitia qua ratione euellenda.</i>	56. 57
<i>Votum B. Virgini à B. Hier. nuncupatum.</i>	30

Z

Z acharias Pezanus in orphanos beneficus.	107
<i>Zeno mercaturam fecit.</i>	39
<i>S. Zoticus orphanorum institutor.</i>	257

REGISTRVM.

* ABCDEFGHIKLM

NOPQRST.

Omnes sunt quaterniones,

P A P I Æ,
Apud Io. Baptistam Rubeum .
M. D. C. XXIX.

Superiorum permissu.

B. 66.

L
B 24

BI
V

